

โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน

บ้านหาดใหญ่เต่า : วีถีชาวเล กับการเปลี่ยนแปลง

โดย

ผศ.ดร.วันชัย	ธรรมสัจกการ
ผศ.ดร.บัญชา	สมบูรณ์สุข
นางสาวสุภาวนี	มุสิกะพันธ์
นางอะย়ে	หวานละเตี๊ยะ
นางสาวรจเรخ	หนูสังข์

โครงการปริญญาเอก สาขาวัฒนศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทนำ	1
ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา	1
● การเลือกชุมชน	1
● ลักษณะพื้นที่ศึกษา	4
● การเข้าสู่ชุมชน	7
● สนานมและภาระเข้าสู่สนาน	8
● การเก็บรวมข้อมูล	9
● การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล	10
2. ทุนชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	11
● มิติที่ 1 ทุนสังคม	11
● มิติที่ 2 ทุนเศรษฐกิจ	15
● มิติที่ 3 ทุนวัฒนธรรม	18
● มิติที่ 4 ทุนภูมิปัญญา	19
● มิติที่ 5 ทุนทรัพยากร	22
3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	24
● นโยบายของรัฐกับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง	24
● ผลกระทบการปิดปากอ่าวระหว่างกับการเปลี่ยนแปลงชุมชน	25
● การเปลี่ยนแปลงระบบและวิธีการผลิต	25
● การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ	26
● การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน	26
● ความขัดแย้งในชุมชน	27
4. การปรับตัวและการตอบโต้ของชุมชน	30
● การปรับตัวทางด้านสังคม	30
● การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ	31
● การปรับตัวทางด้านภาษาภาพ	31

● การปรับตัวทางด้านชีวภาพ	32
5. กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน	34
● การทำเนินการกองทุนหมู่บ้าน	35
● กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน	37
● ผลการดำเนินงานกองทุน	38
● ผลกระทบต่อการสะสมทุน	39
● ผลกระทบต่อการพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้ และการสร้างงาน	40
● ผลกระทบต่อการสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน	40
● ผลของกองทุนต่อการรวมกลุ่ม	41
● ผลกระทบต่อปัจเจกชนและการใช้ประโยชน์	42
● ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานหมู่บ้าน hadn't gone	48
● ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา	48
บรรณานุกรม	50

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงรายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ 1 บ้านหาดใหญ่เต่า อ.บางแก้ว	9
2 แสดงการประกอบอาชีพของสมาชิกและจำนวนเงินที่กู้	36

สารบัญภาพ

ການທີ່	ໜ້າ
1 ແສດງທີ່ຕັ້ງແລະດຳແນ່ງຂອງເຂົ້ອນປາກອ່າວະວະ	3
2 ແສດງເຊື່ອຕິດຕໍ່ແລະລັກຊະນະກາຮູ້ທີ່ດິນຂອງບ້ານຫາດໄໝເຕົາ ຕຳບຸນາປະຂອງ ຄໍາເນືອບາງແກ້ວ ຈັງຫວັດພັກຄູ	4
3 ຂັ້ນຕອນກາຮູ້ເຂົ້ອນປາກອ່າວະວະ	8
4 ເຂົ້ອນປາກອ່າວະວະ	25
5 ວັງຈັກຮູ່ມູນໜີ ໂອງງານແລະທະເລສາບ	29

บทที่ 1

บทนำ

ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

การเลือกชุมชน

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ตั้งอยู่ที่ 1 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนติดกับทะเลสาบสงขลาตรงบริเวณปากคลองกระโาน ห่างจากตัวอำเภอบางแก้ว 5 กิโลเมตร ในอดีตเป็นชุมชนที่มีเต่ากระโานขึ้นมาวางไข่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นแหล่งเดียวในประเทศไทย ปัจจุบันเต่ากระโานสูญพันธุ์ไปจากทะเลสาบแล้ว ลักษณะพื้นที่เป็นบริเวณชายฝั่งทะเลสาบ สงขลาที่มีหาดทรายยาวตลอดแนวและเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอุดมสมบูรณ์ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา พื้นที่ตอนกลางเป็นพื้นที่ป่าไม้สลับกับพื้นที่นา บ้านหาดใหญ่เต่าเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2474 ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 333 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 1,754 คน โดยเป็นเพศชาย 844 คน หญิง 910 คน

สาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจ เลือกชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจาก (1) เป็นชุมชนในบริเวณพื้นที่ทะเลสาบที่มีอาชีพการทำประมงเป็นหลัก ควบคู่กับการทำสวนยาง และทำนา ซึ่งได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการปิดอ่าวปากระวะ¹ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชน ซึ่งผู้ศึกษามองเห็นภาระการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชนได้อย่างชัดเจน (2) ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าในสภาพความเป็นจริงเป็นชุมชนอิสลามเกือบทั้งหมด มีความชัดแย้งทางความคิดที่เห็นได้อย่างชัดเจนและแต่ละกลุ่มแต่ละฝ่ายมีการปรับตัวที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน (3) เป็นชุมชนที่ประชาชนมีอาชีพทำประมงเป็นหลัก ซึ่งสามารถเบรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการปรับตัวและตอบโต้กับชุมชนอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงที่เป็นชุมชนที่ประชาชนประกอบอาชีพการทำนาและทำสวนยาง นอกจากนี้ยังมีมูลเหตุจากผู้รู้และคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้านว่าในอดีตพื้นที่แห่งนี้มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ในทะเลสาบมีปลา กุ้ง ชากชุม ประชาชนมีอาชีพทำประมง มีนาข้าวที่ให้ผลผลิตสูง ข้าวมุ่งหมายอ่อนยีสีเขียวสีมาก ต่อมากายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐ มีผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด จึงน่าจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวโดยสรุปจากมูลเหตุในการเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าโดยอาศัยเกณฑ์ 3 เกณฑ์หลักด้วยกัน คือ

(1) ระบบนิเวศน์ชุมชน โดยพิจารณาจากพื้นที่และที่ตั้งชุมชน ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลสาบสงขลา

1 ปากระวะเป็นปากอ่าวที่เป็นทางออกของคลองสาธารณะขนาดใหญ่ เชื่อมระหว่างทะเลสาบสงขลา กับทะเลหลวงที่อ่าวไทย ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อ ระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดพัทลุง จังหวัดนราธิวาส ต่อมาทางราชการได้ยกร่องคลองประทานทำเป็นประตูปิดเปิดน้ำ ลังแสดงในภาพที่ 1

(2) ความหลากหลายในการประกอบอาชีพของชุมชน พบว่าชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่ามีการประกอบอาชีพหลักคือ ทำประมง การทำนา และทำสวนยาง ควบคู่กัน แต่ยังมีอาชีพอื่นๆ เช่น อีกด้วย เช่น การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก และค้าขาย เป็นต้น

(3) ระดับความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่ายังไม่มีความเข้มแข็ง ทำให้ทุนของชุมชนไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ยังไม่เข้มแข็งเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลนาปะขอ

การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงลักษณะชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าใน 3 มิติด้วยกัน คือ

1. มิติในอดีตที่จะสะท้อนให้เห็นถึงทุนชุมชน ในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดิม (หรือทุนชุมชนเดิม) จำแนกได้ดังนี้

(1) ทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยมิติของการพึ่งพา ได้แก่ การพึ่งพาในการผลิต การพึ่งพาแรงงานระหว่างกันในชุมชน การพึ่งพาภารบริโภค การพึ่งพาในการดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย การพึ่งพาในการดูแลความสงบเรียบร้อย และการพึ่งพาภัยในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง

(2) ทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยมิติระบบการผลิต การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สภาพรวมชาติและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ตั้งและการติดต่อกับภายนอกชุมชน ความหลากหลายในกิจกรรมการผลิต คุณภาพการผลิต การบริโภคและกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของคนในชุมชน

(3) ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ระบบความคิด ความเชื่อ แบบแผนประเพณีและระบบความรู้ที่สะสมอยู่ในชุมชน

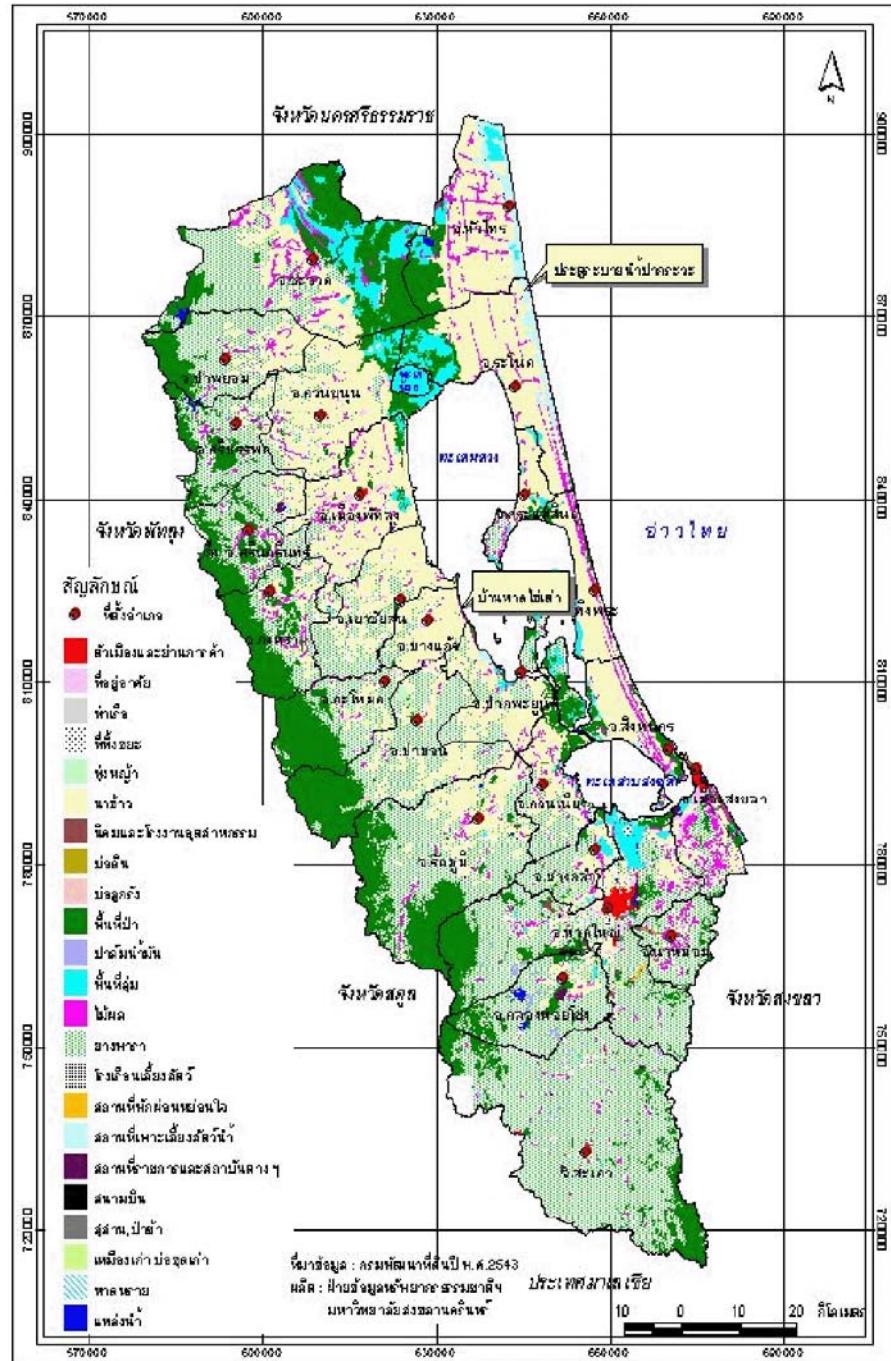
(4) ทุนภูมิปัญญา ได้แก่ ความเชื่อมโยงภูมิปัญญากับความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญากับการทำมาหากินของชุมชน ภูมิปัญญากับการสาธารณสุข เป็นต้น

(5) ทุนทรัพยากร เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญในการผลิตและการบริโภค ได้แก่ ป่า หิน น้ำ ปลาในทะเลสาบ ป่าไม้ น้ำ ดิน และทรัพยากรมูลนุชย์ในชุมชนด้วย

2. มิติแห่งการเคลื่อนไหวของชุมชน เพื่อการปรับเปลี่ยนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เพื่อให้มองเห็นภาพการตอบสนองของชุมชนที่มีต่อนโยบายและกระบวนการพัฒนาจากภาครัฐและภาคอื่น ๆ ที่เข้ามายังชุมชน

3. มิติการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีผลต่อชุมชน ทั้งระบบกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนประโยชน์ของการมีกองทุนหมู่บ้านที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนโดยรวมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากร ลิงแวดล้อม ภูมิปัญญา ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลออกมายังรูปการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างรายได้

การสร้างกิจกรรมและเครือข่ายระหว่างคนในชุมชน ระบบสวัสดิการ ตลอดจนการเชื่อมโยงบูรณาการ ทุนชุมชนต่าง ๆ การสะสมทุนชุมชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอันนำมาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งและตำแหน่งของเขื่อนปากอ่าวระหว่าง

ลักษณะพื้นที่ศึกษา

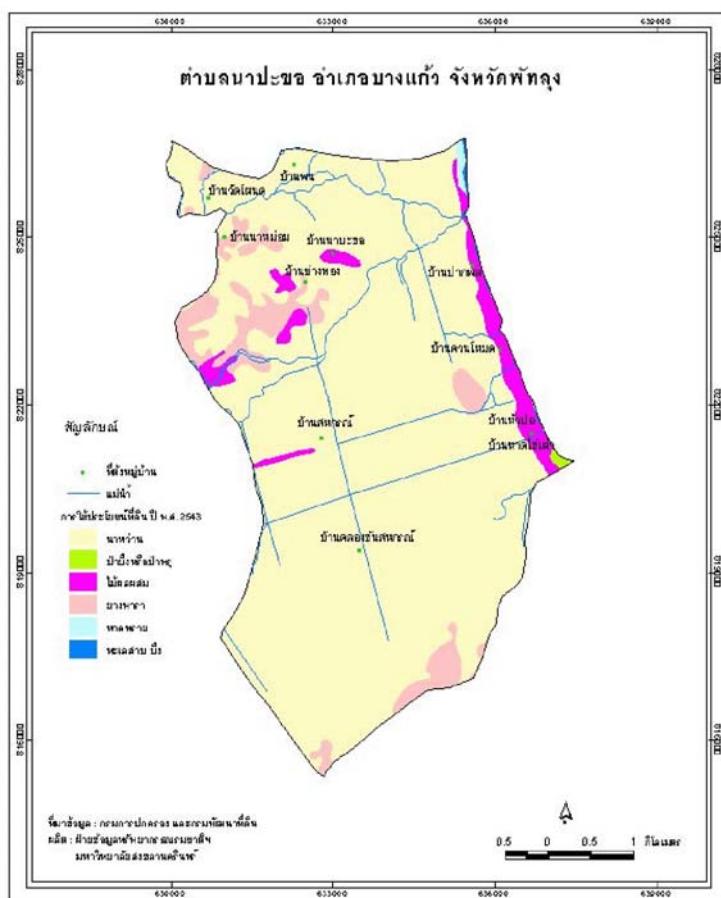
จากการสืบค้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า จึงได้วิเคราะห์จำแนกลักษณะชุมชนโดยอาศัยองค์ประกอบที่เกี่ยวนี้องและสัมพันธ์กัน ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทางชีวภาพ องค์ประกอบทางเศรษฐกิจและองค์ประกอบทางสังคม ดังนี้

(1) องค์ประกอบทางกายภาพ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ตั้งอยู่ที่ 1 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบ ดังนี้ (ดูภาพที่ 2)

ทิศเหนือ	จด	หมู่ที่ 11 บ้านหัวปอ
ทิศตะวันออก	จด	ชายฝั่งทะเลสาปสงขลา
ทิศใต้	จด	หมู่ที่ 6 ตำบลฝาละเมี
ทิศตะวันตก	จด	หมู่ที่ 10 บ้างคล่องชีพ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า มีขนาดพื้นที่ประมาณ 2,000 ไร่ มีประชากร จำนวน 1,754 คน เป็นชาย 844 คน หญิง 910 คน มีครัวเรือนจำนวน 333 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีจำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นในตำบลนาปะขอ

ภาพที่ 2 แสดงเขตติดต่อกับลักษณะการใช้ที่ดินของบ้านหาดใหญ่เต่า ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว

ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มท่าเลสาบสงขลา พื้นที่เนินทางแก่การทำอาชีพประมง จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนหาดใหญ่เต่าเกือบทุกครอบครัวประกอบอาชีพประมง

ลักษณะภูมิอากาศ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่ามีสภาพภูมิอากาศเหมือนกับพื้นที่อื่นในอำเภอบางแก้ว โดยทั่วไปสภาพภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น มีฝนตกซึ้งเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ สามารถแบ่งออกได้ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน อุณหภูมิสูงเดือนมีนาคมถึงเดือนกันยายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 32-38 องศาเซลเซียส และฤดูฝนอุณหภูมิในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ มีฝนตกซึ้งระหว่างเดือนพฤษจิกายนถึงเดือนธันวาคม อุณหภูมิประมาณ 28-35 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2,093 มิลลิเมตรต่อปี

(2) องค์ประกอบทางชีวภาพ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่ามีพื้นที่ด้านทิศตะวันออกติดกับชายฝั่งท่าเลสาบพัทลุง-สงขลา จึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตวน้ำมากน้ำมายหลายชนิด ดังนั้นคนในหมู่บ้านหาดใหญ่เต่าจึงมีอาชีพประมงเป็นหลัก ควบคู่กับอาชีพการทำไร่นาสวนผสม การทำงานและการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาชีพที่พบในชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าจะท่อนให้เห็นถึงชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่ามีความหลากหลายทางชีวภาพมาก โดยมีผู้ประกอบอาชีพทำประมง 115 ครัวเรือน ทำนา 60 ครัวเรือน และมีอาชีพอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง

(3) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ประชาชนมีรายได้หลักจากการทำประมง จากการสืบค้นจากเอกสารพบว่า ในปัจจุบันรายได้เฉลี่ยของชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า 41,000 บาท ต่อปีต่อครัวเรือน โดยมีรายได้จากการทำประมง 43,600 บาทต่อปีต่อครัวเรือน จากการทำนา 12,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน รายได้จากการทำสวนยาง 35,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

(4) องค์ประกอบทางสังคม

สำหรับองค์ประกอบทางสังคม ผู้วิจัยทำการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าและสภาพทางสังคมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปของชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าว่ามีประวัติและวิถีทางการดำเนินการพัฒนามาก่อนเป็นมาอย่างไร

ปรากฏการณ์ทางสังคมของชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า

เริ่มมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหาดใหญ่เต่าเมื่อปี พ.ศ. 2474 โดยมีชาวบ้านจำนวน 4 ครัวเรือนเดินทางมาจากอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีนายเจ๊หละ บิลต์วน

เป็นผู้นำนักวิเคราะห์ครอบครัวของนายเย็บ นิยมเดชา, นายเหล็ม แซกพงศ์, นายสมัน อหาวงศ์ สาเหตุที่ทั้ง 4 ครอบครัวเลือกมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ เพราะทราบข่าวจากขุนพะຍูน ซึ่งขณะนั้นเป็น กำนั่นตำบลปากพะຍูนว่าต้องการคนมาดูแลพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งพื้นที่แห่งนี้อยู่ในความดูแลของอำเภอ ปากพะຍูน เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่ารก มีไม้ใหญ่มากมาย รวมทั้งป่าเสม็ด มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ใน บริเวณนี้มาก และไม่มีชาวบ้านอาศัยอยู่เลย ทั้ง 4 ครอบครัวจึงได้ซื้อที่ดินที่นั่ง เพื่อนผู้ มาซื้อที่ดิน ซื้อในราคาไร่ละ 2-3 บาท โดยซื้อจากขุนพะຍูน ครอบครัวที่อพยพมาเป็นคนไทยมุสลิม จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2484 มีการจัดสรราที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านและสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย (บริเวณมัสยิดตะวันออกในปัจจุบัน) ที่บริเวณนี้ติดกับชายฝั่งทะเล ซึ่งบริเวณชายหาดมีเต่า กระ安然อาศัยอยู่จำนวนมาก เมื่อถึงฤดูหนาวไปจะมีเต่ากระ安然จำนวนมากนับร้อยตัวขึ้นมาวางไข่ บริเวณชายหาด ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านตนว่า “บ้านหาดไข่เต่า”

คนที่อพยพมาในยุคแรก ๆ เริ่มทางป่าเพื่อทำเป็นที่นา อาชีพเริ่มต้นของแต่ละครอบครัว คืออาชีพทำนา ซึ่งนอกจากจะทำนาแล้วก็ยังปลูกผักสวนครัวเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อบริโภคในครอบครัวประกอบกับบิเวณชายหาดมีสัตว์น้ำซุกซุมมาก สัตว์น้ำมีเกือบทุกชนิดทั้ง กุ้ง หอย ปู ปลา แหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ทำให้ชาวบ้านในบริเวณนี้มีอาหารธรรมชาติกินตลอดทั้งปี ไม่ต้องซื้อจากภายนอก ต่อมาก็มีชาวบ้านจากแหล่งอื่น ๆ อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านหาดไข่เต่ามากขึ้นเรื่อย ๆ นับเป็น 1,000 ครัวเรือน เพราะเห็นว่าที่นี่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านจึงหันมาขึ้นมาดีการทำประมงเป็นอาชีพหลัก และเมื่อจับสัตว์น้ำได้มากเหลือกินก็นำไปขายที่ตลาดบางแก้ว จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปว่าถ้าอยากรักษาอาหารทะเล ก็ต้องที่บ้านหาดไข่เต่า

เมื่อมีผู้คนอพยพเข้ามาในบ้านหาดไข่เต่ามากขึ้น ทรัพยากรในธรรมชาติก็เริ่มร่อยหรอ เต่ากระائنซึ่งมีอยู่นับพัน ๆ ตัว ก็เป็นอาหารของคนในหมู่บ้าน บ้างก็เก็บไปประกอบ บ้างก็เก็บไปขาย บางคนกินเต่า ถึงแม้จะมีการตั้งกฎระเบียบเอาไว้เพื่อรักษาพันธุ์เต่าทะเล แต่ชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่ทำตามกฎติดต่อที่วางไว้ มุ่งแต่ผลประโยชน์ของตัว จนทำให้เต่ากระائنก็เสื่อมสูญพันธุ์ หลังจากนั้นเต่ากระائنก็เริ่มอพยพไปอยู่ที่อื่น จนปัจจุบันไม่มีเต่ากระائنหลงเหลืออยู่เลย เมื่อทรัพยากรธรรมชาติเริ่มร่อยหรอและขาดแคลน คนจำนวนมากเริ่มประสบปัญหาในการทำมาหากิน ส่วนหนึ่งเริ่มอพยพเคลื่อนย้ายไปหาที่ทำกินแหล่งใหม่ จากคำบอกเล่าของนายหมู่ส่อง นิยมเดชา อายุ 73 ปี ผู้เฒ่าของชุมชนเล่าว่า ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านหาดไข่เต่ากับบิดาคือ นายเย็บ นิยมเดชา เมื่ออายุได้ประมาณ 4 ขวบ และได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมาตลอด โดยในปี พ.ศ. 2519 ผู้คนเริ่มอพยพจากหมู่บ้านหาดไข่เต่าไปทำมาหากินที่อื่นเป็นร้อยเป็นพันคน โดยส่วนใหญ่เดินทางไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ เช่น หาดใหญ่ สงขลา พัทลุงและจังหวัดใกล้เคียง จากหลักฐานที่ปรากฏชัดแสดงให้เห็นว่า ในช่วงหนึ่งชาวบ้านหาดไข่เต่าได้อพยพ

จากบ้านหาดໄizi เต่าเข้าไปขายแรงงานจำนวนมาก คือ การเกิดชุมชนของผู้ที่อพยพมาจากบ้านหาดໄizi เต่ามาอยู่บริเวณสะพานด้ำ ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ในปัจจุบัน

สภาพแวดล้อมในปัจจุบันของชุมชนบ้านหาดໄizi เต่า

จากปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งสะท้อนถึงประวัติและวิวัฒนาการการพัฒนาในมิติทางสังคมของชุมชน ทำให้มองเห็นภาพว่าชุมชนบ้านหาดໄizi เต่ายังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร มีการทำลายทรัพยากรของชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเล ตลอดจนการเคลื่อนย้ายแรงงานออกพื้นที่มีค่อนข้างสูง และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนในชุมชนก็มีสูงด้วย

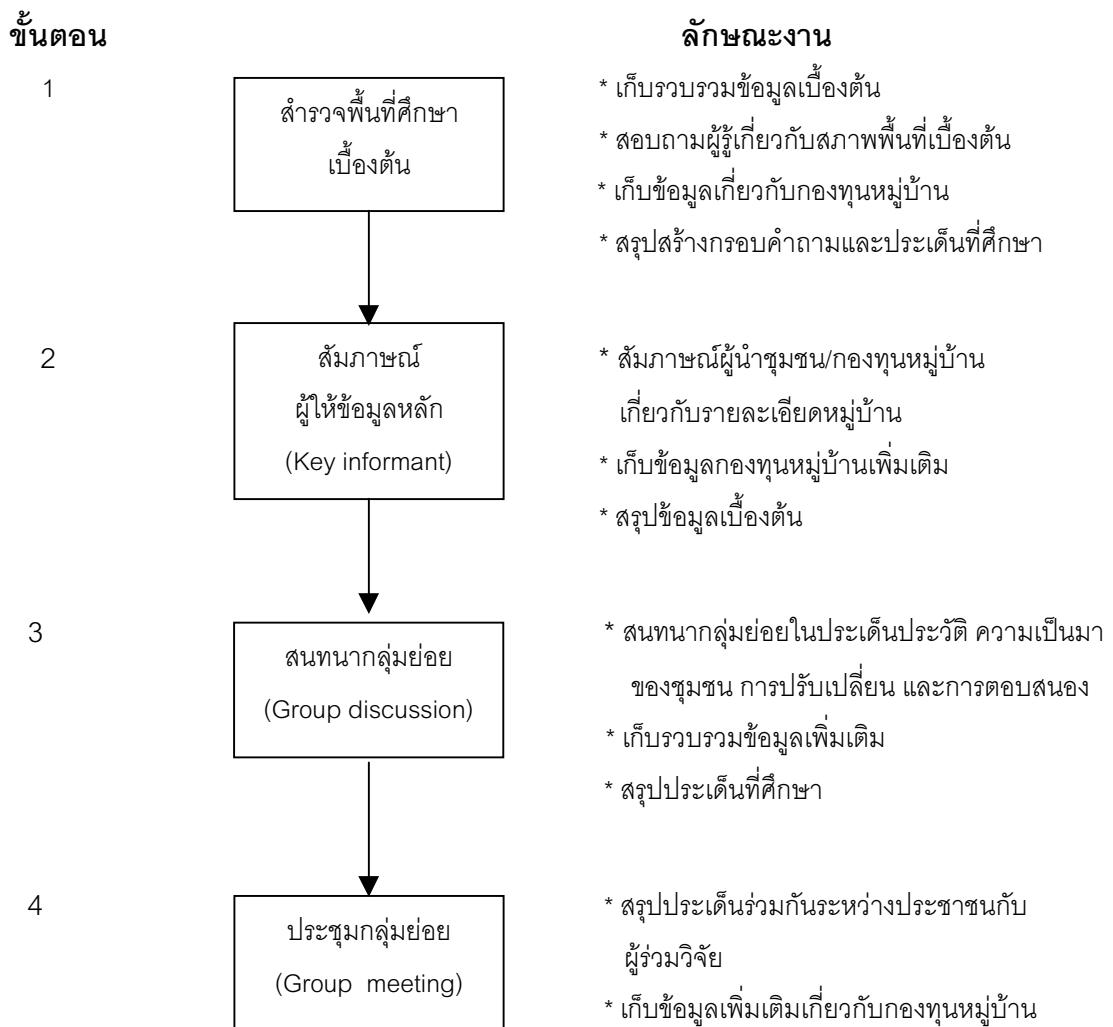
ในปัจจุบัน ชุมชนบ้านหาดໄizi เต่ามีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งมีนักเรียนประมาณ 170 คน ในชุมชนไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ทำให้เยาวชนในชุมชนต้องออกไปเรียนนอกชุมชน นอกจากนี้ในชุมชนมีมัสยิดถึง 3 แห่ง อย่างไรก็ตามจากการไปสำรวจพื้นที่พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านหาดໄizi เต่ายังมีความขัดแย้งดังจะเห็นได้จากมีมัสยิดเก่าและมัสยิดใหม่อุ่นไกลกัน ซึ่งโดยทั่วไปในแต่ละชุมชนจะมีมัสยิดเพียงแห่งเดียว

การเข้าสู่ชุมชน

การวิจัยโดยการสืบค้นเพื่อให้เห็นภาพดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เข้าสู่พื้นที่หมู่บ้านหาดໄizi เต่าโดยในเบื้องต้นเข้าสำรวจพื้นที่ พบร่องรอยอาชญากรรม ได้แนะนำตัวชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเข้ามาในชุมชน ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านในชุมชน ได้ซักถามรายละเอียดเบื้องต้น และสืบค้นจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาได้แก่ สภาพลักษณะของชุมชน โครงสร้างทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ประวัติความเป็นมา สภาพชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยอาศัยมิติทุนชุมชน ต่อด้วยการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ตอบโต้กระบวนการพัฒนา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงระบบความรู้สึกใหม่ที่เข้ามาเปิดระบบความรู้สึกเดิมออกไป ซึ่งต้องสืบค้นทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสาร หนังสือ รายงาน และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept interview) พร้อมกับการสังเกตและการบอกรเล่าของผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์และผู้อาชญากรรมของชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังได้สืบค้นเพื่อให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านในด้านระบบบริหาร กฎหมาย จัดการ การดำเนินการกองทุน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากกองทุน ซึ่งในประเด็นนี้จำเป็นต้องสืบค้นข้อมูลจากการรวมการกองทุน รายงานและการสัมภาษณ์ ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ที่สะท้อนออกมายื่นรูปของ การพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย การสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน

ສນາມແລະກາຮເຂົ້າສູ່ສນາມ (Field)

ສນາມທີ່ໃຊ້ໃນກາຮຕືກຫາ ໄດ້ແກ່ ຊຸມຊັນບ້ານຫາດໄຟເຕົາ ໜູ້ທີ່ 1 ຕຳບລານາປະໂອ ຄຳເກອບາງ ແກ້ວ ຈັງວັດພັກລຸງ ໂດຍພື້ນທີ່ເປັນພື້ນທີ່ຊຸມຊັນເກະຍາດທີ່ມີກາຮປະກອບອາຊີ່ພຳປະມົງ ທຳນາ ແລະ ທຳສວນຍາງ ລັງຈາກຜູ້ວິຈີຍໄດ້ເຂົ້າສູ່ຊຸມຊັນທຳຄວາມຮູ້ຈັກຊຸມຊັນແລ້ວ ຜູ້ວິຈີຍໄດ້ວາງແຜນກາຮເຂົ້າສູ່ພື້ນທີ່ຕືກຫາ 4 ຂັ້ນຕອນ ໂດຍເປັນກາຮຕືກຫາທີ່ກາຮສືບຄັນຈາກເອກສາງ ວາຍງານສົດິທີ່ເກີ່ວຂ້ອງ ແລະ ກາຮສົມກາະໝົນ ໂດຍມີປະເຕີນຄຳຄາມຕາມກຣອບຕືກຫາທີ່ແສດງດັ່ງກາພທີ່ 3 ດັ່ງນີ້

ກາພທີ່ 3 ຂັ້ນຕອນກາຮເຂົ້າສູ່ສນາມຂອງຜູ້ວິຈີຍ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากแผนการเข้าสู่สนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือสืบค้นจากเอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลสำคัญให้ข้อมูลหลัก (Key informant) การสนทนากลุ่มย่อย (Group discussion) พร้อมทั้งการจดบันทึกประกอบการบันทึกด้วยแบบเสียงจากกลุ่มเป้าหมายดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ หมู่ที่ 1 บ้านหาดใหญ่เต่า ตำบลนาประโคน อำเภอบางแก้ว

จังหวัดพัทลุง

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	สถานภาพ
1.	นายอ้ำหนัด สายโภนัยเจี้ยง	ประธานกรรมการกองทุนฯ
2.	นายหลี ตีระหวัง	กรรมการกองทุนฯ
3.	นายมุอิน สันธิวงศ์	กรรมการกองทุนฯ
4.	นายழูสูบ เหنمัณฑ์	กรรมการกองทุนฯ
5.	นายหะยีหมัด หมานหมีด	สมาชิกกองทุนฯ
6.	นายกะยาณ แหนะหมัด	สมาชิกกองทุนฯ
7.	นายยะกิบ ตะเอ	สมาชิกกองทุนฯ
8.	นางสุดีน นิยมเดชา	สมาชิกกองทุนฯ
9.	นางรอกีหยะ เหنمัณฑ์	สมาชิกกองทุนฯ
10.	นางสะเต๊ะ ชอบหวาน	สมาชิกกองทุนฯ
11.	นางนภา จันทร์เพ็ญ	สมาชิกกองทุนฯ
12.	นายไบรอนบ ช่วงໂຄ	สมาชิกกองทุนฯ
13.	นางเจี๊ยบหมี๊ะ เหنمัณฑ์	สมาชิกกองทุนฯ
14.	นางนิภา หัวนีย์เต๊ะ	สมาชิกกองทุนฯ
15.	นางสาวจิตรา ปานเกลี้ยง	สมาชิกกองทุน
16.	นายเกรชม แซ่โล	ประชาชน
17.	นายสุบ ตะเอ	ประชาชน
18.	นายหมัด ชอบหวาน	ประชาชน
19.	นายสะมะแคร เหنمัณฑ์	เลขากลุ่มคอมทรัพย์ฯ
20.	นายหมูสอ นิยมเดชา	ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน
21.	นายกาศ อาหรับ	ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยในแต่ละครั้งที่เข้าสู่สถานะ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วจะวิเคราะห์และสรุปไปพร้อม ๆ กัน สำหรับข้อมูลที่ถูกบันทึกด้วยแบบเดี่ยงจะนำมาถอดความ คำต่อคำเพื่อใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์

การรายงานผลการวิจัยอยู่ในรูปการบรรยายที่เน้นให้ได้ค่าตอบและครอบคลุมรายละเอียดมิติต่าง ๆ ซึ่งมีหัวข้อเรื่องนำเสนอดังนี้ (1) บทนำ (2) ทุนชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (3) การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (4) การปรับตัวของชุมชน (5) กองทุนหมุนบ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

บทที่ 2

ชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

มิติที่ 1 ทุนทางสังคม

คนในชุมชนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนมีระบบการจัดการ การกำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ การดำรงชีพ ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาตินี้ สะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระบบผู้นำและ การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์และการพึ่งพา

ชุมชนหาดใหญ่เตา กำเนิดขึ้นปี พ.ศ. 2474 เมื่อมีการอพยพของครอบครัวมาจาก บ้านเพรากเมือง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มจากอพยพมา 4 ครอบครัว แล้วขยายครอบครัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผู้คนที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน ระบบความสัมพันธ์ซึ่งกัน กำหนดขึ้นเป็นรากฐานของระบบความสัมพันธ์และการพึ่งพา กันในชุมชน การอพยพมาของครอบครัวจากอำเภอหัวไทรแล้วมาสมทบกับครอบครัวที่มีอยู่ด้วยกัน สะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อ สัมพันธ์ การเกื้อกูล การดำเนินกิจกรรมร่วมกันในลักษณะพึ่งพา และเปลี่ยน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของ คนในอดีตทั้งในด้านการผลิต แรงงาน การบริโภค การดูแลรักษา ความสงบเรียบร้อยในชุมชน การจัดปัญหาความขัดแย้ง ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร และการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

(1) การพึ่งพาด้านการผลิต

คนในชุมชนหาดใหญ่เตาเดิมมีอาชีพทำนา ตอนอพยพมาแรก ๆ ทุกครอบครัว ต้องทำงาน เพื่อจะมีข้าวกิน ด้วยเหตุนี้การทำงานทำให้คนในชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยกัน เกื้อกูลกันใน การผลิต เช่น พันธุ์ข้าว ปูย หรือแม้แต่พันธุ์พืชอื่นๆ ใครมีอะไรแบ่งปันกัน แม้แต่ติดอกินก็ ต้องแบ่งปันกัน คนที่มาจากการอพยพต้องได้ที่ดินเยอะก็จะแบ่งให้คนที่มาที่หลัง โดยคนในชุมชนจะแบ่งที่ดินให้กับครอบครัว ๆ ละเท่า ๆ กัน โดย 1 ไร่ จะแบ่งได้ 4 ครอบครัวหรือครอบครัวละ 1 งานเพื่อใช้ เป็นที่อยู่อาศัย ต่อมาปี พ.ศ. 2484 มีการจัดสรรวัดที่ดินให้เพื่อเป็นที่ทำการ และต้องจ่ายค่า จัดสรรวัดที่ดินไว้ละ 7 บาท เพื่อเป็นสินน้ำใจให้กับเจ้าของที่ดินที่เขามาอยู่ก่อน

การทำงานกันเป็นทีม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งชุมชน ตั้งแต่การไถนา คนที่มี วัวไถนาจะมาช่วยคนที่ไม่มีวัว ช่วยกันห่วง ช่วยกันดำเนินการ เก็บเกี่ยว

ปูยที่ใช้ในนาข้าว ชาวบ้านเรียกว่า “มายา” ซึ่งเป็นหินผุพังที่อยู่ในถ้ำและกับชี้ ค้างคาว อุดมไปด้วยแร่ธาตุต่างๆ ชาวบ้านก็ช่วยกันไปหานมายาจากถ้ำที่อำเภอเขาชัยสน ต่างช่วย กันไปหานมายาด้วยความสนุกสนาน ถ้าของใครไม่พอ ก็นำมาแบ่งกัน

“ คนสมัยก่อนช่วยเหลือกันทุกอย่าง ช่วยกันทำมาหากิน
อย่างเช่น ทำงานก็ต้องช่วยกันไป ช่วยดำเนินช่วยเก็บเกี่ยว
มีความสามัคคี พร้อมใจกันทำ พูดถึงการทำงานในสมัยก่อน
เราไม่ใช่บุญเมืองนั้นสมัยนี้ เราใช้มาจากขาดขาด
ไปหาบกันมาไม่ต้องซื้อใครมาได้เท่าไหร่มาเลย
บางคนหาบมาข้างละปีบครึ่งแต่พอถึงครึ่งทางก็เริ่มหนักหนาไปหนา
ก็เอาออกให้เหลือข้างละปีบ สมัยก่อนลำบากแต่ก็สนุก ”

ดังที่กล่าวมา ซึ่งให้เห็นว่าคนชุมชนหาดใหญ่เต่าในอดีตมีความรักความผูกพัน การเป็น
พวกร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันในทุกเรื่อง ทั้งที่เป็นญาติกันและไม่ใช่ญาติ ไม่มีการแบ่ง
ครอบครัว

(2) การพึ่งพาด้านแรงงาน

คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยแรงงานในกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำงานมีการ
ออกปาก ช่วยกันทำงานตั้งแต่เริ่มไถนาจนเก็บเกี่ยวเสร็จ

“ คนสมัยก่อนมีความสามัคคี มีการรวมใจ พร้อมใจกันทำ
ทำอะไรก็ทำกันเลย เช่น การทำงาน วันนี้จะไปเก็บข้าวบ้านนั้น
ก็ไปกันเลยไม่มีการเกียรติกัน ถ้าวันนี้เก็บให้หมดก็มากันเลย
ผูกทำกับข้าวให้กิน สมัยนี้ไปขอช่วยเขามีมานแล้ว ถ้าไม่จ้างก็ไม่มาก ”

นอกจากนี้ยังออกแรงในงานต่าง ๆ บ้านไหนมีงานไม่ว่าจะเป็นงานบุญหรืองาน
แต่งงาน ทุกคนในหมู่บ้านก็ช่วยกันทำงานเสร็จงาน

“ เวลามีงานก็ช่วยกัน ต้องช่วยกันซ้อมข้าว เพราะจะไม่มีโรงสี
ต้องทำกับครก ซึ่งเขาเรียกว่า ซ้อมข้าว คราวมีงานต้องช่วยกันทำข้าว
2-3 วัน เพื่อเตรียมข้าวไว้ให้แขกคน ต้องช่วยกันชุดละพร้าว
ต้องเตรียมของทุกอย่างให้ครบก่อนจะมีงาน ข้าวในสมัยก่อนเขาเก็บไว้
เป็นเลี้ยง ก่อนจะได้เป็นข้าวสารต้องนำมานวดมาตำ ต้องทำกับมือ
ครก 1 ใบ ใช้คนตำ 2-3 คน เมื่อตำแล้วก็ต้องนำมาว่ออนเอาแลบออกอีก ”

(3) การพึงพาด้านการบริโภค

การผลิตของคนในชุมชนหาดใหญ่เต่า เป็นการผลิตเพื่อการบริโภค เหลือบ้างเล็กน้อยก็นำไปขาย ดังนั้นไม่ว่าคนในชุมชนจะผลิตอะไรขึ้นมา ผลผลิตที่ได้สามารถนำมาแบ่งปันกันไม่มีการขาย โครงการเหลืออะไรก็แบ่งปันกันกิน ไม่มีการพูดเรื่องขาย

คนที่อยู่พยพมาที่หลัง เมื่อมาถึงจะไม่มีข้าวกิน เพราะไม่ได้ทำงาน คนที่มาอยู่ก่อนก็แบ่งข้าวให้กิน จนกว่าจะได้ทำงานในฤดูต่อไป บางคนเมื่อเข้าทำงานได้แล้ว เขาก็นำข้าวมาใช้คืน แต่เป็นในลักษณะการแบ่งปันกัน

“ สมัยก่อนจะไม่มีการพูดรีื่องซื้อขายกันอย่างเช่นว่า
ผู้คนมีมันไว้ 2-3 ร่อง ถ้าใครไม่มีกินก็ไปขุดเขาได้เลย
ไม่มีการขาย โครงการอะไรก็แบ่งปันกันกิน คนที่มาที่หลัง
ก็อาศัยข้าวของคนที่มาอยู่ก่อน ให้กันบ้าง ยืมกันบ้าง ”

(4) การพึงพาด้านการดูแลรักษา

คนสมัยก่อนมีสุขภาพแข็งแรง ไม่ค่อยเป็นโรคเมื่อคนปัจจุบัน แต่หากเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยจะมีวิธีการรักษาโดยการหา “หมอบ้าน” หมอบ้านมีหน้าที่ต้มยาหม้อหรือยาสมุนไพรให้กับคนป่วย ซึ่งคนในชุมชนหาดใหญ่ตานากไม่สบายก็จะไปหา “ลุงแมว” ลุงแมวเป็นหมอบ้าน ซึ่งอยู่ต่างหมู่บ้านกัน สมุนไพรที่ใช้ทำยา ก็ซวยกันหาในป่า ซึ่งสมัยก่อนมีเยอะมาก หมอบอกซื้อของสมุนไพรที่ใช้ทำยา มาชาวบ้านก็ซวยกันหา ในสมัยก่อนสมุนไพรที่ใช้ทำยาที่พบได้ในบ้านหาดใหญ่เต่า คือ ต้นหงส์ ย่านนา 宦颓 ฤๅษีอก ฤๅษีหัว ถ้าสมุนไพรของหมอมีก็ใช้ของหมอด้วย ค่ารักษา ก็ไม่คิดเหล้าแต่โครงการสินน้ำใจจะให้ สำหรับผู้หญิงที่จะคลอดลูก ก็จะคลอดกับหมอด้วย ซึ่งในหมู่บ้านมีหมอด้วย การคลอดลูกของผู้หญิงก็ต้องซวยเหลือกัน ซวยให้กำลังใจ เยี่ยมเยียนกันตลอดเวลา

“ เวลาคนในหมู่บ้านเจ็บไข้ไม่สบาย ส่วนใหญ่จะรักษาด้วยหมอบ้าน
ด้วยการทำยา หมอบ้านในหมู่บ้านไม่มี ต้องไปหาหม้อกีหรือหมู่บ้าน
ซึ่งเป็นคนพุทธ แต่ถ้าใครไม่สบายหนักต้องการไปรักษาที่โรงพยาบาล
ก็ต้องใส่เรือพายไปโรงพยาบาลสองชัลา หมอบ้านใช้วิธีต้มยาจากสมุนไพร
ผู้หญิงคลอดลูกก็ใช้หมอด้วย ซึ่งมีในหมู่บ้าน แต่ถ้าคลอดยาก
ก็ต้องนั่งเรือหางยาวไปสองชัลา ”

(5) การพึงพาด้านการดูแลความสงบเรียบร้อย

คนในชุมชนจะดูแลความสงบเรียบร้อยกันเอง ส่วนใหญ่ชุมชนมีแต่ความสงบแต่พอหลังสงค์วันโกลาครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484) เกิดมีจราจรร้ายมาลักขโมยสิ่งของชาวบ้าน มาปล้นบ้าน ชาวบ้านก็ช่วยกันดูแลความสงบเรียบร้อย ถ้าวัวของใครถูกลักขโมยไป ทั้งผู้หญิงผู้ชายจะช่วยกันตามหาจนเจอ การออกตามหาบางครั้งก็ข้ามวัน ใจที่เมยส่วนใหญ่จะเป็นคนนอกหมู่บ้าน

เมื่อเกิดเหตุร้ายขึ้นในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะตีเกราะเคาะไม่เป็นการให้สัญญาณ ชาวบ้านก็จะรู้ ใครทำอะไรอยู่ก็จะวางมือจากสิ่งนั้นแล้วมาช่วยกันก่อน ซึ่งให้เห็นว่าคนสมัยก่อนมีความพร้อมเพรียงกัน มีความสามัคคีกัน

“ ถ้าวัวใครถูกไปไม่ว่าหญิงหรือชายจะออกตามหา ใครมีอาวุธอะไรก็จะนำติดตัวไป ผู้เดยวไป ตอนไป พาปืนลูกซองไป มีความรู้สึกว่าเบาแต่พอตอนกลับ พากลับไม่ไวต้องใช้ผ้าขาวม้าทำเป็นสายสะพาย เมื่อเกิดภัย ขึ้นในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะตีเกราะ ถ้าตีเกราะเพื่อเรียกประชุม ก็อิกเสียงหนึ่ง แต่ถ้าตีเกราะเหตุร้ายก็มีเสียงหนึ่ง ”

(6) การจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ในอดีต คนในชุมชนอยู่กันด้วยความสงบไม่มีปัญหาความขัดแย้ง ถ้ามีปัญหาที่ไม่สามารถตัดสินใจกันได้ ก็ให้ผู้นำหรือบุคคลที่เป็นที่เคารพช่วยตัดสินใจให้ แต่หลังจากเกิดสงค์วันโกลาครั้งที่สอง ชาวบ้านเริ่มมีความขัดแย้งกันมากขึ้น ต่างคนต่างไม่ยอมกัน เข้าลักษณะตัวครัวมันไม่ง่ำว่าเรื่องอะไร ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญมากในการแก้ปัญหา

ผู้นำ

ผู้นำในสมัยก่อนมีความสำคัญมากต่อคนในชุมชน เป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง ผู้นำในหมู่บ้านนอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังมีผู้นำทางศาสนา ซึ่งเด็ก ๆ ในชุมชนจะเชื่อฟังผู้ใหญ่ ถ้าพ่อแม่ของตนให้ความเคารพนับถือใคร เด็ก ๆ ก็จะทำตามไปด้วย ผู้ใหญ่บ้านในสมัยก่อนเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากชาวบ้าน เป็นคนที่ชาวบ้านเลือกแล้วว่าสามารถเป็นผู้นำของตนได้

“ ผู้ใหญ่บ้านเข้าดูจากหลายอย่าง ดูว่าเป็นผู้นำของเราได้หรือเปล่า แต่ก่อนยังไม่มีผู้ใหญ่บ้านมีแต่ผู้นำ เป็นคนที่คนเชื่อฟังนับถือ ”

ผู้นำมีความสำคัญมาก ต้องเป็นคนที่สามารถทำให้คนอื่นนับถือ เป็นคนมีความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ เป็นคนที่ซื่อสัตย์ รักลูกน้อง ไม่โกง ไม่เอาเปรียบ ตรงไปตรงมา ”

กลุ่ม/องค์กร

การรวมกลุ่มในสมัยก่อนเป็นไปในลักษณะไม่เป็นทางการ เป็นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อเศรษฐกิจกรรมแล้วกลุ่มนั้นก็ถลวยไป การรวมกลุ่มเป็นไปในลักษณะการออกแรงช่วยกันทำงาน เช่น การลงแขกช่วยกันทำงาน

การถ่ายทอดความรู้

คนในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์โดยพ่อแม่จะเป็นตัวอย่างให้กับลูก ๆ พ่อแม่จะสอนลูกพร้อมกับให้ลูกปฏิบัติเอง เช่น ฝึกการทำงาน ฝึกออกทะเล นอกเหนือนี้มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนในชุมชนซึ่งกันและกัน ในลักษณะการอบรมก้าว ก้าวทำให้ดูเป็นแบบอย่าง เช่น การต่อเรือ เทคนิคการทำปลา เป็นต้น

“ การถ่ายทอดการทำงาน การออกแบบ พ่อแม่สอนลูกโดยทำให้เห็น แล้วฝึกให้ทำเลย เช่น พ่อแม่จะพาลูกไปเก็บเกี่ยวข้าว ครัวมีลูกกี่คน พอข้าวสุกพ่อแม่จะพาลูกไปหั้งหมด ทำที่เก็บข้าวให้ทุกคน สอนควบคู่กับการปฏิบัติเลย ”

มิติที่ 2 ทุนทางเศรษฐกิจ

สภาพธุรกิจมีอิทธิพลต่อคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ต้องมีการเรียนรู้เพื่อเข้ากับสภาพธุรกิจ ระบบการผลิตที่ต้องอาศัยธุรกิจ ความหลากหลายของระบบการผลิต ขึ้นอยู่กับสภาพธุรกิจซึ่งเป็นทุนพื้นฐานของคนในชุมชน

ระบบการผลิตในอดีต

การอพยพของครัวเรือนมาจากบ้านแพะเมือง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มาอยู่ที่หาดใหญ่เต่าแห่งนี้ ทุกคนมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ มาเพื่อหาที่ทำงานให้ได้ข้าวกิน ดังนั้นคนในชุมชนทุกครอบครัวมีอาชีพทำงาน นอกจากมีอาชีพทำงานแล้วก็มีอาชีพประมง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ทำเล” เพราะพื้นที่ของหมู่บ้านติดกับชายฝั่งทะเล อุดมไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ระบบการผลิตของคนในชุมชนจึงเป็นการผลิตเพื่อบริโภคส่วนใหญ่ ถ้าเหลือจากการกินแล้วนำไปขาย นอกจากนี้สิ่งที่มีความคู่กับการทำงาน คือวัว ทุกบ้านจะมีวัวเป็นของตนเองไว้ใช้งาน ใช้ในการ

“ คนที่มีอาชีพทำนา กับทำเล นา ก็ทำ เล็ก ทำ แต่จุดประสงค์หลัก
ที่อพยพมาตอนแรก คือ ทำนา เพราะต้องการจัดสรรที่ดินให้เพื่อ¹
ทำนา แต่เดิมเป็นผลผลอยได้ที่นั่ง การทำนา และการออกเ²
ก์ทำเพื่อไว้กิน กินให้พอ ก่อนแล้วก็จะขาย ”

การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

สภาพธรรมชาติของพื้นที่หาดใหญ่เตาไม่สภาพเป็นป่าใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์³
ชนิดต่าง ๆ พื้นที่ส่วนหนึ่งจะเป็นป่าเสม็ดเหมาะสมแก่การทำนา ชาวบ้านที่อพยพมาตอนแรกก็มา⁴
จับจองที่ดินเพื่อจะทำนา แต่ตอนหลังมีการจัดสรรให้โดยเป็นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ ต่อ 4 ครอบครัว⁵
และให้ที่ทำกินครอบครัวละ 30 ไร่ พื้นที่ที่จะทำนาชาวบ้านก็ซ่อมกันถางป่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่า⁶
เสม็ดเพื่อเตรียมที่ไว้ทำนา

การจับจองในตอนแรกไม่ต้องจ่ายเงิน แต่พอมีการจัดสรรที่ดินต้องจ่ายเงินไว้ละ 7 บาท
ให้กับขุนพะยุน ซึ่งเป็นคนที่ดูแลพื้นที่แห่งนี้ นอกจากทำนาแล้วคนในชุมชนหาดใหญ่เตยังมีอาชีพ⁷
ประมง พื้นที่หาดใหญ่เตาติดกับชายฝั่งทะเลสาปสงขลาซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดพัทลุง มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์⁸
ทุกครอบครัวก็อาศัยทะเลสาปเป็นแหล่งทำนาหากิน สำหรับแหล่งน้ำในชุมชนบ้านหาดใหญ่เตา ชุม⁹
ชนมีโอกาสใช้ได้น้อยมาก เพราะอยู่ห่างไกล คนในชุมชนจะใช้น้ำทะเลเป็นแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค¹⁰
 เพราะบางช่วงทะเลเป็นน้ำจืด บางช่วงเป็นน้ำกร่อย นอกจากนี้ยังใช้น้ำบ่ออยู่ชั้นในแต่ละ¹¹
บ้านโดยใส่ท่อซิเมนต์ต่อลงไปได้ดินลึกมากน้อยตามความต้องการ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่¹²
หลายในภาคใต้

“ ทำเลได้กินทุกวัน แต่ก่อนกุ้ง ปลา มีเยอะ สมัยก่อน
ใช้เรือแจวออกไป เดียวใจก็ได้ปลาได้กุ้งเป็นลำเรือ¹³
แม่กุ้งนี่ตัวเท่าแขน ขึ้นมาอยู่ริมเล ใบลาภกัด 2 หัว
ติดปลาเต็มไปหมด ถ้าพุดถึงตอนนี้ ออกเลยังไม่คุ้มกับค่าน้ำมัน ”

สภาพธรรมชาติและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

การผลิตและการบริโภคของคนในชุมชนต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก คนในชุมชนต้อง¹⁴
พึ่งพาธรรมชาติในการประกอบอาชีพ การทำนาหากิน ในป่าอุดมไปด้วยอาหาร จำพวกของป่า¹⁵
ในท้องถิ่น ไม่ต้องซื้อจากภายนอก ชาวบ้านอาศัยทรัพยากรธรรมชาติได้แบ่งปันกันกิน ในชุมชนก็มี¹⁶
ลักษณะซึ่งเป็นที่เลี้ยงปากท้องของชาวบ้านมาตลอด ชาวบ้านเรียกว่า “ คลองกระาน ”¹⁷ เพราะเมื่อ¹⁸
ถึงฤดูหนาว ไช่เตากระานนับร้อยพากันมาวางไข่ บริเวณชายหาดปากคลองกระาน ในคลอง

กระอานก็มีสัตว์น้ำซุกชุม สภาพธรรมชาติที่เอื้ออำนวยทำให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตและทำมาหากินมานานถึงทุกวันนี้

“ ที่นี่คุดสมบูรณ์อาหารกินไม่ออก พอก็ง่วงเดือนกุมภาพันธ์
เต่ากระอานเป็นร้อยตัว ขึ้นมาวางไข่ที่ปากคลองกระอาน บางคน
ก็เก็บไข่เต่า แต่พอกลามาอยู่มากขึ้น เต่าก็อพยพไปอยู่ที่อื่น บ้าน
ไม่มีแม้แต่ตัวเดียว ”

ที่ตั้งกับการติดต่อกับภายนอกชุมชน

การติดต่อของคนในชุมชนกับภายนอกชุมชน อาศัยทางเรือและการเดิน โน้มยก่อนยังไม่มีถนน โครงการไปชายของหรือไปชุมชนกระโกรกเดินด้วยเท้าไปตามทางเกวียน บ้านหาดใหญ่เต่าในสมัยก่อนขึ้นอยู่กับอำเภอปากพะยูน การไปติดต่อกับอำเภอต้องใช้วีโวเจวหรือเรือใบ ช่วงไหนที่ลมแรงหรือมีมรสุม ไม่สามารถไปติดต่อได้ หลังจากเลยย้ายมาขึ้นกับอำเภอเข้าชัยสน ซึ่งการไปติดต่อกับทางราชการที่อำเภอเข้าชัยสนต้องอาศัยการเดินเท้า นอกจากไปติดต่อราชการแล้ว คนในชุมชนยังนำของไปขายที่ตลาดบางแก้วซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 10 กิโลเมตร ก็ต้องเดินไป ทั้งผู้หญิงผู้ชาย นำของไปขาย ทั้งhab แบบ ทุน (นำของ wang ไว้บนศรีษะ) หรือคนที่มีเงินหน่อย ก็จะจ้างเกวียนมาขนของไปขาย บางคนนั่งเรือไปขายถึงสงขลา

นอกจากนี้การติดต่อกับนอกชุมชนเป็นการติดต่อสัมพันธ์เครือญาติ เพื่อนฝูง ก็ใช่วันเดินและอาศัยเรือเช่นเดียวกัน

“ คนแต่ก่อนอยู่กันแบบเหมือนกันหมด ต่างคนต่างจน
ถ้าไปไหนก็เดินกันไปทั้งนั้น เดินไปพร้อมๆ กัน เช่น ไปอำเภอ 4-5 คน
ก็เดินไปด้วยกัน ไปตลาด 10 คน ก็เดินไปด้วยกัน สนุกดี รถไม่มี
ใครเอาของไปขายก็ช่วยกันหาบ ช่วยกันทุนไป เดินไปตลาดตั้ง 10 กิโล^{ไม่}
ไปเอาจริง (ปุ่ย) ก็เดินไปถึงเข้าชัยสนโน่นนั่น ”

ความหลากหลายของการผลิต

การผลิตของคนในชุมชนหาดใหญ่เต่า เป็นการทำเพื่อจะได้มีข้าวกินและการทำประมง นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงวัวและปลูกผักไว้กินบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ การผลิตส่วนใหญ่เพื่อการบริโภคการทำนาใช้พันธุ์ข้าว เช่น ข้าวหัวนา ข้าวบางแก้ว ข้าวมาเลย์ ส่วนสัตว์น้ำที่ชาวบ้านนำมาได้ เช่น กุ้งหัวมัน ปลาหัวมัน ปลาบุตรี ปลาพรอม ปลาคันหลา ผักที่ปลูกไว้กินส่วนใหญ่จะเป็นผักสวนครัว

คุณภาพของการผลิตและการบริโภค

การผลิตของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารหรือการทำประมง ในอดีตให้ผลผลิตดีมาก เพียงพอต่อการบริโภค การทำงานเมื่อได้ข้าวมาชาวบ้านจะเก็บไว้ในยังในจางข้าว ไว้กินได้ตลอดทั้งปี ถ้าปีไหนได้ข้าวเยอะก็จะเหลือเก็บไว้กินประมาณให้พอใน 1 ปี ที่เหลือก็นำไปขาย การขายข้าวก็จะขายเป็นเกรี้ยน ๆ ละ 400 บาท ส่วนการออกทะเลหาปลาบางคนได้ปลา กุ้งมา เยอะกันนำไปขายที่ตลาดบางแก้ว เป็นที่ทราบกันในหมู่บ้านและละแวกใกล้เคียงว่าถ้าหากินปลา ต้องไปหาดใหญ่เท่า

“ แต่ก่อนทำงานได้ข้าวพอกินยังเหลือขายอีก แต่ปัจจุบัน
 ทำงานไม่พอกิน ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย ทำงานต้องจ้างเชาหันนี่
 จ้างไก่ จ้างเก็บ บุญก็ต้องซื้อ หนูก็กินอีกต่างหาก ชาวบ้าน
 เลยเลิกทำงานเสียส่วนใหญ่ ออกเด็กเหมือนกัน แต่ก่อน
 ได้ปลาเต็มเรื่อง แต่เดี๋วนี้ออกเดไม่คุ้มกับค่าน้ำมัน ”

การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของคนในชุมชน

การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของคนในชุมชนสะท้อนออกมายในรูปแบบของการกระทำการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เด็กๆ จะดูการกระทำ สังเกตการกระทำการพ่อแม่ พ่อแม่ก็เคย อบรมสั่งสอน หัดฝึกฝนให้ลูกๆ ทำ ส่วนคนในหมู่บ้านก็มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน ครอบคลุมความรู้ความชำนาญเรื่องใด ก็จะบอกกล่าวผู้อื่นหรือแนะนำทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

มิติที่ 3 ทุนทางวัฒนธรรม

ทุนวัฒนธรรม สะท้อนออกมายในรูปของระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งนี้อยู่บนรากฐานของศาสนา และประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ชุมชนหาดใหญ่เต่าเป็นชุมชนมุสลิม ร้อยละ 99 ของคนในชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม หลักพื้นฐานสำคัญของศาสนาอิสลาม คือ การเชื่อในพระเจ้า เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างพระเจ้าเป็นผู้สร้างมาและจะยอมรับกับสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้กำหนดมาให้ การกระทำการทุกอย่างก็ต้องระลึกถึงแต่พระเจ้าองค์เดียวคือ อัลเลาะห์ ทุกคนจะพร้อมใจปฏิบัติศาสนกิจ คือ การละหมาด 5 เวลา และมีการละหมาดรวมทุกวันศุกร์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ ละหมาดยุบอัต ” นอกจากนี้ยังมีการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของทุกปี ทุกคนต้องถือศีลอดเหมือนกัน ไม่มีการยกเว้นไม่ว่าจะมีฐานะดี อะไร การถือศีลอดเพื่อให้มุสลิมรู้จักการอดทน อดกลั้นจากความทิวทิย และให้เกิดความเสมอ

ภาคกันไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือคนรวย และหากคนใดมีความสามารถมีเงินทองพอก็จะไปประกอบพิธีขัจย์ที่เมืองเมกกะซ์ ประเทศซาอุดิอาระเบีย

นอกจากพิธีกรรมทางศาสนาที่ต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำแล้ว คนในชุมชนหาดใหญ่เต่า ยังมีประเพณีต่างๆ ที่นิยมทำกัน เช่น งานบุญ งานแต่งงาน งานศพ งานบุญของคนอิสลามเป็นการเชิญโถะครู โถะอิหม่าม ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา เชิญญาติ เพื่อนฝูง มารับประทานอาหารที่บ้าน การทำบุญ เช่นนี้เรียกว่า “การทำบุญหลี” ส่วนงานแต่งงานตามหลักศาสนาเรียกว่า “นิกะห์” โดยมีโถะอิหม่ามเป็นผู้ทำพิธีนิกะห์ ให้และมีพยานที่เชื่อถือได้และมีความยุติธรรม 2 คน การแต่งงานส่วนใหญ่จะแต่งกับคนศาสนาเดียวกัน มีบ้างที่แต่งงานกับคนต่างศาสนา แต่ต้องมาเข้าศาสนาอิสลามถึงจะอยู่กันได้ การแต่งงานจะไม่มีการตัดน้ำสังข์เหมือนกับไทยพุทธ

การตาย หากคนในหมู่บ้านตายก็จะทำพิธีฝังศพ และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 24 ชั่วโมง การฝังก็นำไปฝังที่ฝังศพ ซึ่งเรียกว่า “กูบอร์” นอกจากนี้คนอิสลามจะไม่บริโภคเนื้อหมู ส่วนกิจกรรมต่างๆ ก็มีการดำเนินกิจกรรมตามปกติ

จะเห็นว่าสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนหาดใหญ่เต่าให้ปฏิบัติเหมือนกันคือหลักศาสนา การร่วมกิจกรรมกับคนศาสนาพุทธก็สามารถร่วมได้ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานแต่งงาน หรืองานบุญอื่นๆ แต่อิสลามจะไม่มีการกราบพระสงฆ์หรือพระพุทธรูป

“ สมัยนี้มีความขัดแย้งเกิดขึ้น คนไม่ค่อยมีความสามัคคี
มีการแตกแยกทางความคิด แต่การทำพิธีทางศาสนา
ไม่ได้ทำให้คนแตกแยกกัน ทุกคนมีพระเจ้าเพียงองค์เดียวเท่านั้น ”

มิติที่ 4 ทุนภูมิปัญญา

ทุนภูมิปัญญา สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิด ความเชื่อ การให้ความหมาย ความสำคัญหรือให้คุณค่ากับสิ่งต่างๆ ที่เข้าไปกำหนดพฤติกรรมของคนในชุมชน ระบบความรู้เหล่านี้สืบทอดมาจากกิจกรรมสำคัญในการดำรงชีวิต เช่น การทำนาทำกิน การดูแลสุขภาพ การสร้างระบบการเรียนรู้และถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง

ภูมิปัญญาในการทำนาทำกิน

สภาพธรรมชาติเป็นทุนพื้นฐานและมีอิทธิพลต่อการทำนาทำกิน การบริโภคของคนในชุมชน คนในชุมชนต้องเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ การทำงานและการทำประมงที่สืบทอดให้เห็นถึงการเข้าใจธรรมชาติในชุมชนเพิ่งพิงธรรมชาติ

การทำนาเก็บต้องรู้ว่าซ่างไหนถึงจะทำได้ ซ่างไหนฝนตก ซ่างไหนควรจะเก็บกี่ยก เพราะการทำนาในสมัยก่อนต้องอาศัยน้ำฝนและน้ำตามธรรมชาติ ส่วนการออกท่าเล็กเช่นกัน ชาวบ้านจะรู้ว่าซ่างไหนออกท่าเลไม่ได้ เพราะมีลมแรงมีพายุและชาวบ้านก็ยังรู้ว่าบริเวณไหนมีปลาเยอะ

“ คนสมัยก่อนอาศัยธรรมชาติ อาศัยป่า อาศัยทะเลเป็นที่เลี้ยงชีวิต ในปัจจุบันกินมากมาย มีของป้าเยอระยะ ถ้าอยากกินปลา ก็ไปเลี้ยงใจกิจกรรม ข้าวกับลูกไกวแล้วไม่อดหรือ กการทำปลาต้องมีความรู้ด้วย ไม่ใช่ไปถึงจะวางลงไหนก็ได้ เมื่อนอกกับที่พระเจ้าบอกรวบกันย่าพากเจ้าอย่าทำในสิ่งที่พากเจ้าไม่มีความรู้ หลักการนี้ สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพได้ ”

นอกจากนี้ชาวบ้านต้องเรียนรู้ถึงการสร้างเครื่องมือในการทำนาหากิน เช่น รู้จักการทำคันไก รู้จักการทำเรือ การต่อเรือ รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ ในการหาปลา เรียนรู้ถึงเรื่องปุย รู้จักนำดิน hin ที่ผุดพังในถ้ำซึ่งมีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์มาทำเป็นปุยใส่นาข้าวและใส่พืชผัก สอนให้รู้จักเทคนิคหรือ ที่จะนำไปได้ เช่น

- 1) บริเวณที่มีปلامากน้ำจะชุ่น (ปลากินตอมอยู่ข้างล่าง ทำให้มีตะกอนโคลน และดินลอยขึ้นมาให้สังเกตเห็น)
- 2) ซ่างที่มีน้ำใส ถ้ามองเห็นเป็นพืดดำจะมีปลา
- 3) สังเกตจากนก ถ้าบริเวณนั้นมีนกโอบลงมาแสดงว่ามีปลา (นกโอบกินกุ้ง ซึ่งหนีปลาขึ้นมาอยู่เหนือน้ำ)
- 4) สังเกตจากปลาทำแผน (ปลาหายออกล้อกันกระโดดเหนือน้ำ)

นอกจากนี้ยังมีเทคนิคหรือหากุ้ง เช่น ต้องออกท่าเบปรามาณซ่าง 5 คำ 12 คำ ทั้งข้างขึ้นและข้างลง เพราะซ่างน้ำน้ำเดินกล้า (น้ำขึ้น หรือลงแรง คลื่นแรง) กุ้งใหญ่ตามน้ำเร็ว ก็เข้าไซหรือติดกัด (เครื่องมือหาประมง เป็นตาข่ายคล้ายสวน) ได้ง่าย

ชาวบ้านมีวิธีการถอนออมอาหาร เช่น การทำน้ำส้มจากตาลโคนด รู้จักการเก็บเมล็ดพันธุ์ โดยนำเมล็ดพันธุ์มาห่อผ้าแล้วนำไปเก็บไว้บนที่มีการหุงต้ม เมล็ดพันธุ์จะถูกความร้อน ทำให้หันต่อ模อดต่อเมล็ดทำลาย และทำให้เมล็ดนั้นเพาะปลูกได้ขึ้น รู้จักทำยาฆ่าแมลง โดยนำสารเดาและตะไคร้ห้อมมาหมักแล้วนำน้ำมา兑ผัก แมลงจะไม่มากินผักก็อีกเลย ชาวบ้านยังเรียนรู้ถึงเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น รู้จักประดิษฐ์สิ่งที่ทำให้เกิดแสงสว่าง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ใต้” โดยชาวบ้านจะหากันต้นยางให้เป็นร่องเพื่อให้น้ำมันยางออกมาก ที่ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำมันยาง” แล้วนำน้ำมันยางไป

คลุกกับเปลือกไม้ เช่น เปลือกสมุนไพร โดยนำเปลือกสมุนไพรมาทบให้ถูกแล้วคลุกกับน้ำมันนาง นำไปห่อ กับกาบหมากจุดไฟให้สว่าง

ชาวบ้านรู้จากการทดลองไว้เชื่อ มีอุปกรณ์ปืนฝ่าย อุปกรณ์ทอผ้า รู้จักการทำไฟแชค ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ไฟทุบ” โดยชาวบ้านนำเข้าความมาเจาะรูแล้วนำปุยฝ่ายจากต้นเต่ารังมาผัดกับเปลือกทุเรียนที่เผาไฟแล้ว นำมาอัดลงไปในเข้าความ แล้วใช้มือดให้แรง ซึ่งเรียกว่า “เดือย” การอัดแรงทำให้เกิดประกายไฟขึ้นที่ปุยฝ่าย ไฟทุบไว้สำหรับจุดบุหรี่

นอกจากนี้ยังคิดประดิษฐ์เครื่องตวงข้าวที่ชาวบ้านเรียกว่า “แร่ง” ไว้สำหรับตวงข้าวเปลือกไว้ขาย โดยชาวบ้านจะนำไม้ไผ่มาسانให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม โดย 1 แร่งเท่ากับ 4 ลิตร ข้าวเปลือก 1 ถังก็เท่ากับ 4 แร่ง สมัยก่อนใช้เครื่องมือตวงไม้ได้ใช้เครื่องชั่ง และเครื่องตวงจะทำด้วยไม้ไม่ได้ทำกับเหล็กเหมือนสมัยนี้

ภูมิปัญญา กับการดูแลสุขภาพ

คนสมัยก่อนต้องพึงพาธรรมชาติ ไม่เว้นแต่การดูแลสุขภาพ การเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งคนในหมู่บ้านต้องอาศัยสมุนไพรที่มีอยู่ในป่าเป็นยามารักษายามเจ็บไข้ไม่สบาย ชาวบ้านเรียกยาสมุนไพรว่า “ยาต้ม” ผู้ที่ทำการรักษาเรียกว่า “หมอบ้าน” ชาวบ้านจะมีตำราและเรียนรู้วิธีการปุงยา รู้ว่าเป็นโรคอะไรใช้สมุนไพรอะไรรักษา คนในชุมชนถ้าเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาก็ไปให้ หมอบ้านต้มยาให้และช่วยกันหาสมุนไพรที่มีอยู่ในป่า เช่น ย่านนาง ไหล่เชือก ดูกไก่ ตันแหงส เป็นต้น

คนสมัยก่อนไม่เคยเป็นโรคแบลกๆ เพราะบริโภคของที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่มีสารเคมีไม่มียาจำพวก บริโภคของป้าชิงก์เป็นยาสมุนไพร การคลอดลูกก็ต้องอาศัยสมุนไพร หมอดำแยกก็จะมีเครื่องยาสมุนไพรไว้ให้รับประทาน หลังจากที่คลอดลูกแล้วมีการอยู่ไฟเพื่อให้มดลูกเข้าอุ้วเจ้าขึ้น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่คนรุ่นหลัง

การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการอบรม สั่งสอน การสังเกตและการฝึกปฏิบัติ ภูมิปัญญาที่มีตำราเขียนไว้ เช่น ตำราฯ ลูกหลวงคนไหนสนใจก็นำไปอ่านได้ฝึกปฏิบัติกัน ผู้ใหญ่ก็จะค่อยสอน ทำให้ดูเป็นตัวอย่างให้ลูกหลวงได้ฝึกปฏิบัติจนเป็น

“ ตอนนี้ลูกของลุงแมว ก็รับสืบทอดตำราหมอบ้านยาต้ม
ต่อจากลุงแมว เช้ามีตำราเขียนไว้ว่าเป็นโรคชนิดนั้น
ต้องดูแลรักษาด้วยยานั้น ทุกวันนี้ยังมีอยู่ ”

มิติที่ 5 ทุนทรัพยากร

ทุนธรรมชาติเป็นการศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม สภาพธรรมชาติทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นรากฐานในการผลิตและการบริโภค ทุนธรรมชาติในที่นี้หมายถึง ป่าไม้ ดิน น้ำ เป็นต้น

ป่าไม้

บ้านหาดใหญ่เต่า พื้นที่เดิมมีสภาพเป็นป่า มีทั้งป่ารก เป็นไม้ใหญ่และเป็นป่าสมบูรณ์ อีกฝั่งหนึ่งของชุมชนติดกับชายฝั่งทะเลสาบ ป่าในสมัยก่อนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของชาวบ้าน ในปัจจุบัน ชาวบ้านเรียนรู้ที่จะอยู่กับป่า ได้มีการถางป่าสมบูรณ์เพื่อเป็นพื้นที่ทำนา มีการโคนไม้ใหญ่เพื่อนำมาสร้างบ้านเรือน หาพืชมาทำยาสมุนไพร ผุดได้ว่าพึงพิงธรรมชาติและอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งทำนาหากิน

“ คนสมัยก่อนอยู่กับป่า มีของกินไม่มีอด มีต้นมะม่วงคัน
ขนาด 2-3 คนโอบ มีสัตว์ป่ามากมาย ไก่ป่า กวาง เยอะแยะ
ของป่าก็มีเยอะ หน่อไม้บ้าง ผักกินใบมีเก็บทุกชนิดไม่ต้องซื้อ ”

น้ำ

การอพยพของผู้คนในตอนแรก อาศัยน้ำทะเลเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ น้ำทะเลในสมัยนั้น ใส สะอาด มีช่วงที่น้ำทะเลเป็นน้ำจืด ชาวบ้านสามารถใช้กิน ใช้อบ ใช้หุงต้มได้ ถ้าเป็นช่วงที่น้ำเค็มขึ้น ชาวบ้านก็จะอาศัยน้ำฝน ก็เก็บเอาไว้ได้ใช้ นอกจากนี้ยังมี “คลองกระโถน” เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งในทะเลและคลองกระโถนอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิดให้ชาวบ้านได้จับกินตลอดทั้งปี ปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลากระพงขาว ปลากระบอก ปลาชุด ปลาตะลุมพุก ปลาหัวโนง ปลาบุตรี ปลาภูม ปลา牛奶(ดูกะเด) ปลาคงโค(ปลาดะเด) ปลาโคกมัน ปลาเฉลี่ยบ ปลาพรอม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปลาขนาดใหญ่ เช่น ปลากระเบน ปลาฉลาม ปลาโลมา เป็นต้น

สำหรับกุ้งก็มีมากหลายชนิด เช่น กุ้งหัวมัน กุ้งแดง กุ้งหัวเขียว กุ้งแซบวาย กุ้งกุลาดำ กุ้งหางแดง และกุ้งก้ามกราม เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันมีสัตว์น้ำหลายชนิดสูญพันธุ์ไปแล้ว แต่มาระยะหลังมีปัญหาเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้เพราะทะเลเริ่มสกปรก ชาวบ้านหันมาขุดบ่อไว้ใช้ ครอบครัวไหนที่ไม่มีบ่อเป็นของตัวเองก็ต้องอาศัยของคนอื่นแบ่งปันกันกิน

ดิน

สภาพดินที่บ้านหาดใหญ่เต่า เป็นดินร่วนผสมดินเหนียว ดินเป็นดินดีปููกพืชได้ทุกชนิด แต่ปัจจุบันไม่ได้ปููกพืช เพราะบ้านเรือนเยอะชื้น ส่วนที่นาจะเป็นดินเหนียว ปลูกข้าวได้ดี แต่ดิน

ค่อนข้างจีดต้องใส่ปุ่มเยอะ ๆ เมื่อชาวบ้านไม่ปลูกข้าวที่นาไม่สามารถปลูกพืชอื่นได้ เพราะเป็นдин เหนี่ยวพืชอื่นขึ้นได้ยาก ชาวบ้านจึงยกร่องปลูกบนคันนา การบำรุงดินของคนสมัยก่อนใช้ปุ๋ยซึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า “มายา” ซึ่งเป็นหิน ดิน ผุพังในถ้ำ ผสมกับขี้ค้างคาว นำมาจากเข้าชัยสนเป็นปุ๋ย บำรุงดินให้ข้าวและพืชอื่น ๆ เจริญงอกงาม เมื่อคนมากขึ้นที่ดินที่ทำกินไม่พอ คนมาทึ่หลังก็ต้อง ทำอาชีพประมงอย่างเดียว

สมัยก่อนบ้านหาดใหญ่เต่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณหาดมีสัตว์น้ำ ชากชุมมาก สัตว์น้ำมีเกือบทุกชนิด กุ้ง หอย ปู ปลา ชาวบ้านมีกินตลอดปี ไม่ต้องซื้อ ชาวบ้านก็ อพยพกันมาเรื่อยๆ นับเป็น 1,000 ครัวเรือน เพราะเห็นว่าที่นี่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ เมื่อจำนวน ประชากรเยอะ การทำนายยังคงเป็นอาชีพหลักควบคู่กับการทำอาชีพประมงขนาดเล็ก ชาวบ้าน จับสัตว์น้ำได้มาก เหลือกินก็นำไปขายตลาดบางแก้ว จะเป็นทรัพย์จักษุของคนทั่วไปว่า กุ้ง หอย ปู ปลา มาจากบ้านหาดใหญ่เต่า

จะเห็นได้ว่าทุนธรรมชาติ เป็นทุนพื้นฐานในการดำรงชีพของคนในสมัยก่อน ให้คนได้ ผลิตและได้ประโยชน์

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

นโยบายของรัฐกับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหาดใหญ่เต่าภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เริ่มเข้ามาเมื่อทศวรรษที่ 80 ของไทยฯ นับตั้งแต่ว่าได้ดำเนินการโครงการปิดปากอ่าวระหว่างที่ตั้งอยู่ร้อยต่อระหว่างอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา กับอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปี 2498 (ดังภาพที่ 4) ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหาดใหญ่เต่าที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งทะเลสาบ อันเนื่องมาจากกุ้ง ปลา ในทะเลมีจำนวนลดน้อยลง เพราะน้ำในทะเลไหลทางเดียว ทำให้การผสมพันธุ์ของกุ้งลดลง โดยเฉพาะกุ้งหัวมัน หรือเรียกอีกอย่างว่า กุ้งหางแดง หรือกุ้งแข็งป่วย

“พระภักดีเม็ด (หมด) เกิดจากปิดปากอ่าวนั้นและคือสาเหตุ
คือช่วงที่ปิด เข้าปิดที่นี่คร ด้านนี้ไม่ใช่รู้ว่าเข้าปิด ในยุคที่ปิดปากระหว
ถึงกีคนในชุมชนไม่ค่อยรู้เรื่อง ใครทำให้รักทำได้แหล
ก็ปิดดาวรเดย ปัจจุบันก็ยังปิดอยู่ แล้วสาเหตุที่กุ้ง ปลาน้อยลง
เข้าบอกว่าแต่ก่อนมีการผสมพันธุ์ของกุ้งจากฟองที่ไหลมาจากการทางน้ำนั้น
น้ำมันจะพามาให้มาชนกัน นั่นแหลก กุ้งมันจะเกิดจากฟอง
ที่ได้ผสมพันธุ์จากตรงนั้น พอนหลังจากปิดปากอ่าว น้ำมันจึงไหลทางเดียว
กุ้งมันเลยน้อย แต่ก่อนคนสมัยก่อน พอดีอนห้า เดือนหนก
กุ้งหัวมันต้องมา ปัจจุบันใหม่ (ไม่มี) แล้ว”

จากสาเหตุดังกล่าว “ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของรายได้ต่ออาชีพประมง ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านหาดใหญ่เต่า ทำให้ความเป็นอยู่ยิ่งลำบากลงไปอีก บางวันออกทะเลได้ปลาเล็กน้อย เมื่อหักค่าน้ำมันแล้วทุนก็ยังไม่ได้คืน ดังคำกล่าวของชาวบ้านท่านหนึ่ง

“มัน (น้ำมัน) ลงทุน 2 ลอน(แกลлон) กลับมาแล้ว มัน (น้ำมัน)
สักลอนจะไม่หลุดโดยมากนะครับแหลง (พูด) ง่าย ๆ ”

ภาพที่ 4 เขื่อนปากระวะ

หลังจากที่ปิดปากอ่าวระวะ ชี้่งทำให้กุ้ง ปลา ลดจำนวนลง พร้อมกับการลดรายได้ของชาวบ้าน รัฐได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือโดยการปล่อยปลา ปล่อยกุ้งลงในทะเลสาบ เพื่อให้เกิดการผสมพันธุ์และเพิ่มจำนวนของสตัตว์น้ำ ตามคำบอกร่างของชาวบ้านที่ว่า

“ทางหน่วยงานของรัฐเอา กุ้ง มาปล่อย
เอาปลา มาปล่อยให้ ก็พอได้หากิน”

ผลกระทบการปิดปากระวะกับการเปลี่ยนแปลงชุมชน

- การเปลี่ยนแปลงระบบและวิธีการผลิต

เมื่อชาวบ้านหาดใหญ่เต่าประสบปัญหา กุ้ง ปลาน้อย รายได้ลด เกิดความไม่พอใจกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่มีสมาชิกหลายคน จึงเกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการดักกุ้ง ดักปลา โดยนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้แทนของเก่าเพื่อให้ได้จำนวนผลผลิตให้มากขึ้น ตามคำบอกร่างของชาวบ้านท่านหนึ่ง

“ก้มมันเปลี่ยนแปลง สมัยก่อนใช้ปีดักกุ้งหัวมัน
ดักกุ้ง ตอนหลังมาใช้กดโดยแทน”

● การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ

เมื่ออาชีพประมงไม่มีความมั่นคงต่อรายได้ในครัวเรือน จึงเกิดการหันเหเปลี่ยนแปลงของอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว อีกทั้งรายได้เป็นกอบเป็นกำที่เห็นได้อย่างชัดเจน แน่นอนกว่าอาชีพประมง นั่นคืออาชีพรับจ้างโดยใช้แรงงานในโรงงานแทน หรือที่เรียกกันติดปากว่า “สาวโรงงาน” ซึ่งเป็นแรงงานรุ่นหนุ่มสาวเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นผู้หญิง ดังคำบอกรเล่าของผู้อวุโสท่านหนึ่ง

“ตรงนี้มันเปลี่ยนอาชีพทำเลไปทำงานเหม็ด (หมด)
คือในบ้านหาดไข่เต่า ผู้คนคิดว่าเด็กวัยรุ่นหญิงน่าจะ 70-80 เปอร์เซ็นต์
เก็บเหม็ด (หมด) อยู่บ้าน ก็มันไม่มีงานทำ”

และคำบอกรเล่าของผู้อวุโสอีกท่านหนึ่ง

“ถึงเราจะคิดแต่ (คิดดู) แล้ว ประมงที่เราทำอยู่นี้ไม่ดีเท่าที่ควร
อิ (จะ) ให้สมบูรณ์เหมือนว่าเข้าไปทำงานโดยที่ว่ามีรายได้
เหลือสักหีด (น้อย) ก็ยังดีกว่า (ดีกว่า) ทำประมง คือว่า ไอมีเงินมันชัดเจน
เดือน 2 พัน 3 พัน 5 พันมันได้ชัดเจน แต่นี่ 12 เดือนอาจจะได้สัก 6 เดือน
ที่ทำงาน แต่ 6 เดือนไม่ได้ทำให้ (อะไร) เลย มันเลยอยู่เที่ยวนี้ (แค่นี้)”

● การเปลี่ยนแปลงและวิถีชีวิตชุมชน

ปัจจัยสำคัญที่เป็นแรงผลักดัน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านหาดไข่เต่า คือ รายได้ ซึ่งมีผลเชื่อมโยงมาจากอาชีพและยึดติดกับโรงงาน ประจำบูรณะกับเวลาในสถานการณ์ เช่นนั้น ทำให้ขาดแรงงานในครัวเรือนและชุมชน รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง ดังเช่นคำกล่าวของชาวบ้านท่านนี้

“ถ้ามองวิถีชีวิตมันเชื่อมโยงกับโรงงาน พอโรงงานเกิดปั๊บ
วิถีชีวิตในหมู่บ้านเปลี่ยน แต่ก่อนโรงงานไม่มี

พี่น้อง ทำหนูม (ขันม) ขายทำไหรา (อจะไจ) ในหมู่บ้านก็อยู่ได้

คำพูดของชาวบ้านอีกท่านหนึ่ง

“ครับ ที่ว่ามีอสังหาไม่มีตัวช่วย แรงงานก็หาย ถ้าไปทำโรงงานแล้ว”

และอีกท่านหนึ่ง

“ที่บ้านก็มีวัยผอม (อายุ 54 ปี) แล้วก็เด็ก เด็กนักเรียนเท่านั้น
ที่ช่วยพ่อแม่มั่งเล็กน้อย ที่ใหญ่ก็ไปโรงงาน อิเห็น (จะเห็น) หน้ากันก็น้อยลง”

ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบจากการปิดปากอ่าวระวีคือ การตื้นเขินของ
ทะเลสาบ ซึ่งชาวบ้านสามารถเดินจากชายฝั่งถึงเกาะกลางทะเลได้ในช่วงก่อนเดือนกรกฎาคม-
สิงหาคม ดังคำบอกเล่าของผู้อาชู索ว่า

“การปิดปากระวี หมันทำให้เลตื้นเขิน พอกเดือน 7 เดือน 8
เดินจากนี้ถึงเกาะได้เลย น้ำไม่ลึก 2 เมตร ไม่ว่าตรงไหน”

ความขัดแย้งในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหาดใหญ่เต่าอันเนื่องมาจากการปิดปากอ่าวระวี มีผล
ผลกระทบและเพิ่มความขัดแย้งของชาวบ้านรอบทะเลสาบแต่ชาวบ้านก็แก้ปัญหาด้วยวิธีที่สูงบ มิได้
ส่อไปในทางรุนแรง ซึ่งวิธีการที่ชาวบ้านใช้คือ การไปประชุมกับส่วนราชการต่าง ๆ แล้วหยิบยก
เรื่องผลเสียที่ได้รับจากการปิดปากอ่าวระวีเป็นประเด็นหนึ่งในที่ประชุมด้วย แต่ผลสรุปที่ได้รับไม่
เป็นที่พอใจ ตามคำบอกเล่าของผู้ที่เข้าร่วมประชุมท่านหนึ่ง

“ปิดปากระวีปิดตาย ปิดເຂົານ້າທຳນາ ທຳເກະຫຕຣ
ເຂາຊ່ວຍເຫຼືອຄົນອີກຄົນ ເຂາຕ້ອງກວາໄມ້ໃຫ້ນ້ຳເຄີມເຂົາ
ເຂາຈະເຂານ້າຈິດທຳການເກະຫຕຣ ຄວັງໜຶ່ງທີ່ເຂາໄປປະຊຸມ
ໄປໃນນາມຂອງສາພັນທະເລສາບສັງລາ ຂຶ້ວ່າ ສູອີຕາຍສູອີເປັນ
ກີເວື່ອງຂອງສູ ນັ້ນຄືອ້ອສຽບທີ່ອກມາ ແຕ່ຜມເຊື່ອວ່າສມັຍກ່ອນ
ຮູ້ຈົບາລໄມ່ຄ່ອຍຄຳນົງເກີນສິງແວດສ້ອມ”

ผลของการเปลี่ยนแปลงไม่มีความแตกต่างในแต่ละหมู่/กลุ่ม เนื่องจากทุกหมู่/กลุ่ม ประสบปัญหาเช่นเดียวกันทั้งอาชีพประมง รายได้ สัตว์น้ำ การตื้นเขินของทะเลสาบ โดยเฉพาะทะเลน้อย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ซึ่งชาวบ้านหลายท่านให้ความเห็นว่า

“ตั้งแต่ปิดปากรivers มีแต่ผลลบ ที่เห็นชัด ๆ คือ เสน้อย (ทะเลน้อย)

กล้ายเป็นแผ่นดินแล้ว ตื้นหมุดแล้ว น้ำไม่ได้มุนเวียน

ถาม : นอกจากหมูนี่ (หาดใหญ่เต่า) คนอื่นมีปัญหาไหม ?

ตอบ : พริศน์เพ ในรอบทะเลสาบ

ถาม : ถึงน้ำที่เกาะสีเกาะห้า มันใส่ไหม ?

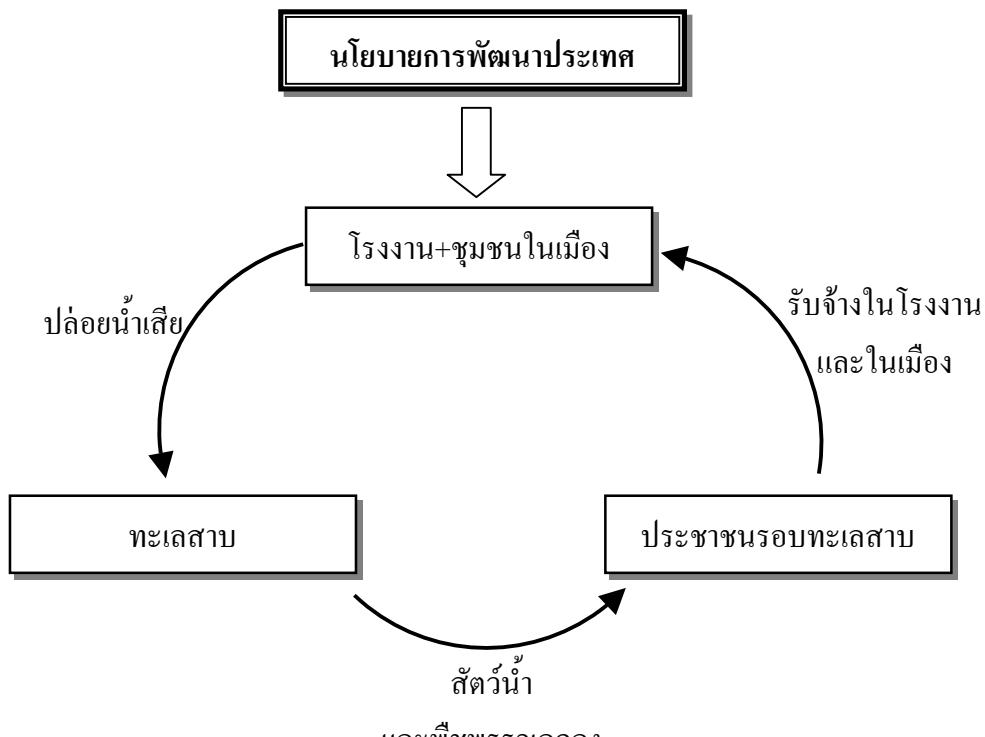
ตอบ : ใส แต่ว่ามันใช้การไม่ได้ คือน้ำเสีย”

สรุป

จุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ การปิดปากอ่าวรivers เพื่อทำกิจกรรมการเกษตร เพื่อทำนา ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐโดยตรง เพียงเพื่อให้กิจกรรมหนึ่ง (ทำการเกษตร) อยู่ได้ แต่ส่งผลกระทบต่ออีกกิจกรรมหนึ่ง (อาชีพประมง) ซึ่งผลกระทบที่ตามมา มีผลเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและสังคม จึงส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจของชุมชนหาดใหญ่เต่าไม่ค่อยดี การพัฒนาไม่เกิด จึงทำให้ชุมชนไม่เจริญขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของโรงงานและการจ้างแรงงาน ไม่ส่งผลกระทบเฉพาะทางลบเท่านั้น ผลในทางบวกที่สังเกตเห็นได้ชัด ได้แก่ การมีงานทำและการมีรายได้ของประชาชน แม้ว่าจะยังไม่มีผลการประเมินถึงความคุ้มค่าของการที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน กับการประกอบอาชีพประมงในทะเลสาบ

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่ประชาชนต้องออกไปรับจ้างเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งที่บ้านหาดใหญ่เต่าหรือชุมชนระหว่างใกล้เคียงรอบๆ ทะเลสาบ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด กับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำและพืชพรรณ ซึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากคุณภาพน้ำ โดยที่คุณภาพน้ำในทะเลสาบก็ย่อมสัมพันธ์กับการปล่อยน้ำเสียและมลภาวะของโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนลงทะเลสาบ อาจเขียนภาษาความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพที่ 5 วัฏจักรชุมชน โรงงาน และท้องถิ่น

ถ้าพิจารณาวัฏจักรตามภาพ จะหาจุดเริ่มต้นในการอธิบายได้ยาก ดังนั้นเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ อาจจะอธิบายจุดเริ่มต้นของวัฏจักรไว้ที่นี่โดยการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการผลิตและการส่งออกเป็นหลัก ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร เมื่ออุตสาหกรรมพัฒนามากขึ้น ชุมชนเมืองขยายตัวมากขึ้น ทำให้มีการปล่อยน้ำเสียและมลภาวะลงไปในท้องถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์หรือระบบนิเวศน์เสื่อมโทรมลง สัตว์น้ำและพืชพรรณที่เคยอุดมสมบูรณ์ลดลง ไม่คุ้มค่าที่จะประกอบอาชีพประมง จึงต้องออกໄປเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมหรือแรงงานรับจ้างในเมืองใหญ่

ดังนั้น ถ้าจะมองประโยชน์ของการพัฒนาอุตสาหกรรม และความเจริญในเมืองใหญ่ ก็คือการเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ คำถาวรที่ท้าทายและเป็นคำถาวรที่เป็นไปไม่ได้แล้ววันนี้ เพราะเวลาผ่านมาแล้ว คือ ถ้าท้องถิ่นส่งขยะอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์น้ำและพืชพรรณชุกชุม ประชาชนในพื้นที่หาดใหญ่เต่าหรือชุมชนอื่นรอบท้องถิ่น จะต้องออกໄປเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และในเมืองใหญ่หรือไม่ และถ้าทุกคนล้วนแต่อยู่ในชุมชนไม่ยอมอพยพออกໄปนอกชุมชน อาจจะเกิดปัญหาอื่นตามมาที่แตกต่างไปจากปัจจุบันก็ได้ คำถาวรและคำตอบเหล่านี้ไม่ใช่คราฟต์

บทที่ 4

การปรับตัว / ตอบโต้ของชุมชน

ผลของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เป็นผลกระทบต่อชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ ภัยภาพและชีวภาพ ประเด็นหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ การปิดปากอ่าวระวะ ซึ่งผลกระทบที่ได้รับ หลังจากการปิดปากอ่าวระวะ มีด้วยกัน 4 ด้าน คือ

ด้านสังคม

ชาวบ้านเกิดความไม่พอใจ มีความขัดแย้งในการที่รัฐปิดปากอ่าวระวะ ด้วยการใช้คำพูดที่รุนแรง ประนามการกระทำ ประชุมในนามสมาคมเพื่อคลี่ลายปัญหา และส่งหนังสือร้องเรียน ต่อรัฐบาลถึงผลเสียที่ปิดปากอ่าวระวะของรัฐ ที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อชุมชนรอบทะเลสาบ โดยเฉพาะอาชีพประมง และผลที่ได้รับจากการต่อต้านของชาวบ้าน คือ ความพิกเฉยและความว่างเปล่าจนชาวบ้านล่าอย เลิกต่อต้านขัดแย้งและปรับตัวต่อสภาพที่เป็นอยู่ โดยมุ่งเฉพาะการทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดเพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจสิ่งรอบข้าง ขาดการรวมกลุ่ม ขาดความสัมพันธ์ สามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน และไม่สนใจการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน ดังเช่นคำบอกเล่าของผู้อาวุโสท่านหนึ่ง

“คือความคิดเห็นไม่ตรงกัน ในหมู่ฯ หาดใหญ่เต่า ทุกเรื่องพิการทุกเรื่อง เพราะมาจากไหน มาจากโน่น (การปิดปากระวะ) ผลกระทบเหมือน (หมด) พิการมาถึงชุมชน ที่ผลกระทบถึงผู้น้อยผู้น้อยก็ไม่กรีดสนใจ ผู้ใหญ่ก็ไม่สนใจ คือทุกเรื่องถ้าให้ดีเข็น ผู้น้อยต้องสนใจ ผู้ใหญ่ก็สนใจ ถึงได้ นีมันมีอยู่ 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งกินแล้วนอน กลุ่มหนึ่ง กินแล้วออกไปหาประสบการณ์ว่าดูหนังดูทีวีที่ร้านน้ำชา อีกกลุ่มหนึ่ง ยัง 4-5 คน คิดเรื่องการเมืองว่าบ้านเราต่อไปหน้า หมู่บ้านเราอิเօพรรค์หรือ เอกชน ไหหนมาพัฒนา”

เมื่อชาวบ้านชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ได้รับผลกระทบจากการปิดปากอ่าวระวะ จำกัดองค์กรน เพื่อความอยู่รอด โดยการหาทางออก คือ สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว เช่น เลี้ยงปลาดุก ทำสวน เลี้ยงวัวและเปลี่ยนวิถีอาชีพเป็นรับจำนำ ค้าขาย บางครอบครัวก็ย้ายถิ่นฐานออกจากหมู่บ้าน หาดใหญ่เต่าไปอาศัยในเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาบ้าง ดังคำบอกกล่าวของผู้อาวุโสท่านหนึ่ง

“หมันเปลี่ยนอาชีพหลังปิดปากหัว (ปากระหว่าง) ก็นั้นแหล่งที่ได้เข้าไป
โรงงานเพาะไหร ปลูกผัก ปลูกไหร์ก็พรรค้นนั้น เลี้ยงวัวมั่ง^๔
เลี้ยงปลาดุกตาม ๆ กัน ไปอยู่หาดใหญ่ก์หลายครัว ที่รวยกีม”

ด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า มีสภาพแย่ลงหลังจากปิดปากอ่าวระหว่าง ถึง ปลา ลดจำนวนลง ทำให้ชาวบ้านในชุมชนซึ่งมีอาชีพหลักคือ ประมง มีรายได้น้อย เนื่องจากออกทะเลได้ถึง ปลา น้อยรายได้จึงน้อยตามลงด้วย แต่รายจ่ายไม่ได้ลดตามรายรับ กลับเพิ่มมากขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่บีบ_rัดในปัจจุบัน เพราะนอกจากการบริโภคในครัวเรือนและค่าเล่าเรียนบุตรแล้ว ต้องจับจ่ายในสิ่งเร้า ใจภายนอก ในด้านวิัฒนาการของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ต้องซื้อหาเข้ามาด้วยระบบเงินผ่อน เช่น รถจักรยานยนต์ ทีวี ฯลฯ ดังนั้น เมื่อออกทะเลถึง ปลา ด้วยวิธีการและเครื่องมือเก่า ๆ ไม่พอ กับรายได้ จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและเครื่องมือสมัยใหม่แทน จากครอบครัวหนึ่ง มีเรือ 1 ลำ กับเครื่องมือดักโนลํะ เปลี่ยนเป็นเรือ 2-3 ลำ กับเครื่องมือกัดหรืออวนลอยที่มีตาเล็กๆ แทน และจากอาชีพประมงเพียงอย่างเดียวจะเปลี่ยนไป ในครอบครัวหนึ่งมีหลายคนอาชีพขึ้น คือมีทั้งประมง รับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงปลาดุก เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าท่านหนึ่ง

“กี๊หาทางทำกินกันไป ไอ้ไหรทำได้กี๊ทำกัน ถ้าพึ่งเลออย่างเดียวก็ไม่ได้
แต่แรกเรือไม่มาก แต่เดี๋ยวนี้หันไปทางไหนก็เรือนนั้น
ถอนมีการใช้อวนตาเล็กลง เล็กลง ปลาเก็งใหญ่ไม่หัน”

เมื่อผลกระทบเกิดจากรัฐปิดปากระหว่าง ถึง ปลาในทะเลสาบน้อยลง รัฐจึงได้มีนโยบายช่วยเหลือชุมชนรอบทะเลสาบ โดยการนำถึง ปลา มาปล่อย ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านที่ว่า

“ในภาพรวมทางฝ่ายรัฐ เขาช่วยปล่อยถึง ปล่อยปลาในแล (ทะเล)
แต่ว่าที่มาช่วยเป็นชิ้นเป็นอันให้เห็นชัด ไม่มี”

ด้านกายภาพ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากปิดปากอ่าวระหว่าง อันส่งผลให้ทะเลสาบดื้ินเขิน ซึ่งทำให้แหล่งทรัพยากรจากแหล่งน้ำนั้นหายไปด้วย นั่นคือ การเพาะพันธุ์ของกุ้ง และความชุกชุมของปลาดุก ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านที่ว่า

“ເລັມນັ້ນເບີນ ພັດຈາກປົດອ່າວຮວວ (ອ່າວຮວວ) ເດີນຈາກນີ້
ຄື່ງກາະ ໄດ້ເລຍ ແລ້ວເລນ້ອຍ (ກະເລນ້ອຍ) ກົໍກລາຍເປັນແຜ່ນດິນແລ້ວ
ຕົ້ນໜົມດແລ້ວນຳໄມໄດ້ໜູນວິເວີນ ມີແຕ່ພລດນທ່ານີ້”

ເມື່ອເກີດການຕົ້ນເບີນຂອງທະເລສານ ຮັງຈຸໄດ້ເຂົ້າມາໂດຍການບຸດລອກຕາມຮົມທະເລສານ ແຕ່ໄນ້ໄດ້
ເປັນການຊ່ວຍໃຫ້ສັດວິນ້າໜ່າທ່ານັ້ນເພີ່ມຈຳນວນຈິ້ນແຕ່ຍ່າງໄດ້ ທ່ານັ້ນຫຼຸດຫຼັງການ
ວິຖີ່ສົງເວນບົກລັກລື່ອໄປ

ການຕົ້ນເບີນຂອງທະເລສານ ເກີດໄດ້ຈາກຫລາຍສາເຫຼຸດ ປະກາຣແຮກເກີດຈາກການທັນຄົມຂອງວັນ
ພີ້ທີ່ເກີດບິ່ນຫລັງຈາກທີ່ນຳທະເລເຊື່ອເຄຍເປັນນຳເຄີ່ມຫຼືນ້າກ່ຽວ່ອຍໃນບາງຄຸງ ແຕ່ເມື່ອປົດປາກອ່າວຮວວນຳ
ເຄີ່ມເຂົ້າໄມ້ໄດ້ ນຳໃນທະເລສານຈີ່ຄ່ອຍງຸງກົງເຈື້ອຈາກເປັນນຳເຈີ້ມາກິ່ນ ທໍາໄໝວ່າພື້ນ້າຈຶ່ງເຕີບໂຕຍ່າງ
ຮວດເຮົວ ແລະຕາຍທັນຄົມພອກພູນທຸກປີ ແລະຫາກວັນພີ້ທີ່ເຫັນນຳໄມ້ມີໂຄກສູງກະຮະແສນ້າຈິ້ນ ນຳລັງ
ໄຫລໝູນວິເວີນອອກໄປຢັງທະເລດວງ ປຽກງູກການຟ່າຍືນນີ້ ລວມຄື່ງການກ່ອ່ສ້າງທ່າເຮືອນ້າລຶກສົງຫາທີ່ມີ
ທ່າເທິຍເຮືອແລະເຂົ້ອນກຳບັງຄັ້ນແລະລມ ປົດກັ້ນການໄຫລວິເວີນຂອງກະຮະແສນ້າຈິ້ນນຳລັງ ທີ່ຈະຈ່າຍເຫ
ທະກອນແລະວັນພີ້ຂອກໄປຢັງທະເລດວງດ້ວຍ ປະກາຣທີ່ສອງ ເກີດຈາກການຕັດໄນ້ທ່າຍປ່າຕາມແນວ
ຕົ້ນນຳລຳຄລອງທີ່ໄຫລ່າງທະເລສານ ທັງເພື່ອການເພາະປຸລູກຍາງພາຣາແລະພີ້ໄຣໆອື່ນໆ ອີກທັງເພື່ອທ່ອງໝໍ
ອາສີຍແລະການບ່າຍຕົວອອກທະສາກຮຽນ ເມື່ອງແລະໜຸ່ມ່ານ ທໍາໃໝ່ງ່າຍຕ່ອກກັດເຊາະແລະເກີດກາພັງ
ທະລາຍຂອງດິນໄຫລ່າງມາທັນຄົມທ່ານີ້ທີ່ໄຫ້ທະເລສານຕົ້ນເບີນ ປະກາຣສຸດທ້າຍ ເກີດຈາກປະຊານທີ່ອາສີຍ
ອໝ່າຕາມແນວທະເລສານຄົມດິນເພື່ອບ່າຍພື້ນທ່ອງໝໍອາສີຍແລະພື້ນທ່ານີ້ໃຫ້ສອຍອື່ນໆຈົບຕົກລຳເຂົ້າໄປໃນ
ທະເລສານ ທັງສາມປະກາຣທີ່ກ່າວມາລື່ອວ່າເປັນປັງຈີຍສຳຄັງທີ່ທໍາໄໝທະເລສານຕົ້ນເບີນ ນອກຈາກນີ້ກາຣ
ທີ່ເສຍຂະຍະສົ່ງຂອງລົງໄປໃນທະເລສານກີ່ເປັນອີກປັງຈີຍໜຶ່ງ ຈະເຫັນໄດ້ວ່າສາເຫຼຸດທັງໝົດລົວເປັນນຳ
ມື້ອອງມຸນຍົດທັງສົ່ນ

ດ້ານສົງກາພ

ພລພລິຕີທີ່ໄດ້ຮັບຈາກກາຣອອກທະເລ (ອາຊີພປະຮົມ) ໃນປັງຈຸນັ້ນໄມ້ເພີ່ມພອ ບາງວັນໄດ້ປ່າ
ເລື່ອກນ້ອຍ ເມື່ອທັກແລ້ວໄມ້ຄຸ້ມກັບຄ່ານຳມັນທີ່ໜີ້ໄສ່ເຄື່ອງເຮືອ ບາງວັນໄມ້ໄດ້ປ່າເລຍກົມື ບາງວັນວາງອວນໄວ້
ໄດ້ປ່າ ໂດນໂຈຣບໂມຍໄປກົມື ປັ້ນຫາເຫັນນີ້ສື່ນເນື່ອງມາຈາກກາຣປົດປາກອ່າວຮວວ ກຸ່ງ ປ່າ ນ້ອຍລົງ
ພັນຮຸກຸ່ງ ພັນຮຸກ່າງໜົດສູງພັນຮຸກແລະ ໂຕໄມ່ທັນກັບຄວາມຕ້ອງການປັ້ນຫາທີ່ຕາມມາກີ້ຄື່ອ ຮາຍໄດ້ນ້ອຍ
ໄມ້ພອກນັບຮາຍຈ່າຍ ກ່ອໄໝເກີດໂຈຣຜູ້ຮາຍ ກາຣລັກຂໂມຍ ຜົ່ງຜູ້ທີ່ປະກອນອາຊີພປະຮົມຫາທາງອອກດ້ວຍກາຣ
ນອນເຜົາວຸນ ກັດ(ເຄື່ອງມືອັນສັດວິນ້າໜົດທີ່ມີລັກນະເປັນຕາ່ຍ) ໃນເຮືອ ໄນໄໝໄດ້ໂຈຣໂມຍ ຕາມ
ກຳນົດອົບເລ່າຂອງຜູ້ອ້າງຸໂສຜູ້ໜຶ່ງ

“ສຶ່ງທີ່ທຳລາຍຫາວເລືອກຍ່າງເກີ່ວກັບການຫາກິນ ກາຮເປັນອູ້ອົງຫາວປະນະ
ຄືອ ໂຈຣຜູ້ຮ້າຍ ສຳໃຫ້ເສີຍກຳລັງໃຈຕລອດ ກັດ ອວນ ໄປປັກເອາໄປໜັງ (ໜັງ)
ໄປຫານປາຕ້ອງນອນເໜີໃນເຮືອ ຄໍາງຄືນໃນເຮືອ”

บทที่ 5

กองทุนหมู่บ้าน : กระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

กองทุนหมู่บ้านเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน เป็นแหล่งเงินทุนในการสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญเพื่อสร้างสำนึกร่วมกันเป็นชุมชน และท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยตัวเอง โดยกองทุนหมู่บ้านจะต้องเกือบตลอดไปยังหมู่บ้านต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน สามารถเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน โดยให้ชุมชนร่วมกันวางแผนกติกาและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับกองทุน ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลภายนอกเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและดูแลการใช้เงินให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งหลักการดำเนินการเช่นนี้เป็นการเปิดมิติใหม่ของการทำงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนตลอดจน เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลอื่นๆ ภายนอกชุมชน ถือได้ว่าเป็นโครงการนำร่องที่จะเข้าสู่การวางแผนนโยบายและการกำหนดยุทธศาสตร์ในการงานที่มีฐานอยู่ที่ชุมชน

กองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ตามความต้องการของชุมชน รวมทั้งให้ชุมชนร่วมกันกำหนดกรอบกติกาในการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุน และให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุน กองทุนหมู่บ้านมีเป้าหมายระยะยาว โดยเฉพาะการวางแผนเป้าหมายให้กองทุนหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนในการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาของชุมชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในอันที่จะก้าวไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาองค์กร ได้ เป็นการหวังผลในระยะยาวที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การศึกษาในส่วนนี้จึงเป็นการแบ่งออกเป็น

1. การดำเนินการกองทุน เป็นการนำเสนอถึงความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านหาดใหญ่ต่อ ระเบียบกฎเกณฑ์กติกาของกองทุนที่กำหนดขึ้นมา โดยกรรมการและสมาชิกกองทุน ได้ดำเนินการกำหนดขึ้น
2. กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน จึงนำเสนอถึงกระบวนการผลิตและการเผยแพร่ความหมายความสำคัญของกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้กับสมาชิกกองทุน
3. ผลการดำเนินงานของกองทุน เป็นการวิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านหาดใหญ่ต่อ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงมิติผลการดำเนินงาน ได้แก่ ผลต่อการ生活水平 ผลต่อการพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้ และการสร้างงาน ผลต่อการ

พัฒนาความเข้มแข็งชุมชน กลุ่ม ผลต่อการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ ผลต่อการพัฒนาทักษะในการบริหารและการจัดการตนเอง และผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้และเครือข่าย

- การดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านหาดใหญ่เต่า

- 1.1 ความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านหาดใหญ่เต่า

สำหรับชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีกระบวนการสะสานทุนชุมชน ทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนวัฒนธรรม ที่ยังไม่สามารถทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ก็มีส่วนให้การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านไม่สามารถเข้าไปปฏิสัมพันธ์และบูรณาการเข้ากับกระบวนการสะสานทุนชุมชนได้ แต่การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน เป็นส่วนเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เกี่ยวกับกระบวนการสะสานทุนชุมชน

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า หมู่ที่ 1 ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีจำนวนประชากร 2,159 คน เป็นชาย 908 คน หญิง 1,251 คน มีครัวเรือน 333 ครัวเรือน เมื่อมีนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาล ช่วงเดือนพฤษภาคม 2544 ผู้ใหญ่บ้านได้นัดชาวบ้านเพื่อประชุมทำความเข้าใจ และเพื่อกำหนดวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีการเลือกคณะกรรมการแบบเปิดเผย ออกเสียงโดยการยกมือสนับสนุนตามความต้องการ บรรยายกาศในการประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทุกคนให้ความร่วมมือในการประชุมครั้งนี้ เริ่มจากการเสนอรายชื่อผู้ที่จะเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และตัดสินด้วยการยกมือนับเสียง ข้างมาก มีคณะกรรมการได้รับการคัดเลือก 15 คน เมื่อร่างระเบียบกองทุนหมู่บ้านทำให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งมีความขัดแย้งในเรื่องของคอกเบี้ยของกองทุนหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการส่วนหนึ่งเห็นว่า คอกเบี้ยเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม ทำให้คณะกรรมการส่วนหนึ่งลาออกจาก คงเหลือคณะกรรมการ 7 คน ดังนี้

1. นายสาหันด สายโอ	ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
2. นายยุสูบ เหมมันต์	รองประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
3. นายสมะแอล เหมมันต์	เลขานุการ
4. นายสมศักดิ์ นิยมเดชา	เหรัญญิก
5. นายอี เหมมันต์	เร่งรัดหนี้สิน
6. นายหร่องเดด เหมมันต์	เร่งรัดหนี้สิน
7. นางกุมิยะ โต๊ะหวัง	ตรวจสอบบัญชี

- 1.2 กฎและระเบียบกองทุนหมู่บ้านบ้านหาดใหญ่เต่า

เมื่อร่างระเบียบกองทุนหมู่บ้านหาดใหญ่เต่า ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ระดับอำเภอและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ประมาณเดือน ธันวาคม 2544 เงินหนึ่งล้านบาทก็ถูกโอนเข้ามาอยู่หมู่บ้านหาดใหญ่เต่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเปิดรับสมัคร

สมาชิก โดยต้องจ่ายค่าสัจจะเดือนละ 20 บาท/คน มีผู้สมัคร จำนวน 144 ราย สมาชิกส่วนใหญ่ มีความประสงค์จะขอถูก แต่จำนวนเงินไม่พอ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านใช้วิธีจับฉลากกว่าใคร ได้ถูกในปีแรก หรือใครได้ถูกในปีที่ 2 ปรากฏว่ามีผู้ถูกในปีแรก จำนวน 65 ราย เริ่มปล่อยถูกครั้งแรก เมื่อเดือน มกราคม 2545 เป็นการปล่อยถูกครั้งเดียวเป็นเงิน 829,000 บาท

หลักเกณฑ์ในการถูก การถูกมีตั้งแต่ 3,000-20,000 บาท ถ้าสมาชิกถูกไม่เกิน 15,000 บาท ผู้ถูก ต้องใช้สมาชิกคำประกัน จำนวน 3 คน ถ้าวงเงินที่ถูกเกิน 15,000 บาท จะต้องมีหลักทรัพย์คำประกัน และมติที่ประชุมให้สิทธิพิเศษถูกได้มากกว่าสมาชิกแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ทำงานด้วย ความเสียสละ โดยไม่มีค่าตอบแทนในการดำเนินงาน

การพิจารณาการถูก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะดูจากความเหมาะสม เช่น ดูจาก โครงการว่าถูกไปเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ทำจริงหรือเปล่า โครงการนี้ใช้งบประมาณเท่าใด เพราะผู้ถูก มีจำนวนมากคณะกรรมการต้องพิจารณาเงินถูกไปตามความเหมาะสมของแต่ละ โครงการ

กองทุนจะไม่คิดดอกเบี้ย เพราะยึดตามหลักศาสนาอิสลาม โดยคิดเป็นค่าบำรุง เช่น ถ้าสมาชิกถูกเงินไป 10,000 บาท จะหักเป็นค่าบำรุง 200 บาท ถ้าถูก 15,000 บาท จะคิดค่าบำรุง 300 บาท ซึ่งค่าบำรุงนี้ทางกองทุนจะนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ของกองทุน

การชำระเงินคืน คณะกรรมการเปิดโอกาสให้สมาชิกชำระคืนได้ตามระยะเวลา เช่น 6 เดือน/ครั้ง หรือ 1 ปี/ครั้ง แต่ทางสมาชิกตกลงกันจะชำระคืนเมื่อครบ 1 ปี ซึ่งจะครบกำหนดชำระคืนในเดือน มกราคม 2546

สำหรับอาชีพและจำนวนเงินที่ถูกของสมาชิกในรอบแรกแสดงได้ในตารางที่ 5.1

ตาราง 5.1 แสดงการประกอบอาชีพของสมาชิกและจำนวนเงินที่ถูก

ประกอบอาชีพ	จำนวน	จำนวนเงิน	ร้อยละ
ทำไร่	3	42,000	5.06
เลี้ยงแพะ	1	20,000	2.41
เลี้ยงวัว	9	106,000	12.78
เลี้ยงกุ้งและปลาดุก	34	446,000	53.79
ค้าขาย	12	155,000	18.69
อื่นๆ	6	60,000	7.23
รวม	65	829,000	100

เมื่อครบกำหนดชำระคืนในวันที่ 8 มกราคม 2546 ปรากฏว่ามีสมาชิกที่ถูกเงินไปเพียง 18 ราย ที่นำเงินมาชำระคืนกับกองทุนตามกำหนด เป็นเงิน 267,000 คิดเป็นร้อยละ 27.69 ของสมาชิกที่ถูกไปหักหนด

- กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน

ชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่าได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากคณะกรรมการบริหารกองทุน ไม่นานนัก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองบ้านหาดใหญ่เต่า มีปัญหาและมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการ ซึ่งสะท้อนถึง ความอ่อนแอก อันนำไปสู่ข้อจำกัดในการกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ดังจะเห็นได้จากการทำกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ กองทุนให้เกิดขึ้นกับสมาชิกและประชาชนในชุมชนมีอยู่มาก กองทุนมีการประชุมน้อยมาก

“ในหมู่บ้านมีการถูกครั้งเดียว มีการประชุมชี้แจงเพียงครั้งเดียว
แต่ตอนให้ก็และไม่มีการประชุมชี้แจงอีกเลย”

“ในมติที่ประชุมทดลองกันว่า จะมีการประชุมสมาชิกเดือนละครั้ง
แต่ตอนนี้หลังจากสมาชิกถูกเงินไปไม่เคยมีการประชุมกันเลย
ประชุมแค่ครั้งเดียว ครั้งแรกเท่านั้น”

อย่างไรก็ตาม เกิดความไม่พอใจของสมาชิกและประชาชนต่อการบริหารจัดการกองทุนที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีความเป็นธรรมาภิบาลในการจัดการ กระบวนการบริหารและให้ความรู้ความเข้าใจไม่มี ทำให้สมาชิกขาดความเข้าใจและไม่สนใจ เกิดทัศนคติในทางลบ ดังคำกล่าวของสมาชิกที่ว่า

“ประชาชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และไม่ได้รับท่าwarm ที่ถูกต้อง
และมีความรู้สึกไม่เป็นธรรมในการกระบวนการจัดการกองทุน”

“ผมไม่ได้รับเงินถูกเพราะ ไม่เป็นกรรมการ ในขณะที่คณะกรรมการ
ได้รับสิทธิการถูกก่อน และได้วงเงินถูกสูงถึงรายละ 120,000 บาท
คนไม่ได้เป็นกรรมการได้สูงสุดคนละ 15,000 บาท ผมคิดว่าไม่เป็นธรรม
คนเลยไม่ค่อยยอมรับและคณะกรรมการไม่ค่อยให้ความรู้มาก”

อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามจากกรรมการในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบ การมีสิทธิ์ได้วางเงินกู้มากกว่าสามชิก กรรมการกองทุนให้เหตุผลว่า “เป็นมติที่ประชุม”

“ไม่ขอแสดงความคิดเห็น ก็เป็นมติที่ประชุมแล้วก็ต้องยอมรับ
ความเห็นว่าส่วนใหญ่”

“ถ้าพูดกันเหมือนเป็นการให้สิทธิกับคณะกรรมการมากกว่าคนอื่น
แต่ก็เป็นมติที่ประชุมแล้ว ไม่ได้เป็นความคิดเห็นของคนใดคนหนึ่ง
เราต้องยอมรับความคิดเห็นส่วนรวม ที่ประชุมให้สิทธิแก่คณะกรรมการ
 เพราะเห็นว่ากรรมการทำางานมากกว่า ไม่มีค่าตอบแทน คณะกรรมการ
 ต้องทำงานด้วยความเสียสละ จึงได้สิทธิมากกว่า”

gap สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนอันเกิดจากกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ
ในบทบาท ประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน

“คนในชุมชนบ้านหาด ไบ่เต่า ไม่ค่อยเสียสละเพื่อส่วนรวม
ยังขาดความสามัคคีเข้าทำงานอย่าง ประชุมไม่มี พัฒนาไม่ไป
ถ้าหากลูกเปื้ด ลูกไก่ไปก่อนเพื่อน”

“ในความเป็นจริงกรรมการทำางานกันเพียง 2-3 คน เท่านั้น ทำไม่ทัน
จึงไม่มีเวลาไปชี้แจง เมื่อก็ปัญหาและความไม่เข้าใจของประชาชน”

จุดเริ่มต้นที่ทำให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหาด ไบ่เต่า ไม่พอใจในการบริหารจัดการกองทุน
หมู่บ้าน ได้แก่ ความรู้สึกในความไม่เป็นธรรม เมื่อความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นโอกาสการจะได้รับความ
ร่วมมือ ร่วมใจในการดำเนินงานย่อมเกิดขึ้น ได้ยาก ดังจะเห็นได้จากเมื่อครบกำหนดส่งเงินคืน มีผู้
นำมาคืนตรงเวลาเพียงร้อยละ 27.69 ของผู้กู้ เท่านั้น

● ผลการดำเนินงานกองทุน

จากการเข้ามาของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในชุมชนบ้านหาด ไบ่เต่า
ในทศนักษัตรบ้านมีความคิดเห็นว่า โครงการนี้มีประโยชน์เป็นแหล่งเงินกู้สำหรับทุนหมุนเวียนใน
การประกอบอาชีพ ดังคำโต้ตอบในการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

ตาม : กองทุนมีประกันอย่างไรต่อครอบครัวท่าน

ตอบ : มีประกันดี เป็นแหล่งกู้เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน ให้เกิดผลกำไรได้นำมาใช้จ่ายในครอบครัว

ตาม : ดีหรือไม่เมื่อมีกองทุนเข้ามา

ตอบ : ดี ผู้สามารถซื้อสูตรกว่าได้มากขึ้นกว่าเดิม

“ดี ได้กู้เงินมาทำทุนและซื้อเครื่องมือ คือ ช่วยได้ส่วนหนึ่งและก็พอใจ
ที่กู้ได้เหมือนๆ เพื่อน คนละ 15,000 บาท ถ้าเกิดไม่ได้ก็เสียใจเหมือนกัน”

ต่อไปจะวิเคราะห์ผลของกองทุนหมุนบ้านที่มีต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในหมุนบ้านในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ผลของกองทุนต่อการสะสมทุน
2. ผลของกองทุนต่อการพัฒนาอาชีพ
3. ผลของกองทุนต่อการสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกกองทุน
4. ผลของกองทุนต่อการรวมกลุ่ม
5. ผลของกองทุนต่อปัจเจกชนและการใช้ประโยชน์
6. ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานกองทุนหมุนบ้านหาดใหญ่เต่า

1) ผลของกองทุนต่อการสะสมทุน

การเข้ามาของกองทุนหมุนบ้าน สามารถเป็นแหล่งเงินทุนให้กับชาวบ้านได้พอสมควร อีกทั้งเป็นแหล่งเงินกู้ที่เป็นระบบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งทุนสมทบกับแหล่งทุนที่เป็นเงินออม ของรัฐเรื่องในการลงทุนประกอบอาชีพ ดังต่อไปนี้

“คนที่เลี้ยงปลาถ้าทุนไม่พอ ก็สามารถกู้เงินจากกองทุนมาสมทบได้
จะให้กู้ได้ไม่เกิน 15,000 บาท คนที่กู้ไม่เกิน 15,000 บาท
ให้ใช้บุคคลค้ำประกัน”

“เป็นแหล่งเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพทำประมง”

“เป็นแหล่งเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพในหมุนบ้าน

ผู้คิดว่ากองทุนดีมากได้ช่วยเหลือชาวบ้านที่ต้องการ

ประกอบอาชีพจริงๆ ตอนนี้พัฒนาเงินที่จะกินให้กับกองทุนหมุนบ้านแล้ว

จากระยะเวลาเกือบ 1 ปี แต่ก่อนผ่านไม่มีเครื่องมือของตนเอง

แต่ตอนนี้ผมสามารถสร้างเครื่องมือในการต่อเรือได้ครบทุกชนิด
ทำให้มีรายได้ต่อเรือ 3 ลำ เพิ่มขึ้น 15,000 บาท ต่อเดือน
นับว่ากองทุนหมู่บ้านก็สามารถสร้างโอกาสและทางเลือกให้ผมอีกทางหนึ่ง”

นอกจากนี้ ผลของกองทุนยังเสริมสร้างอุปนิสัยการออมเงินของประชาชนในหมู่บ้านหาดใหญ่เต่า

“ผมเลี้ยงกุ้งและข้าว ก็ได้แต่ละครั้งกำไรไม่แน่นอนมากบ้างน้อยบ้าง
หาดทุนบ้าง แต่เมื่อครบกำหนด ผมเตรียมเงินไว้สำรองคืนเรียบร้อย”

2) ผลของกองทุนต่อการพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้ และการสร้างงาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับผลของกองทุนหมู่บ้านต่อการพัฒนาอาชีพและการ
สร้างงานให้กับชุมชน ดังตัวอย่างความคิดเห็นของชาวบ้านหาดใหญ่เต่า ในประเด็นนี้ คือ

“กองทุนฯ ทำให้สามารถพัฒนาอาชีพของตนได้ คือ
ผมมีอาชีพประมงเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะออกทะเลป่าทุกวัน
แต่ผมเลี้ยงวัวเป็นอาชีพเสริม 2 ตัว ตอนนี้ผมได้เงินกองทุนมา
โดยซื้อวัวเพิ่มขึ้นเป็น 4 ตัว ผมตั้งใจว่าถ้าการเลี้ยงวัวไปรอด
ผมจะเลิกทำประมง เพราะปัจจุบันปลาไม่ค่อยมี”

“ผมนำเงินกู้ซื้อพืชปลานิลจำนวน 4,000 ตัว และปรับปรุงบ่อนิดหน่อย”
“ผมได้เงินแล้วนำไปซื้อวัวเพิ่มทันที วัวผมมีชื่อว่า “หกมิล”
เพราะรูบากหกมิลให้เงินกองทุนหมู่บ้านมา ผมไปซื้อวัวสีขาว
ผมเรียกว่า “ขาวหกมิล” ส่วนเงินที่เหลือผมก็เอาไปซื้ออุปกรณ์ประมงนำไป”

3) ผลของกองทุนต่อการสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน

พบว่า การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านหาดใหญ่เต่า ยังไม่มีผลในการ
ปฏิบัติที่ชัดเจนในส่วนของการช่วยเสริมสร้างสวัสดิการมีบ้างในระดับครัวเรือน ในรูป เงินออม
ครัวเรือน ทั้งนี้อาจจะเป็นในระยะเริ่มต้นของการดำเนินงานของกองทุน เงินสวัสดิการที่เก็บจากผู้ถือ
ยังไม่มากพอที่จะนำไปดำเนินการได้ จึงยังไม่เห็นชัดเจน

4) ผลของกองทุนต่อการรวมกลุ่ม

จากการสืบค้นและสัมภาษณ์ชาวบ้านหาดใหญ่เต่า ถึงผลของการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้าน ต่อการรวมกลุ่ม พบว่า มีผลน้อย ในหมู่บ้านมิกระบวนการกรุ่มอยู่บ้าง คือ กรุ่มสักจะออมทรัพย์ ก่อราก่อน มีฐานคิดเกี่ยวกับกรุ่มเกิดจาก “กรุ่มสักจะออมทรัพย์” ซึ่งการดำเนินงานของกองทุนก็ได้ อาศัยหรือใช้ฐานคิดจากกรุ่มสักจะออมทรัพย์ ดังตัวอย่าง กฎระเบียบการดำเนินงานกรุ่มสักจะออมทรัพย์บ้านหาดใหญ่เต่า

ก.กรุ่มสักจะออมทรัพย์บ้านหาดใหญ่เต่า

กรุ่มสักจะออมทรัพย์ก่อตั้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ 2544 ผู้คิดริเริ่ม คือ นายหละ (เป็นชาวบ้านเกษตรมาก อำเภอปากพะยูน) ซึ่งกรุ่มออมทรัพย์บ้านเกษตรมากเป็นกรุ่มที่ใหญ่และเข้มแข็ง ปัจจุบันก็เป็นที่ปรึกษาให้กับกรุ่มสักจะออมทรัพย์บ้านหาดใหญ่เต่า

ตอนเริ่มนก่อตั้งได้รักษาชาวบ้านมาเป็นสมาชิกได้แค่ 20 คน โดยครั้งแรกเปิดให้สมาชิกฝากไม่ต่ำกว่า 20 บาท/คน/หุ้น สูงไม่เกิน 500 บาท ปัจจุบันสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 200 คน (ธันวาคม 2544) สมาชิกมีทั้งเข้าใจและไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ บางคนเป็นสมาชิกเพื่อหวังจะกู้อย่างเดียว สมาชิกจะกู้ได้ ต้องเข้าเป็นสมาชิก 1 เดือนก่อน แต่กู้ได้ไม่เกิน 500 บาท เท่านั้น หลังจากนั้น 3 เดือน สมาชิกสามารถกู้ได้ 500 – 1,000 บาท โดยผู้ประสงค์กู้จะต้องแจ้งความจำนงล่วงหน้า 1 เดือน ถ้ามีผู้กู้เกินกว่าจำนวนเงินก็ต้องจับฉลาก บางรายจับฉลากไม่ได้ เมื่อไม่ได้กู้ก็ขอลาออกจากหุ้นไป ช่วงนี้ลาออกจากบ่อยมาก ปัจจุบันเหลือสมาชิกประมาณ 180 คน ปัญหาของกรุ่มก็คือ สมาชิกไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของกรุ่ม

หลักการกู้จะต้องมีผู้คำประกันที่เป็นสมาชิกด้วยกัน 3 คน การส่งคืนเป็นรายเดือน ขึ้นอยู่ว่าผู้กู้จะส่งคืนเดือนละเท่าไร ในกรณีผู้กู้ไม่ชำระคืน ผู้คำประกันจะต้องรับผิดชอบ ทางกรุ่มไม่ได้กำหนดค่าปรับหรือการกระทำที่รุนแรงไว้ในกฎระเบียบ คณะกรรมการของกรุ่มทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน ทำงานด้วยความเสียสละ

สวัสดิการสำหรับสมาชิก ปัจจุบันทางกรุ่มได้จัดสวัสดิการให้กับสมาชิก โดยช่วยเหลือเงินค่าทำศพฯ ละ 100 บาท เพราะเงินของกรุ่มมีไม่นัก ปัจจุบันทางกรุ่มมีทุนประมาณ 27,000 บาท

วันที่ 16 ของทุก ๆ เดือนจะเป็นวันประชุมของกรุ่มสักจะ ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงไม่จัด เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม โดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากการรวมกลุ่มเกิดก่อนที่กองทุนหมู่บ้านจะเข้าไป แต่ยังไรก็ตามประกอบกับประชาชนบ้านหาดใหญ่เต่า ยังไม่เห็นประโยชน์จากการรวมกลุ่มกระบวนการกรุ่มจึงพัฒนาหากในหมู่บ้านนี้

“ชุมชนผม มีความสามัคคีกันน้อย ผมว่าถ้าเกิดความสามัคคี
แล้วจัดตั้งกลุ่มนี้แล้ว ผมว่าคนในชุมชนจะอยู่กัน ไม่พะวะพะวง”

ถาม : ถึงกันที่ไม่เข้ากลุ่มทำใหม่ไม่เข้ากลุ่ม

ตอบ : เนื่องจากว่าผลประโยชน์ไม่มีอื้อพอ

“ผมอยากรู้ว่าเกิดการสะสมทุน เรื่องนี้อยู่กันมาตลอดแต่ไม่
ประสบผลสำเร็จพระเจ้าจับกลุ่มไม่ได้ มันคิดอยู่แค่นี้ จับกลุ่มไม่ได้”

5) ผลของกองทุนต่อปัจเจกชนและการใช้ประโยชน์

การเข้ามาของกองทุนทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมหรือเข้ามามีสิทธิในเงินกองทุนนี้ ส่งผลให้การใช้ประโยชน์จากกองทุนมีลักษณะหลากหลาย ตามความจำเป็นของสมาชิกแต่ละคนซึ่งสามารถมองเห็นประโยชน์จากการวัดคุณประโยชน์ และการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนและการใช้ประโยชน์จากกองทุน

ซึ่งวัดคุณประโยชน์และการตัดสินใจเข้าร่วมของสมาชิกในชุมชนบ้านหาดใหญ่เต่า ดังต่อไปนี้

“ผมมีทุนอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก จึงไม่ขยายอาชีพประมงผม
พอเมื่อกองทุนผมมีความคิดว่าม่าจะดี เลยขอถูก และนำมาซื้อเรือเพิ่มขึ้น”
“จริงๆ ผมไม่เดือดร้อนเรื่องเงินเท่าไหร่ แต่ตัดสินใจกู้เงินพระ
ต้องการเอาเงินมาลงทุนทำอาชีพของตัวเอง แต่ก่อนได้แต่คิด
แต่ไม่มีเงินลงทุนพอ”

สำหรับวัดคุณประโยชน์ของการกู้เงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านหาดใหญ่เต่า พบว่าส่วนใหญ่ทำการตัดสินใจที่ไม่ทำงานตามวัตถุประสงค์ มีส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่ทำงานตามวัตถุประสงค์

“ส่วนใหญ่ ก็ทำงานวัตถุประสงค์มีบ้างบางส่วนที่นำเงินไปทำอะไรไม่รู้
คนที่ทำจริงนำไปประกอบอาชีพจริงที่เห็นผลและประสบความสำเร็จแล้วก็มี”

สำหรับ การใช้ประโยชน์จากกองทุน ของตัวอย่างผู้ถูก 2-3 ราย เพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพการใช้ประโยชน์จากกองทุนและผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับดังนี้

ตัวอย่าง 1 : นายมูอิน สนธิวงศ์ อชีพเลี้ยงปลา ถูกไปเลี้ยงปลาเพิ่ม

ถาม : ไม่ทราบว่าโครงการที่พี่ขอถูก มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินไปทำอะไร

ตอบ : ถูกมาเพื่อเป็นเงินทุนในการเลี้ยงปลาทับทิม

ถาม : ถูกเงินมาจำนวนเท่าไร

ตอบ : 20,000 บาท

ถาม : หลักการถูกเงินมือย่างไรบ้าง

ตอบ : หลักการก็เหมือนกับสมาชิกคนอื่นๆ ผม ได้สิทธิ์ได้ 20,000 บาท ก็ต้องมีหลักทรัพย์ ค้ำประกันด้วย

ถาม : เงินที่ถูกไปนำไปประกอบอาชีพตามโครงการที่ขอถูกหรือไม่

ครับ : ได้ทำการตามโครงการที่ขอถูก ผม ได้บุคบ่อไว้สำหรับเลี้ยงปลา ซึ่งใช้ทุนตัวเองบุคก่อนแล้ว ค่าบุคบ่อประมาณ 6,500 บาท ผมนำเงินไปซื้อพันธุ์ปลานิล 4,500 บาท และส่วนหนึ่งซื้ออาหารปลา

ถาม : ก่อนถูกเงินจากกองทุนหมู่บ้าน พี่ประกอบอาชีพอะไร

ตอบ : เคิมมีอาชีพทำนา แต่ต่อมารถกิจการทำนา เพราะผลผลิตข้าวไม่คุ้นกับคำใช้จ่าย หยุดการทำนามาประมาณ 6 ปี เลยนำที่นาทั้งหมด 8 ไร่ มาทำเป็นสวนผสม มีผลไม้บ้าง มีนาบางส่วน มีบ่อเลี้ยงปลา ก่อนหน้านี้ผมเคยเลี้ยงปลาดุก เห็นเป็นโอกาสเดียวกับถูกเงินจากกองทุนหมู่บ้าน มาเลี้ยงปลานิล

ถาม : เมื่อถูกเงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้ว พี่นำเงินส่วนนี้ไปทำอะไร

ตอบ : ผมนำเงินส่วนหนึ่งไปซื้อพันธุ์ปลานิล จำนวน 4,500 ตัว เงินอีกส่วนหนึ่งไว้ซื้ออาหารเลี้ยงมาประมาณ 4 เดือน โดยปรับปรุงบ่อนิดหน่อย ตอนนี้ก็ใกล้จะจับปลาขายได้แล้ว แต่ผมรอราคาปลานิลคิดกวนี้หน่อย อย่างน้อยต้องได้กิโลกรัมละ 37 บาท ตอนนี้ตัวหนึ่งหักประมาณครึ่งกิโลกรัมแล้ว

ถาม : คิดว่าตอนจับจะได้กำไรเท่าไร

ตอบ : ถ้าปลาไม่ตาย ผมคิดว่าได้กำไร 5,000 บาท

ถาม : ไม่ทราบว่าเงินที่ถูกไปส่งผลต่ออาชีพ รายได้ครอบครัวของพี่ย่างไรบ้าง

ตอบ : ก็ได้เป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ตอนนี้ผมยังไม่ถึงเวลาการชำระบืน เพราเพิ่งถูกมาได้แค่ 4 เดือน เมื่อผมจับปลาดุกนี้ขายได้แล้ว ผมมีโอกาสนำเงินนี้ไปลงทุนอย่างอื่นได้อีก อาจจะเลี้ยงปลาต่อหรืออาจนำมาลงทุนในไร่นาสวนผสม เงินกองทุนหมู่บ้านช่วยสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านได้ แต่ตัวผู้ถูกต้องรู้จักวางแผนว่าตัวเองจะทำอาชีพอะไรดีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถมีเงินมาชำระบืนกับกองทุนได้มีอ顿ครบกำหนด บางครั้งแม้เงินที่ถูกมาอาจจะไม่พอต่ออาชีพ แต่เราต้องบริหารจัดการให้ถูกด้วย

ถาม : เลี้ยงนาแครainถึงจะจับขายได้

ตอบ : กีประมาณ 4-5 เดือน จะมีน้ำหนักตัวลดประมาณครึ่งกิโลกรัม

ถาม : เงินที่ถูกไป 20,000 บาท เพียงพอไหม

ตอบ : ถ้าต้องมาเริ่มบุคคลใหม่ คิดว่าเงิน 20,000 บาทไม่พอ แต่ผมมีบ่อเก่าอยู่แล้ว มาปรับปรุง
นิดหน่อย อีกอย่างปลา กินอาหารเยอะ สักดาวหันนึงก็อบพันบาท

ถาม : ตอนนี้ครอบครัวที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพใหม่

ตอบ : ไม่มี เพราะผมทำไร่นาสวนผสมอยู่ก่อนแล้วและออกทะเลหาปลาด้วย ตอนนี้ก็กำลังให้เชา
ต่อเรือลำใหม่อยู่ ก็อ่าวว่ามีกินไม่ถึงกับอด

ถาม : เท่าที่ฟังเกตดูคนในหมู่บ้านหาดใหญ่เต่าที่ถูกเงินจากกองทุนหมู่บ้านไปประกอบอาชีพ
สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับเขาหรือเปล่า

ตอบ : คนที่ตั้งใจทำมาหากิน เมื่อถูกเงินไปแล้วก็ทำตามที่ตั้งใจไว้ รู้จักหาทางทำมาหากินประสบ<sup>ผลสำเร็จก็มี อย่างเช่น คุณเจี๊ยะหลี ໂต๊ะหวัง ตอนนี้ก็อ้วประสนผลสำเร็จในอาชีพแล้ว
มีรายได้ทุกเดือนสามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างสบาย บางคนก็กำลังรอความสำเร็จ เช่น
คนที่เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่หรือเลี้ยงวัว แต่บางคนน่าเป็นห่วงอาจเงินไปจ่ายไม่ก่อให้เกิดอาชีพ
ไม่รู้ว่าเมื่อครบกำหนดจะเอาเงินจากไหนมาคืนเขา</sup>

ถาม : ถ้าเบรียบเทียนเป็นเปอร์เซนต์ระหว่างคนนำเงินไปแล้วนำไปประกอบอาชีพจริง กับนำเงินไป
ทำผิดวัตถุประสงค์มีกี่เปอร์เซ็นต์

ตอบ : ในความรู้สึก ความคิดของผม มองว่าถ้าถูกเงินไปแล้วนำไปประกอบอาชีพจริงมีประมาณ 60
เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือนำเงินไปทำอะไร ผมไม่ทราบ

ตัวอย่าง 2 : นายเกษตร แซโล' อาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ถูกไปเพื่อต้องการขยายกิจการการเลี้ยง กุ้งกุลาดำ

ถาม : เงินที่ถูกไปนำไปประกอบอาชีพตามโครงการที่ขอถูกหรือไม่

ตอบ : ครับ ได้ทำตามโครงการที่ขอถูก ผมมีอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำอยู่แล้ว การถูกเงินครั้งนี้เป็นการ
นำเงินมาเสริมกับทุนที่มีอยู่

ถาม : เมื่อถูกเงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้ว พี่นำเงินส่วนนี้ไปทำอะไร

ตอบ : ผมเลี้ยงกุ้งกุลาดำอยู่แล้ว เลี้ยงจำนวน 2 ไร่ ต้องใช้ทุนเยอะมาก โดยเฉพาะค่าอาหารกุ้ง
ตอนนี้กุ้งกินอาหารวันละเกือบ 1,000 บาท พอมีเงินกองทุนหมู่บ้านผมเลยเห็นโอกาส
เลยถูกเงินกับกองทุนหมู่บ้าน ผมไม่เคยถูกเงินจากแหล่งเงินใดๆ เลย ในหมู่บ้านก็มีเงินกู้
นอกระบบ คิดดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 20-30 บาท ผมคิดว่าเงินกองทุนหมู่บ้านดีมากได้
ช่วยเหลือชาวบ้านที่ต้องการประกอบอาชีพจริงๆ ชาวบ้านที่เขามีเงินลงทุนในการ
ประกอบอาชีพ อย่างผมถูกมา 15,000 บาท ผมเสียค่าธรรมเนียม 300 บาท ในหนึ่งปี
ซึ่งหาที่ไหนไม่ได้แล้ว นับว่าเงินกองทุนหมู่บ้านได้ช่วยชาวบ้านจริงๆ

ตาม : ตอนนี้ก็ใกล้เวลากำหนดชำระคืน ไม่ทราบว่าเงินที่กู้ไปส่งผลต่อครอบครัวของพี่อย่างไรบ้าง

ตอบ : ตอบได้ยาก เพราะเงินที่กู้มา ถ้าเทียบกับเงินทุนที่ลงไป ก็นับว่าเป็นเงินเพียงเล็กน้อยการจับ

กู้ในแต่ละครั้งกำไรที่ได้ก็ไม่แน่นอน หากบ้างน้อยบ้าง ขาดทุนบ้าง แต่เมื่อครบกำหนดชำระคืน ผู้กู้มีเงินเตรียมไว้สำหรับชำระคืนแล้ว

ตาม : เงินที่กู้ไป 15,000 บาท เพียงพอไหม

ตอบ : ถ้าเทียบกับค่าใช้จ่าย เงินทุนในการเลี้ยงกุํกุลามา พุดได้เต็มปากเต็มคำว่าน้อยมาก แต่ผม

คิดว่าดีกว่าที่เราไปกู้เงินจากแหล่งอื่น ซึ่งมีดอกเบี้ยสูงกว่า นับว่าเงินกองทุนหมู่บ้านก็
สร้างทางเลือก สร้างโอกาสให้มีอีกทางหนึ่ง

ตัวอย่าง 3 : นายสุน ตะօ อชาพเลี้ยงวัว กู้เงินไปเพื่อเลี้ยงวัว

ตาม : ไม่ทราบว่าโครงการที่พื้นที่ขอ กู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินไปทำอะไร

ตอบ : กู้มาเพื่อซื้อวัว

ตาม : กู้เงินมาจำนวนเท่าไร

ตอบ : 15,000 บาท

ตาม : หลักการกู้เงินมีอย่างไรบ้าง

ตอบ : ผมเขียนโครงการขอ กู้ เป็นจำนวนเงิน 15,000 บาท ก็ได้รับการอนุมัติตามจำนวนที่ขอ กู้ โดยมี
หลักทรัพย์ค้ำประกัน และมีค่าธรรมเนียมจากเงินที่กู้ไป ถ้ากู้เงินจำนวน 10,000 บาท ก็จะ
เสียค่าธรรมเนียม 200 บาท อย่างหมก กู้มา 15,000 บาท ผมต้องจ่ายค่าธรรมเนียม 300 บาท

ตาม : เงินที่กู้ไปนำไปประกอบอาชีพตามโครงการที่ขอ กู้ หรือไม่

ตอบ : ครับ เมื่อได้เงินมาผมก็นำไปซื้อวัวทันที

ตาม : ก่อนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านพี่ประกอบอาชีพอะไร

ตอบ : ผมมีอาชีพทำประมงเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะออกทะเลหาปลาทุกวัน แต่ผมก็เลี้ยงวัวไว้เป็น
อาชีพเสริม ตอนนี้ผมเลี้ยงวัวไป 4 ตัว ทำสวนบ้างเล็กๆ น้อยๆ

ตาม : เมื่อกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้วพี่นำเงินส่วนนี้ไปทำอะไร

ตอบ : เมื่อได้รับเงินก็นำไปซื้อวัวทันที ผมกู้เงิน 15,000 บาท ผมนำไปซื้อวัว 8,000 บาท วัวของผม
ซื้อว่า “ขาวทักษิณ” เหตุที่ซื้อย่างนี้ เพราะว่ารักษานาฬิกาทักษิณให้เงินกองทุนหมู่บ้านมาวัวที่ผม
ซื้อเป็นวัวสีขาว ผมจึงเรียกว่า ขาวทักษิณ ส่วนเงินที่เหลือผมนำไปซื้ออุปกรณ์ประมงเพื่อ
ออกทะเลหาปลา เพราะawanของผมมีคนหโมยไป ผมต้องซื้อใหม่ ตอนนี้วัวของผมก็โต
แล้วแต่ผมยังไม่ขาย อยากเลี้ยงไว้ให้ได้ราคามากกว่านี้

ตาม : วัวที่ซื้อมาใหม่ (ขาวทักษิณ) ไม่ทราบว่าเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย

ตอบ : ตัวผู้

ตาม : ทำไม้ไม่ซื้อตัวเมียไว้เป็นแม่พันธุ์ไว้ให้ออกลูก แล้วจะได้ขายลูก

ตอบ : แม่พันธุ์ของผมมีอยู่แล้ว และก็ออกลูกแล้วด้วย จุดประสงค์ของผมคือ ซื้อน้ำบุนให้อ้วนเมื่อได้ราคา ก็จะขายเอากำไร

ตาม : ถ้าใช้เวลาเลี้ยง 1 ปี สามารถขายได้กำไรเท่าไร

ตอบ : ตอนนี้ยังไม่ยกขาย จะเลี้ยงให้ตัวโตกว่านี้ จะขายได้ราคากว่านี้

ตาม : ถ้าไม่ขายแล้วพี่จะเอาเงินที่ไหนมาคืนกับกองทุนในเดือนกรกฎาคม 2546

ตอบ : ก็จะเอาเงินจากส่วนอื่นก่อน หรืออาจจะขายวัสดุอื่นไปก่อน

ตาม : ถ้าขายตอนที่วัสดุลงได้ราคา ก็คิดว่าจะได้กำไรเท่าไร

ตอบ : ก็คิดว่าได้กำไรประมาณ 6,000-7,000 บาท

ตาม : ตอนนี้ก็ใกล้เวลากำหนดชำระคืน ไม่ทราบว่าเงินที่กู้ไปส่งผลต่อครอบครัวพ่อย่างไรบ้าง

ตอบ : ผมมีวัสดุ 1 ตัว โดยการคูณไม่ต้องลงทุนมีค่าใช้จ่ายอีกแล้ว เลี้ยงไว้เพื่อขายให้ได้ราคามีบ้างก็แค่ตัดหงษ์ไว้ให้วกิน ผมคิดว่าเป็นอาชีพที่ดีเหมือนกัน อัตราการเสี่ยงหรือตายก็ต้อง การคูณแล้วไม่ต้องพิสูจน์เท่าไร แต่ต้องใช้เวลาคูณนานหน่อยถึงจะขายได้

ตาม : เงินที่กู้ไป 15,000 บาท เพียงพอไหม

ตอบ : เพียงพอแล้วสำหรับการนำมาเลี้ยงวัว แต่อาชีพอื่นผมไม่ทราบ เราต้องรู้จักเลือกประกอบอาชีพด้วย

ตัวอย่าง 4 : นายเจ๊หลี โถะหวัง อาชีพต่อเรือทำประมง กู้ไปเพื่อประกอบอาชีพต่อเรือประมง

ตาม : ไม่ทราบว่าโครงการที่พึ่งขอ กู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเงินไปทำอะไร

ตอบ : กู้มาเพื่อลงทุนในการประกอบอาชีพต่อเรือประมง

ตาม : กู้เงินมาจำนวนเท่าไร

ตอบ : 15,000 บาท

ตาม : หลักการกู้เงินมีอย่างไนบ้าง

ตอบ : เนื่องจากในหมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนมาก ประมาณ 300 กว่าครัวเรือน จำนวนผู้ขอ กู้มีมากถึง 145 คน ทำให้จำนวนเงินไม่เพียงพอ กับจำนวนผู้ขอ กู้ ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกกองทุนจึงมีมติให้จับฉลากว่าสมาชิกคนใดจะได้ปีแรก หรือปีที่ 2 ผู้จับฉลากได้ปีแรก ได้เสนอโครงการกู้เงินมาเพื่อทำอาชีพต่อเรือประมง จำนวนเงินที่ 15,000 บาท คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะพิจารณาอนุมัติ โดยคูณวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก ผู้ได้รับเงิน กู้ 15,000 บาท ตามที่ขอ กู้ไป โดยมีหลักทรัพย์ที่คืนค้ำประกัน

ตาม : เงินที่กู้ไปนำไปประกอบอาชีพตามโครงการที่ขอ กู้หรือไม่

ตอบ : ครับ ได้ทำตามโครงการที่ขอ กู้ ผู้นำเงินมาเป็นทุนในการรับจ้างต่อเรือประมง ผู้เป็น

ลูกจ้าง ไปรับจ้างต่อเรือกับคนในหมู่บ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนญาติ ผู้ใดได้เรียนรู้การต่อเรือ ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่จากเขา ผู้ทำงานอยู่กับเขาเก็หlays ปีจนสามารถประกอบหั้งเรือขนาดเล็กและขนาดใหญ่ อย่างจะอุตสาหกรรมอาชีพเป็นธุรกิจของตัวเอง แต่ไม่มีเงินทุน ไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำ

ตาม : เมื่อถึงวันนี้ไปทำอะไร

ตอบ : เอาจริงๆ ไม่ได้ซื้อเพื่อขาย โดยนำเงินไปซื้อวัสดุ เช่น ไม้อุปกรณ์ต่างๆ เครื่องมืออย่างไม่ได้ซื้อเพื่อขาย แม้แต่เครื่องมือของคนอื่นมาก่อน โดยรับจ้างประกอบให้กับคนที่มาจ้าง ถ้าเจ้าของเรือซื้ออุปกรณ์ทุกอย่างมาให้ก็จะคิดเฉพาะค่าแรง โดยเรือลำเล็กคิดค่าแรง 4,000 บาท ถึง 5,000 บาท เรือลำเล็กเมื่อประกอบเสร็จจะขายลำละ 14,000-16,000 บาท ถ้าเรือขนาดใหญ่ราคาอยู่ที่ 22,000-25,000 บาท มีทั้งจ้างทำโดยเจ้าของซื้ออุปกรณ์มาให้และรับจ้างทำหั้งลำใหม่จะซื้ออุปกรณ์ทุกอย่าง แล้วขายเต็มราคา

ตาม : เรือลำนี้ใช้เวลาทำเท่าไร

ตอบ : ถ้าเป็นเรือลำเล็กๆ ใช้เวลา 7-8 วัน ถ้าเป็นเรือขนาดใหญ่ก็ประมาณ 8-10 วัน

ตาม : ตอนนี้ก็ใกล้เวลากำหนดชำระคืน ไม่ทราบว่าเงินที่กู้ไปส่งผลต่อครอบครัวของพ่อย่างไรบ้าง

ตอบ : ก็ได้เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ในหมู่บ้านก็มีแหล่งเงินกู้เป็นเงินกู้นอกระบบ

คิดดอกเบี้ยร้อยละ 20-30 บาท ผู้คนคิดว่าเงินกองทุนหมู่บ้านดีมาก ได้ช่วยเหลือชาวบ้านที่ต้องการประกอบอาชีพจริงๆ ตอนนี้ผมมีเงินพร้อมที่จะคืนให้กับกองทุนหมู่บ้านแล้ว จากระยะเวลาเกือบ 1 ปี แต่ก่อนผมไม่มีเครื่องมือเป็นของตัวเอง แต่ตอนนี้ผมสามารถสร้างเครื่องมือในการต่อเรือได้ครบถ้วนนิด

ตาม : เครื่องมือที่ซื้อมาทั้งหมดราคาน่าจะเท่าไร

ตอบ : เกือบ 30,000 บาท

ตาม : ใน 1 เดือนต่อเรือได้กี่ลำ มีรายได้เท่าไร

ตอบ : ตอนนี้มีคนมาจ้างให้ต่อเรือไม่ขาดระยะ ถ้าทำทุกวันในหนึ่งเดือนก็จะได้ประมาณ 3 ลำ

ทำให้ผมมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 15,000 บาท ตอนนี้ทำให้ครอบครัวของผมมีรายได้ทุกเดือน

จากตัวอย่างที่นำมาเสนอหั้งหมด จะเห็นว่ากองทุนหมู่บ้านค่อนข้างจะประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในบุคคลที่กู้ไปประกอบกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ และมีข้อน่าสังเกตว่า กองทุนหมู่บ้านหาดใหญ่เต่า แม้ในภาพรวมของการบริหารจะไม่ประสบความสำเร็จมากนัก กล่าวคือ มีความขัดแย้งและเห็นว่าคณะกรรมการไม่มีความยุติธรรม แต่ในแง่ของผู้กู้ค่อนข้างประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นเพราะเหตุใด

6) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน หาดใหญ่แต่

สำหรับปัญหาการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านหาดใหญ่เต่าที่ได้จากการสัมภาษณ์มีดังนี้

- 1) จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน ไม่เท่ากัน สำหรับหมู่บ้านที่มีครัวเรือนเยอะ เงิน 1 ล้านบาทจะไม่พอ กับจำนวนผู้ประสงค์ขอถูก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต้องแก้ปัญหาเอง ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ผู้ที่ไม่ได้ถูกเงิน
- 2) ชาวบ้านมองว่าการกำหนดระยะชำระคืนภายใน 1 ปีสั้นไป เพราะกิจกรรมบางอย่าง เช่น การเลี้ยงวัว ต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี จึงจะขายวัวหรือลูกวัวมาคืนกองทุนได้
- 3) ทำอย่างไรจะทำให้คนยากจนสามารถถูกเงินจากกองทุน ได้มากขึ้น เพราะคนจนไม่กล้าถูก เมื่อถูกกำหนดไม้รู้จะเอาเงินที่ไหนมาส่งคืนให้กับกองทุน อีกอย่างไม่มีผู้ค้ำประกันให้กับคนยากจน ประเด็นที่น่าพิจารณา คือ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้และช่วยกันในกลุ่ม และจัดทำค้ำประกันแบบกลุ่มสำหรับคนมีรายได้น้อย
- 4) การเก็บค่าสัจจะเดือนละ 20 บาท/คน เก็บได้บ้างไม่ได้บ้าง ซึ่งแรกๆ จะเก็บได้แต่ระยะหลังสามารถเริ่มไม่จ่ายค่าสัจจะ คณะกรรมการกองทุนพยายามเร่งรัดหนี้ส่วนนี้อยู่
- 5) คณะกรรมการขาดการประสานงานกัน บางคนขาดความรับผิดชอบ เพราะการทำงานไม่มีค่าตอบแทน การแบ่งภาระหน้าที่ไม่ครบถ้วน มีการประชุมกันน้อย

ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน คือ ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุน ด้านการบริหารจัดการกองทุนและด้านการนำเงินคืนไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

ด้านการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุน

1. ระยะเวลาการชำระเงินคืน ควรมีการยืดระยะเวลาการชำระเงินคืนให้มีระยะเวลานานกว่าที่เป็นอยู่ เพราะว่าการดำเนินการบางอย่าง ไม่สามารถให้ผลผลิตได้ภายใน 1 ปี แต่ถ้ามากกว่า 1 ปี ก็สามารถให้ผลผลิตได้ เช่น การปลูกไม้ผล ซึ่งจะทำให้การชำระเงินคืนแก่กองทุนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรฝึกอบรมคณะกรรมการในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการกองทุนก่อน เช่น เรื่องการทำบัญชี การบริหารงานแต่ละบุคคลมีหน้าที่รับผิดชอบตรงส่วนไหนก่อน ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากกว่านี้

ด้านการบริหารจัดการกองทุน

1. รูปแบบการดำเนินงาน ควรมีการกำหนดครุปแบบการดำเนินงานที่มีความชัดเจนกว่าที่มีอยู่ เช่น ควรมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งเป็นการประชุมที่เกี่ยวข้องกับกองทุนโดยเฉพาะ เพื่อจะได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการของสมาชิกผู้ถืออย่างใกล้ชิด และแนะนำสมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่ายเงิน การแนะนำการประกอบอาชีพเสริมต่างๆ รวมทั้งในเรื่องของการทำบัญชีเงินกองทุน ก็ควรจะมีการทำอย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยก่อนให้กู้ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สมาชิกด้วย รวมทั้งควรอบรมกรรมการในเรื่องดังกล่าว
2. ลงโทษผู้ที่ใช้เงินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการขอกู้ ควรปรับปรุงการลงโทษ สมาชิกผู้ถือที่ปฏิบัติไม่ตรงกับคำขอ กู้โดยอาจมีการกำหนดข้อตกลงในระหว่างกันขึ้น เช่น ครั้งแรกอาจมีการตักเตือนก่อน ต่อมาถ้ายังไม่ได้ผลก็อาจจะมีการลงโทษโดยการยกเลิกทั้งหมดของผู้ถือและให้หาเงินที่ได้กู้ไปมากืน และขั้นรุนแรงคือ ไม่ปล่อยกู้ให้กับสมาชิกผู้ถือนั้นอีกเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี จนกว่าจะมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและคณะกรรมการเห็นสมควรว่าอนุมัติให้กู้

ด้านการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุนฯ

1. การกำหนดวงเงินกู้สำหรับสมาชิกแต่ละอาชีพ ควรจะมีการกำหนดวงเงินกู้สำหรับสมาชิกแต่ละอาชีพให้มีจำนวนต่างกัน เพราะว่าบางอาชีพมีความจำเป็นในการใช้เงินน้อย บางอาชีพมีความจำเป็นใช้เงินมาก และอีกอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการชำระเงินคืน เพราะผู้ถือไม่สามารถหาเงินมาชำระคืนได้ทัน หรืออีกแง่หนึ่งถ้าผู้ประกอบอาชีพที่ให้ผลตอบแทนสูง แต่ได้รับเงินกู้น้อยไปก็จะเป็นการจำกัดโอกาสในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ของผู้ถือรายนั้น

2. การควบคุมติดตามผู้ถือ ควรจะมีคณะกรรมการอิกรุ่ดหนึ่งที่จะคอยติดตามการดำเนินการของผู้ถือว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้แก่ คณะกรรมการกองทุนหรือไม่ เพื่อจะได้แจ้งให้คณะกรรมการผู้อนุมัติงานกู้ทราบ และหาแนวทางแก้ไขต่อไป ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการของคณะกรรมการปล่อยกู้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

บรรณานุกรม

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายก

รัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.

2544. สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี.

คณิตา ศรีประสม. 2545. อาชีพเสริมในชุมชนประมงพื้นบ้าน. โครงการจัดการทรัพยากริมฝายฝั่งภาคใต้.

นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ์. 2545. คนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. โครงการจัดการทรัพยากริมฝายฝั่งภาคใต้.

วัฒนา สุกันศิล. 2544. วัฒธรรมบริโภคของแรงงานรับจ้างในชนบท. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

องค์กรบริหารส่วนตำบลนาปะข้อ. 2546. แผนพัฒนาตำบลนาปะข้อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง.

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้
กองทุนหมู่บ้านจังหวัดท่องเที่ยว
ดร. จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส

สรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาระนิมุ่บ้านในจังหวัดท่องเที่ยว

การวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะต้องการทราบถึงความเคลื่อนไหวและกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน ว่ามีความเป็นไปได้หรือมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างในอันที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาวที่ได้วางไว้ ทั้งนี้เพื่อให้รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย รวมทั้งกรอบการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ซึ่งเป็นสนามของการเก็บข้อมูลคืออยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวที่ถูกคัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจงว่ามีเชือดเสียงติดอันดับโลกด้านแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างในเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) และสุ่มโดยวิธีการสโนว์บอล (snow-ball technique) เก็บข้อมูลด้วยการสังเกต และสัมภาษณ์ระดับลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 31 คน

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ยุคสังคมประเพณี ช่วงปี 2505-2514 ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านยังเป็นแบบหาอยู่หากิน มีการนำผลผลิตจากป่าไปจำหน่ายนอกหมู่บ้านบ้าง และมีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง
2. การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรกคือ ช่วงปี 2515-2533 เริ่มมีการผลิตพืชผลทางการเกษตรเพื่อส่งออกจำหน่ายยังห้องตลาด วิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีจากภายนอกชุมชนมีมากขึ้นในปี 2524-2525 มีการนำกระแสงไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน การซื้อขายที่ดินจากคนนอก ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน ทั้งในด้านของเวลา สถานที่ และคน สำหรับพังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ พลังจากภายนอก คือ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และคนต่างดิน และ พลังจากภายในหมู่บ้าน คือความต้องการด้านการศึกษาและด้านวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น
3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย วิถีชีวิตแบบสังคมเมืองและระบบคุณค่าแบบบริโภคนิยม มีผลต่อความเสื่อมถอยของค่านิยมดังเดิมที่ดีงามและวิถีชีวิตแบบสังคมประเพณีของคนในชุมชน จากสังคมแห่งความเอื้ออาทรที่ทุกคนในชุมชนมีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติ เป็นผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกัน จากชุมชนเริ่มบฯ

อัมดงงามเริ่มมีถนนมาตรฐานสายหลักเข้าสู่หมู่บ้านซึ่งได้รับการพัฒนาด้านวัตถุเพิ่มขึ้นในทุกด้าน มีผลให้ผู้คนได้รับความสะดวกสบายทางกาย พึ่งตนเอง มาเป็นเศรษฐีผู้ชายที่ดิน และกลับภลายมาเป็นเจ้าของกิจการที่เกี่ยวโยงกับ การท่องเที่ยว หรือเป็นลูกจ้างของภาคอุดสาหกรรมการบริการด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยว การอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่หมู่บ้าน จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น มีผลต่อปัญหาต่างๆ คือ การพนัน หวยหุ้น อบายมุข ยาเสพติด ลักษณะ ใจผู้ร้าย มีอาชารและสิ่งก่อสร้างมากมายเกิดขึ้นอย่างไร้ระเบียบ ขาดการวางแผนเมืองและขาดการวางแผนที่ดี มีอุบัติเหตุจราจร ควันไฟชีวภาพกวน ขยาย นำเสีย คนหนุ่มสาวออกจากบ้านไปทำมาหากิน คนแก่และเด็กถูกทอดทิ้ง เด็กๆ ขาดผู้ดูแล อบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด ความรัก ความผูกพันในครอบครัว ความสงบและความมีสัจจะาของคนในหมู่บ้านค่อยๆ ลดลง

3. การปรับตัวของชุมชน ชุมชนมีผู้นำและสมาชิกที่ดี มีการรวมตัวจัดตั้ง “ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว และกองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและวางแผนอนาคต มีทุนชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ทุนมนุษย์ คือคนจากเทศบาลและองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) นักวิชาการ และประชาชน รวมตัวเป็นไตรภาคี วางแผนร่วมแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาชุมชน มีการระดมทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อใช้เป็นกองกลางดำเนินงานของกลุ่ม มีทุนสังคม วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตไทย ความเชื่ออاثาร ความสามัคคี ที่มีผลต่อการกล่อมเกลาให้คนในชุมชน เกิดความรักใคร่ปróงดองกัน มีทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นทุนที่มีคุณค่า มหาศาลของชุมชน เกิดอาชีพหลากหลายทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาทิ บริการร่วมช่วยเหลือบ้านเช่า ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ภัตตาคารขนาดใหญ่ หมอนวดชายหาด รถตู้ๆ เรือเจ็ตสกี เรือแคนู เสริมสายริมหาด และอาชีพเสริมอื่นๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานิทกมิติ

4. กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชนท่องเที่ยว เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ในระยะแรกของการดำเนินงานกองทุน จะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีผลต่อการปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนที่ค่อนข้างจะตึงตัว ต่อมากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้จัดสร้างกลุ่มประชาคมกองทุน เพื่อทำความสะอาดเข้าใจและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา มีผลให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจและพัฒนาการดำเนินงานตามปรัชญาของกองทุนมากขึ้น

5. ข้อดีของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว คือ ชาวบ้านมีความพึงพอใจที่มีกองทุน เนื่องจาก และวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่มีค่า ไม่ยุ่งยาก การถ่ายทอดความรู้และการนำเงินกองทุนมาใช้ประโยชน์ใน การบรรเทาความชัดข้อดีคือด้วยความรู้ของชาวบ้านทำได้รวดเร็ว และความเสียสละของผู้นำชุมชน มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ถูกและผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. ปัญหาในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวคือ บางคนชำราเงินกู้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด การกู้ยืมเงินของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นการสมรဝอาชีพเดิมเพราวงเงินที่ให้กู้ค่อนข้างน้อย การสรุหากกรรมการกองทุนค่อนข้างยาก ผู้กู้ไม่ได้รับใบเสร็จรับเงินทันทีที่ชำระเงินกู้ สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความไม่มั่นใจในข้อมูลเกี่ยวกับการทำประยะเวลาในการส่งใช้เงินกู้

7. วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนคือ จัดระบบการคืนเงินกู้โดยใช้มาตราการทางสังคม วัฒนธรรม ทั้งทางด้านวิถีประชา จริย แลภภูระเบียบ มาใช้ในการควบคุมทางสังคมให้คนชำราเงินกู้ตามบริบทด้านที่กำหนด คือ กรรมการกองทุนติดตามทางเงินกู้จากผู้กู้โดยตรง ใช้ความเป็น มิตร และปิย瓦ชา ทางเงินกู้โดยผ่านทางญาติผู้ใหญ่ ทางเงินกู้จากสมาชิกในครอบครัว เน็คแแนวฯ/ยื่นเงื่อนไขกับผู้กู้และญาติว่า ถ้าผู้กู้ยังไม่ชำระหนี้ตามข้อตกลงให้ถูกต้อง ต่อไปผู้กู้เอง และญาติจะกู้เงินไม่ได้อีก สร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้กู้โดยจะเพิ่มยอดเงินกู้ให้สูงกว่าเดิม นิมนต์พระ สงฆ์ มาเป็นกรรมการสำนักงานกองทุน จัดборดเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้สมาชิกได้ทราบข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประกาศรายชื่อสมาชิกที่ไม่เคารพบริบทด้าน ไว้บนบอร์ด เป็นต้น

8. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

8.1 รัฐบาลควรปรับเพิ่มวงเงินกู้สำหรับหมู่บ้านบางแห่ง ให้สูงขึ้นตามบริบทที่แท้จริง

8.2 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายเชิงรุก ที่มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ จากปรากฏการณ์จริง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดประชาสังคมและเกิดการบริหารจัดการที่ดี มีการรวมตัวกันในกลุ่มอาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั่วประเทศมากขึ้น สนับสนุนทรัพยากรทั้งทุนเงินตรา ทุนมนุษย์ ทุนสังคม วัฒนธรรม เพื่อต่อยอดให้เกิดการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มทุนชุมชนที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้มากขึ้น

8.3 รัฐบาลควรปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมด้านที่เกี่ยวกับบริบทด้านของโครงการกองทุนหมู่บ้านให้เป็นที่พึงพอใจมากยิ่งขึ้น คือ เร่งให้มีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ แนวปฏิบัติ และเร่งพัฒนาเครื่องมือดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

9. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

9.1 ควรปรับปรุงระบบประกันโครงการกองทุนหมู่บ้าน เพิ่มวงเงินให้กู้ให้สูงขึ้น ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับภาระผลิตภัณฑ์/บริบทของแต่ละหมู่บ้าน

9.2 ควรพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อนโยบายและการปฏิบัติงานกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพสูง ขึ้น โดยนำเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการกองทุนไปฝึกอบรม ศึกษาดูงานในหมู่บ้านที่ได้ผลดี จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

9.3 ควรเผยแพร่ยุทธศาสตร์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี ขยายผลการวิจัย ประเมินกองทุนหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น ทั้งทางเอกสาร วิชาการ และจัดระบบข้อมูลข่าวสาร สื่อความผ่านทางสื่อ

10. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

ควรประสานกับสถานศึกษาในห้องถินและองค์กรปกครองส่วนท้องถิน ในการทำวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง โดยการวิจัยแนวลึก วิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อ พัฒนาพัฒนานโยบายและกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งการส่งเสริมทุนชุมชน ให้คุณภาพ และครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านทั่วประเทศอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สถาบันราชภัฏภูเก็ต มิถุนายน 2546

คำนำ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ดำเนินงานโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านโดยวับถุสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) และทีมวิจัยของสถาบันราชภัฏภูเก็ตได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายดำเนินการวิจัย ซึ่งนับได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่สนองนโยบายของสถาบันในฐานะสถาบันทางวิชาการระดับสูงเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีพันธกิจในการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนโดยทำการอบรมกล่อมเกลาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามบรรทัดฐานของสังคม

ดังนั้น รายงานการวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดท่องเที่ยว ฉบับนี้ จึงจัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการคือ (1) เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Development) (2) เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Creation) และ (3) เพื่อการวางแผนนโยบาย (Policy Formation) คือ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายคือรัฐบาล ได้รับประโยชน์จากการวิจัยและได้องค์ความรู้เพื่อการวางแผนนโยบาย การปรับเปลี่ยนนโยบายการนำน้ำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย และการประเมินการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายระยะยาวที่วางไว้

ในส่วนสาระของรายงานนี้จึงประกอบด้วยเรื่องของชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การปรับตัวของชุมชน กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน รวมทั้งบทสรุป โดยเหตุนี้ ข้อมูล 2 ประเภท ที่ได้มาจากการวิจัย คือ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ระดับลึก ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับบริบทในทุกด้านของชุมชน

ผลของการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักและการศึกษาเอกสาร ช่วยให้ได้มาซึ่งรายงานการวิจัยและประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน สำหรับนำเสนอต่อฝ่ายบริหารเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ ตลอดจนเพื่อพัฒนาระบบคุณภาพการศึกษาของสถาบัน รวมทั้งใช้ อ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าของผู้ที่สนใจ สถาบันจึงขอขอบคุณ อาจารย์ ดร. จิรพันธ์ ไตรพิพัรัส นักศึกษา เจ้าหน้าที่และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ผู้ซึ่งได้ทุเมเวลาและสติปัญญาอย่างเต็มที่ เพื่อการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าให้แก่สถาบันและท้องถิ่น มา ณ โอกาสนี้

(รศ. ดร. ชีรวัฒน์ นิจเนตร)

อธิการบดี สถาบันราชภัฏภูเก็ต

ประกาศคุณภาพ

ตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษารณี จังหวัดท่องเที่ยว ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.ดร. นภาภรณ์ หวานนท์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ผู้ให้โอกาส ให้อิสระในความคิด สงเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองในทางวิชาการอย่างลึกซึ้ง ให้ความกรุณา ดูแลกระบวนการดำเนินงานวิจัยอย่างใกล้ชิด ในทุกขั้นตอน รวมทั้งติดตามความก้าวหน้าทางวิชา การของศิษย์มาโดยตลอด ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณา

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชาภุล ผศ.ดร.สุรุวัฒิ ปัตติyoสัง แห่ง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ที่ได้กรุณาติดตามผลงาน รวมทั้งได้ให้มุมมอง ในฐานะของนักวิจัยและนักวิชาการ ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนาความคิดในการวิจัย รวม ทั้งประเด็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใน การวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ ประชาชน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหมู่บ้าน ที่ได้ให้สัมภาษณ์ระดับลึก และพิจารณา ข้อคำถามต่างๆ อย่างละเอียด รวมทั้งได้ให้ทัศนะ ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า ที่มี ส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนารายงานผลการวิจัยฉบับนี้ให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเป็นพิเศษ คือ ผู้ประสานงานจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ วิโรฒ เลขาธิการโครงการกองทุนหมู่บ้าน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ประธานสุขาภิบาลตำบล และ คณะที่ปรึกษาชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและกองทุน ตลอดจนให้ คำแนะนำอย่างเป็นประโยชน์ ที่ช่วยให้การเก็บข้อมูลและเขียนรายงานเสร็จสมบูรณ์ และครอบคลุม ปราศภัยการณ์ที่ศึกษา รวมทั้งได้กรุณาให้ความดูแล ประสานงาน และเอื้อเฟื้อด้วยน้ำใจแก่ผู้วิจัย อย่างต่อเนื่องมาตลอดเวลา

ในท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณอธิการบดี รศ. ดร. ชิรวัฒน์ นิจเนตร คณบดีบัณฑิตวิหารและ เพื่อนคณาจารย์ในสถาบันราชภัฏภูเก็ต ที่ได้ให้ความประรับนادี เป็นกำลังใจ สนับสนุน และ เอื้อโอกาสทางวิชาการแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณผู้ช่วยนักวิจัย นักศึกษาปริญญาโท และปริญญาตรี ที่สนับสนุนการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณคุณปนัดดา เพชรล่อเหลียน เจ้าหน้าที่ บัณฑิตวิทยาลัย ผู้สนับสนุนงานพิมพ์ต้นฉบับ รวมทั้งผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและให้ความกรุณา อย่างมากมาย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ดร. จิราพันธ์ ไตรพิจารัส

บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏภูเก็ต

มิถุนายน 2546

(7)

สารบัญ

บทที่	หน้า
สรุปสำหรับผู้บริหาร	(3)
คำนำ	(7)
ประกาศคุณภาพ	(8)
สารบัญ	(9)
สารบัญตาราง	(13)
สารบัญภาพ	(14)

1	บทนำ	1
	ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา	1
	การเลือกชุมชน	1
	เงื่อนไขที่มีผลต่อการเลือกชุมชน	1
	ลักษณะสำคัญของชุมชน	2
	การศึกษาการดำเนินงานของจังหวัดท่องเที่ยว	10
	วิธีดำเนินการวิจัย	13
	สนับสนุน	20
	การเข้าสู่สนับสนุน	21
	การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์และการสัมภาษณ์ระดับลึก	23
	การสังเกตและการจดบันทึก	24
	การประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	26

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
2 ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	27	
บริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	27	
แหล่งทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	27	
บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และทุนทางเศรษฐกิจ	35	
บริบทด้านเศรษฐกิจและทุนทางเศรษฐกิจ	39	
บริบทด้านสิ่งแวดล้อมและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	42	
สรุปปีด้วย	43	
3 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	45	
กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี	45	
กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรกๆ	46	
กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากการยกเว้นออกชุมชนและระบบการศึกษาในโรงเรียน กระบวนการเรียนรู้ในช่วงปี 2530-ปัจจุบัน	48	
จุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน	49	
พลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	50	
ชุมชนมีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอก	50	
เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดัน	51	
สรุปท้ายบท	51	

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
--------------	---------------------	-------------

4 การปรับตัวของชุมชน	54
สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี	54
สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย	56
 การวิเคราะห์เงื่อนไข และผลลัพธ์ที่ทำให้ชุมชน	
เริ่มแสวงหาทางออกต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น	59
การให้นิยามหรือความหมายต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางและยุทธศาสตร์	
ของการพัฒนาประเพณีไปสู่ความทันสมัยของชุมชน	
ภาพในอดีมคติก่อนที่จะมีกระบวนการซ่างซิงวิถีกรรม	
กระบวนการสร้างขึ้นมาซึ่งภาพในอดีมคติ	61
การแสวงหาทางออกหรือทางเลือกของชุมชน	61
เงื่อนไขสำคัญและสิ่งที่เป็นข้อจำกัด และมีผลต่ออุดมการณ์ของชุมชน	62
วิเคราะห์กระบวนการสะสูนของชุมชน โดยเฉพาะความหมาย	
ของคำว่าทุน และการเปลี่ยนแปลงไปของทุนชุมชน	63
สรุปความท้ายบท	64
 5 กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน	66
ที่มาและสภาพของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	66
สภาพของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	69
ข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	78
วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	79
ข้อเสนอแนะท้าไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย	81
ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อชุมชน	83

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
6 สรุป		85
วัตถุประสงค์		85
ข้อสรุปเชิงทฤษฎี		87
ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา		88
ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย		88
การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย		89
การปรับตัวของชุมชน		90
กองทุนหมุนบ้านในกรอบของการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน		91
ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย		92
ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ		93
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย		94
บรรณานุกรม		95
ภาคผนวก		96
แนวคิดตาม (guideline) สำหรับการสัมภาษณ์ระดับลึก		97

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยโครงการประเมินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	15
ตาราง 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	71
ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	72
ตาราง 4 รายชื่อสมาชิกผู้ถือเงินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว	73

ສາරົບໜູກາພ

ໜັງ

ແຜນກາພ 1 ກອງທຸນໜູ້ປ້ານຂອງວິສູປາດ ແລະ ກອງທຸນ
ໜູ້ປ້ານທ່ອງເຖິງ (ໝມຮນຮັກໜູ້ປ້ານ
ທ່ອງເຖິງ) ກັບກາຣເຕີບໂດແລະ ກາຣສະສມ

ທຸນໜູ້ນຳ

87

บทที่ 1

บทนำ

ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

การวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีจังหวัดท่องเที่ยวในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อที่จะนำผลการประเมินมาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาสำคัญของบ้านเมือง นั่นก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน โดยในภาระงานการวิจัยในครั้งนี้จะมีเนื้อหาสาระที่สำคัญเกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษาคือ ประการแรก การเลือกชุมชน ประการที่สอง เงื่อนไขที่มีผลต่อการเลือกชุมชน ประการที่สาม ลักษณะสำคัญของชุมชน ประการที่สี่ การศึกษาการดำเนินงานของจังหวัดท่องเที่ยว ประการที่ห้า การดำเนินงานของจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (ซึ่งในภาระงานการวิจัยครั้งนี้ขอใช้ชื่อสมมุติว่าจังหวัดท่องเที่ยว) ประการที่หก วิธีดำเนินงานวิจัย ประการที่เจ็ด การเข้าสู่ชุมชน ประการที่แปด การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชน และ ประการสุดท้าย สนับสนุนและการเข้าสู่สนาม ดังนี้

1. การเลือกชุมชน

เงื่อนไขของการเลือกชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ คือ เลือกศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา 2-3 ทศวรรษ ตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง มาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ เป็นชุมชนที่ไม่เพียงแต่มีการพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านถนน ไฟฟ้า น้ำประปา อาคารสถานที่ขนาดใหญ่ และสิ่งก่อสร้างต่างๆ อย่างเห็นได้ชัด ค่อนข้างมากเท่านั้น ในขณะเดียวกัน ยังเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่มีการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมเหมือนแร่ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการขยายตัวมากของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการขยายตัวของงานระดับล่างจากเทศบาล จังหวัดทั่วประเทศเข้ามาเพื่อเป็นแรงงานรับจ้างอยู่ในพื้นที่ทั้งจังหวัดรวมทั้งอยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยว (สถาบันราชภัฏภูเก็ต. 2546)

2. เงื่อนไขที่มีผลต่อการเลือกชุมชน

การเลือกชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการวิจัย จะดำเนินการภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด จึงอาจสรุปได้ว่าที่มีผลต่อการเลือกชุมชนได้ดังต่อไปนี้

2.1 การเลือกชุมชนโดยพิจารณาจากระยะเวลาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่ฐานภัยในชุมชนค่อนข้างมาก ประมาณ 2-3 ทศวรรษ คือในช่วงปี 2515-ปัจจุบัน

2.2 การเลือกชุมชนโดยพิจารณาจากคนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งยังมีทั้งคนที่เป็นกลุ่มคนดังเดิมที่อยู่อาศัยในชุมชนนี้มานานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งคนใหม่ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้อพยพย้ายถิ่นเข้ามายังชุมชนในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 การเลือกชุมชนโดยพิจารณาจากหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย เป็นพื้นที่ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งในประเทศไทยและออกประเทศ เป็นพื้นที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพทางด้านอุตสาหกรรมการเกษตร มาเป็นพื้นที่ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และพื้นที่นี้เป็นหมู่บ้านที่มีคุณลักษณะแตกต่างจากพื้นที่หมู่บ้านทั่วไปในจังหวัดนี้ คือ หมู่บ้านท่องเที่ยวที่เลือกเป็นกลุ่มอย่าง มีพัฒนาการในพื้นที่ซึ่งมีแนวโน้มไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.4 เงื่อนไขในข้อ 2.1-2.3 ข้างต้น มีผลต่อความเชื่อซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นสนาม (field) ในภาระวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยเชื่อว่าในชุมชนที่บริบทมีแนวโน้มของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีประชาสัมคมเกิดขึ้นและมีแนวโน้มของการพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและต่อเนื่องในพื้นที่ บริบทเช่นนี้เชื่อว่า น่าจะมีผลต่อความความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของโครงการของทุนหมู่บ้านด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

อย่างไรก็ได้ ในการเลือกชุมชนที่เป็นหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้ จำเป็นต้องศึกษาบริบทของจังหวัด และบริบทของพื้นที่หมู่บ้านว่า จังหวัดและหมู่บ้านที่ตั้งของชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในภาระวิจัยครั้งนี้ เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญเป็นอย่างไร และลักษณะของชุมชนพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3. ลักษณะสำคัญของชุมชน

เมื่อกล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ลักษณะสำคัญของชุมชนที่เป็นจังหวัดพื้นที่วิจัย และหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จะประกอบด้วยข้อมูลที่สำคัญคือ ประการแรก สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ประการที่สอง ประชากรและครัวเรือน ประการที่สาม สภาพเศรษฐกิจ ประการที่สี่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประการที่ห้า ระบบบริการและโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัด ประการที่หกยุทธศาสตร์ การพัฒนาจังหวัด ประการที่เจ็ด การดำเนินงานของจังหวัด ประการสุดท้าย ปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข ดังนี้ (สถาบันราชภัฏภูเก็ต. 2546)

3.1 สภาพภูมิศาสตร์

จังหวัดท่องเที่ยวแต่เดิมเป็นแหล่งเชื่อมตอกับแผ่นดินใหญ่ของประเทศไทย เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ประกอบกับมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหาดทรายอันดงงามทรายเหลืองสีทองเหลืองสีฟ้าและลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหุบเขาและภูเขา จังหวัดท่องเที่ยวเป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของภาคใต้ หรือชายฝั่งทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดียอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ระยะทาง 867 กิโลเมตร หรือ 688 กิโลเมตรทางอากาศ มีพื้นที่โดยรวมเท่ากับ 570.03 ตารางกิโลเมตร หรือ 356,271.25 ไร่ ประกอบด้วย เกาะท่องเที่ยว และเกาะบริวาร จำนวน 32 เกาะ เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีพื้นที่ 543.03 ตารางกิโลเมตร

โดยมีส่วนกว้างที่สุด 21.30 กิโลเมตร และส่วนที่ยาวที่สุด 48.70 กิโลเมตร สำหรับเกาะบริวารจำนวน 32 เกาะ มีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 27 ตารางกิโลเมตร

จังหวัดท่องเที่ยว มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ คือ **ทิศเหนือ** ติดต่อกับช่องแคบ กว้างประมาณ 490 เมตร โดยมีสะพานเชื่อมต่อ กันตรงช่องแคบ **ทิศใต้** **ทิศตะวันออก** และ **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย จังหวัดนี้มีลักษณะเป็นหมู่เกาะ พื้นที่โดยรอบประกอบด้วย ภูเขาและหาดทราย พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นภูเขา มีลักษณะชับช้อนตลอดแนวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ เทือกเขานี้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี พื้นที่ที่เหลือร้อยละ 30 เป็นที่ราบอยู่ทางตอนกลาง และด้านตะวันออกของเกาะ พื้นที่ทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูง พื้นที่ผ่านตะวันออกเป็นป่าชายเลน พื้นที่ผ่านตะวันตกเป็นภูเขาและหาดทรายสวยงามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดและเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านท่องเที่ยว

ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดท่องเที่ยว มีภูมิอากาศเป็นแบบศุนย์สูตร อยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีอากาศร้อนชื้นตลอดปี มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ เดือนเมษายนถึง เดือนพฤษจิกายน ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนธันวาคม ถึง เดือนมีนาคม

3.2 ประชากรและครัวเรือน

ในเดือนกันยายน 2545 จังหวัดท่องเที่ยวมีประชากรรวมทั้งสิ้น 266,604 คน จำนวนครัวเรือน 98,358 ครัวเรือน มีบ้านเรือนประมาณ 90,000 หลัง และมีคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2544 จำนวน 10,892 คน (สำนักงานจังหวัดท่องเที่ยว. 2545) ส่วนรายได้ของประชากรจังหวัดนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 188,257 บาท

3.3 สภาพเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดท่องเที่ยวมีมูลค่า 37,463 ล้านบาท สำหรับสาขาวิชาการผลิตที่มีมูลค่ามากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สาขาวิชาบริการ ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.93 คิดเป็นมูลค่า 15,351 ล้านบาท หรือร้อยละ 40.98 สาขาวิชาค้าส่งและค้าปลีก ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.12 คิดเป็นมูลค่า 4,784 ล้านบาท หรือร้อยละ 12.77 และสาขาวิชาเกษตรกรรมคิดเป็นมูลค่า 4,206 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 18.55

3.3.1 ภาคอุตสาหกรรม

จังหวัดท่องเที่ยว มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 487 โรงงาน มีเงินลงทุน 4,096 ล้านบาท มีการจ้างแรงงาน 8,297 คน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม ประกอบกิจการในลักษณะของอุตสาหกรรมในครอบครัว มีเจ้าของคนเดียว หรือเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด เงินลงทุนต่ำและมีการใช้แรงงานน้อย โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คืออุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มน้ำ

3.3.2 ภาคเกษตรกรรม

1) การเกษตร

ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรกรรมของจังหวัดท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด รองลงมาจากการบริการ สาขาวิชาการเกษตรที่สำคัญลำดับแรก คือ คือยางพาราพันธุ์สูงเสริม ลำดับที่ 2 คือ พืชไร่ และลำดับสุดท้าย คือ พืชผัก

จังหวัดท่องเที่ยวมีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวน 7,813 คน เรือน พื้นที่เพาะปลูกจำนวน 156,473 ไร่ พืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด คือ ยางพารา มีการปลูกจำนวน 116,148 ไร่ มีผลผลิตรวม 25,258.27 ตัน รองลงมา คือ พืชไร่ มีการปลูกจำนวน 952 ไร่ มีผลผลิตรวม 23,172 ตัน และพืชผักมีการปลูกจำนวน 5,273 ไร่ มีผลผลิตรวม 7,913 ตัน

2) การประมง

การประมงที่สำคัญได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกและทางตอนใต้ของเกาะ ดังนั้นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจึงมีความสำคัญสำหรับเศรษฐกิจของจังหวัด เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปู การเลี้ยงปลา และหอย เป็นต้น

3.3.3 ภาคพาณิชยกรรมและการบริการ

1) การบริการ

สาขาวิชาการบริการของจังหวัดท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของโรงแรม (ทั้งที่อยู่ตามชายฝั่งทะเลและในเมือง) สถานบันเทิง และร้านอาหาร

2) การค้า

จากการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชากรโดยส่วนรวม ทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้การค้าส่งและค้าปลีกขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก ความสะอาด เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์และรถจักรยานยนต์ ในด้านการค้ากับต่างประเทศ

ก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น สินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ ยางพารา (ยางแผ่นร่มควัน ยางแท่งทีทีอาร์) ถุงมือยาง

ปัจจุบันมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่มาเปิดให้บริการในจังหวัดท่องเที่ยว ได้แก่ เทสโก้โลตัส โรบินสันโอดี้ยน ซูปเปอร์ชีป โอดี้ยนไทร์สแควร์ และบิ๊กซี

3.4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จังหวัดท่องเที่ยว มีพื้นที่ 339,375 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าสงวน 105,206.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 31 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 156,468 ไร่ และแหล่งน้ำที่เป็นชลประทานขนาดเล็กประมาณ 40,000 ไร่ ส่วนชลประทานขนาดกลางและขนาดใหญ่ไม่มี

3.4.1 ที่ดิน

ทรัพยากรดินของจังหวัดท่องเที่ยว ประมาณ 162,900 ไร่ หรือร้อยละ 45.73 ของพื้นที่จังหวัด นำไปใช้เพื่อเกษตรกรรม ประมาณ 156,468 ไร่ หรือร้อยละ 46.10 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 15,000 ไร่ หรือร้อยละ 4.42 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่อนุรักษ์ระบบวนวิทยาชั้นผึ่งทะเล ประมาณ 1,375 ไร่ หรือร้อยละ 0.41 เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ ส่วนที่เหลือร้อยละ 1.07 เป็นแหล่งชุมชน

ลักษณะดินของจังหวัดท่องเที่ยว เกิดจากการสะสมตัวของก้อนกรวดและศิลาแลง ซึ่งปกคลุมไปตามชายฝั่งทะเล และพื้นที่เชิงเขา มีสภาพเป็นดินลูกรังปนทรายและร้อนมาก

3.4.2 ทรัพยากรเร่

โครงสร้างทางธุรกิจของจังหวัดท่องเที่ยว มีศักยภาพแร่สูง เช่น แรดีบุก โมนาไซต์ (monasite) เชอร์กอน ซิโนไทร์ แทนทาไลท์ โคลัมไนท์ และวุลฟ์เร่ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรดีบุกที่มีปริมาณค่อนข้างสูงและได้มีการขุดหาแรดีบุกมานานถึง 400 ปี ตั้งแต่สมัยที่ชาวอินเดียได้เดินเรือเข้ามาค้าขายในแถบนี้ โดยในยุคหนึ้นรู้จักดีบุกในนามของ “ตะกั่วดำ” ที่นำไปผสมกับทองเหลืองเป็นสมฤทธิ์ ใช้ทำเครื่องใช้ เครื่องประดับ และประดิษฐ์ต่างๆ จนทำให้เก่าท่องเที่ยวมีชื่อว่า “เมืองตะกั่ว” การดำเนินธุรกิจและเหมืองแรดีบุกเจริญรุ่งเรืองมากเป็นลำดับ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 ปริมาณความต้องการแรดีบุกโลกลดลง ราคายังคงต่ำลงถึงร้อยละ 50 จึงเป็นเหตุให้เหมืองแรดีบุกต้องปิดตัวเองลง

3.4.3 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดท่องเที่ยวมีทรัพยากรป่าไม้ทั้งสิ้นประมาณ 108,281.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.90 ของพื้นที่เกาะ โดยจำแนกเป็น

ป่าสงวนแห่งชาติ	16 แห่ง
อุทยานแห่งชาติ	1 แห่ง
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า	1 แห่ง

3.4.4 ทรัพยกรน้ำ

จังหวัดท่องเที่ยวไม่มีแหล่งน้ำผิวดินตามธรรมชาติขนาดใหญ่ คงมีเพียงธารน้ำและคลองขนาดเล็ก หนองน้ำ พру และน้ำตก กระจายอยู่ในลุ่มน้ำ 24 แห่ง ในส่วนของแม่น้ำลำคลอง มีธารน้ำและคลองสัน ๆ จำนวน 188 สาย ให้ลงสู่ทิ่ราบและทะเลด้านตะวันตก 55 สาย และให้ลงสู่ทิ่ราบและทะเลด้านตะวันออกและทิศใต้ 63 สาย ธารน้ำลำคลองที่สำคัญ มี 11 สาย มีหนอน้ำประมาณ 81 หนอง อยู่ทางซีกตะวันตกของเกาะ จำนวน 50 หนอง และอยู่ทางซีกตะวันตกของเกาะอีก 31 หนอง นอกจากนี้ยังมีพру 12 แห่ง รวมทั้งน้ำตกที่สำคัญ 6 แห่ง นอกจากนี้จากแหล่งน้ำธรรมชาติดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันมีอ่างเก็บน้ำ 1 แห่ง ซึ่งมีความจุประมาณ 8.5 ล้านลูกบาศก์เมตร และยังมีชุมชนเมืองดีบุกเก่าไม่ต่างกว่า 93 แห่ง กลายเป็นที่เก็บกักน้ำผิวดินที่สำคัญ และเป็นแหล่งน้ำดิบที่ผลิตน้ำประปาของเทศบาลเมือง

3.5 แหล่งท่องเที่ยว

จากอดีต แร่ดีบุกได้นำความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งมาสู่เกาะท่องเที่ยว เป็นเวลาภายนาน ต่อมาราคาดีบุกโลกได้ลดต่ำลง สาเหตุจากปริมาณการใช้ดีบุกอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวจึงเข้ามามีบทบาททดแทนด้วยศักยภาพทางธรรมชาติของท้องทะเลอีก ข่ายหาด ภูเขา และเกาะแก่งบริวาร จนทำให้จังหวัดมีชื่อเสียงระดับโลกด้านการท่องเที่ยว และได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองแฝดกับเมือง เวนีช ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ของประเทศไทย

ด้วยเสน่ห์ของท้องทะเลอันดามัน ทะเลกีบปิดของมหาสมุทรอินเดียที่มีหมู่เกาะที่สวยงาม เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะต่างๆ และเกาะท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเกาะริมทวีป มีสันเข้า และเข้าโดยด้วยตัวเป็นแนวชายจากทิศเหนือจรดใต้ ก่อให้เกิดเป็นแหลม และเริ่งอ่าวที่มีหาดทรายขาวสะอาดทอดตัวไปตามแนวชายฝั่งทะเล โดยมีปึกอ่าวที่มีลักษณะเป็นโขดหินและเชิงลาดตันเป็นระยะตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันตกของเกาะ ส่วนชายฝั่งทะเลตะวันออกของเกาะ มีเริ่งอ่าวกว้าง และมีเกาะแก่งประดับ คั้นด้วยแหลมหินและแหลมดิน หาดทรายและทรายสลับกันไป

จังหวัดท่องเที่ยวยังมีประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี และวัฒนธรรมที่สืบต่อมายาวนาน และหล่อหลอมเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขันบลธรรมเนียมประจำเผ่าและวัฒนธรรม สามารถจำแนกเหล่าท่องเที่ยวของจังหวัดได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี โบราณสถาน และโบราณวัตถุ 3) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3.6 ระบบบริการและโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดท่องเที่ยว

3.6.1 ถนน

จังหวัดท่องเที่ยวมีทางหลวงแผ่นดินเป็นเส้นทางเชื่อมกับผืนแผ่นดินใหญ่ในส่วนของการคมนาคมทางบกในจังหวัด มีถนนสายหลักผ่านสะพาน อำเภอ เช้าสูตัวเมืองท่องเที่ยว รวมระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร โดยมีถนนสายรองเช้าสูตชุมชน สภาพถนนเป็นคอนกรีตร้อยละ 5 เป็นถนนลาดยาง ร้อยละ 95

3.6.2 การประปา

การให้บริการด้านการประปานในจังหวัดท่องเที่ยว มีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วยงานคือ เทศบาลเมือง ดำเนินการผลิตน้ำประปาจากแหล่งน้ำดิบในชุมชนเมืองร้าง 9 แห่ง ให้บริการแก่ชุมชนเมืองในเขตเทศบาล เมืองและพื้นที่ใกล้เคียง แต่ไม่เพียงพอ จึงมีความจำเป็นต้องจัดตั้งน้ำประปางานส่วนจากการประปาระบบส่วนภูมิภาค เพื่อให้บริการในเขต อำเภอและพื้นที่ใกล้เคียง นอกจานนี้ยังมีประปาระบบชุมชนอีก 3 แห่ง ให้บริการชุมชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง โดยปัจจุบันยังมีหมู่บ้านที่ยังไม่มีน้ำประปากำลัง ร้อยละ 19

3.6.3 การไฟฟ้า

การบริการด้านไฟฟ้าในจังหวัดท่องเที่ยวดำเนินการโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดท่องเที่ยว จากแหล่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำจากเขื่อน และโรงไฟฟ้าดีเซล ให้บริการครอบคลุมทั้งจังหวัดท่องเที่ยว จำนวน 104 หมู่บ้าน ในส่วนของชุมชนที่ตั้งอยู่บนเกาะเล็กๆ ได้รับบริการไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ จำนวนผู้มีไฟฟ้าใช้ 0.7 แสนราย

3.6.4 โทรศัพท์

จังหวัดท่องเที่ยวเป็นที่ตั้งของสำนักงานเขตโทรศัพท์ภาคใต้ที่ 4 ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเขตพื้นที่จังหวัด โดยจังหวัดท่องเที่ยวมีสำนักงานบริการโทรศัพท์จังหวัดท่องเที่ยวรับผิดชอบโดยมีชุมสายโทรศัพท์ 10 ชุมสาย มีจำนวนเลขหมาย 41,757 เลขหมาย และในส่วนของการให้บริการโทรศัพท์โครงการ 1 ล้านเลขหมาย ซึ่งบริษัทเทเลคอมมูนิเคชั่น จำกัด (TT&T) ได้รับสัมปทานจากองค์กรโทรศัพท์แห่งประเทศไทยนั้น ทางบริษัทฯ

ก็ได้ดำเนินการติดตั้งโทรศัพท์ให้ในพื้นที่ที่สำนักงานบริการโทรศัพท์จังหวัดท่องเที่ยวยังไม่ได้ดำเนินการซึ่งทำให้จังหวัดท่องเที่ยวมีโทรศัพท์ใช้อย่างเพียงพอ

3.6.5 สถานีโทรทัศน์

จังหวัดท่องเที่ยวมีสถานีวิทยุโทรทัศน์จำนวน 1 แห่ง คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 จังหวัดท่องเที่ยว และมีสถานีถ่ายทอดโดยรับสัญญาณภาพและเสียงจากสถานีวิทยุโทรทัศน์จากส่วนกลางได้ทุกช่อง คือ ช่อง 3 5 7 9 11 และ ไอทีวี ในปัจจุบันจังหวัดท่องเที่ยวมีเอกชนดำเนินการธุรกิจด้านเคเบิลทีวี จำนวน 2 ราย คือ ไอบีซี เคเบิลทีวี และไทยสกาย ทีวี

3.6.6 สถานีวิทยุกระจายเสียง

จังหวัดท่องเที่ยว มีสถานีวิทยุกระจายเสียง จำนวน 10 สถานี โดยแยกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบ AM 2 สถานี ระบบ FM 8 สถานี

3.6.7 การคมนาคม/ขนส่ง

การคมนาคมขนส่งของจังหวัดท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) การคมนาคมทางบก

การคมนาคมทางบก เป็นระบบการคมนาคมขนส่งที่มีบทบาทสำคัญต่อจังหวัดท่องเที่ยว มีทางหลวงแผ่นดินเป็นเส้นทางเชื่อมกับผืนแผ่นดินใหญ่ ส่วนการคมนาคมทางบกในจังหวัด มีถนนสายหลักผ่านสะพาน อำเภอ เช้าสู่ตัวเมืองท่องเที่ยว รวมระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร โดยมีถนนสายรองเช้าสู่ชุมชน ประกอบด้วยทางหลวงจังหวัดสายสั้น ๆ

ส่วนการคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองท่องเที่ยว ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง ธุรกิจการค้า และการท่องเที่ยวของจังหวัด ระบบการขนส่งในเขตเมือง และพื้นที่ภายในจังหวัด ใช้รถยกต์ส่วนตัว รถโดยสารขนาดเล็ก และรถจักรยานยนต์เป็นหลัก

2) การคมนาคมทางน้ำ

การคมนาคมทางน้ำของจังหวัดท่องเที่ยว มีท่าเรือน้ำลึกซึ่งเป็นท่าเรือขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ สามารถติดต่อค้าขายกับประเทศแถบตะวันตกได้โดยตรง นอกจากนี้ ยังมีโครงข่ายการคมนาคมทางน้ำติดต่อเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกจังหวัด ท่องเที่ยว และท่าเรือในจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเพิ่มความเชื่อมโยงกับภาคใต้ตอนล่าง

จังหวัดท่องเที่ยวยังมีท่าเรือรับส่งผู้โดยสารและนักท่องเที่ยว 8 ท่า ท่าเทียบเรือยอร์ช (marina) 3 ท่า ท่าเทียบเรือน้ำมัน 2 ท่า ท่าเทียบเรือของโรงเรม 4 ท่า และท่าเทียบเรือประมงจำนวน 12 ท่า

3) การคมนาคมทางอากาศ

การคมนาคมทางอากาศ สนามบินนานาชาติจังหวัดท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการขนส่งผู้โดยสารสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีเที่ยวบินเข้า-ออกตลอดเวลา

ท่าอากาศยานมี จำนวน 1 แห่ง คือ ท่าอากาศยานนานาชาติจังหวัดท่องเที่ยว ห่างจากตัวเมือง 32 กิโลเมตร ขนาดของพื้นที่ 94,800 ตารางเมตร ประกอบด้วย ทางวิ่ง (run way) ยาว 3,000 เมตร กว้าง 45 เมตร ทางขึ้นเครื่องบิน (taxi way) จำนวน 8 ทาง หลุมจอดเครื่องบิน จำนวน 25 หลุม แบ่งเป็น หลุมจอดเครื่องบินพร้อมสะพานเทียบ จำนวน 5 หลุม หลุมจอดเครื่องบินที่ใกล้จากอาคารผู้โดยสาร จำนวน 20 หลุม นอกจากท่าอากาศยานแล้ว มีสายการบินต่างๆ ประจำด้วยเครื่องบิน จำนวน 26 สายการบิน (การท่าอากาศยานจังหวัดท่องเที่ยวก. 2545.)

3.6.8 การโทรคมนาคมและการสื่อสาร

การให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในจังหวัดท่องเที่ยว ได้มีบริษัทเอกชนดำเนินการติดตั้งสถานีเครือข่ายทุกระบบ (ระบบ 800 CELULA 900 DIGITAL 1800 และระบบ DIGITAL GSM) ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งจังหวัด ทำให้การติดต่อสื่อสารสะดวกยิ่งขึ้น

3.6.9 ไปรษณีย์โทรเลข

การให้บริการด้านไปรษณีย์และโทรเลข อุปกรณ์ในการรับผิดชอบของการสื่อสารแห่งประเทศไทย ดำเนินการโดยสำนักงานการสื่อสารไปรษณีย์เขต 8 มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 11 แห่ง กระจายอยู่ทุกอำเภอ

การบริการแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ การบริการไปรษณีย์ การบริการทางการเงิน และการบริการโทรคมนาคม

3.6.10 การสาธารณสุข

ในปี 2544 จังหวัดท่องเที่ยวมีสถานพยาบาลแผนปัจจุบันที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน จำนวน 3 แห่ง 600 เตียง เป็นสัดส่วนจำนวนเตียงต่อประชากรจังหวัดท่องเที่ยวเท่ากับ 1:439 และมีสถานีอนามัย จำนวน 21 แห่ง มีความครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบล เป็นสัดส่วนของสถานีอนามัยต่อประชากรเท่ากับ 1:12,552 และสถานบริการสาธารณสุขเอกชน 5 แห่ง ร้านขายยา 81 แห่ง และร้านขายยาแผนโบราณ 7 แห่ง

ด้านบุคลากรสาธารณสุข มีแพทย์จำนวน 123 คน อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 1,982 ทันตแพทย์ 10 คน เภสัชกร 33 คน พยาบาลวิชาชีพ 517 คน พยาบาลเทคนิค 168 คน เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 90 คน นักวิชาการทุกสาขา 58 คน และข้าราชการอื่น ๆ 51 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดท่องเที่ยว. 2544)

การศึกษาการดำเนินงานของจังหวัดท่องเที่ยว

จังหวัดท่องเที่ยวและหมู่บ้านได้มีการดำเนินงานของจังหวัดด้วยมุ่งศาสตร์การพัฒนาจังหวัด การดำเนินงานแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ปัญหาระดับด่วนที่ต้องแก้ไข

จังหวัดได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เร่งด่วน ได้แก่ 1) กลุ่มปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม การบุกรุกชายหาด การบุกรุกป่าชายเลน ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาน้ำยับ น้ำฝอย การพังทลายของหน้าดิน การขาดหน้าดินบนภูเขา การก่อสร้างอาคารบนที่สูง 2) ปัญหาด้านการท่องเที่ยว ความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การเอกสารเดาเบรี่ยบนักท่องเที่ยว รถแท็กซี่ป้ายดำ ทัวร์เอื่อน ไกด์เอื่อน เจตสกี ชีวอ คเกอร์ คนขายของรบกวนนักท่องเที่ยว หลอกขายของนักท่องเที่ยว รถตุ๊กตุ๊ก รถจักรยานยนต์รับจ้างเอารถเบรี่ยบนักท่องเที่ยว อาหารและสินค้ามีราคาแพง แคมป์ไซด์บิการนักท่องเที่ยว 3) ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม การอพยพย้ายถิ่นของชาวไทย ปัญหาระยะงานภายนอก ชาวต่างชาติทำงานโดยผิดกฎหมาย การค้าประเวณีหันยิงและขาย สถานบริการก่อความเดือดร้อนรำคาญ ปัญหายาเสพติดในสถานบริการและสถานประกอบการ ปัญหาขอทาน ปัญหามาเพียงต่างชาติ ปัญหาอุบัติเหตุ จราจร 4) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานการขาดแคลนแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ปัญหาคุณภาพน้ำประปา ปัญหากำลังไฟฟ้าตก ปัญหาการจัดผังเมืองรวม ไม่มีระบบขนส่งมวลชน ท่าเรือไม่เพียงพอ สถานีขนส่งไม่ได้มาตรฐาน 5) กลุ่มปัญหาด้านบริหารจัดการขาดการจัดระเบียบสังคม ความยุ่งยากซับซ้อนของกฎหมาย หน่วยงานราชการขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านบุคลากร ทางการแพทย์และสาธารณสุขไม่เพียงพอ พนักงานสอบสวนไม่เพียงพอ

1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดท่องเที่ยว

ภารกิจของจังหวัดท่องเที่ยว ประการแรก คือภารกิจการบริหารและการจัดการ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน ประการที่สอง คือภารกิจการ พัฒนาคนและสังคมให้เข้มแข็ง (สำนักงานจังหวัดท่องเที่ยว. 2544 : 57)

เพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าวจังหวัดท่องเที่ยวจึงใช้ยุทธศาสตร์ร่วม 5 ยุทธศาสตร์ กล่าว คือยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ควบคู่กับการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและบริการที่ได้มาตรฐาน ยุทธศาสตร์การ พัฒนาคนและสังคม ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และยุทธศาสตร์การบริหารจัด การ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาพื้นที่ควบคู่กับการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เน้นการจัดให้มีผังโครงสร้างการพัฒนาพื้นที่ในระดับจังหวัด สนับสนุนให้ท่อง ถินและชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและบริการที่ได้ มาตรฐาน เน้นการพัฒนา และใช้ระบบการจัดบริการโครงข่าย ให้ระบบการจัดการโครงสร้าง พื้นฐานในการบริหารจัดการให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคนและสังคม เน้นส่งเสริมให้มีการขยายการศึกษาทั้ง ในและนอกระบบ เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ ทุกระดับชั้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้น ฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน และนักธุรกิจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการติดต่อ กับหน่วยงานของรัฐและกลุ่มธุรกิจ ประเภทต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการ เน้นการพัฒนาโครงสร้าง ระบบ กลไกการ บริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เครือข่ายภาคทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการอย่างมีเอกภาพเกือกุลและสอดคล้องในการบริหารราชการของหน่วยงาน ต่างๆ

1.3. การดำเนินงานแก้ปัญหาของจังหวัดท่องเที่ยว

หลังจากที่จังหวัดได้ใช้ยุทธศาสตร์ 5 ประการในการพัฒนาจังหวัดแล้ว จังหวัดยังได้มี การดำเนินงานแก้ปัญหาที่จังหวัดมีอยู่ ดังนี้

1.3.1 การแก้ไขปัญหาความยากจน

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำ 1) โครงการ“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยได้ดำเนินการคัดเลือกผลิตภัณฑ์แต่ละตำบล แล้วส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ และทำการตลาดผ่านอินเทอร์เน็ตตำบล รายการวิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งวางแผนจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าชั้นนำทุกแห่งในจังหวัด ตลอดจนสถานบริการนำมัน 2) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จังหวัดจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ร้อยละ 100 จำนวน 114 กองทุน 3) โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร 4) โครงการธนาคารประชาชน 5) การออกบัตรประกันสุขภาพให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย

1.3.2 การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

จังหวัดได้ดำเนินการด้านป้องกันโดย 1) การป้องกันโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา 2) การปราบปราม ได้เน้นหนักเกี่ยวกับการหาข่าว และกดดันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดชุดปฏิบัติการปราบปรามรวม 13 ชุด ทำเครื่องข่ายการข่าว จัดตั้งสายข่าวและดำเนินการจับกุมอย่างต่อเนื่อง 3) การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ จังหวัดยังไม่มีสถานบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติด เดี๋ยวได้ดำเนินการด้านการบำบัดฟื้นฟู ดังนี้ คือ จัดทำค่ายก้าวใหม่ในจังหวัดท่องเที่ยวให้แก่ผู้ถูกควบคุมความประพฤติ จัดทำโครงการชุมชนบำบัด จัดโครงการค่ายประสานใจในสถานศึกษา อบรมร่วมกับผู้ปกครอง นักเรียน ครู อาจารย์และชุมชน พัฒนาสถานพยาบาลให้เป็นสถานบำบัด 5 แห่ง ดำเนินนโยบายด้านจัดระเบียบสังคม โดยอนุญาตให้จัดตั้งสถานบริการได้ 2 แห่ง

1.3.3 การแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์ปชั่น

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำ 1) โครงการประเทศไทยใส่สะอาด จัดให้มีการเผยแพร่ข่าวสารการประภาดรากาของทุกส่วนราชการไว้บนโيمเพจของจังหวัด จัดสถานที่กลางในการประภาดรากา ณ ห้องประชุมศาลากลาง และห้องประชุมที่ว่าการอำเภอ 2) โครงการตลาดนัดประภาดรากา จัดทุกวันพุธที่ศาลากลาง โดยนำโครงการที่มีวงเงินบประมาณตั้งแต่ 2 ล้านบาทมารวมกันจัดที่ตลาดนัดประภาดรากา 3) ให้มีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับแผนการจัดซื้อจัดจ้าง วงเงินบประมาณโครงการทุกโครงการของทุกหน่วยงานทางสื่อมวลชนและเว็บไซต์ของจังหวัด 4) รณรงค์ให้หน่วยงานราชการและข้าราชการทุกหน่วยงานปลดกราทุจริตคอร์ปชั่น 5) ตั้งคณะกรรมการเร่งรัด ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของทุกหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง

1.3.4 โครงการด้านบริการประชาชน

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำ 1) โครงการของตัวรัฐจังหวัดท่องเที่ยว ได้พัฒนาสถานีตำรวจ เพื่อบริการประชาชนให้เกิดความพึงพอใจ ทำให้ภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจนิส្ញานะผู้ให้บริการประชาชนดีขึ้น 2) ปรับปรุงการปฏิบัติงานของสำนักงานขนส่งจังหวัดให้มีความรวดเร็วและให้ประชาชนมีความประทับใจในการให้บริการ 3) สำนักงานพานิชย์จังหวัด ได้จัดทำโครงการสายตรวจพาณิชย์ โดยได้นุรณาการให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ทุกหน่วยงานร่วมกับตัวรัฐจังหวัดออกให้บริการประชาชน 4) โครงการของที่ทำการปกครองจังหวัดคือการจัดบริการประชาชนเกี่ยวกับงานด้านทะเบียนของหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลเมือง เทศบาลตำบลทุกแห่ง 5) โครงการของสำนักงานที่ดินจังหวัดและอำเภอ ใน การให้บริการประชาชนด้วยความประทับใจ โดยเน้นการบริการ 3 เรื่อง คือการออกโฉนดที่ดิน เร่งรัดการให้บริการประชาชน การออกตรวจสอบพื้นที่ตรวจสอบเขตเรือขึ้นกว่าปกติ การให้บริการประชาชนในวันราชการ โดยไม่หยุดพักเที่ยง 6) โครงการของโรงพยาบาลและสถานีอนามัย จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่ไปตามจุดต่าง ๆ ในจังหวัด จำนวน 20 จุด 7) ที่ว่าการอำเภอ จัดระบบบริการประชาชนโดยทุกอำเภอจัดเจ้าหน้าที่ค่อยให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการกับอำเภอ 8) สำนักงานจังหวัดได้จัดทำโครงการให้บริการต่อไปอนุญาตโรงเรนด้วยความรวดเร็ว

1.3.5 โครงการริเริ่มของจังหวัด

จังหวัดได้ดำเนินการจำนวน 151 โครงการ จำแนกเป็น โครงการยาเสพติด 35 โครงการ (โครงการป้องกันยาเสพติด 21 โครงการ โครงการบำบัดรักษายาเสพติด 7 โครงการ โครงการปราบปรามยาเสพติด 7 โครงการ) โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน 26 โครงการ โครงการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่น 11 โครงการ โครงการการบริการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน 19 โครงการ โครงการท่องเที่ยว 33 โครงการ และโครงการสิ่งแวดล้อม เมืองน่าอยู่ 27 โครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการศึกษา เนื่องจากการประเมินโครงการของทุนหมู่บ้าน เป็นโครงการซึ่งเป็นนโยบายของภาครัฐ มีการใช้งบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อดำเนินการในทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ โครงการนี้เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้าน ซึ่งมีการจัดระเบียบ มีวิถีประจำ จากรัต ภูเกตโน๊ตและข้อบังคับที่ชัดเจน การศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับการให้ความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมจากผู้ที่

อยู่ในเหตุการณ์ในหมู่บ้านและชุมชนรอบๆ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบแล้วนำข้อเท็จจริงที่ศึกษาได้มาศึกษา วิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้กับชุมชน หรือชุดของคำอธิบายปรากฏการณ์ ให้มีความน่าเชื่อถือ

อนึ่ง กระบวนการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชนท่องเที่ยว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพมาใช้ในการหาข้อมูลเพื่อสร้างแนวคิดขึ้นจากปรากฏการณ์จริงที่ปรากฏอยู่ในชุมชนที่ศึกษาว่า ในขณะที่หมู่บ้านที่จะดึงดูดลูกค้าท่องเที่ยว เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ไม่เพียงแต่จะมีการพัฒนาและสามารถดำเนินอยู่ได้อย่างค่อนข้างดีเท่านั้น ในขณะเดียวกันเมื่อมีโครงการกองทุนหมู่บ้านเข้าสู่หมู่บ้าน กระบวนการบริหารจัดการของหมู่บ้านยังสามารถดำเนินงานได้อย่างน่าพึงพอใจนั้น หมู่บ้านมีกระบวนการในการดำเนินงานอย่างไร มีทางเลือกเพื่อพัฒนาอย่างไร ดังนั้น วิธีการในการศึกษาปรากฏการณ์จึงได้ดำเนินการในระดับลึกโดยการเข้าถึงพื้นที่การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การเข้าสู่ชุมชน

ผู้วิจัยได้เลือกสถานที่ของการศึกษาครั้งนี้ ณ หมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดท่องเที่ยว เป็นชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพค่อนข้างมาก คือ ปรับเปลี่ยนจากชุมชนเกษตรกรรม จากชุมชนดั้งเดิมที่ประชาชนส่วนประกอบอาชีพในการทำงาน ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ มาเป็นชุมชนใหม่ที่มีอาชีพหลักด้านอุตสาหกรรมการบริการ ด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนแห่งนี้ไม่เพียงแต่จะมีการเปลี่ยนผ่านอย่างมากภายในด้านการเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกที่พื้นฐาน คือ อาคารและสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ ๆ ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา รวมทั้งผู้คนจากทุกมุ่งโลกที่มุ่งหน้าเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้อย่างมากมายและต่อเนื่องเท่านั้นในขณะเดียวกัน ชุมชนนี้ยังมีหมู่บ้านเล็ก ๆ หมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ในชุมชน เป็นหมู่บ้านที่มีคุณลักษณะพิเศษ คือ มีความสามารถในการรักษาภาระด้วยอยู่ยังบ้านของหมู่บ้านที่สามารถบูรณาการอาชีพการบริการ ด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยวในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ โดยหมายฝ่ายทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน คือ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาหมู่บ้านของพวกราชการอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ได้ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ สามารถพูดภาษาอีนได้ มีผลต่อการเข้าออกหมู่บ้านได้โดยสะดวกและไม่เปลกล่าย มีผลต่อการเข้าทำความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ในหมู่บ้านนี้ได้มากนักและมีผลต่อการทำความเข้าใจถึงความเป็นมาและบริบทของหมู่บ้าน

กรณั้น เนื่องจากการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประชากรของ การวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคใต้ เป็นผู้อาศัยอยู่บริเวณที่เป็นเขตพื้นที่ปักครองของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของสนาม (field) ของโครงการวิจัยในปี 2545-2546

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ซึ่งเป็นสนามของการเก็บข้อมูล คือ อยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่ถูกคัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ ณ แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่นักท่องเที่ยวนิยมกันมากที่สุด 1 ใน 3 ของโลก เป็นหมู่บ้านที่มีสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่น่าทึ่งทั้งท้องทะเล หาดทราย ทุ่งนา ภูเขา และป่าไม้ รวมทั้งเป็นหมู่บ้านที่มีข้อเด่นด้านบริบททางสังคม คือ มีทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามเป็นเลิศ มีทุนสังคม วัฒนธรรม อันได้แก่ ประชาสังคมในหมู่บ้านซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของคนในกลุ่มอาชีพต่างๆ คือ ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและร่วมกันพัฒนาระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านให้ดำเนินอยู่ได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีกองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่ในการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้กับคนในหมู่บ้าน

สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งสุ่มมาได้ในเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) และสุ่มโดยวิธีการ สโนว์บอล (snow-ball technique) จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ คือ ผู้ถูกรายเก่าผู้ถูกรายใหม่ ประธาน เลขาธุการ กรรมการ และสมาชิกรอยalty ของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พระสงฆ์ เพื่อนสนิทและญาติสนิทของผู้ถูกได้แก่ บิดามารดา บุตร เพื่อนบ้าน ครูใหญ่และครูในโรงเรียนซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานกองทุน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ปลัดเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้ดูแลศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้าน รวมทั้งคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการกองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวซึ่งเป็นชุมชนและกองทุนที่เกิดจากประชาสังคมในหมู่บ้าน และเกิดขึ้นก่อนโครงการกองทุนหมู่บ้านของภาครัฐ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 31 คน ดังรายละเอียดในตาราง 1 ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยโครงการประเมินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

ชื่อสมมุติ	เพศ	สถานภาพ/อาชีพ	อายุ (ปี)
1. ชายจิต	หญิง	ผู้อาชญากรรมในหมู่บ้าน	84
2. ลุงสิน	ชาย	ผู้อาชญากรรมในหมู่บ้าน	80
3. ป้ามวลด	หญิง	ผู้อาชญากรรมในหมู่บ้าน	76
4. คุณทา	หญิง	เจ้าของบ้านเช่า	74
5. คุณเพ็ญ	หญิง	ค้าขาย	49
6. คุณธรรม	ชาย	ขับรถรับจ้าง	50
7. ลูกสาวคุณทา	หญิง	พนักงานโรงแรม บุตรสาวผู้กู้	29
8. คุณหนุ่ม	ชาย	พนักงานโรงแรม บุตรชายผู้กู้	28
9. คุณหนึ่ง	ชาย	พนักงานโรงแรม บุตรชายผู้กู้	24
10. พี่มหาทิด	หญิง	รับจ้าง	57
11. พี่มานุ้ย	หญิง	รับจ้าง	58
12. พี่จวบ	ชาย	ค้าขายผลไม้ในตลาดนัด	54
13. คุณนัน	หญิง	กรีดยางพารา	53
14. คุณเลี้ยด	หญิง	รับราชการครู	48
15. น้าอุ่น	หญิง	แม่บ้าน	70
16. คุณชล	ชาย	เลขานุการกองทุนหมู่บ้าน (กรรมการชุดที่ 1)	50
17. คุณเขียว	ชาย	ประธานกองทุนหมู่บ้าน	59
18. คุณเขี้	ชาย	ที่ปรึกษาชุมชนรักษาหมู่บ้านท่องเที่ยว	59
19. คุณกาน	หญิง	ผู้ดูแลศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้าน	26
20. คุณพระ	ชาย	ประธานกองทุนรักษาหมู่บ้านท่องเที่ยว	53
21. คุณลอง	ชาย	เลขานุการกองทุนรักษาหมู่บ้านท่องเที่ยว	48
22. คุณเทศ	ชาย	ปลัดเทศบาล	42
23. คุณชาญ	ชาย	เจ้าหน้าที่เทศบาล	45
24. คุณเทพ	ชาย	ครูใหญ่	55
25. คุณน้ำ	ชาย	ครู	32
26. คุณนวด	หญิง	หมอนวดชายหาด	30
27. คุณตุ๊ก	หญิง	ครู	37

ชื่อสมมุติ	เพศ	สถานภาพ/อาชีพ	อายุ (ปี)
28. คุณเก่ง	ชาย	คนขับรถตู้ก็ตู้ก	28
29. คุณเจียม	หญิง	ช่างเสริมสวยชายหาด	32
30. คุณหมู	ชาย	สมาชิก อบต.	56
31. คุณธนาวงศ์	ชาย	เจ้าหน้าที่กองทุนหมู่บ้านของภาครัฐ	33

2. การเข้าถึงพื้นที่

หลังจากเลือกพื้นที่วิจัยได้แล้ว ผู้วิจัยได้เข้าถึงพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยว ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยเข้าไปในฐานะคนรู้จักของบุคลากรหลักบางคนซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านนี้มานาน ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษาบริบทของพื้นที่ รวมทั้งเก็บข้อมูลวิจัย โดยมีการนัดหมายล่วงหน้า และไม่มีการนัดหมายเป็นบางครั้ง รวมจำนวนครั้งในการเข้าถึงพื้นที่เมื่อน้อยกว่า 10 ครั้ง วิธีการศึกษาได้เริ่มจากการพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลหลักของหมู่บ้าน แล้วสัมภาษณ์ระดับลึกจนได้ข้อมูลที่อ้อมตัวจึงหยุดสัมภาษณ์

3. การสังเกต

3.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

เมื่อผู้วิจัยเข้าถึงพื้นที่แล้ว ได้ทำการสังเกตสถานที่ที่ได้เป็นที่ตั้งสำนักงานหรือที่ทำการของทุนหมู่บ้าน คือ ศาลาวัดซึ่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานของทุน โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสวัดห้องเที่ยวซึ่งเห็นประโยชน์และให้การสนับสนุนของทุน ให้ใช้เป็นสำนักงานของทุนหมู่บ้าน และได้ใช้ห้องเล็กบนศาลาวัดเป็นสถานที่เก็บเอกสาร ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นของกองทุน

จากการสังเกตในช่วงเดือน ธันวาคม 2545-เมษายน 2546 พบร่วม ทุกวันที่ 3 ของทุกเดือน ระหว่างช่วงเวลา 08.00-12.00 น. ณ สถานที่บนศาลาวัดที่ลงโปรด มีลมหายใจดีเย็นสบาย สมาชิกที่เป็นลูกหนี้กองทุน จะทยอยกันมาชำระหนี้กองทุนฯ ณ สถานที่แห่งนี้ สมาชิก คณะกรรมการกองทุน ครอบครัว และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการนั่งพบปะสนทนากันเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับกองทุนฯ โดยคณะกรรมการกองทุนได้จัดบอร์ดกลางเพื่อการประชาสัมพันธ์และติดต่อสื่อสารในเรื่องต่างๆ ไว้บนศาลา ข้อความต่างๆ ที่มีอยู่บนบอร์ดดังกล่าว ส่วนใหญ่คือ ข้อมูลประกอบการติดต่อสื่อสารในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนและข้อมูลเรื่องอื่นๆ ที่ต้องการให้สมาชิกได้ทราบ เช่น ข้อมูลนัดหมายวันทำบุญทอดผ้าป่าร่วมกัน ข้อมูลนัดหมายวัน เดือน ปี ที่ต้องมาพบปะกับบุคคลภายนอกที่ขอมาเยี่ยม/ศึกษาดูงานในหมู่บ้าน ข้อมูลแจ้งเรื่องวันสถาปัตย์ กิจกรรม วันแต่งงานลูก

หลานของคนในหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้คณณะผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ก็มีการมาใช้สถานที่ดังกล่าวเป็นที่พับประสื้อสารกันในเรื่องอื่นๆ อีกด้วย

3.2 การสังเกตจากเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่ในกองทุนฯ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีผู้นำมาริดประกาศไว้บนบอร์ดกองทุนฯ รวมทั้งเอกสารที่คณะกรรมการกองทุนฯผลิตขึ้นแจกให้สมาชิก เพื่อสื่อสารข้อมูลในเรื่องต่างๆ ให้สมาชิกกองทุนฯ และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ ส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารอัดสำเนาหน้าเดียว มีข้อความขนาดใหญ่ สั้นๆ ชัดเจน สำหรับแจ้งความก้าวหน้าต่างๆ เกี่ยวกับกองทุนฯ จากศูนย์กลางของกองทุนไปยังสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.3 การสังเกตจากบริเวณอาคารสถานที่ ถนนหนทาง ตราชอก ซอย บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย บริเวณที่สาธารณูปโภคที่ขาดหาย ป้ายสาธารณะ ป้ายโฆษณา ฯลฯ ในบริเวณหมู่บ้านนี้อยู่ติดชายทะเลท่องเที่ยว พบร่วมกับล่าส่วนใหญ่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ที่น่าสังเกตคือ บริเวณชายทะเล ขาดหาย ซึ่งสะอาดเรียบร้อย ปราศจากสิ่งรกรุงรัง และปลดจากการบุกรุกที่สาธารณูปโภคขาดหาย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างจากบริเวณชายหาดริมทะเลแหล่งอื่นในจังหวัดท่องเที่ยวแห่งนี้

4. การสัมภาษณ์ระดับลึก

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง ผนวกกับการสุ่มตัวอย่างโดยนวัตกรรม snow-ball sampling มาใช้ รวมทั้งดำเนินการสุ่มตัวอย่างในเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) แล้วทำการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนของชุมชนจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (theoretical saturate) โดยเริ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ ดังนี้ เลขานุการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ประธานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ประธานชุมชนร่วมชายหาด ประธานชุมชนรถตุ๊กๆ ประธานชุมชนอนุวัด ประธานชุมชนเขตสกี กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ผู้ก่อตั้งกองทุนหมู่บ้าน ญาติสนิทของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และญาติสนิทของผู้ก่อตั้ง ตลอดจนที่ปรึกษากองทุน และที่ปรึกษาประธานบางกลุ่มในหมู่บ้านจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัวจึงหยุดสัมภาษณ์ รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักที่ทำการสัมภาษณ์ได้ทั้งสิ้น 31 คน จำแนกเป็นชาย 17 คน หญิง 14 คน

5. การสนทนาระบบทั่วไป (focus group)

เนื่องจากเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา เป็นเทคนิคหนึ่งในการเก็บข้อมูลวิจัย ซึ่งช่วยให้กิจกรรมได้ข้อมูลเฉพาะเจาะลึกจากกลุ่มคนที่ศึกษา รวมทั้งยังเป็นเทคนิคในการค้นหาข้อมูล ช่วยให้การเก็บข้อมูลวิจัยทางสังคมศาสตร์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนามาใช้ประโยชน์ในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยเชื่อว่า การประเมินกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับกอง

ทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนว่า มีความเป็นไปได้หรือมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ในอันที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาวที่ได้วางไว้ ทั้งนี้เพื่อเสนอข้อมูลได้รับสูงสุดได้ ทราบและปรับเปลี่ยนนโยบายและกรอบการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านเพื่อให้ได้องค์ความรู้และให้ข้อมูลที่เป็นค่าตอบ เสน่ห์ทางเรื่องแก่รัฐบาลได้อย่างดี จึงจำเป็นต้องนำวิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้เช่นนี้มาใช้โดยการเขียน แนวทางการสนับสนุนก่อสร้างที่เป็นค่าตอบแทน ก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนับสนุนได้แสดงความ คิดเห็น ทัศนะ และค่านิยมของตนเองได้อย่างอิสระเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

ส่วนการคัดเลือกผู้ร่วมสนับสนุนก่อสร้าง ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้ลงพื้นที่ในหมู่ บ้านท่องเที่ยว ทำความคุ้นเคยและนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยรู้จักและ ช่วยกันคัดเลือก โดยเป็นผู้ที่ผู้วิจัยตั้งใจเชิญมาเป็นผู้ร่วมสนับสนุนก่อสร้าง โดยใช้เวลาันดหมายวัน สนับสนุนล่วงหน้า 1 สัปดาห์ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับเชิญ คือ เป็นผู้ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว เป็นผู้ที่มีภูมิหลังและคุณลักษณะ บางประการที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ประกอบ ด้วยประธานและเลขานุการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ผู้ดูแลเงินกองทุน สมาชิกกองทุนที่กำลัง ผ่อนชำระหนี้ สมาชิกกองทุนที่ค้างชำระหนี้ สมาชิกกองทุนที่ชำระหนี้หมดสิ้นแล้ว ญาติ สนิทของผู้ดูแลที่ค้างชำระหนี้ และญาติสนิทรวมทั้งเพื่อนของผู้ดูแลที่ชำระหนี้เสร็จสิ้นเรียบร้อย แล้ว ตลอดจนภาคครัวที่เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการกองทุนหมู่บ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยใช้ช่วงเวลาที่ผู้ร่วมสนับสนุนร่วมงานประจำ จำนวนเจ็ดนาที สำหรับการบันทึก เสียงมากถึงสิบนาที แต่เดิม ในช่วงก่อนปี 2545 จะไม่มีตำแหน่ง หนังสือ และข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่อง บริบทของหมู่บ้านนี้มากนัก อย่างไรก็ดี เนื่องจากหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่เริ่มได้รับการศึกษา เรียนรู้และได้รับการยกย่องจากองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกท้องถิ่น รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษา ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านความเข้มแข็งของชุมชนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของสาขาวิชาต่างๆ ในท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2544-ปัจจุบัน อยู่แล้ว ดังนั้น จึงเริ่มนิรยงานการศึกษา บริบทและรายงานการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านให้ศึกษาหาข้อมูลได้บ้าง

6. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาตำราและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งพบว่า แต่เดิม ในช่วงก่อนปี 2545 จะไม่มีตำรา หนังสือ และข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่อง บริบทของหมู่บ้านนี้มากนัก อย่างไรก็ดี เนื่องจากหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่เริ่มได้รับการศึกษา เรียนรู้และได้รับการยกย่องจากองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกท้องถิ่น รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษา ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านความเข้มแข็งของชุมชนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของสาขาวิชาต่างๆ ในท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2544-ปัจจุบัน อยู่แล้ว ดังนั้น จึงเริ่มนิรยงานการศึกษา บริบทและรายงานการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านให้ศึกษาหาข้อมูลได้บ้าง

สนาม (Field)

สนามของการศึกษานี้คือหมู่บ้านและชุมชนรอบหมู่บ้านท่องเที่ยวที่อำเภอเมือง จังหวัดท่องเที่ยว หมู่บ้านและชุมชนที่เลือกศึกษานี้มีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป อยู่ไม่ไกลจาก ถิ่นที่อยู่และสำนักงานที่ผู้วิจัยประจำอยู่ ผู้วิจัยสามารถเดินทางไปมาเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้โดยสะดวกและไม่เป็นอันตราย เพราะจังหวัดนี้เป็นจังหวัดที่หลายฝ่ายทั้งคนไทยและชาวต่างชาตินิยมมาท่องเที่ยวกันมาก (สำนักงานจังหวัดท่องเที่ยว. 2539) เป็นจังหวัดที่กลุ่มภาคธุรกิจทั้งในจังหวัด ต่างจังหวัดและต่างประเทศ ต่างมุ่งเข้ามาหารายได้จากการอุดหนุนการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง เช่นเดียวกับในเขต 3 อำเภอ ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่กลุ่มธุรกิจให้ความสำคัญ จึงเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาด้านอุดหนุนการท่องเที่ยว และมีการพัฒนาโครงการของทุนหมู่บ้านมากเพียงพอที่จะศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เนื่องจากหมู่บ้านที่เลือกศึกษาวิจัยเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ที่ตั้งขึ้นมานาน ปัจจุบัน มีประชากรตามสำมะโนทะเบียนบ้าน เป็นชาย 117 คน หญิง 111 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 228 คน ในขณะที่จากปรากฏการณ์จริง พบร่วมว่า ประชากรแห่งในหมู่บ้านมีจำนวนมาก ซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยวทั่วไป นักท่องเที่ยวประเภท home stay แรงงานระดับล่างที่อยู่พำภัยถิ่นมาจากการจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งแรงงานข้ามชาติทั้งที่เป็นชาวต่างชาติจากกลุ่มอาชีวัน เช่น จากพม่า เขมร ลาว และชาวตะวันตก ดังนั้น จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงในหมู่บ้านจึงมีมากกว่าตัวเลขที่ปรากฏไม่น้อยกว่า 3 เท่า โดยหมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ในชุมชนใกล้โรงแร่ที่ให้บริการด้านอุดหนุนการท่องเที่ยว อยู่ไม่ไกลจากชายทะเลที่เป็นอ่าวใหญ่ มีความสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตั้งอยู่ใกล้ติดลาดขนาดกลางที่มีการเปิดดำเนินการผลิตผลทางการท่องเที่ยวตลอดวันและอีกไม่น้อยกว่าครึ่งคืนของทุกวันปกติ หมู่บ้านนี้อยู่ติดถนนสายหลัก อันเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญจากตัวจังหวัดสู่หมู่บ้านท่องเที่ยว มีสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ตั้งอยู่ริมถนนซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนใกล้หมู่บ้าน

การคัดเลือกหมู่บ้านและชุมชนรอบหมู่บ้านเป็นสนามในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเลือกด้วยวิธีเจาะจง โดยมีหลักการที่สำคัญในการเลือกว่าเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมคือการดำเนินงานโครงการของทุนหมู่บ้านเกิดขึ้น กล่าวคือในหมู่บ้านนี้มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เป็นสมาชิกและมีภารกิจมีเงินกองทุนหมู่บ้าน เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเรื่องกองทุนหมู่บ้านได้ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา แต่ เพื่อปอกป้องผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน จึงใช้ชื่อจังหวัด ชื่ออำเภอ ชื่อหมู่บ้าน และชื่อบุคคล เป็นชื่อสมมุติทั้งสิ้น

การเข้าสู่สนาม

หลังจากเลือกสนามการวิจัยคือหมู่บ้านและชุมชนอย่างเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้เขียนแนวคิด (guideline) ก่อนที่จะเข้าเข้าสู่สนามของการศึกษา แนวคิดนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ทั้งนี้หลังจากเข้าสู่สนามแล้ว ผู้วิจัยจะเริ่มทำงานขั้นตอนต่อไปคือ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับบุคคล การสังเกต การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

อย่างไรก็ได้ เพื่อให้ได้แนวคิดสำหรับใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เขียนคำาณปัญญาเปิดโดยยึดปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบความคิดใน การวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดคิด สำหรับใช้เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับโครงสร้างของทุนหมู่บ้าน สำหรับใช้เป็นแนวคิดการประกอบการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะผู้วิจัยมีฐานะเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง จึงสามารถเลือกใช้คิดตามให้เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และเพื่อให้ได้แนวคิดที่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ผู้วิจัยได้นำร่างแนวคิดนี้ไปทดลองใช้กับประชาชนและเด็กนักการกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่บ้านที่อยู่นอกพื้นที่สนามการวิจัย แล้วจึงปรับปรุงแก้ไขแนวคิดตามให้มีความเหมาะสมที่สุดก่อนที่จะนำไปใช้จริง

เพื่อให้การเข้าสู่สนามเก็บรวบรวมข้อมูลได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากประชาชนและเด็กนักการกองทุนหมู่บ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านที่เป็นสถานที่เก็บข้อมูล โดยนำหนังสือขอความร่วมมือจากชุมชนมาด้วยตนเอง ไปพบประชาชนและเด็กนักการกองทุนด้วยตนเอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยแสดงตัวเป็นบุตรหลานของคนในหมู่บ้าน เข้าไปทำหน้าที่ในการศึกษาบริบทของหมู่บ้าน สร้างความคุ้นเคยกับคนในกองทุนและหาข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกันก่อนการสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในชุมชน

สำหรับขั้นตอนต่อไปในการเข้าสนามคือ การแนะนำตัว ผู้วิจัยแนะนำตัวเองให้คนในหมู่บ้านรู้จักว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาทำวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านเพื่อการศึกษา และปรับปรุงการดำเนินงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงสร้างการกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล และเชื่อว่าส่งผลต่อการแก้ปัญหาความยากจนและมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงความจริงใจและสร้างความไว้วางใจกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเข้าสนามและการแนะนำตัวคือ การกำหนดสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมของผู้วิจัย โดยการเข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในการประเมินโครงสร้างการกองทุนหมู่บ้าน ในฐานะครุคนหนึ่งของสถานศึกษาในจังหวัดและเป็นครุของนักศึกษาที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งผู้ช่วยนักวิจัยบางคนก็เป็นบุตรหลานของคนในชุมชนเช่นกัน เพราะบทบาทของบุตรหลานและ

บทบาทครูเปิดโอกาสให้สามารถสังเกตในสิ่งที่ต้องการสังเกตได้ และเปิดโอกาสให้ติดต่อสัมพันธ์เพื่อสัมภาษณ์ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นบทบาทที่ดีสำหรับผู้วิจัย

ขั้นตอนการทำงานในสนาમหลังจากแนะนำตัวแล้วคือ การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) หมายถึงการทำความรู้จักและผูกมิตรกัน มีเมตตาต่อกัน มีความสัมพันธ์อ่อนดีต่อกันจนผู้ดำเนินงานก่องทุนและสมาชิกก่องทุนมีความไว้เนื้อเชื่ोใจต่อมุ่งวิจัยและนับผู้วิจัยเป็นพ华กคนหนึ่ง นั่นคือ ผู้วิจัยเป็น “ คนใน ” จึงเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ขั้นต้นที่ดี เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน ไม่ใช่คนที่เหนือกว่า ส่วนการรับฟังความทุกข์ร้อนของคนในก่องทุน ทำให้เกิดความคุ้นเคยกับบุคลากรในหมู่บ้านและเกิดความยอมรับกันอย่างจริงใจได้ง่ายขึ้น ช่วยให้การวิจัยดำเนินไปได้ด้วยดี ทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของก่องทุนได้จากทัศนะของ คนในที่อยู่ในเหตุการณ์ ในหมู่บ้านจริงๆ

สำหรับ วิธีการทำงานภาคสนามวันแรกๆ ที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้เพื่อช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีคือ การวางแผนที่ท่าอยู่น้อมถ่อมตน ไม่ทำตัวแปลกลแยกจากคนในหมู่บ้านและคนในชุมชนชุมชน ไม่ทำตัวเท่าเทียมประฐานและเดখานุกรก่องทุน ไม่ถามคำตามที่ทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัด พยายามเข้าไปเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอย่างสงบและพร้อมที่จะช่วยเหลือ มีการหาผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านโดยเดখานุกรก่องทุนเป็นผู้แนะนำให้รู้จัก และถือว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในภาคสนามเป็นเรื่องของงาน เป็นมิตรกับทุกคน โดยไม่คาดหวังว่าจะทำอะไรได้มากในวันแรกๆของการเข้าสู่สนาม เพราะช่วงเวลาของการสร้างความสัมพันธ์ใช้เวลานาน

การเริ่มทำงานสนาม งานที่สำคัญคือการทำแผนที่ (mapping) โดยการหาคนที่รู้จักคนมากๆและรู้เรื่องต่างๆในชุมชน และในก่องทุนหมู่บ้านของตนดี เพื่อสำรวจหมู่บ้านและชุมชน โดยแผนที่ที่ทำคือ (1) แผนที่ทางกายภาพ บอกข้อมูลทางกายภาพของสนามคือ ที่ตั้งของหมู่บ้าน ทางเข้า ทางออก ถนน อาคาร สถานบริการต่างๆ บริเวณต่างๆในหมู่บ้าน ตลาด ศูนย์การค้า บ้าน สถานีบริการน้ำมัน สถานีอนามัย ศูนย์เด็กเล็ก วัด ฯลฯ การทำแผนที่หมู่บ้านและแผนที่ชุมชนอย่างคร่าวๆ ช่วยให้ผู้วิจัยเห็นความสัมพันธ์ทางกายภาพภายในหมู่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านกับชุมชนชัดขึ้น (2) แผนที่ทางสังคม เป็นการเก็บข้อมูลสถานภาพ บทบาทและการจัดช่วงทางสังคม ด้วยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ของก่องทุนหมู่บ้าน พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกในก่องทุนในหมู่บ้านซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กระบวนการของก่องทุนในหมู่บ้านซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนค่อนข้างมากได้

การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (key informant) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (indepth interview)

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในหมู่บ้านและในชุมชน ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) วิธีการนี้จะไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์รายแรกแล้ว ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลทันทีเพื่อสร้าง **มโนทัศน์** (concept) และ **จัดหมวดหมู่** (categorize) ให้เก่งในทัศน์ต่างๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อไป ให้เป็นผู้ที่เชื่อว่าให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจาก มิติ (dimensions) และ **คุณสมบัติ** (properties) ของกลุ่มมโนทัศน์ที่พบรากการสัมภาษณ์ที่ผ่านไปแล้ว ส่วนการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อๆ ไปได้คำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่างๆ ด้วย การเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ เช่นนี้ดำเนินไปจนกระทั่งการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วผู้วิจัยมั่นใจว่า แบบแผนต่างๆ ของกลุ่มมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นนั้นช้าๆ กันจนเป็นแบบแผนที่แน่นอน แม้จะสัมภาษณ์คนอื่นๆ ต่อไปก็จะไม่ได้ข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นอีก (theoretical saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยเตรียมตัวพร้อมและวางแผนตัวอย่างเหมาะสม โดยเข้าไปใช้วิธี หมู่บ้านและชุมชนอย่างผสมกลมกลืนที่สุดเท่าที่ทำได้ ด้วยเหตุดังนั้น ในการสัมภาษณ์ด้วยวิธี เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจึงไม่สามารถระบุจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์อย่างแน่นอนล่วงหน้าได้ แต่ใน การดำเนินงานจริงนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ประธาน เลขาธุการ สมาชิกกองทุน บุคลากรหลักในหมู่บ้าน และผู้เกี่ยวข้อง

การสัมภาษณ์ (Interviewing) จุดประสงค์เพื่อค้นหาสิ่งที่มีอยู่ในใจคน สิ่งที่คนคิดหรือรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด รวมทั้งความตั้งใจหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านไปแล้ว และ นักวิจัยไม่อาจใช้วิธีสังเกตได้ หรือเป็นพฤติกรรมที่นักวิจัยไม่อาจเข้าไปสังเกตโดยตรงได้ เราไม่สามารถสังเกตโลกที่คนสร้างขึ้น และไม่สามารถสังเกตความหมายที่คนให้กับสิ่งต่างๆได้ เราจะต้องถาม พูดคุยกับคนเพื่อให้ทราบสิ่งต่างๆ การวิจัยนี้ยึดวัตถุประสงค์ดังกล่าว และแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ส่วน **รูปแบบของคำถามในการสัมภาษณ์** (types of interview questions) มีหลายชนิด ได้แก่ คำถามในเรื่องต่างๆ คือ (1) ถ้าภูมิหลัง (background questions) (2) ถ้าความรู้ (knowledge questions) เพื่อทราบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งจะแตกต่างจากความคิดเห็น เจตคติ และความเชื่อ (3) ถ้าประสบการณ์หรือพฤติกรรม (experience or behavior questions) (4) ถ้าความคิดเห็นหรือค่านิยม (opinion or value questions) คนคิดเกี่ยวกับเรื่องใดก็ได้ หัวข้อต่างๆ (5) ถ้าความรู้สึก (feeling questions) ที่เกี่ยวกับสิ่งของอารมณ์สะเทือนใจจากประสบการณ์ของคน และ (6) ถ้าความรู้สึกจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 (sensory questions)

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น คำตามในการสัมภาษณ์ผู้อยู่ในเหตุการณ์คือ ตามในสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์จริง ได้แก่ ตามเกี่ยวกับ ภูมิหลัง ความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์หรือพฤติกรรม เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ถ้าความคิดเห็น ดังนั้น ขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยึดหลักในการสัมภาษณ์ระดับลึกอย่างเคร่งครัดคือ ไม่ซื้นนำหั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะมีผลต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เนื่องจากการสัมภาษณ์ระดับลึกมีความยืดหยุ่นมาก ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความให้ผู้ตอบเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถาม และสามารถซัก ถามเพิ่มเติมเพื่อหาข้อมูลรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ที่ต้องการ สามารถหาข้อมูลในเรื่องที่เป็นนามธรรมได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับความเป็นไปได้ ปัญหาและอุปสรรคในอันที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาว ที่ได้วางไว้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ สามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้ สามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ได้ และผู้ถูกสัมภาษณ์ยังสามารถลำดับเหตุการณ์ที่ประสบและถ่ายทอดจากทัศนะของตนเองได้ นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เช่น สีหน้า ท่าทาง แ渭ตา เสียง ความรู้สึก ฯลฯ ของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะที่สัมภาษณ์ได้ด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในหมู่บ้านและในชุมชนนั้น ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย โดยผู้วิจัยขอใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ แต่ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนไม่ยินยอม ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกแทน และจึงรีบนำบันทึกมาจดรายละเอียดอย่างสมบูรณ์ ตลอดจนถอดเทปคำให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

การสังเกตและการจดบันทึก

การสังเกต เป็นการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเงาใจ ตามวิธีการที่กำหนดไว้เพื่อวิเคราะห์หรือทำความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนักวิจัยสนใจสังเกตพฤติกรรมทางสังคมหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนมาก แต่เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ของคนที่แสดงออกในพฤติกรรมสังคมเป็นพลวัต คือเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แท้ที่จริงแล้วการสังเกตจึงต้องการทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบตามที่พัฒนามันนั้นเกิดขึ้นไม่ใช่สังเกตตามที่ผู้สังเกตกำหนด ในเบื้องต้นมีการแบ่งประเภทของการสังเกตเป็น 2 ชนิดคือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรกของการเข้าสนับสนุนคือ การสำรวจชุม

ชน ซึ่งเป็นการสังเกตโดยตรงที่ใช้เวลาสั้นกว่า เนื่องจากผู้วิจัยยังกำหนดไม่ได้ว่าจะเริ่มนี้ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใด ดี

อย่างไรก็ดี ใน การวิจัยนี้ผู้วิจัย ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มากกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วมหรือการสังเกตโดยตรง โดยในการสังเกตไม่เพียงแต่จะยึดประเด็นปัญหาและ วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลักในการสังเกตเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังได้นำแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน มาใช้เป็นกรอบในการสังเกตอีกด้วย โดยทำการสังเกตเพื่อรับรวมข้อมูลไปใช้ประกอบกับการสัมภาษณ์ระดับลึกดังนี้

1. สังเกตบริบทของหมู่บ้านและชุมชน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และนอกหมู่บ้าน ชุมชนรอบหมู่บ้าน ทรัพยากรของหมู่บ้าน การบริหารจัดการ การดำเนินงาน โครงการ

กองทุนหมู่บ้าน และการจัดกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกองทุน

2. สังเกตบรรทัดฐานทางสังคมของหมู่บ้านและบรรทัดฐานของกองทุนฯ เช่น วิถีประชาชาติ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความมั่นใจ ที่เป็นจริงอยู่ในหมู่บ้าน

3. สังเกตกลไกการอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านและในกองทุน โดยสังเกตการควบคุม ทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้สมาชิกทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของหมู่บ้าน

4. สังเกตจากการวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน โดยสังเกตจากการจัด ระเบียบความแตกต่างทางสังคมด้วยการจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลในกองทุนเป็นกลุ่มเป็น派阀 ของหมู่บ้าน สังเกตจากกิจวัตรประจำวันของคนในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวพันกับเรื่องกองทุนหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้านยาเสพติด

5. สังเกตการต่อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่เกี่ยวกับเรื่องกองทุนหมู่บ้าน โดยสังเกตจากการต่อรองและการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของนักเรียน สังเกตจากการควบคุม ทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมและการขัด geleath ทางสังคม ที่เกี่ยวกับเรื่องกองทุนหมู่บ้าน

6. สังเกตแบบแผนการดำเนินธุรกิจในหมู่บ้าน และสังเกตแบบแผนของเครือข่าย การดำเนินงานกองทุน โดยสังเกตสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ สังเกตสายสัมพันธ์ ระหว่างบ้านกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกองทุนจากกิจกรรมต่างๆและจากกิจวัตรประจำวันของคนในหมู่บ้าน

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้กลวิธีสังเกต ผู้วิจัย จะบันทึก บันทึกภาพ ไว้ เพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกและจากการศึกษาเอกสารเพื่อตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (theoretical triangulation) ด้วย

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำเป็นระบบๆทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคนในแต่ละวัน ผู้วิจัยรีบถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมากทันที เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คนถัดไป โดยผู้วิจัยอ่านทำความเข้าใจแล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดแล้วทำ open coding ต่อไปคือพิจารณาว่าข้อมูลแต่ละเรื่องสื่อถึงเรื่องใด ควรนำประเด็นใดมาพิจารณาบ้างแล้วจึงสร้างมโนทัศน์ขึ้นและเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างตลอดจนจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์ที่สร้างขึ้นตามหัวข้อที่ต้องการจะศึกษา โดยใช้ โปรแกรมสาเร็จรูป (Atlas) ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ศึกษาเงื่อนไข บริบท และความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ โดยอาศัย ความไวทางทฤษฎี (theoretical sensitivity) จากประสบการณ์ในการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยและยึดหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูล แล้วเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้ สำหรับนำไปสร้างข้อเสนอ (proposition) เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก (grounded theory)

ทั้งหมดนี้นำไปสู่การวิเคราะห์ผลการวิจัยซึ่งใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี (theoretical generalization) ในกรณีเพื่อให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์และปัญหาการวิจัยที่กำหนดไว้เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและกระบวนการดำเนินงานโครงการของทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนว่ามีความเป็นไปได้หรือมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ในอันที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาวที่ได้วางไว้

กล่าวสำหรับการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์มาใช้ต่อับปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของ การศึกษาที่กำหนด แล้วเสนอผลการวิจัยเป็น 7 บท คือ

- บทที่ 1 บทนำ ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา
- บทที่ 2 ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย
- บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย
- บทที่ 4 การปรับตัวของชุมชน
- บทที่ 5 กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน
- บทที่ 6 สรุปผล

บทที่ 2

ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศ ไปสู่ความทันสมัย

จากการศึกษาความเป็นมาของหมู่บ้านท่องเที่ยวในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้พบว่าบริบทของชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าวหลายประการด้วยกัน ดังจะได้นำเสนอคือ ประการแรก บริบทด้านกายภาพและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประการที่สอง บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และทุนทางสังคม วัฒนธรรม ประการที่สาม บริบทด้านเศรษฐกิจและทุนทางเศรษฐกิจ ประการที่สี่ บริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในช่วงก่อนที่ชุมชนจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

เมื่อกล่าวถึงบริบทด้านกายภาพของหมู่บ้านท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน จากการสังเกตในระหว่างการวิจัยและจากการพบรหินโดยประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้าน และเดินทางเข้าออกหมู่บ้านนี้อย่างต่อเนื่องทุกปีในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้พบข้อมูลที่สอดคล้องกัน มีผลต่อความอิมตัวของข้อมูลวิจัยในเรื่องนี้ คือ

1. สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน

1.1 ขนาดและที่ตั้ง

หมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นหมู่บ้านที่มีที่ตั้งอยู่ติดชายฝั่งทะเลเด้านตะวันตกของจังหวัดท่องเที่ยว หรือตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ที่ตั้งหมู่บ้านทอดยาวเหยียดไปตามหาดทรายอันงดงามไปด้วยน้ำทะเลใส่เขียวคราม ทรายขาวละเอียด และโขดหินหลากูปะร่าง ถัดจากชายหาดคือทุ่งนาและภูเขาสูงที่อุดมไปด้วยป่าไม้เขียวชอุ่มตลอดปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โดยอยู่ห่างจากที่ตั้งตัวจังหวัดท่องเที่ยวตามทางหลวงจังหวัดเป็นระยะทางประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ปัจจุบันที่ตั้งของหมู่บ้านแห่งนี้ บางส่วนจะอยู่ในเขตเทศบาลตำบลและบางส่วนอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 อาณาเขต

หมู่บ้านท่องเที่ยวมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านและตำบลอื่นในจังหวัดท่องเที่ยวดังนี้ ทิศเหนือ จดตำบลป่าเขียว อำเภอเล็ก ทิศใต้ จดตำบลraigวัล อำเภอเมือง ทิศตะวันออก จดตำบลเฉลิม อำเภอเมือง และทิศตะวันตก จดทะเบียนด้านแม่น้ำ มหาสมุทรอินเดีย

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นภูเขา และพื้นที่ราบจุดชายทะเลอันดามัน พื้นที่โดยรอบประกอบด้วยภูเขาและหาดทราย พื้นที่ส่วนน้อยประมาณร้อยละ 30 เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 70 เป็นภูเขาที่มีลักษณะซับซ้อนจากทิศตะวันตกจุดทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นภูเขานูนที่กันระหว่างตำบลเฉลิมกับหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยมีทางหลวงจังหวัดที่เชื่อมระหว่างตัวจังหวัดกับหมู่บ้านทอดยาวคาดเคี้ยวไปตามไหล่เขา ความยาวของถนนช่วงที่ตัดไปตามภูเขา ยาวประมาณ 5 กิโลเมตร ส่องข้างทางของถนนดินในช่วงที่ตัดผ่านภูเขา เมื่อ 20-30 ปีก่อน จะเขียวชุ่มไปด้วยหมู่ไม้ของป่าร้อนชื้น มีต้นไม้ใหญ่ชื่นรายรอบถนนตลอดเส้นทาง รอบข้างถนนดินลูกกรังที่ตัดเข้าสู่หมู่บ้านบางช่วงจะเป็นสวนยางพาราของชาวบ้านชึ่งปลูกเป็นแนวเรียงรายอยู่อย่างเป็นระเบียบ บางช่วงเป็นทุ่งนา มีต้นโนนต้นสาวยสลับกันอยู่กลางทุ่งนา สลับกับทิวมวลร้าวในสวนที่มีพื้นสวนเป็นหญ้าสีเขียวชุ่มเป็นระยะ ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของป้าเพ็ญที่ว่า

"ที่ก่อนเวลานั่งหรถีไปหลัด หนนหนันกุก กุก หน้าฝนลำบากสักหิดแต่ข้างทางหมันหรม ตันไม้ใหญ่ๆ ตันหายาง สวนหยางกาลุย" (สมัยก่อนนั่งรถไปตลาด ถนนชุกชุม หน้าฝนยากลำบาก แต่สองข้างทางร่มรื่น มีต้นไม้ สวนหยางพารามากมาย)

ชื่อสอดคล้องกับคำบอกเล่าของคุณลุงจิตที่ว่า

"ແຄນີ້ທີ່ກ່ອນມີທັງນາທັງສວນ ນາຕິດເລ ສວນອູ່ປັນເຂາ ຮ່ວມດີ ໄນ່ຄ່ອຍຮ້ອນເກົ່າໄວ້ຮັບ" (ໃນสมัยโบราณ ชุมชนนີ້ມີທັງนาและสวน นาอยู่ติดทะเล สวนอยู่บนภูเขา ร่มเย็นดี)

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของหมู่บ้านท่องเที่ยว มีภูมิอากาศเป็นแบบศูนย์สูตร และอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีอากาศอบอุ่นถึงร้อนชื้นตลอดปี มีฤดูกาลเพียงปีละ 2 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษจิกายน และฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึงเดือนมีนาคม ช่วงเวลาอันยาวนานของการมีฝนตกซึ่งอย่างต่อเนื่องถึงปีละ 7-8 เดือน และมีช่วงเวลาค่อนข้างสั้นเพียง 4-5 เดือนที่ฝนหยุดตก จะสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณลุงไช่ ที่เล่าให้ฟังว่า

"ໂຂໍ້ຍ/ ທຶກ່ອນຝັນຕົກປີ້ຫິ່ນເຈັດແປດເດືອນ ເຢັນທັງປີ ນໍາຮ້ອນກ່າໄມ່ຄ່ອຍຮ້ອນ ລມເລັບດົງເລຍແລລະ" (ໃນສມັຍກ່ອນຝັນຕົກມາກ ປີລະ 7-8 ເດືອນ ລມທະເລັບເຢັນສປາຍ)

ໜຶ່ງລັກຊະນະກຸມີອາກາສອບຄຸ່ນແບບຮ້ອນໜຶ່ງເຊັ່ນນີ້ ເຊື່ວ່າເປັນຜົນຈາກທີ່ຕັ້ງຂອງຈັງກັດແລະທີ່ຕັ້ງຂອງໜຸ່ມບ້ານທ່ອງເຖິງວ່າໜຶ່ງຕັ້ງອູ່ໄກລ້າເສັ້ນສູນຍົສູດຮ ແລະມີລັກຊະນະເຊັ່ນເຕີຍກັບໜຸ່ມບ້ານອື່ນໆ ສ່ວນໃໝ່ທີ່ເປັນແຫດ່ງທ່ອງເຖິງທີ່ສ່ວຍງາມຂອງຈັງກັດນີ້

2. ປະຊາກອນແລະຄວາມເວົ້ອນ

ຈຳນວນປະຊາກອນໜຸ່ມບ້ານທ່ອງເຖິງທັງໝົດບ້ານ (ເທັນພາບລົດທ່ອງເຖິງວ. 2542) ມີຈຳນວນຄວາມເວົ້ອນທັງສິ້ນ 81 ຄວາມເວົ້ອນ ຈຳນວນປະຊາກອນທັງສິ້ນ 228 ດາວ ເປັນໜ້າຍ 117 ດາວ ໜີ້ 111 ດາວ ໂດຍໜ້າມບ້ານຈະປັບປຸງບ້ານເຈື້ອນອູ່ຮ່ວມກັນຕລອດແນວສອງພາກຄົນນີ້ພື້ນຍໍາສາຍເຖິງທີ່ຕັດຝ່າຍໃຈກາລາງໜຸ່ມບ້ານ ທະລຸກາລາງທຸ່ງນາ ມຸ່ງຕຽງໄປສຸດທາງຍັງໝາຍທະເລ ແລະມີທາງເດີນເລັກາ ເລີຍບ່າຍຜົ່ງທະເລເຊື່ງມີກົມະພຣ້ວາຂຶ້ນອູ່ຮ່ວມຮ່າຍ ສັບກັບຕົ້ນເຕຍ ແລະຕົ້ນໂຕນດ ມີຕົ້ນຜັກນຸ່ງທະເລແລະຜັກລື່ນຫານຂຶ້ນເຂົ້າວົ້ວອຸ່ນອູ່ບັນພື້ນກາຍສຸດບວງເວັນທີ່ນໍາທະເລທ່ວມເຖິງ ມີປ່າຊ້າເພາະພົດຕັ້ງອູ່ຮ່ວມທະເລ ໂດຍໄໝມີບ້ານເຈື້ອນໜ້າມບ້ານປັບປຸງອູ່ຮ່ວມທະເລແລຍ ບ້ານເວົ້ອນທີ່ອູ່ຄ້າຍຂອງໜ້າມບ້ານໃນຍຸດສັງຄົມປະເປົນ ມັກປັບປຸງສ້າງເປັນເວົ້ອນໄທຢາກາດໄດ້ ມີໄດ້ຄຸນສູງ ພື້ນບ້ານເປັນໄຟ້ ພັນຍາມຈາກ ກັ້ນທ້ອງກັບພາກໄຟ້ໄຟ້ ປັບປຸງຮ່ວມຮ່າຍໄປຕາມວິນທາງເດີນສາຍຫລັກໃໝ່ໜຸ່ມບ້ານ ມີບ້ານບາງຫຼັງຂອງໜ້າມບ້ານທີ່ຂຶ້ນໄປຈັບຈອງທີ່ດີນທຳການເກະຊົດແລະປັບປຸງບ້ານອູ່ຮ່າງ ພັນໄໝແລ່ເຂາ

ສໍາຫຼວບຮ່າຍໄດ້ຂອງປະຊາກອນໃນຍຸດກ່ອນການເປັນປົວເປັນແປງປະເທດໄປສູ່ຄວາມທັນສມັຍສ່ວນໃໝ່ເປັນຮ່າຍໄດ້ໜຶ່ງມາຈາກການເກີບເກີຍພຸລືພລິດທາງການເກະຊົດແລະພື້ນຜັກທີ່ມີອູ່ຕາມຮ່ວມໜ້າຕິໃນປາ ອອກໄປຈຳນ່າຍໃນຕ້າມເມືອງທ່ອງເຖິງ ພຸລືພລິດແລ່ນີ້ ໄດ້ແກ່ ຍາງພາວາ (ຍາງແຜ່ນ) ມະພຣ້ວາ ສະຕອ ລູກເນື່ອງ ລູກເຮື່ອງ ລູກຕາລ ກລ້ວຍນໍ້າວ້າ ໃບຕອງ ແລະພື້ນຜັກສ່ວນຄວາມໜີດອື່ນໆ ຜົ່ງໜ້າມບ້ານຂຶ້ນໄປປັບປຸງໄວ້ຕາມໄໝແລ່ເຂາ ໄດ້ແກ່ ຕະໄຄວ້ ມະເຂົ້າພວກ ມະເຂົ້າຍາວ ມະເຂົ້າເປົາ ພຣິກໜີ້ພໍ້າ ພຣິກສົດ ຂໍາ ຂົງ ໃບມະກຽດ ຊ້າວດອກຂໍາ ເປັນຕົ້ນ

3. ສກາພເຕຣະຊູກິຈ

ການເກະຊົດກ່ອນ

ການເກະຊົດກ່ອນຂອງໜ້າມບ້ານໃນຍຸດບ້ານທ່ອງເຖິງໃນຍຸດກ່ອນການພັດນາປະເທດໄປສູ່ຄວາມທັນສມັຍ ອື່ນ ການທຳສັນຍາງພາວາ ສ່ວນມະພຣ້ວາ ສ່ວນພື້ນຜັກສ່ວນຄວາມ ເຊັ່ນ ຕະໄຄວ້ ມະເຂົ້າ ພຣິກ ຂໍາ ຂົງ ໃບມະກຽດ ຮ່ວມທັງການເກີບເກີຍພຸລືພລິດ ແລະພື້ນຜັກດັ່ງກ່າວ ຮ່ວມທັງພື້ນພຸລືຈາກໄມ້ຢືນຕົ້ນຈຳພວກສະຕອ ລູກເນື່ອງ ແລະພຸລືໄມ້ຢືນຕົ້ນ ເຊັ່ນ ຖຸເຮັນ ໄປຈຳນ່າຍຍັງຕລາດກາລາງໃນຕ້າມຈັງກັດທ່ອງເຖິງ ຜົ່ງເນື້ອກ່ອນຈະມີອູ່ພື້ນຍໍາເປັນແຫດ່ງເຖິງ ເປັນແຫດ່ງຮ່າຍໄດ້ທີ່ສຳຄັນຂອງ

การจำหน่ายผลผลิตจากหมู่บ้าน โดยการจำหน่ายสินค้าดังกล่าว เป็นการจำหน่ายเพื่อหารายได้ให้พ่ออยู่พอกินเท่านั้น ส่วนการปลูกข้าวในหมู่บ้าน ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำการปลูกอยู่ในที่นาของแต่ละครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่มีที่นาจำนวนหนึ่งอยู่ในที่รับติดชายฝั่งทะเลเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็มีบางครอบครัวซึ่งบุกป่า ทางป่าขึ้นไปปลูกข้าวบนไหล่เขา เรียกว่า ข้าวไร่ หรือบางคนก็เรียกว่า "ข้าวดอกขา" อีกด้วย โดยพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่ตามไหล่เขาในหมู่บ้านท่องเที่ยวนี้ เป็นพันธุ์ข้าวที่ได้รับการยอมรับจากคนเก่าคนแก่ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านและในตัวจังหวัดท่องเที่ยวว่า เป็นข้าวไร่พันธุ์ดี มีความนิ่มและหอมกว่าข้าวจากหมู่บ้านอื่น นานา จึงจะมีชาวบ้านนำมารายการในตลาดกลางเมืองในช่วงเช้า ในฤดูข้าวใหม่เพียงจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้ เพราะการปลูกข้าวไร่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณีนั้น เป็นการปลูกเพื่อเก็บไว้รับประทานในครัวเรือนอย่างเพียงพอได้ตลอดทั้งปี หากมีเหลือจึงจะนำออกจำหน่าย ซึ่งทำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณลุงชูบ ดังนี้

" สมัยก่อน บ้านผมปลูกข้าวไว้ด้วย ก่า (ก) ปลูกไว้กินเองในครอบครัว ผมลูกหลานคน ได้! (ใน) ขี้นไปถางป่าปลูกบนเขาได้! (ชี้นิ่งลงขี้นไปยังภูเขาหลังบ้านผู้ให้สัมภาษณ์) สมัยนั้นข้าวตาม ดินยังดีอยู่ ฝนตกมาก (ปอย) นานๆ ก้าขี้นไปแล้วที (นานๆ จึงจะขี้นไปดูแลไว้ข้าวสักครั้ง) ไปกันแต่เช้า กลับก้ามั่งมิ่งได้! (ไปทำไว้บนภูเขาแต่เช้า กลับตอนเย็นຈวนพลบค่ำ) มดแมงก้าไม่กิน (มด แมลง ไม่มารบกวน) สมัยนี้ไม่ได้เหลว พอยอดข้าว ต่อเช้าไปแล้วต้า มดกินเหม็ด (พรุ่งนี้ขี้นไปดูเถอะ มดกินหมด) เวลาเก็บข้าวเสร็จ ทุ่มไว้ก็ไม่เคยสูญ (วางแผนไว้ก็ไม่หาย) สมัยนี้ไม่ได้เหลว ลางที่ก้าลักษณ์เหม็ด (สมัยนี้ไม่ได้เหลว ภูเขาไม่เกลี้ยงเลย)"

การประมง

ชาวบ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยวจะมีเรือหابلากล้ำเล็กๆ ไว้เพื่อจับปลาขายฝั่งทะเล โดยใช้อุปกรณ์การจับปลาซึ่งเป็นอวนขนาดเล็ก เป็นการจับปลามาเพื่อประกอบอาหารสำหรับกินกันเองในครอบครัว ไม่ได้ทำการประมงเพื่อจำหน่าย ถ้าปลาไม่เหลือจึงจะแยกจ่ายกันออกนำไปในหมู่ญาติและเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน หรือในเครือญาติที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง หรือถ้ามีเหลือมากๆ ชาวบ้านก็จะนำไปตัวๆ มาฝากออกเป็นสองซีก ดึงตัวไปใส่พุงไปล้างสะอาดและหักเกลือเพื่อทำพุงปลาหมักไว้ทำแกงไก่ปลา ส่วนตัวปลาที่น้ำเข้าจะหากลิ้น แล้วนำไปตากแห้ง เก็บเอาไว้รับประทาน โดยนำมาท่อเป็นปลาเด็มทอด ส่วนประเภทของปลาที่ชาวบ้านจับได้โดยง่ายและมีจำนวนค่อนข้างมาก ได้แก่ ปลา莽 ปลาชี้ตัง (ปลาเก้า) ปลาเสียด เป็นต้น

ภาคอุตสาหกรรม

ในยุคปัจจุบันสตรีบางคนจะใช้เวลาที่เหลือจากการทำสวนหรือถ้ามีเวลาว่างเหลือจากการเลี้ยงดูบุตรหลาน หรือเมื่อทำงานบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้วและมีเวลาเหลือในช่วงบ่ายๆ พวกรักจะตัดทางมะพร้าวมาเหลาจนเกลี้ยง และนำมามัดเป็นกำๆ เป็นไม้กวาดทางมะพร้าว เพื่อนำไปฝากรแม่ค้าในหมู่บ้านสำหรับนำไปจำหน่ายในตลาดตอนเช้า หรือนำมา atan เป็นตระกร้าหยอดข้าว มีทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อนำมาใช้เป็นของใช้ภายในครัวเรือน คือ ไว้สำหรับวางรองก้นหม้อในครัว ซึ่งนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของคนในหมู่บ้านแห่งนี้ หรือชาวบ้านรุ่นสูงวัยบางคนจะออกแบบติดไปเตยนามากวีดีเป็นเส้นยาวๆ นำไปตกใจแห้ง แล้วนำมาจัก atan เป็นสีสำหรับปูนในบ้าน หรือนำไปเตยมาจัก atan เป็นกระสอบสำหรับรุ่ข้าวเปลือก ข้าวสาร ที่ใช้กันอยู่ประจำทุกครอบครัว โดยแต่ละครอบครัวต่างก็ทำของตนเอง ไม่มีการจำแนก บ้านไหนขาด มีตระกร้า มีกระสอบไม่พอใช้ ก็จะขอ กันจากบ้านอื่นได้ ไม่มีการซื้อขายกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของป้าแดงเกี่ยวกับงานจัก atan และประโยชน์ใช้สอยที่ได้รับ ดังต่อไปนี้

"แต่ก่อนป้า atan สาว (เสื้อ) ใช้กันหนะ (นะ) สดอ่อน ปูนอนก่าได้ สดแจ้ง เค้าใช้ปูดากข้าว ตากส้มควาย (ส้มแขกตากแห้ง) พวกราสava กำนัดกันไปแล้ว ! (สาวๆ ก็ นัดกันซิ) "เปตัดเตยในนาอี! (โน่น) ตัดเสร็จก้าหอบกลับมาในบ้าน (กลางหมู่บ้าน) เอกามา atan สดก่าได้ atan มากทำนา ก่าได้ atan สอบไว้ใส่ข้าว ก่าได้" (กระสอบใส่ข้าวเปลือกของ คนในหมู่บ้านท่องเที่ยวจะ atan กับใบเตย เป็นงานจัก atan ที่มีความละเอียด ประณีต รูปร่างลักษณะคล้ายเช่นรูปทรงกระบอก เส้นผ่าศูนย์กลางและความสูงประมาณศอกหนึ่งลักษณะของปากกระสอบจะสอบเข้าเล็กน้อย ใช้บรรจุข้าวเปลือกจากลานตากข้าว โดยยกขึ้นทุนบนศีรษะ ข้าวเปลือกจะไม่หลุดร่วงออกจากกระสอบเลย เป็นภูมิปัญญาที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งของคนในหมู่บ้านท่องเที่ยว)

จากคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านการจัก atan ของป้าแดง พี่มานุย และพี่หมาย (ชื่อพี่เมืองหังสองชื่อนี้ เป็นชื่อที่คนในหมู่บ้านท่องเที่ยวเรียนรู้ตั้งให้เป็นชื่อเล่นของบุตรหลาน เป็นชื่อที่ตั้งให้กับเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชายก็ได้ มีความหมายที่แปลได้ตรงตัวว่า ลูกสุนัขตัวเล็กๆ น่ารักๆ การตั้งชื่อเล่นเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเอื้องดูที่คนในหมู่บ้านมีต่อบุตรหลาน และยังแสดงให้เห็นถึงสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างคนกับสัตว์เลี้ยง ฝึกบ้านอีกด้วย) ก็ให้สัมภาษณ์ไว้วรุกนโดยไม่ได้นัดหมายว่า

"พ่อพี่ (คุณพ่อของพี่) พ่อว่างๆ เข้าขอบเข้าไปในสวน เข้าขอบจี (จะ) ตัดทางพร้าว (ทางมะพร้าว) มาเหลาๆ จนเครื่อม (สะอด) แหล่ง (แล้ว) เข้าจี เอกางพร้าวแข (ที่) เหลานั้นแหลมมัดเป็นมัด ๆ ไปฝากร้ำมวนเอาไปขายในตลาด มัดหนึ่งห้าสิบตังค์ (ห้าสิบ

สตางค์) ไปเหลือเชี่ยวๆ เข้าจ่า (จะ) สอนให้เราสามเป็นลูกกร้อเหล็กๆ (ตะกร้อไปเล็กๆ) สามนก สามพ้อมไว้ใส่ลูกหนุน (พ้อม คือสิ่งจักسانจากไปมะพร้าวสด ใช้สวมลูกขันนุนอ่อนบนต้นไกวัฒแก่จัด เพื่อปอกป่องผลขันนุนจากการทำลายของแมลง) บางที่สามได้หลายหน่วย (หลายไป) ก่าแจกบ้านได้บ้านนี้แบ่งกัน" (ที่เหลือก็แจกแบ่งให้บ้านอื่นด้วย)

ภาคพานิชยกรรมและการบริการ

ในยุคก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย หมู่บ้านท่องเที่ยวจะมีร้านค้าเล็กๆ เพียงร้านเดียว สำหรับขายของชำอยู่ในหมู่บ้าน เป็นร้านของกำนัลสิน ลินค้าที่มีจำหน่ายในร้านเล็กๆ ของกำนัลก็คือ ในร้านนี้จะมีการซื้อสินค้าจำเป็นจากตลาดในจังหวัดมาจำหน่าย เป็นสินค้าที่ชาวบ้านไม่สามารถผลิตได้เองในหมู่บ้าน ได้แก่ ซีอิ๊วขาว ซีอิ๊วดำ หอม กระเทียม เต้าเจี้ยว กะปี น้ำปลา วุ้นเส้น เป็นต้น ที่ร้านค้าเล็กๆ หรือร้านซึ่ห่วยแห่งนี้จะเป็นสถานที่ซึ่งเปลี่ยบเสมือนตลาดกลางแห่งเล็กๆ อัญถ根ทางหมู่บ้าน เนื่องจากภาระของกำนัลจะเป็นคนกลาง เป็นผู้รับสินค้าพื้นบ้านจากคนในหมู่บ้านไปจำหน่ายต่อในท้องตลาดกลางในตัวจังหวัดทุกเช้า ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณเพ็ญ ลูกสะไภ้กำนัล ที่ว่า

"แต่ก่อนเย็นๆ ชาวบ้านเข้าจะขนโครง (ตะไคร้) ผักหวาน พริก (พริกสด) ไม่กวาดทางพื้น มาฝากแม่ไปขายในตลาด แม่เขากะนั่งรถสองแถวขึ้นของไปขายแข็งหลักตั้งแต่ตีสองตีสาม (เวลา 02.00-03.00 น.) ไปดับของ (จัดของ) พอดีห้า (เวลา 05.00 น.) ก็เริ่มขายกันแล้ว พอจ้าๆ ตีแปด (เวลาเช้าๆ ช่วงแปดนาฬิกา) ก็ขายหมด แกก็จะไปซื้อของจับให้ย (ของชำ) กลับมาขายในบ้าน (ในร้านของชำของตนเองในหมู่บ้าน) พออ้วๆ (สายๆ) ก็กลับบ้านได้แล้ว ร้านเราขายของลักษณะเชิง (ของจิปาถะ) เต็มไปหมด ขายดี แต่ก่อนรวมมีแค่ร้านเดียวเอง แต่ก่อนหนะ"

4. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.1 ที่ดิน

ที่ดินในหมู่บ้านท่องเที่ยวนี้คือสังคมประเพณี มีลักษณะไม่แตกต่างจากหมู่บ้านส่วนใหญ่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในจังหวัดท่องเที่ยว คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินในแบบเชิงเขาของหมู่บ้าน ยังคงมีอยู่ค่อนข้างมาก มีผลต่อความเจริญของภูมิปัญญา เช่น สวนยางพารา สวนผลไม้ พืชผักสวนครัว และข้าวไร่ ในขณะที่ทุ่นนาตามที่ราบเชิงเขาในหมู่บ้านก็ยังคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างมากเช่นเดียวกัน ดังคำบอกเล่าของคุณป้าแดง ดังนี้

"สมัยป้าเป็นเด็กๆ ผูกกับแม่ (พ่อ กับแม่) พาขึ้นไปปลูกพริก (พริกสด) บนเขา พริกงาม เม็ดๆ (พริกสดเม็ดโตๆ) พอกে็บกันทีๆ ต้องเอาสอบ (กระสอบใบเตยนาที่ผลิต

กันเองในหมู่บ้าน สำหรับใส่ข้าวเปลือก ข้าวสาร) ไปใส่พิริก เก็บฯ เดียวใจ ได้โดย (เก็บพิริกสดโดยใช้เวลาไม่นานนัก ได้ผลผลิตมากมาย)"

4.2 แร่

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแร่ธาตุต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดท่องเที่ยว พบร่วมกันที่ว่า ที่ดินที่ห้ามทำลายแห่งในจังหวัดแห่งนี้ เป็นพื้นที่ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า มีชื่อเสียงมากในการขุดแร่ดินบุกมานาน เนื่องจากสินแร่สำคัญที่เป็นสินค้าออกของจังหวัดท่องเที่ยวมาแต่โบราณ ในช่วงแรกของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย จังหวัดนี้มีแร่ดินบุกอยู่ตามที่ราบหลอยแห่ง ทำให้มีการทำเหมืองแร่กันโดยทั่วไป นับว่าอุตสาหกรรมเหมืองแร่เป็นอุตสาหกรรมหลักของจังหวัดท่องเที่ยว ซึ่งจาก การสัมภาษณ์อดีตประธานหอการค้าห้วยสมัย ในจังหวัดแห่งนี้ ก็พบคำยืนยันที่สำคัญ คือ

"ผมทำแร่ (ทำเหมืองแร่/ขุดแร่ดินบุก) อยู่ตั้งหลายสิบปี ผมก้ามีเพบว่าหมู่บ้านนี้มีแร่อะไรอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่สมัยก่อนจนปัจจุบันนี้ (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้) เห็นมีแต่ดินบุก ที่ก่อ成บริษัทไทยชาวดิบุก จำกัด (บริษัทต่างชาติ) เข้ามาขุดดินบุกไปมาก"

4.3 ป่าไม้

หมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก ถึงแม้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะเป็นภูเขา แต่ป่าไม้บนภูเขาครอบคลุมกึ่งคงมีต้นไม้ใหญ่และพืชยืนต้นที่เป็นต้นไม้พื้นเมืองจำนวนไม่น้อยที่บรรพบุรุษของคนในหมู่บ้านได้ช่วยกันปลูกไว้ เช่น ลูกเนียง ลูกเหรียง สะตอ ทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองรวมทั้งพืชผักที่เกิดขึ้นอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ผักฤดู ขี้เหล็ก มีผลต่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตเหล่านี้เพื่อบริโภคกันในครอบครัวและผลผลิตในส่วนที่เหลือก็นำไปจำหน่ายในตลาดเข้าในตัวเมืองท่องเที่ยวได้ แต่อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน จนได้ข้อมูลอีกตัวในเรื่องป่าไม้รอบหมู่บ้านท่องเที่ยวพบว่า ในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ป่าไม้ในหมู่บ้านนี้เริ่มถูกทำลายเล็กน้อยจากน้ำมือของชาวบ้าน ซึ่งเริ่มเป็นภูเขาสูงขึ้นไปและหักรากถาวรพังเพื่อปลูกพืชสำหรับนำไปจำหน่ายในห้องตลาด เช่น พริกสด ตะไคร้ มะเขือ มะพร้าว รวมทั้งการทำสวนยางพารา

4.4 น้ำ

ทรัพยากรน้ำอุปโภคบริโภคที่ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านใช้กันมาแต่โบราณ ก็คือ น้ำบ่อ ครัวเรือนส่วนใหญ่จะชุดบ่ออน้ำไว้ข้างบ้านหรือนอกบ้านมีผลให้เกิดความสะอาดในการตักน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน อย่างไรก็ดี เนื่องจากปอน้ำส่วนใหญ่จะมีความลึกไม่ค่อยมากนัก บริมาณน้ำที่มีอยู่ในบ่อของแต่ละบ้านจึงเพียงพอสำหรับการใช้อุปโภคบริโภคในครัวเรือนตามปกติเท่านั้น ส่วนน้ำที่ใช้เพื่อกการทำนา รถน้ำตันไม้ และให้น้ำพืชผลที่ชาวบ้านปลูกไว้ตามเชิงเขา คือ น้ำฝน ซึ่งค่อนข้างตกหนัก เฉลี่ย ๔-๕ เดือนต่อปี

อย่างไรก็ดี เนื่องจากพื้นที่นี้ตั้งอยู่ในเขตป่าร้อนชื้นแบบเส้นศูนย์สูตร ในขณะที่ป่าังคงมีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอ รากไม้และพืชคลุมดิน ยังคงสามารถดูดซับน้ำฝนและความชื้นของผืนป่าเอาไว้ได้อย่างดี ทำให้การปลูกพืชตามที่ราบแอบเชิงเขาและบนภูเขายังคงทำได้ในสมัยนั้น ส่วนการทำนาในแบบที่ราบเชิงเขาและที่ราบใกล้ชายฝั่งทะเลก็ยังคงได้รับประโยชน์เต็มที่ คือ ได้รับน้ำจากน้ำฝนและน้ำจากลำธารเล็ก ๆ ที่ค่อยๆ ไหลลงมาจากการชื้นของผืนป่าที่เก็บรักษาไว้ได้ รวมทั้งปริมาณน้ำฝนตามธรรมชาติที่ตกลงตามฤดูกาล ก็มีผลต่อความเพียงพอของปริมาณน้ำทำไร่ตามภูเข้าและทำนาตามที่ราบชายขอบหมู่บ้านในแต่ละปี

4.5 แหล่งท่องเที่ยว

เนื่องจากในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย แหล่งท่องเที่ยว/ความบันเทิงของคนในหมู่บ้านแห่งนี้ก็คือ การเดินไปชมภาพนิทรรศกลางแปลงของบริษัทขายยาซึ่งจะเข้ามานำเสนอที่วัดเป็นครั้งคราว นานๆ ครั้ง หรือการนั่งรถสองแถวเข้าเมืองไปชมภาพนิทรรศกลางภายในตัวเมือง แต่ข้อจำกัดด้านถนนดินที่ชุกชุมเป็นอย่างมากในช่วงหน้าฝน จึงมีผลต่อการเดินทางค่อนข้างยากเพื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวคือขายทະเลอันสวยงามของหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ ตลอดจนคนในหมู่บ้านซึ่งมีค่านิยมเกี่ยวกับการทำบ้านที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านว่าดีกว่าที่อยู่อาศัยแบบชาวตะเล คนในหมู่บ้านจึงไม่มีใครตั้งบ้านเรือนอยู่ริมทางเดล แต่นิยมปลูกเรือนอยู่กันเป็นกระจุกเป็นแนวยาวไปตามถนนในหมู่บ้านมากกว่า ส่วนชาวตะเลนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านหรือชาวบ้านจากที่อื่นไม่นิยมไปท่องเที่ยวเนื่องจากทางคมนาคมไม่สะดวก แต่ชาวบ้านจะไปชายทะเลกันเพื่อเก็บพืชผักทะเล เช่น ผักลิ้นหนาน สาหร่ายเม็ดพริก และจับสตั๊ดทะเล เช่น ปลา หอย เช่น หอยน้ำพริกที่มักเกาอยู่ตามโขดหินในช่วงน้ำลง มา กินเป็นอาหาร ดังคำให้สัมภาษณ์ของลุงชูบที่ว่า

"ชายเล (ริมทะเล) แต่ก่อนมีเรือ (ป้าช้า) ที่มาเศษพอยติดเล ถ้ามีเศษพคนจึงจะไปกัน ชาวบ้านไม่ค่อยไปชายทะเลกัน บางที่พากหนุ่มๆ สาวๆ เข้าจะชวนกันไปต่อคันค่านึง (ชื่น ๑ คัน) พอมีมีน้ำ (ช่วงเวลาเย็นๆ ติดหัวคัน) น้ำตาย เข้าชอบไปหลุหอย (เก็บหอยน้ำพริก) กัน มันชอบเกาอยู่ตามก้อนหินในน้ำ ชายเล ตอนน้ำลง ถ้าเข้าไปต่อคันกลางวัน เขาเก็บไปเก็บผักลิ้นหนานมาต้มทิ (ต้มกะทิ) กับไส้เคuy (กะปิ) กุ้งแห้ง หรอยดี (อร่อยดี) (ผู้ให้สัมภาษณ์มีรอยยิ้มเขินๆ นิดๆ)"

บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และทุนสังคม วัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ระดับลึกจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัวเกี่ยวกับบริบทของหมู่บ้านท่องเที่ยวในมิติด้านสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งทุนสังคม วัฒนธรรม ในพื้นที่ตัวอย่างแห่งนี้ในช่วงก่อนการพัฒนาประเทคโนโลยีสู่ความทันสมัย พぶว่า

1. ผู้นำทางสังคม

ลักษณะของผู้นำในสังคมหมู่บ้านท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ ผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้นำที่มุ่งสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับภาครัฐและภาคการเมือง เป็นผู้นำที่เชื่อสัตย์ สุจริต มีความเสียสละ เอื้ออาทรต่อลูกบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคการเมืองอย่างกว้างขวาง จริงใจ และทั่วถึง มีผลต่อการต่อรองที่ดี จนหมู่บ้านนี้ได้มาซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวกพื้นฐานที่สำคัญก่อนหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง คือ ถนนรายทางมະตอย ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าของบ้านให้เข้าในหมู่บ้านที่ว่า

"กำนันสินแกเป็นคนดี ยุติธรรม ใครเดือดร้อนอะไรไปหาแก แกจวย (ให้ความช่วยเหลือ) ได้หมด หนน (ถนน) นี่ (ผู้ให้สัมภาษณ์ยกนิ้วชี้เฉียงๆ ไปที่ถนนหน้าบ้าน) สายนี้ กำนันแกขอมาให้ แกหนิด (สนิทสนม) กับผู้แทน แกขอถนนเข้าบ้านเราได้ก่อนบ้านอื่นແວนี้ แกเก่ง เมียแกค้าขายเก่ง ขยายกันทั้งผัวทั้งเมีย ครูฯ เข้าก์เคารพแก ก่าว่าให้ได้มีเดียมีอ"

2. กระบวนการควบคุมทางสังคม

เนื่องจากบริบททางภาษาพะ ความอุดมสมบูรณ์ของป้าแม่ ทะเล น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ซึ่งมีอยู่มากหมายมหาศาล ในขณะที่คนในหมู่บ้านมีอยู่ไม่มากนัก จำนวนคนจากนอกหมู่บ้านที่จะเข้ามาหยอดทรัพยากรของส่วนรวมเป็นของส่วนตนก็ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากความยากลำบากของسئันทางคอมนาคม และค่านิยมของคนยุคนี้ที่ชอบไปท่องเที่ยวในเมืองมากกว่าท่องเที่ยวตามชายทะเลที่สวยงาม บริบททางภาษาพะเช่นนี้ มีผลต่อบริบททางสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคก่อนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย นั่นก็คือ หมู่บ้านมีปัญหาการควบคุมทางสังคมน้อยมาก เพราะไม่มีการลักชโมย ไม่มีการก่ออาชญากรรม ไม่มีความขัดแย้งกันของคนในหมู่บ้าน กระบวนการควบคุมทางสังคมเพื่อทำให้คนในสังคมหมู่บ้านท่องเที่ยวทำงานบรรทัดฐานหมู่บ้านเจิงไม่ค่อยมีมากนัก มากจะเป็นการควบคุมโดยใช้วิถีประชา โดยการมีบทบาทในการไก่กลেียข้อพิพาทของคู่กรณีได้อย่างรวดเร็ว ของผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน มากกว่าการใช้กฎหมาย ข้อบังคับ ดังเช่น คำบอกรเล่าของน้าจิตที่ว่า

"เรานอนหลับบ้าย (หลับสบาย) ตูบ้านไม่ต้องปิด (ไม่ต้องปิดประตูบ้าน) ของในบ้านไม่เคยสูญ (ของไม่หาย) คนเลาภันแรงๆ (ทะเลาภันอย่างจุนแรง) ไม่มี หนู่່ມາ ก้ามีເຄີຍກັນບ້າງ ເລັກາ ນ້ອຍາ ເຂົກຝາກັນທາກຳນັນ ແກ້ງຈັດກາວໃຫ້ກັນໄດ້ ໄນມີປຸງຫາ"

3. การรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่

เนื่องจากคนในหมู่บ้านจะมีหลายครอบครัวที่เป็นญาติสนิท สืบเชื้อสายมาจากการบราพบุรุษในตระกูลเดียวกัน เช่น ตระกูลสมัครสมาน ตระกูลกล้าหาญ ตระกูลหอมหวาน ซึ่งเป็นตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน เป็นหมู่ญาติใกล้ชิด มีผลต่อความรักความสามัคคีกันเป็นเครือข่าย ส่วนกระบวนการสร้างความร่วมมือในกลุ่มจะมีทั้งความร่วมมือที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และการสร้างความร่วมมือกันโดยมีการจัดกรະทำອຍ่างเป็นระบบของผู้นำชุมชนและเครือข่าย หมู่ญาติตลอดจนลูกบ้าน รวมทั้งบริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงมีอยู่อย่างสมบูรณ์ มีผลต่อทุนทางสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนคือชาวบ้านในหมู่บ้านท่องเที่ยวyang คงมีความรักความสามัคคีและความเอื้ออาทร การแบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณเพ็ญที่ว่า

"เข้าไปซอกัน (ไปເຂົາແຮງກັນ) ໄປຊ່ວຍກັນເກັບຂ້າວໃຫ້ບ້ານນຸ້ນບ້ານນີ້ ຂອກັນໄປຊອກັນມາ ໄດ້ແຮງຕິນີ"

4. การเกษตรแบบผสมผสาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าของสวนยางพารา สวนผัก ผลไม้ และเจ้าของที่นาหลาย แปลงในหมู่บ้าน ทั้งแปลงที่อยู่ในที่นาใกล้ช้ายังคงมีทั้งพืชและใบไม้ต่างๆ ผสมผสานกันอย่างสวยงาม ผลผลิตทางการเกษตรที่อิงอีกันอยู่ในแปลงนา ที่มีการพึ่งพิงกันของอย่างเป็นธรรมชาติ มีการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อย เป็นการผลิตเพื่ออยู่เพื่อกินอย่างธรรมชาติและมีความพอดีอยู่ในตัวเอง ได้แก่คำให้สัมภาษณ์ของพี่ mana ດັ່ງต่อไปนี้

"นาເຮົາປຸລູກຂ້າວໜ້ານາ ມີດນາເຈົກປຸລູກແຕງ (ແຕງຮ້ານ) ໃນນາ ບາງປຶກ່າປຸລູກຄ້ວ່າເລື່ອງສລັບກັນໄປ"

"ເວລາເກັບຂ້າວ ເກັບຄ້ວ່າ ເຂົກຝາປຸໂຫຍວ່າ ຊ່ວຍເລື່ອກັນ ພຶກກັນທຸກດ້ານ ທັງແຮງ ຂ້າວປລາອາຫາຣ໌ນໍາ"

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังให้สัมภาษณ์เสริมถึงกระบวนการเกษตรแบบผสมผสานอย่างเป็นธรรมชาติของคนในหมู่บ้านໄວ້ອີກວ່າ

"สวนยาง (สวนยางพาราของผม) ພອມນັ້ນໃຫຍ່ພັນທັກປີໄປແລ້ວ (ต้นยางพาราที่ปลูกໄວ້ຈົນອາຍຸເກີນທັກປີ ເຮັ່ມກົດເຄານ້າຍາງໄດ້ແລ້ວ) ພົມກ່າເຄາຄ້ວ່າ (ຄ້ວ່າລືສົງ) ເຄາຍານັດ (ສັບປະຣດ) ໄປລັກສລັບໄວ້ດ້ວຍ ຮັນກ່າງຈານດີແລ້ (ພູດພລາງຍື່ມນິດ)"

5. วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจคนในชุมชน

จากการสังภาษณ์ระดับลึกของผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยในที่มี พบร่วมแหล่งของศูนย์รวมจิตใจคนในหมู่บ้านนี้ คือ วัดกลางหมู่บ้าน ซึ่งทุกวันพระ คนหนุ่มสาว คนสูงอายุ และเด็กๆ ในหมู่บ้าน จะหิ้วปืนโตไปวัด ไปทำบุญทำทาน และรับประทานอาหารร่วมกันจากปืนโตของตนที่ในวัด มีการนัดหมายญาติมิตรเป็นกลุ่ม มาร่วมทำบุญเลี้ยงพระร่วมกันเป็นระยะๆ เช่น ทำบุญครอบครัวบ้านลีขิธของญาติผู้ใหญ่ในตระกูล ทำบุญเดือนสิบ ทำบุญเลี้ยงพระทำบุญทอดผ้าป่า เป็นต้น ส่วนลานวัดก็เป็นลานอเนกประสงค์ สำหรับคนในหมู่บ้านคือ เป็นสนามเด็กเล่นของลูกหลานคนในหมู่บ้าน เป็นสนามเตะฟุตบอลของเด็กนักเรียนซึ่งอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัด เป็นลายชาวยาพยนต์รากางแปลงในยามค่ำคืน เป็นโรงหนังตะลุง เป็นโรงลิเก และโรงโนราหันที่นาน ๆ จึงจะเข้ามาเล่นให้คนในหมู่บ้านได้ชมกันสักครั้ง เป็นต้น มีผลให้คนในหมู่บ้านได้ทราบเรียนมาใช้ประโยชน์ มากกิจกรรม ทำบุญทำกุศลร่วมกันในวัดอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการพัฒนาจิตใจที่ดีงามของเด็ก เยาวชน และคนในชุมชนค่อนข้างมาก

6. ความเชื่อเรื่องปรต ผี

กล่าวถึงเรื่องการเข้าวัดเพื่อร่วมทำบุญเพื่อสืบทอดพระศาสนาของคนในหมู่บ้าน ไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นในช่วงวันพระ วันทอดผ้าป่า วันนักขัตฤกษ์ และวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น ประเพณีสำคัญอีกอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวใต้ คือ การทำบุญร่วมกันกับครอบครัวคือ พ่อแม่ พี่น้อง ลูกหลาน ในวันเดือนสิบ โดยคนในหมู่บ้านยังคงมีความเชื่อเรื่องผี ปรต อญ্হเส้า การทำบุญเดือนสิบ โดยวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน จึงแทบจะไม่แตกต่างจากคนในหมู่บ้านอื่นในจังหวัดท่องเที่ยวคือ การทำบุญเดือนสิบของคนในหมู่บ้าน

จากล่าวได้ว่า การทำบุญเดือนสิบของคนในหมู่บ้านและคนทั่วไปในจังหวัดท่องเที่ยวจะมีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก คือ การทำบุญเดือนสิบ ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติสนิทมิตรสายผู้ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น แต่การทำบุญเดือนสิบ ยังมีนัยไปถึงการทำบุญเลี้ยงผี เลี้ยงปรต โดยมีภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำขนมลาและใช้ขนมลา ซึ่งมีลักษณะเป็นขนมแป้งทอดเส้นเล็กๆ โดยออกมากจากพิมพ์ที่เป็นกระดาษร้าวเจาะรูเล็กๆ สำหรับใช้ในการโรยเส้นแป้งลงไปในกระทะที่มีน้ำมันมากๆ และไฟอ่อนแล้วทอดจนกรอบเหลือง ก่อนนำมารับประทาน ทั้งนี้ ชาวบ้านต่างก็เชื่อว่าการทำบุญเดือนสิบ คือ ประเพณีที่คนในครอบครัวจะมาร่วมพบปะและทำบุญร่วมกันอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับ และเพื่อให้ปล่อยผีปล่อยปรต คือช่วยให้ปรตซึ่งมีภาคเล็ก

และมาขอส่วนบุญในวันทำบุญเดือนสิบ ได้รับส่วนบุญโดยได้กินขนมลาเลี้นเล็กๆ นี้เข้าไปในปากที่มีขนาดเล็กเท่ารูเข็มได้ด้วย

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในหมู่บ้านแห่งนี้ จะทำให้เกิดการถือปฏิบัติกันมาในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย มีหลายประการ ได้แก่ การจักสานตะกร้ากับทางมะพร้าว การนำไปขยายมาสานเป็นเครื่องใช้หลายชนิด เช่น เสื่อสำหรับปูนั่งและปูนอน ตากข้าวเปลือก ตากส้มแขกตากแห้ง (ซึ่งเป็นกลวิธีในการถนอมอาหารเพื่อให้เก็บไว้ใช้เป็นวัสดุสำหรับใช้ในการแกงเหลืองได้ตลอดทั้งปี) سانหมวกกันแดด ปีกกว้าง สำหรับสวมไปทำงาน สถานะสอบบรรจุข้าวเปลือก ฯลฯ นอกจากนี้ก็คือ การปลูกพืชแบบผสมผสานในแปลง ในสวนยางพารา อย่างกลมกลืนและได้ผล การซักซวนกันรวมกลุ่มไปเก็บหอยในค่ายคืนของคืนแรมหนึ่งค่ายซึ่งพระจันทร์จะจ่าง และน้ำลง ซึ่งจะมีหอยบางชนิดคือ หอยน้ำพริกเป็นจำนวนมาก หนึ่งขั้นมาเกาอยู่ตามโขดหินริมทะเลให้คนเก็บไปต้มกินได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในหมู่บ้านในการหาอาหารกินได้ง่ายๆ จากธรรมชาติ

นอกจากนี้ ยังมีการนำกระ吝ะลมพร้ามาขัดจนสะอาด เจาะรูเป็นรูเล็กๆ ขนาดเท่ารูเข็มเพื่อใช้ในการรอยแป้งขนมลาลงสู่กระทะน้ำมัน การทำงานพื้นเมืองรสองร้อยหลายชนิดให้อร่อยโดยใช้วิธีการซึ่งบรรพบุรุษได้สอนสั่งกันมาจนถึงรุ่นลูกหลาน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ชาวบ้านได้มีการอบรมสั่งสอนและสาขิตให้สมาชิกในครอบครัวได้พับเห็น “ได้ฝึกปฏิบัติ และได้นำไปเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตตามปกติอีกด้วย

8. สถาบันชุมชน กกฎ จาเร็ต ประพณ์ จิตสำนึกร่วม

จากการศึกษาถึงสถาบันชุมชนที่มีผลต่อการอบรมกล่อมเกลาให้คนในชุมชนมีคุณลักษณะบางประการที่พึงประสงค์ของสังคมในหมู่บ้านในยุคก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้พบว่า สถาบันครอบครัว วัด และโรงเรียน คือสถาบันแรกๆ ที่มีความสำคัญที่สุดในการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน ภายใต้การดูแลของพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และพี่ป้า น้าา ซึ่งส่วนใหญ่ต่างก้มมั่นในการรักษาภูมิปัญญาและประเพณี ตลอดจนรักษาความเชื่อในสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ แต่ก็ขาดส่วนของสังคมอย่างจริงจัง มีการให้ความร่วมมือต่อกันในกระบวนการสืบทอดประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น เช่น ประเพณีทำบุญเดือนสิบ ทอดผ้าป่า การขอหรือลงแขกร่วมกันทำงาน การช่วยเหลือกันอย่างจริงจังในงานบุญ งานศพ โดยมิได้หวังสินเจ้า枉วัด จิตสำนึกรักที่ดีที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ในชุมชนนี้ เป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เกิดจากการอบรมสั่งสอน การชี้ชวนให้เด็กทำตาม รวมทั้งการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนและคนในยุคหน้า ซึ่ง

ส่วนใหญ่ต่างก็มีความเคารพต่อบรรทัดฐาน ได้แก่ วิถีประชา ฯรีต และกฎระเบียบของชุมชน มีจิตสำนึกเพื่อสาธารณะ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อความสุขสงบของชุมชน

บริบทด้านเศรษฐกิจและทุนทางเศรษฐกิจ

1. กิจกรรมด้านอาชีพ

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับอาชีพของคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวเกี่ยวกับอาชีพ ปรากฏว่าได้ข้อมูลที่อิมตัวอย่างรวดเร็วว่า ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัย อาชีพของคนในหมู่บ้านจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 อาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา ทำนา หั้งทำนาดำเนินนาที่ลุ่มเชิงเขาและทำนาหัวน้ำในที่ดอนตามภูเขา ปลูกผักสวนครัว และพืชผักอื่นๆ โดยมีกิจกรรมด้านการเกษตรที่แต่ละครอบครัวต่างใช้แรงงานของสมาชิกในครอบครัวของตนเองเป็นส่วนใหญ่ สำหรับวัตถุประสงค์หลักของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมนี้ คือ เพื่อการบริโภคในครอบครัว ส่วนที่เหลือจากการบริโภคก็จะนำมาแจกจ่ายกันในหมู่ญาติและเพื่อน ๆ รวมทั้งคนรู้จัก และฝากแม่ค้าในหมู่บ้านนำไปจำหน่าย ณ ตลาดเช้าซึ่งเป็นตลาดใหญ่เพียงแห่งเดียวในตัวจังหวัด

1.2 อาชีพการประมง คือการจับปลา ปู และหอย ตามชายฝั่ง โดยใช้เรือประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก ออกไปตกปลา หรือลงแรงซ่วยกันลากอวนเล็กเข้าฝั่ง เป็นการจับสัตว์ทะเลเพื่อนำมาบริโภคเป็นอาหารในครอบครัว ที่เหลือก็ใส่เกลือตากแห้งเก็บไว้กินต่อไปหรือแจกจ่ายให้กับญาติสนิทและเพื่อนบ้าน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการขายแต่อย่างใด ส่วนแรงงานที่ทำการประมงก็คือแรงงานคนในครอบครัว จะมีการใช้แรงงานร่วมกันในการทำประมง คือ ลงแขกซ่วยจับปลาหน้าจีดในนากันบ้างในกรณีที่มีการ "วิดปลัก" ซึ่งหมายถึงการลงแรงวิดน้ำออกจากหนองน้ำที่มีแนวโน้มว่าจะแห้งลงในไม่ช้า เมื่อดันน้ำออกจากปลักได้ทั้งหมดแล้ว ก็จะได้ปลาที่ตกคลักอยู่ในหนองน้ำ โดยชาวบ้านที่มาซ่วยกันวิดปลักจะซ่วยกันจับปลา แต่จะไม่จับกินจนหมดทั้งปลัก เขาจะเว้นปลาตัวเล็กๆ ไว้ ซึ่งเมื่อจับปลาตัวเล็กได้ เขา ก็จะนำไปปลักอื่นที่ยังคงมีน้ำอยู่ เพื่อให้ปลาเจริญเติบโตต่อไปอีก ส่วนปลาที่จับได้ก็จะแบ่งกันไปทุกคนที่มีส่วนร่วมลงแขกในวันนั้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของลุงชุมที่ว่า

"เรื่องประมงมีเม้มาก เค้าเรือออกเล็กทำกันเองในครอบครัว แต่ถ้ามีลากอวนก่าชวนๆ มาซ่วยกันลาก อ้อ! มีบ้างซ่วยกัน เขามีวิดปลัก ก็จะไปซ่วยกันวิดน้ำ จับปลา ได้เท่าได้ก็แบ่งๆ กันไป ตัวนุ้ยๆ ไม่เอานะ ก่าเค้าใส่ในปลักอื่นให้มันใหญ่ต่อ มากซ่วยกันวิดปลัก ไม่มีการคิดค่าแรง แต่ได้ปลาไปกินกันทุกคน"

2. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและได้ประโยชน์สูงสุด

ทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยนั้น มีอยู่อย่างอุดม ได้แก่ ป่าไม้ น้ำ ดิน ทะเล ซึ่งรวมถึงอาหารการกิน ที่มีทั้งสัตว์ทะเล พืชผักพื้นบ้าน ข้าว กล้วย ผลไม้ในท้องถิ่น ที่มีอยู่อย่างเหลือเฟือ ชาวบ้านจะเก็บมาบริโภคได้อย่างเต็มที่ ที่เหลือกินจึงจะฝากไปขายที่ตลาดกลาง ทุกครอบครัวจะเก็บมาเพียงแค่เพื่อพอกินพอใช้เป็นส่วนใหญ่ ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณป้าช่วงที่ว่า

"ในสวนหยาด (สวนยางพารา) นั้นไปเก็บผักหวาน เอกามาแรงเลี้ยงใส่หยอดไส้ไข่ บางทีไปนา ก็เก็บผักแ渭นบึงนา (เก็บใบบัวบกนั้นๆ) เอกามาทำก่อมะพร้าวคั่ว ที่นาแตรวตีนเขานั่น มีน้ำซับ (น้ำไหลจากบนภูเขาลงมาขังอยู่ที่เชิงเขา) ผักกูดขอบบึง เก็บมาขำ มาลากินน้ำซับหมาย (น้ำพริกขำ อาหารพื้นเมืองชนิดหนึ่ง) แต่จะไม่เอามากหนะ เอกาพอ กิน คนอื่นได้เอาบ้าง"

เช่นเดียวกับคำให้สัมภาษณ์ของน้าจุบที่ตั้งกับป้าช่วงที่ว่า

"หน้าฝนเข้าๆ หอยขามาก ทุกบึง (ในนา) มีหอยขาม ตามๆ ขอบบึง ก้มๆ เก็บเดียวใจ (ก้มๆ เงยๆ เก็บหอยขามโดยใช้เวลาไม่นานนัก) ได้แล้วแกงหนึ่ง (ได้หอยขามมา แกงแล้วหนึ่งหม้อ)"

ดังนั้น จึงพบว่าวิธีคิดของชาวบ้านในยุคนั้นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างได้ประโยชน์สูงสุดคือ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพึ่งพาภันเพื่อความพออยู่ พอกิน

อีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งชี้ถึงภูมิปัญญาชาวบ้านในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดของคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวก็คือ การใช้ประโยชน์จากต้นมะพร้าวได้อย่างคุ้มค่าในหลายมิติ ได้แก่

2.1 ใช้ลูกมะพร้าวมารับประทานเป็นมะพร้าวอ่อน และรับประทานมะพร้าวแก่ โดยนำมาใช้เป็นกะทิประกอบอาหาร ทำข้นมะพร้าวแก้วและขنمอื่นๆ ที่เป็นข้นพื้นบ้าน ได้แก่ โกขุย ขنمเปียก ขنمอาบึง ขنمกรวย กันแม (กาละแม) ขنمห่อ (ขนมใส่ได้) ดังคำให้สัมภาษณ์ของพี่หงัดที่ว่า

"วันแต่งงาน เวลาแต่งงาน บ้านเจ้าสาวเข้าจะทำหนมห่อล่วงหน้า มีกวนก้มแมทำกิน เลี้ยงแขกมaganแต่งงาน แจกชาวบ้าน แจกญาติ หนมห่อหมู่บ้านนี้หรอย (อร่อย) เข้าถึงทึ่งมัน (ใส่กะทิเต็มที่ ทำให้ขนมอร่อยมาก)"

2.2 ใช้ทางมะพร้าวเหลาหมายๆ มาดัดทำไม้กวาดทางมะพร้าว หรือเหลาทางมะพร้าวจนสะอาด นำมาจัดสานเป็นภาชนะสำหรับใช้ในครัวเรือน เช่น สานตะกร้าเก็บหอมกระเทียม สานตะกร้าวางก้นหม้อ ตะกร้าเก็บผัก ผลไม้ หรือนำทางมะพร้าวมาหันเป็น

ชี้เพื่อทำเป็นไม้กัดสำหรับกัดห่อขnm หรือตัดเป็นชิ้นยาวประมาณครึ่งฟุต สำหรับเสียบเม็ดมะยมซึ่งนำมาเชื่อมขายเป็นไม้ๆ

2.3 ใช้ใบมะพร้าวสด นำมาสารเป็นพ้อมสำหรับสวมผลไม้ที่ติดอยู่บนต้นตั้งแต่ผลยังอ่อนอยู่ หรือผลที่ยังไม่แก่จัด เพื่อป้องกันแมลงศัตรูพืชผลไม้ เช่น ขันนุน จำปาดะ

2.4 ใช้ต้นมะพร้าวที่ล้ม (ตาย) แล้ว นำมาเลือยเพื่อใช้เป็นตีตะ เก้าอี้ สำหรับนั่งเล่นหน้าบ้าน

3. การคุณนาคม

เมื่อสอบถามถึงวิธีการติดต่อของคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวภูบ้านอื่น หรือสั่นทางคุณนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับในตัวจังหวัด ก็พบว่า เส้นทางคุณนาคมไม่สะดวกเนื่องจากมีภูเขาสูงกั้นระหว่างหมู่บ้านกับตัวเมือง ถนนก็เป็นถนนดินลูกรัง ตัดอ้อมวนไปตามภูเขา บางช่วงถนนจะค่อนข้างชัน มีรถสองแถวประจำทางวิ่งเข้าออกระหว่างหมู่บ้านกับเมืองเพียงวันละสองเที่ยว คือ เที่ยวนไป รถสองแถวจะออกจากหมู่บ้านในตอนเช้า และเที่ยกลับซึ่งจะรับคนจากในเมืองกลับข้ามหมู่บ้านในช่วงบ่ายของแต่ละวัน ส่วนรถยกตื้น ๆ ที่จะเข้าสู่หมู่บ้าน จะค่อนข้างน้อยมาก บางวันจึงจะมีรถระหวบ (รถสองแถวที่มีตะกร้าสินค้าคุปโภคบริโภคห้อยอยู่รอบๆ ตัวรถ) นำสินค้าคุปโภค เช่น ผ้า เนื้อ ของชำ ขันมหั่งฯ เข้าไปจำหน่ายในหมู่บ้านบ้าง ในขณะที่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะเดินทางโดยทางเท้าเพื่อการติดต่อภัณฑ์ในหมู่บ้าน และชาวบ้านจะพยายามครอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านมากกว่าดินแดนอูกาไปทางงานทำในเมือง

4. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ทรัพยากร

เมื่อศึกษาถึงบริบทของทรัพยากรในหมู่บ้านท่องเที่ยวในบุคก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยอย่างจริงจังแล้วก็พบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ ทະเลสตัวร์ป่า ยังคงมีอยู่ค่อนข้างมาก ในขณะที่ประชากรในหมู่บ้านมีไม่นัก ชาวบ้านจึงมีอิสระอย่างทั่วถึงในการเลือกสรรทรัพยากรอุดมในพื้นที่เพื่อการอุปโภคบริโภค โดยไม่มีปัญหาการแก่งแย่งทรัพยากร ทุกคน ทุกครอบครัว ต่างก็มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนต่างๆ ในหมู่บ้านและรอบๆ หมู่บ้านได้ไม่ยาก คนที่มีความขยันขันแข็งมาก ก็สามารถสร้างสิ่งต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน เช่น พืชผัก สัตว์น้ำ ฯลฯ เพื่อกิน และเพื่อขายในส่วนที่เหลือ ส่วนคนที่มีความขยันขันแข็งน้อยกว่าก็พอหาของกินได้ไม่ยาก จึงกล่าวได้ว่า ทุกครอบครัวต่างมีอิสระและได้รับโอกาสอย่างทั่วถึงในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวม ทุกครอบครัวมีอิสระในการจัดการทรัพย์สินของตนเองซึ่งมีไม่นัก โดยไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาสถาบันการเงินทั้งของรัฐและเอกชน

บริบทด้านสิ่งแวดล้อมและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าบริบทของชุมชนแห่งนี้ ในด้านกิจกรรมพาณิชย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมากในช่วงก่อนการพัฒนา ประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ หาดทราย ชายทะเล น้ำทะเล หนองน้ำ ลำธาร ต้นไม้ พืชพันธุ์อัญญาหาร สัตว์ทะเล ดิน น้ำ ลักษณะ พืชผักผลไม้ต่างๆ รวมทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติติดต่อกันสิ่งแวดล้อมทั่วไปรอบๆ ชุมชนก็ยังมีอยู่อย่างเหลือเฟือ ซึ่งทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่แล้วนี้ มีผลต่อความสุขสงบของชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของน้าหนึ่งที่ว่า

"ใช่ ! แต่ก่อนเดินฯ ออกไปหัดเดียว (เดินไปจากบ้านได้ไม่ไกล) แค่ชานา ก้าได้แหล่ง (แค่ชานาข้างหมู่บ้านก็หาอาหารได้แล้ว) ตนจึงเอ้าไอหรือ (คุณจะเอาอะไร) เอาเห็ดเม็ด (เห็ดชนิดหนึ่งมีรสมันเฉพาะกันน้อย รูปร่างคล้ายเห็ดฟางขณะที่ยังไม่บาน มีสีน้ำตาลเข้ม ชาวบ้านนิยมน้ำมันเผาแกงกะทิ) เห็ดขอนในสวนหยาง กาลุยไปหมด (เยอะແຍະไปหมด)"

นอกจากนี้ ป้าหมายก็ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"เวลาเราไปตัดหยาง (กรีดหยาง) ในสวนหยาง หยวกอ่อนกาลุย (ต้นกล้วยป่า ต้นอ่อน เยอะແຍະไปหมด) ตัดฯ สับฯ เอกามาแกงส้มกะปลามง (แกงเหลืองปลามง ซึ่งเป็นปลาทะเลชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายปลานิลขนาดใหญ่ เกล็ดเล็ก เนื้อปลาสีขาว นุ่ม ชาวบ้านนิยมน้ำปลากะเพราด้วยน้ำมันกระเทียม) ประมาณครึ่งปีก่อนก็มีประกายบนพื้นบ้าน เช่น นำมาทำแกงเหลือง ชูบขมิ้นทอง ทำห่อหมกปลา) หรอยนักเหละ"

เช่นเดียวกับป้าจิตก์ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"ที่ก่อน (ในอดีตที่ผ่านมา) ในเลปลากาลุย (ในทะเลเมี๊ปلامากมาย) ลงที่ ลุงจوابแกะชวนเพื่อนไปลากอวนเดียวเดียว (ออกทะเลไปลากอวนหาปลา โดยใช้เวลาไม่นาน นัก) อวนเล็กหนะ ใช่ ! ได้ลุย (ได้มากมาก) ทั้งปลา ปลามง ทั้งมองขาว มองดำ ปลาเป็นข้างเหลือง (ปลามงขาวคือปลามงชนิดที่หนังปลาไม่มีสีขาว ปลามงดำคือปลามงชนิดที่หนังปลาสีดำ ปลาเป็น ปลาข้างเหลือง) ทั้งปู ปูหม่า (ปูหมา) ลากอวนที่หนึ่ง กินไปหลายวัน บ้านเรามีเครยขาดเหละ (ผู้ให้สัมภาษณ์คุยกันนิดๆ พrovมหั้งมีสีหน้าที่แสดงถึงความพึงพอใจในเรื่องที่เล่าให้ผู้สัมภาษณ์ฟังว่า ในอดีตหนูบ้านนี้มีอาหารทะเล เช่น ปลาชนิดต่างๆ และปู ม้า กินอย่างอุดมสมบูรณ์)"

สรุปปิดท้าย

วิถีชีวิตของชาวบ้านหมู่บ้านท่องเที่ยวในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยคือ การดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่อิงอื้ออยู่กับ ประการแกร คือความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในท้องทะเลและบนบก อันได้แก่ น้ำทะเล หาดทราย สัตว์ทะเล ภูมิทัศน์อันสวยงามของท้องทะเล ความสมบูรณ์ของผืนป่า ต้นไม้ พืชพันธุ์จากป้า din น้ำ หนองน้ำ ลำธาร รวมทั้งทรัพยากรนานาชนิดที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ไม่ยากนัก มีผลต่อความสุขสงบของชุมชน โดยมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ คือ ประการที่สอง บริบททางสังคม รัฐนธรรม วิถีชีวิตชุมชนซึ่งเป็นแบบพอยู่พอกิน หาอยู่หากิน ผู้คนมีความพึงพอใจในสิ่งที่พึงมีพึงได้ มีความอื้อเพื่อแบ่งปัน มีความรัก ความสามัคคี และความเห็นอกเห็นใจกัน เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนไทยในชนบทไทยส่วนใหญ่ ประการที่สาม ทุนเงินตรา คือสภาพแวดล้อมทางกายภาพซึ่งอยู่ชิดทะเลและภูเขา มีภูมิศาสตร์เดียวเลี้ยบไปตามไหล่เขา ขนาดข้างด้วยสวนยางพาราและปาทีบในเขตว่อนชั้น มีฝนตกซุก มีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของสวน ต้นไม้ พืชผักที่เป็นอาหารของคนในหมู่บ้าน รวมทั้งการเก็บของป่าที่เหลือกินแล้วออกมากขายเป็นเงิน ซึ่งเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อวิถีชีวิตแบบหาอยู่หากินของคนในหมู่บ้านที่ส่วนใหญ่ดำเนินชีพด้วยการตกปลาก ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ปลูกผัก ทำนา เก็บของป่า และงานหัตกรรม เช่น จักสานหมวกและเสื่อใบเตย ตะกร้าทางมะพร้าว เป็นต้น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบหาอยู่หากินเป็นหลัก

ในส่วนของ ทุนมนุษย์ นั้นก็คือกระบวนการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้าน เป็นการอบรมกล่อมเกลาโดยปั่นๆ ตามพื้นที่ ที่เป็นผู้ใหญ่ในครอบครัว ที่มีการอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและคนในชุมชน ทั้งยังมีกำนันซึ่งเป็นผู้นำที่ดีที่เป็นที่ยอมรับอย่างสูงของคนในชุมชนนี้ และชุมชนใกล้เคียงหมู่บ้าน ในส่วนของทุนทางสังคม อันได้แก่ กระบวนการควบคุมทางสังคมยังเป็นการควบคุมโดยวิถีประชาค่อนข้างมาก นอกจากนี้ภาวะผู้นำที่ดีของกำนันยังคงมีผลต่อการขัดความขัดแย้งที่มีอยู่ค่อนข้างน้อยของคนในหมู่บ้าน สำหรับวิถีชีวิตชุมชนในด้านกระบวนการสร้างความร่วมมือ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกสาธารณะของคนในหมู่บ้าน ก็ไม่แตกต่างจากชนบทไทยส่วนใหญ่ในทุกภูมิภาค คือ เป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร และการแบ่งปัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือความเลี้ยงลูกอย่างสูงของกำนันที่มีต่อลูกบ้าน

อย่างไรก็ตี จากการศึกษาแนวลึก พบว่า ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ยังไม่มีจุดอ่อนที่เป็น "ช่องว่าง" ที่ช่วยเปิดทางให้รัฐ พ่อค้า ทุนนิยม แย่งชิงพื้น

ที่ เข้ามา กัดเซาะ ความเข้มแข็ง ของ ชุมชน ให้อ่อนแอลง จน หมู่บ้าน ท่องเที่ยว ไม่สามารถ ต้านทาน แรง ประทาย จากภายนอก ได้นั้น ยังไม่ ปรากฏ ใน ยุค สังคม ประเพณี

กรณั้น จากการ สัมภาษณ์ ผู้ อยู่ อาศัย ใน หมู่บ้าน ย้อน หลัง ไป หลาย ๆ ปี ทำให้ ทราบ ว่า การ ที่ ชาวบ้าน ดำรง ชีวิต อยู่ ได้ โดย มี วิถี ชีวิต แบบ ชาว อุ่น หกิน เป็น หลัก เป็น เพราะ ชุมชน นี้ มี " ทุน ชุมชน " ที่ สำคัญ อยู่ หลาย อย่าง ได้ แก่ ประการ แรก ทุน ทาง ธรรมชาติ คือ ทะเล และ ที่ดิน ผืน ป่า ภูเขา ที่ อุดม สมบูรณ์ มี สัตว์ ป่า สัตว์ น้ำ และ พืชพันธุ์ ที่ ล้วน หายาก มาก -many ให้ ชาวบ้าน หา อยู่ หกิน ได้ ประการ ที่สอง ทุน ทาง สังคม เช่น ความ เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ความรัก สามัคคี เห็นอกเห็นใจ กัน ความจริงใจ ต่อ กัน การ ร่วม แรง ร่วม ใจ กัน ความ เป็น ผู้นำ ของ กำนัน รวม ทั้ง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่ ชุมชน ร่วม กัน ถือ ปฏิบัติ ใน วิถี ชีวิต ประการ ที่ สาม ทุน ทาง ปัญญา เช่น ภูมิปัญญา ในการ ทำ มา หกิน ของ ชาวบ้าน ได้ แก่ การ จับ ปลา เก็บ หอย จาก ทะเล ทำ สวน ยาง พารา สวน มะพร้าว สวน ผลไม้ ทำ ไร่ ข้าว และ ปลูก พืช ผัก สวน ครัวบ้าน ภูเขา ทำ นา ตาม ที่ รับ เชิง เข้า จัก สถาน ทาง มะพร้าว ใบ มะพร้าว และ ใบ เตย เป็น ภาษา น้ำ ใช้งาน ต่าง ๆ ตลอด จน เรื่อง ความ คิด ความ เชื่อ ใน ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี เดือน สิบ ซึ่ง จัด ขึ้น ใน เดือน ตุลาคม ของ ทุก ปี เป็น การ ทำ บุญ อุทิศ ส่วน กุศล ให้ บุญ ให้ กับ ญาติ พี่น้อง ที่ เสีย ชีวิต ไป แล้ว โดย ญาติ พี่น้อง ใน แต่ละ ครอบครัว รวม ตัว พับ ปะ กัน ร่วม ไป วัด ทำ บุญ และ รับ ประทาน อาหาร กลางวัน ร่วม กัน ซึ่ง ความ เชื่อ และ การ ปฏิบัติ ใน วิถี ชีวิต ของ ชาวบ้าน ดัง ได้ กล่าว มา เล้า นี้ มี ผล ต่อ การ ดำรง ชีวิต และ การ ดำรง อยู่ อย่าง สุข สงบ ของ คน ใน ชุมชน ท่อง เที่ยว ใน ยุค ก่อน กาล พัฒนา ไป สู่ ความ พัฒนา

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ช่วงระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทย อันเป็นผลเนื่องมาจากการนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นอุดมสังคม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์การพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นตะวันตกในช่วงหลายศตวรรษ จากยุคสังคมประเพณีสู่ช่วงของ การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ภาวะทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะสองถึงสามศตวรรษที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบันเช่นนี้ นับว่าเป็นช่วงระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ของประเทศไทย มีผล สืบเนื่องและเชื่อมโยงมาถึงจังหวัดและหมู่บ้านท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับหมู่บ้านท่าวาipi และหมู่บ้านในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ทั่วประเทศ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

แน่นอนว่า แต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้าน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองใหญ่หรือเมืองเล็ก ต่างได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยนี้อย่างถ้วนหน้า จะแตกต่างกัน ก็ที่ช่วงระยะเวลา สถานที่ และคนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น การนำเสนอกระบวนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจึงประกอบด้วยเรื่องต่างๆ คือ ประการแรก กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี ประการที่สอง กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรกๆ ประการที่สาม กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากการอุตสาหกรรม และการค้า และการศึกษาในโรงเรียน ประการที่สี่ จุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน คือ (1) จุดเปลี่ยนด้านเวลา (2) จุดเปลี่ยนด้านสถานที่ (3) จุดเปลี่ยนด้านคน ประการที่ห้า พลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่ (1) พลังจากภายนอก (2) พลังจากภายใน ประการที่หก ชุมชนมีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอกอย่างไร และ ประการสุดท้าย เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดันดังกล่าว ดังต่อไปนี้

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี

จากการศึกษาปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของหมู่บ้านท่องเที่ยว ในยุคสังคมประเพณีซึ่งพบว่า หมู่บ้านมีระบบการผลิตเพื่อยังชีพ โดยเฉพาะการผลิตที่ให้ผลด้านการบริโภค ที่มีเป้าหมายเพื่อการบริโภคของคนในครอบครัวและคนในชุมชน มีระบบความ

สัมพันธ์ต่อกันอย่างเท่าเทียมของคนในหมู่บ้าน มีการนำผลผลิตของต้นมาแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนกันในหมู่บ้านเพื่อการดำเนินชีพ โดยทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตของหมู่บ้าน คือ ทุนที่ดิน ทำกิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ พืช สัตว์ และห้วย ที่ล้วนแต่เป็นทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกคนในชุมชนมีสิทธิเข้าถึงและร่วมใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนนี้ได้อย่างเท่าเทียม ทุนสังคม วัฒนธรรม ซึ่งจากปรากฏการณ์ที่พบก็คือ ระบบความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตโดยใช้ภูมิปัญญาของคนในหมู่บ้าน เช่น ระบบความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวดอกข้าตามภูมิปัญญา การทำสวนยางพารา การทำสวนมะพร้าว การจับปลาในทะเล การจักสาน การทำมะพร้าวแห้ง น้ำมันมะพร้าว เป็นต้น

นอกจากนี้ในยุคสังคมประเพณี ยังมีทุนสังคม วัฒนธรรม ซึ่งก็คือ บรรทัดฐาน การให้คุณค่า ค่านิยมของคนในชุมชน ซึ่งยังให้คุณค่ากับความดี นิยมยกย่องคนดี ให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติแก่คนดีที่เป็นผู้นำชุมชน ให้ความเคารพนับผู้อาวุโสทั้งหนูนิ่งและชายในชุมชนอย่างจริงจัง รวมทั้งพยายามอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นเยาวชนคนดีของสังคม รวมถึง ทุนแรงงาน ซึ่งปรากฏว่าในหมู่บ้านยังมีการขอ跟หรือเอกสารกัน ในการดำเนิน รวมทั้งการเก็บเกี่ยวผลผลิต การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การทำการประมง เป็นต้น โดยช่วงเวลาของการเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว นี้ จะอยู่ในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งเป็นช่วงสังคมประเพณีเต็มรูปในช่วงแรก ส่วนในช่วงปลายของระยะนี้ประมาณปี 2516 จะพบการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตเพื่อการค้า มีการนำสินค้า/ฝากสินค้าให้แม่ค้านำสินค้าไปจำหน่ายยังตลาดกลางในตัวจังหวัด มีถนนหนทางที่สะดวกสบายเพิ่มขึ้น มีผลต่อระบบคมนาคมขนส่งในพื้นที่ซึ่งช่วยให้คนในหมู่บ้าน ได้รับความสะดวกในการไปมาหาสู่ติดต่อกันกับคนอื่น ๆ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรกๆ

ในช่วงปี พ.ศ. 2504-2530 นั้น ช่วง 5-10 ปีแรก คือประมาณ พ.ศ. 1504-2513 ซึ่งประเทศไทยเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดูบบ์ที่หนึ่งถึงฉบับที่สอง ทุนชุมชนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านท่องเที่ยวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง คือ จากเดิมซึ่งคนในชุมชนมีอาชีพจากการเก็บพืชผักในป่าไปเก็บ ส่วนที่เหลือก็ส่งไปจำหน่ายในตลาด เริ่มมีการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น ก็ โดยสินค้าที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายคือ มะพร้าว ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อค้าในหมู่บ้านจะนำมาจำหน่ายเป็นผล โดยทำการปอกเปลือกแข็งๆ ด้านนอกออกก้อนเหลือเฉพาะส่วนที่เป็นกาบมะพร้าวห่อหุ้มผลมะพร้าว ในกรณีที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิตมะพร้าวที่แก่จัดได้เป็น

จำนวนมาก จะมีการนำมะพร้าวขุดมาคั้นเป็นกะทิแล้วนำมาเคี่ยวเป็นน้ำมันมะพร้าว บรรจุใส่ขวด (โดยใช้ขวดเหล้าแม่โขง ปิดจุกกับกาบมะพร้าว) แล้วนำมาจำหน่ายในตลาดกลางเมือง รวมทั้งทำสวนทุเรียน มังคุด สะตอ ลูกเนย ทำไว้ซึ่ง นาข้าว และสวนยางพารา ดังคำให้สัมภาษณ์ของพี่จuba (อายุ 55 ปี) ซึ่งเป็นเจ้าของสวนมะพร้าวขนาดใหญ่อยู่ข้างหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้ให้คำอธิบายไว้ ดังต่อไปนี้

"แต่ก่อนพ่อผมเข้าทำพร้าวแห้ง (มะพร้าวแห้ง) ขาย เขามีความน่าประทับใจด้วย ผู้แต่งงานปีสองสอง จำได้ว่าตอนนั้นพ่อทำงานด้วย แม่เข้าชื่นไปทำไว้ข้าวบนเขา (ภูเขา) ที่บ้านเรามีสวนผลไม้ด้วย สวนมีสะตอ ทุเรียน มังคุด ลูกเนย เหมือนของชาวบ้านต่างคนต่างก่าเก็บขาย เมื่อก่อนต้องเอาไปขายหลาดใหญ่ (ตลาดในเมือง) หนนก่าหลักๆ กิกิ (ถนนชุมชน) ผู้ตัดหอยด้วย ให้มียาขายของจับให้ย ขายเบนชิน เราก้าขายเป็นแก้วๆ (ก้าหมายถึง ถุงน้ำมันขึ้นจากถังน้ำมันซึ่งต่อท่อเชื่อมใส่ในแก้วขนาดใหญ่สำหรับดวงน้ำมันจำหน่ายตามหมู่บ้านในชนบท) แก้วละ 5 ลิตร เวลาเราเขามัน (ซื้อน้ำมัน) มาขาย ต้องซื้อเป็นถุงๆ ละ 200 ลิตร สมัยนั้น พอหมดต้องไปเอาแข็ง (ต้องไปรับน้ำมันเป็นถังๆ จากหมู่บ้านสะป่า ซึ่งอยู่ใกล้ตัวเมือง) เบนชินลิตราหนึ่งไม่กี่บาท ถุงหนึ่งไม่ถึงพัน (ถุง หมายถึงถังน้ำมันเบนชินหนึ่งถัง)"

สำหรับอาชีพของชาวบ้านในยุคริมเข้าสู่ความทันสมัย คนในหมู่บ้านท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะเข้าสู่อาชีพค้าขายเท่านั้น ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็ริมเข้าสู่อาชีพเลี้ยงสัตว์เพื่อขายด้วย เช่น เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เป็นต้น ส่วนพัฒนาการที่ตามมาจากการแสกราฟฟิตี้ กล่าวนี้ก็คือ ริมมีการเล่นการพนันเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณเพ็ญ และคุณทา ซึ่งมีความสอดคล้องกันดังนี้

"เราเลี้ยงไก่ไข่ ไก่เนื้อ ผูกไฟ เรายield เจ้าหน้าที่ห้าบทุกเดือน เขาก็ให้เล่นกันได้ตลอดวัน ริมป่ายวันเสาร์ ตีหนึ่ง (13.00 น.) พอดีหก (หากไม่เงย) เลิก ถ้าเล่นหรือย (เล่นต่ออีก) ริมตีแปดถึงตีสิบสอง (20.00-24.00 น.)"

"บ้านเราท่านา เก็บของในบ้าน ทำสวนพร้าว ท่านา เก็บยอดหมุย ยอดเดา (ยอดสะเดาป่า) ผักแ渭น (ใบบัวบก) ผักหวาน เอาไปขายแข็งหล้าด (ขายที่ตลาด) ขายเข้าๆ ก่าหมด เที่ยงๆ กากลับจากหล้าดมาบ้าน อบน้ำอबท่าเสร็จ ไม่มีอะไรทำ (มีเวลาว่าง) ก้าไปตีเหละ ! (หัวใจเบาๆ) ไปเล่น ก้าไม่ใช่เล่นให้หร เล่นกันหนักๆ ไฟนกจอก นันกันไม่กีตากค์ (เล่นไฟนกจะจอก เล่นพนันกันถูกๆ ใช้เงินไม่มาก) เล่นหนักๆ ดีหวาอยู่เปล่าๆ ก้าเล่นจนหวนฉ่าย (เล่นไฟกันสนุกๆ จนถึงเวลาเย็นๆ) ตอกลับบ้าน แต่ถ้ามีงานศพต่อเล่นกันนาน บางที่เล่นทั้งคืนก้ามี"

กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากภายนอกชุมชน และระบบการศึกษาในโรงเรียน กระบวนการเรียนรู้ ในช่วงปี 2530-ปัจจุบัน

กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการอบรม สั่งสอน กล่อมเกลากันในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การเรียนรู้กระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นใน วิถีชีวิตตามปกติของคนในหมู่บ้าน โดยมีพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ทำให้ดูและเป็นตัวอย่างที่ดี มีผล ต่อการทำงานเป็นของลูกหลาน ในขณะที่วิถีชีวิตของคนในชุมชน ยังเป็นสังคมประเพณี ไม่มี การลักษณะนิยม มีความเมตตา มีการแบ่งปันจากคนมีมากไปสู่คนมีน้อยในสังคม ดังคำให้ สัมภาษณ์ของพี่หงัด (อายุ 65 ปี) และพี่หมานุญ (อายุ 66 ปี) ซึ่งเคยมีอาชีพทำงานและรับจ้าง กวีดยางพาราเป็นอาชีพหลัก ดังต่อไปนี้

"คนทำชับ (คนทำงานเก่ง มีประสบการณ์สูง) เขาสอนให้ทำ พ่อสอน เมื่อน ก่าสอน เมื่อนรุ่นพี่ (เพื่อนก์สอน เมื่อนรุ่นพี่) เขาหัดมาจากคนเมื่อ เริ่มทำงานเดือน 7 ถ้าก็ที่ หวานข้าว หนึ่งเดือน ตอนกลาง เขาไถนาทำเทือกไว้ เจาตอนกลางไปดำเนิน ก้าชอกัน ขอ ให้เพื่อน เพื่อนขอให้เรา บางบ้านเขาเลี้ยงโกปี กับหนองสดตอนเข้า บางบ้านเลี้ยงหนองแห้ง กลางที่ก่าหนองจีน บ้านเราเก็บข้าวเดือนหยี (เดือนยี่) เอาข้าวเปลือกใส่สอบทุ่มไว้ในนา (นำ ข้าวเปลือกบรรจุใส่กระสอบทึ่งไว้ในนา) ไม่สูญ (ไม่หาย) ถ้าคนเขามาเก็บไป เขายัง กิน เข้าจะ เลือกเก็บแต่ข้าวร่วงๆ เขาเรียกข้าวผัด หลายเจ้ามี เวามีร่วงกัน"

"เขายืนนัด (เรียกเพื่อนมานัดหมายกันไปลงแขกด่าน) นัดเพื่อนไปกันทุกวัน ไปซื้อ ไปแกะซื้อ ซวยกัน เหลือจากลงเพื่อนแล้วเจ้าของจึงดำเนิน ปีหนึ่งทำเจ็ดแปดถุง ก่าสักสองร้อย สามร้อยสอ卜ข้าวเปลือก ถ้าเป็นข้าวสีก่าเหลือร้อยห้าชิบสอ卜 บางที่ทำสวนกัลลงเพื่อน (ซวยกันทำกับเพื่อน) แต่ปานี้ไม่มีแหล่ง มีแต่ทำจ้าง (รับจ้าง) ถ้าเป็นทำนา เสร็จนา เขามีประเพณีเขากองพระนารายณ์แข่วัด (ที่วัด) ไปก่อเจดีย์ทราย เสร็จงานวัดหลองเดือนสาม พอดีอนลีก่าก่อเจดีย์ทราย"

"พ่อสอน อายุ 20 ไปทำกับพ่อ ทำงานในสวน ถางป่า ถางสวนเรียน (สวน ทุเรียน) คนรู้จักกันหมด ไม่มีใคร ค้ำๆ ตามเกียงมันก้าด จุดทางพร้าว ไปแลโนราแซบ้าน กำนัน มีงานวัดหลอง ก่าไปกันทั้งบ้าน (ทั้งหมู่บ้าน) ไปทั้งคืนไม่น่ากลัว ปานี้ (เดือนยี่) เด็กๆ สาวๆ ไปก่าไม่ได้ กลัวหมา (กลัวพมา) หมาจำนวนมาก ลัวก่ามาก ก่าหูงู (ผู้หูงูงสาว) ค่อยรถคนเดียวกูกลากเข้าป่า มีข้มchein ฉ่า หมาปล้น ลักษณะ ดีปลีก่าลัก ลักหมดทั้งตัน (แรง งานพมา ลักเก็บพริกสอดหมดทั้งตัน)"

จุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน

กล่าวได้ว่าจากข้อมูลแนวลึกที่พบ จุดเปลี่ยนที่สำคัญของหมู่บ้านท่องเที่ยวคือ

1. จุดเปลี่ยนด้านเวลา ซึ่งเริ่มเห็นชัดในช่วงปี 2524-2525 เป็นปีที่รัฐให้สิ่งอำนวยความสะดวกทางสีสัน เช่น ตู้เย็น พัดลม โทรทัศน์ เข้าสู่ครัวเรือนในหมู่บ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ของพี่รวม (อายุ 54 ปี) ที่ว่า

"ผมว่าไฟ (ไฟฟ้า) ไฟเข้าปี อือ ! อือ ! (นิ่งคิดอยู่อีกใจหนึ่ง) ปีสองสี่สองห้า (2524-2525) ไฟเข้าดีแล้ว ดีหวาเกียงป้อมมันก้าด (ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน ดีจริงๆ ดีกว่าใช้ตะเกียงกระป้อมน้ำมันก้าด)"

"เราตามเกียงไปแลบทอดบ้านกำนันสิน ค่าๆ มา กันทั้งบ้าน (พ่อเสร็จงานประจำ ช่วงplibค่าคนในหมู่บ้านจะเดินถือตะเกียงน้ำมันก้าดนำทางกันไปเป็นกลุ่มๆ เพื่อไปจับกลุ่มดูโทรทัศน์กันที่บ้านกำนันสิน ซึ่งเป็นบ้านที่มีโทรทัศน์เป็นแห่งแรกในหมู่บ้าน)"

"ปีแรกๆ ที่พ่อซื้อโทรทัศน์ ค่าๆ เขามากันแหล่ ตามเกียงกันมาเป็นแทวบาน ก้าดตามทางพร้าว พ่อให้เปิดให้เข้าดู พ่อใจดีมาก เปิดใช้เครื่องปั่นไฟ ปั่นนานจนเครื่องเข้าว (พัง) เหม็นไม่มีเลย"

2. จุดเปลี่ยนด้านสถานที่ ซึ่งเกิดขึ้นเร็วมากตั้งแต่ปลายช่วงสังคมประเพณี จากการที่ชาวบ้านเข้าไปหักรังถางพงเพื่อปลูกข้าวไว้ และปลูกผักสวนครัวบนภูเขา มีการจับจองพื้นที่ในป่าสงวนเป็นของตนและคนในครอบครัว กระทั่งในช่วงต้นๆ ของนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยในระยะแรกๆ ช่วงปี 2505-2510 เป็นต้นมา ซึ่งพบว่า ชาวบ้านมีการถางป่าทำการเกษตรกรรมเพื่อจำหน่ายเพิ่มขึ้นทั้งในบริเวณหมู่บ้านและบนภูเขารอบหมู่บ้าน พืชผลที่ผลิตเพื่อขายเช่นนี้ ได้แก่ พริกสด ตะไคร้ ข้าวคลอกข้า ดังนี้

"ทีก่อนฉานปลูกไคร้ขาย (เมื่อก่อนฉันปลูกตะไคร้ขาย) ได้ ! บันเข้า (โน่น! ปลูกบนภูเขา) ปลูกพอได้แล้ว (ปลูกมาก) มัดเป็นมัดๆ เอาไปขายหลาดใหญ่"

"บ้านฉัน แรม (แม่) เอาข้าวคลอกข้าไปขายที่หล้าด เข้าตวงข้าว กับโพล้อ เลี้ง (ใช้กระปองนมขันดูว่าข้าวสารขายเป็นกระปองๆ)"

ต่อมาหลังจากปี 2524 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์ของการซื้อขายที่ดินในหมู่บ้านและรอบๆ หมู่บ้านจึงค่อยๆ เริ่มขึ้น และมีมากขึ้นจนถึงปัจจุบันนี้

พลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

พลังผลักดันที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวค่อนข้างมากคือ (1) พลังจากภายนอก และ (2) พลังจากภายในใน ดังนี้

1. พลังจากภายนอก คือการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวกพื้นฐาน อันเกิดขึ้นจากนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ด้วยการตัดถนนลาดยาง มะตะอยเข้าสู่หมู่บ้าน การนำกระแสงไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน ตั้งแต่ปี 2524 ซึ่งนับว่าเป็นพลังผลักดันสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติของหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้

"หมันเหลว! (ใช่เลย) ไฟมาถูก็อันละ荷ะ (ในช่วงแรกๆ ที่รู้สึกประหลาดไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน ทุกบ้านเหมือนตู้เย็นเข้าบ้านกันใหญ่) ทุกบ้านซื้อตู้เย็นตั้งใจไว้ในห้องรับแขก เลย บ้านเราด้วยแล้ว หี! หี! (บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์เมื่อ กับครัวเรือนอื่นๆ เช่นกัน) ตู้เย็นซิงเกอร์ขายดี ร้านแสงสวัสดิ์เข้าส่งถึงที่ รถเครื่องกำกันจะมี พากหนูๆ แหม่เดี้ย! - อีกันดังเหวี่ยงเหลย (หลายบ้านซื้อตามอเตอร์ไซค์ หนูๆ ขับขี่กันอย่างรวดเร็ว)"

2. พลังจากภายใน คือความต้องการของมนุษย์โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของชาวบ้าน ความต้องการในสิ่งที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างหากันตีความว่าความมีเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นความเจริญ เป็นคนทันสมัยเป็นความมีหน้ามีตา เที่ยวน้ำเที่ยมตาเพื่อนบ้านและญาติมิตร การตีความเช่นนี้ มีผลต่อการขยายตัวและตัดสินใจซื้อสินค้าเครื่องไฟฟ้าต่างๆ ของชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัด

"ขายหน้าเขา (อายเขา) บ้านอื่นเขาซื้อกันหมดทั้งถัง จันเลย (ใช่เลย/ เมื่อนาน กันเลย) บ้านเราทำพรีอ่อน! เขาชวน ก่าซื้อด้วยแล้ว ซื้อพร้อมกันได้ลดหนี้ด้วย (บ้านเรามีรู้จะทำอย่างไรดี ก็ต้องพยายามโดยซื้อเครื่องไฟฟ้าตามเพื่อน แรมได้ราคากดพิเศษด้วย)"

ชุมชนมีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอก

การตอบรับต่อพลังผลักดันจากภายนอกของชาวบ้าน เกิดขึ้นได้ค่อนข้างรวดเร็ว เนื่องจากความทันสมัยของวัสดุที่เข้าสู่หมู่บ้าน ชาวบ้านต่างตอบสนองพลังผลักดันนี้ค่อนข้างมาก และอย่างรวดเร็วในทุกครอบครัว มีผลต่อการเริ่มขยายตัวและตัดสินใจซื้อเครื่องไฟฟ้าตามเพื่อน แรมได้ราคากดพิเศษด้วย เป็นต้น

เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดัน

เงื่อนไขที่มีผลต่อชุมชน และเป็นพลังผลักดันให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงวิถีทางการ
ผลิตจากการผลิตเพื่อพอกินพอกใช้มาเป็นการผลิตเพื่อขายก็คือ

1. เงื่อนไขด้านสถานที่ โดยเริ่มจากนายทุนที่เริ่มเข้าไปบุกจูกที่สาธารณะบนภูเขา มีการวัดที่ดินเพื่อออกโฉนดที่ดิน มีการตัดถนน ก่อสร้างอาคาร และสิ่งก่อสร้างประเภทต่างๆ เกิดขึ้น มีการบุกจูกที่ดิน เข้าครอบครองที่ดินที่เคยเป็นลำคลอง ล้านนา และพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้าน ในขณะที่ชาวบ้านที่มีที่ดินติดทะเลก็เริ่มมีการขายที่ดิน มีการลดการเอาเรงกัน และมีการจ้างงานในการทำสวนทำนาเกิดขึ้นทั่วไปในหมู่บ้าน

2. เงื่อนไขด้านเวลา ช่วงเวลาดังตั้งแต่ปี 2524 เป็นต้นไป คือช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีไปสู่สังคมทันสมัยตามนโยบายภาครัฐที่ค่อนข้างชัดเจ็บเป็นลำดับ

3. เงื่อนไขที่ตัวคน โดยเริ่มจากชาวบ้านซึ่งมีการศึกษาค่อนข้างน้อย จึงเป็นจุดอ่อน หรือเป็นจุดแห่งความอ่อนแอกของชุมชนในช่วงนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่า ซ่องร่วงที่เข้ามาถ่างให้เกิดความแตกต่างของชาวบ้านให้มากขึ้นคือ คนจากภาคตะวันออกที่ความความเจริญคือความทันสมัย และพ่อค้า ที่มีผลประโยชน์และผลกำไรจากการจำหน่ายสินค้า ต่างเข้าเยี่ยงชิงพื้นที่ในหมู่บ้าน เข้าเปลี่ยนแปลงความเข้มแข็งที่เคยมีมาก่อนของชุมชนให้อ่อนแอลง จนชาวบ้านไม่สามารถที่จะต้านแรงจากภายนอกได้ ดังนี้

"คนเข้าขายที่ดิน ที่สวนพร้าวสวายฯ ไม่ได้หนี้เงินเอง"

"พวงที่ดินติดถนน ติดทะเล ขายก่อนได้กันไม่เกี้ยงค์หรอก"

"บ้านนั้นที่สวนพร้าวเขาสวยงามมาก อยู่ติดหนนไปเล หลังสวนติดเขา (ภูเขา)"

ตอนนั้นพากเราเด็กๆ เวลาเดินไปเที่ยวชายเล (ชายทะเล) เดยแวยขอพร้าวอ่อนกินกัน ลุงเข้าห้องให้เป็นลาย ๆ เลย (ลุงเขากะรุ่งทุ่งมะพร้าวอ่อนเป็นทรายๆ ลงมาจากการต้นให้พากเด็กที่เดินผ่านสวนได้กิน) ลุงเข้าใจดี แต่เขามีลูกหลานคน ลูกเข้าไม่เรียนหนังสือหรอก ลางคนมันเกลางคน (บางคนที่เป็นลูกลุงเจ้าของสวนมะพร้าว) มันมีหัว หัวดี (สติปัญญาดี) เรียนหนังสือได้ที่เลขตัวเดียว ลุงเข้าเคยส่งไปอยู่กับพี่น้องในหาด (ไปอยู่กับญาติที่ในเมือง) ไม่รู้ทำพรือ ! มันแฉ่งกลับบ้านเฉยเลย (ไม่ทราบว่าเป็นเพระเหตุใด เขากลับหนึ่งกลับบ้านอย่างรวดเร็ว) กลับมาก่าไม่ทำไหร เห็นอยู่บ้านเฉย ๆ ตั้งนาน (กลับมาก็ไม่เห็นทำอะไร กลับมาอยู่กับบ้านเฉยฯ เป็นเวลานาน)

สรุปท้ายบท

ชุมชน และหมู่บ้านท่องเที่ยวในเขตชนบท ต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2514 กระบวนการเปลี่ยน

แปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวยังเป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่ในยุคสังคมประเพณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยไม่มากนัก ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านยังเป็นแบบหาอยู่หากิน มีการนำผลผลิตจากป่าออกไปจำหน่ายนอกหมู่บ้านบ้าง แต่ไม่มากนัก มีการอบรมกล่อมเกลาบุตรหลานโดยการสาธิต ทำให้ดู และการสั่งสอนของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่สอนจากชีวิตจริง สาธิตให้ดูในการทำหน้าที่ในชีวิตประจำวันไปด้วยและทำหน้าที่ครูในบ้านไปด้วย สรุป การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรก ๆ ก็คือ ในช่วงปี 2515-2533 ซึ่งเริ่มมีการผลิตพืชผลทางการเกษตร มีวัตถุประสงค์โดยตรงเพื่อส่งออกจำหน่ายยังท้องตลาด

กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากภายนอกชุมชน มีมากขึ้นอย่างผิดกฎหมาย ในปี 2524-2525 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการนำกระแทกไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน รวมทั้งระบบการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ทั้งในด้านจุดเปลี่ยนของเวลา จุดเปลี่ยนด้านสถานที่ และจุดเปลี่ยนด้านคน สำหรับพลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ พลังจากภายนอกและพลังจากภายในหมู่บ้านเอง โดยชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยว มีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอกค่อนข้างรวดเร็ว นอกจากนี้ก็มีเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดันดังกล่าว นั่นก็คือ เงื่อนไขด้านสถานที่ คน และเวลา เช่นเดียวกับชุมชนในพื้นที่ชนบทของแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งบริบทด้านสถานที่ ค่อนข้างจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ

อย่างไรก็ดี จากการวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ พบว่า มีความเกี่ยวโยงกับนโยบายการการท่องเที่ยวของรัฐและนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดท่องเที่ยว และเป็นช่องทางที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากในทุกมิติของชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้แก่

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวที่ได้กล่าวไปแล้วท่องเที่ยวสำคัญของคนในจังหวัด คนในประเทศไทย และคนจากทั่วทุกมุมโลก

ประการที่สอง การขายที่ดิน โดยผู้ขายคือคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินดังเดิม ได้ขายที่ดินส่วนใหญ่ให้กับนายทุนและคนต่างถิ่นที่เข้ามากว้านซื้อที่ดิน ในขณะที่หลายครอบครัวไม่ได้ขายที่ดินเดิมไปทั้งหมด แต่มีการกันที่ดินบางส่วนไว้เพื่อเป็นที่ดินทำกิน/เพื่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยของคนในครอบครัว/ปลูกบ้านชั้นเดียวเป็นห้องແກวให้เช่า

ประการที่สาม การบริโภคสินค้าจากภายนอกชุมชน ซึ่งได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เครื่องเสียง เครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิด รถจักรยานยนต์ รถกระบะ การสูบบุหรี่แทนใบชา

ประการที่สี่ การเกิดอาชีพใหม่ ในชุมชน คือ อาชีพ่อค้า แม่ค้าคนกลาง รับซื้อสินค้าที่เป็นพืชผักจากสวน จากไร่ และผลิตผลจากป่า นำไปขายในเมือง การขยายนำ้มันเบนชิน สำหรับเติมรถจักรยานยนต์ในหมู่บ้าน การขายภาพยนตร์ และมีการเก็บค่าเข้าชม

ประการที่ห้า การขายที่ดิน มีการเปลี่ยนมือของเจ้าของที่ดินจากชาวบ้านเป็นนายทุนจากนอกชุมชน ได้แก่ นายทุนจากในเมือง จากจังหวัดอื่นๆ และนายทุนต่างชาติ มีการกว้างชือที่ดินเพื่อก่อสร้างโรงเรือนขนาดใหญ่ที่มีนายทุนต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นร่วมกับนายทุนคนไทย การก่อสร้างบ้านพักตากอากาศขนาดต่างๆ ตามภูเขา เป็นบ้านพักของชาวต่างชาติที่เข้ามาพักอาศัยระยะยาว บางรายก็เข้ามาสมรสกับสาวไทยเพื่ออาศัยสิทธิในการซื้อบ้านและที่ดินพักอาศัยในบริเวณรอบๆ ชุมชนท่องเที่ยวแห่งนี้

อย่างไรก็ตี การเปลี่ยนแปลงหลายประการข้างต้น เป็นเงื่อนไขที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของทุนชุมชน อันได้แก่

(1) ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย/ทุนธรรมชาติลดลง ออาทิตย์ที่ดิน ป่า น้ำ ลำธาร ผลิตผลจากป่า

(2) ทุนสังคมลดลง อันเนื่องมาจากจิตสำนึกสาธารณะในการดูแล ปกป้องชุมชนลดลง ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงเจ้าของที่ดิน การย้ายเข้ามาทำงานรับจ้างในชุมชนของคนจนจากต่างจังหวัด

(3) ทุนวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร การประมง และด้านหัตถกรรม มีการเปลี่ยนแปลงลดลงค่อนข้างมาก อันเป็นผลเนื่องจากการขายที่ดิน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในชุมชน

(4) ทุนเงินตรา เป็นทุนใหม่ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นทุนของนายทุน ทั้งที่เป็นนายทุนคนไทยและนายทุนชาวต่างด้าว อันเป็นผลเนื่องจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทุนชุมชน

(5) ทุนชุมชน เป็นทุนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ จากอาชีพทำประมง เพาะปลูก ไปสู่อาชีพอุตสาหกรรมบริการเพื่อการท่องเที่ยวและการโรงแรมนานาประเทศ ได้แก่ อาชีพขับรถรับจ้าง (ตุ๊กตุ๊ก) 摩托อร์ไซค์รับจ้าง เจตสกี ร่มชายหาด นวดชายหาด เสริม สวยงามหาด บ้านเช่า รถเช่า เรือเช่า บริการซักกีด รวมทั้งอาชีพค้าขาย เช่น ขายอาหาร เครื่องดื่ม เสื้อผ้า ของที่ระลึก เปิดร้านค้าขนาดเล็ก จำหน่ายสิ่งของและเครื่องใช้ เป็นต้น

บทที่ 4

การปรับตัวของชุมชน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านท่องเที่ยว ตั้งแต่ยุคสังคมประเพณีมาจนถึงยุคแห่งการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของรัฐ หมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ได้มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับตัวของหมู่บ้านเป็นอย่างไรนั้น ในบทนี้จะได้เรียงลำดับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านท่องเที่ยวดังต่อไปนี้ ประการแรก สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี ประการที่สอง สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ประการที่สาม การวิเคราะห์เงื่อนไข และผลลัพธ์ต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของชุมชน ภาพในอดีตคืออนุญาตให้มีกระบวนการช่วงชิงระหว่างครอบครัว กระบวนการสร้างขึ้นมาซึ่งภาพในอดีต ประการที่ห้า การแสวงหาทางออกหรือทางเลือกของชุมชน ประการที่หก เงื่อนไขสำคัญสิ่งที่เป็นข้อจำกัด และอุดมการณ์ของชุมชน ประการที่เจ็ด วิเคราะห์กระบวนการสะสูญของชุมชน โดยเฉพาะความหมายของคำว่าทุน ว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดังต่อไปนี้

สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี

หมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นชุมชนเก่าแก่ มีนิยามปรัมปราเล่าต่อๆ กันมาว่า ในสมัยโบราณบริเวณหมู่บ้านท่องเที่ยวนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ซ่อนอยู่ที่หมู่บ้าน ท่านมีชื่อ อยู่สองเชื้อ ท่านสร้างบ้านเรือน (ซึ่งคำว่าเรือนนี้ ต่อมาเรียกวันสันฯ ว่า "รน") และที่ตั้งบ้านเรือนของพ่อตายมดึงส์นี้ ต่อมาเรียกวันว่า หมู่บ้าน "กะรน" เป็นหมู่บ้านอยู่ในหุบเขาติดชายทะเล ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันตกของที่อุกเขาสูง ต่อจากนั้น พ่อตายมดึงส์ได้ทำนาทำไร่และนำข้าวมาตาก (คำว่า "ตาก" นี้ ต่อมาชาวบ้านก็เรียกวันสันฯ ว่า "ตะ") ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านใกล้กันคือ หมู่บ้าน "กะตะ" โดยชื่อนี้มีที่มาจากการคำอเล่าที่ว่า พ่อตายมดึงส์ซึ่งทำนาทำไร่ และนำข้าวมาตาก ณ ที่รับเชิงเขาอีกแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านแรก หมู่บ้านทั้งสองแห่งนี้ จะอยู่ทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ของที่อุกเขารูปชื่ออยู่ทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดท่องเที่ยว โดยทิศเหนือของภูเขาสูงที่อุกนี้คือ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และมีชื่อเสียงระดับโลกอีกแห่งหนึ่งคือ หาดป่าตอง (ต้อง คือคำที่ชาวบ้านเรียกวันสันฯ มาจาก

คำว่า “ป้าตอง” โดยที่มาของชื่อหมู่บ้านป้าตอง จะมาจากคำบอกเล่าของผู้อาชญาในพื้นที่คือ ป้าจิต ที่ร่า

“เขารู้ว่า ป้าตองนั้นคือบริเวณที่พ่อตายดึงสีได้เดินทางไปหาใบกลัวยปามาให้ซ้างกิน อญ្តามวันหนึ่ง เชือกล่านซ้างขาด ซ้างหลุดจากเชือกวิงหินซ้ำมีภูเขาไปทางป้าตอง พ่อตายดึงสีท่านก็ลากหอกตามซ้างไปทางป้าตอง ด้วยอิทธิฤทธิ์ของการลากหอกตามซ้างของพ่อตายดึงสีนี้ คือที่มาของชื่อของเข้าขาด ซึ่งอยู่ระหว่างหมู่บ้านกะรนกับหมู่บ้านป้าตองนี้เอง”

กล่าวได้ว่าตำนานการเกิดขึ้นของชื่อหมู่บ้านจากคำบอกเล่าของผู้อาชญา บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนไทยชนบทตั้งแต่โบราณ ซึ่งผูกพันอยู่กับข้าว พืชพันธุ์และภูมายาหารจากป่า ซึ่งต่อมาจากการสัมภาษณ์ผู้อาชญาที่ตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านมานานถึงสี่ช่วงอายุคน และยังอยู่ในหมู่บ้านนั้น วันที่ให้สัมภาษณ์ ก็ได้ข้อมูลเพิ่มเติมตรงกันกับหนังสือที่มีผู้เขียนไว้อีกว่า

“กลับหลังไปเป็นร้อยปี ผู้คนที่มาอยู่ในถิ่นนี้ อยู่พม่าจากนอกพื้นที่คือ มาจากจังหวัดกระเบង มาจากอำเภอตาลบึง มากกว่าร้อยต่อวัน หรือ ทำงานทำสวนอยู่กันอย่างสงบสุข สังคมสมัยก่อนเดินเข้าสวนโครงการ ขยายมะพร้าวสักลูกไปแหงะกะทิ สองมะละกอสักลูกไปแหงะพุ่มปลา ไม่มีใครเข้าว่า ไม่มีใครเข้าห้อง ถึงยามทำงานก็ช่วยกันทำงาน มีการใช้ “แกะละ” เกี่ยวข้าว เมื่อหมดหน้านาก็ช่วยกันลากกวน ได้ปลามากบ้างน้อยบ้างก็แบ่งกันกิน เมื่อมีงานแต่งงาน มีการบอกให้ไว้ ผู้ใหญ่ที่รับไว้ก็จะให้ต้นไม้ในสวนเป็นการรับไว้ บ้างก็ให้แม่ค้าย เมื่อได้รับแล้วก็ฝากเจ้าของเดิมเอาไว้ในฝุ่ง จน Crowley ออกลูกออกหลานสี่ห้าตัวแล้วจึงมาเอาไป บ้างก็ให้ต้นมะม่วง ต้นมะม่วงต้นหนึ่ง บางครั้งก็แบ่งให้ถึงสี่คนเอาไปคนละกิ่ง เมื่อมีมะม่วงติดอกออกผล ก็ให้คนมาขึ้น แล้วก็เอาเข้ามาสี่เขียง แบ่งลูกมะม่วงไป เท่า ๆ กัน คนสมัยนั้นรักษาสัญญาและถือคำพูดเป็นวาราชาศัตรย์ ผู้ที่ได้รับต้นมะม่วงเป็นของของขวัญวันแต่งงานก็จะได้กินผลมะม่วงนั้นตลอดไปจนกว่าต้นมะม่วงจะล้มตาย แม้ว่าจะอยู่ในที่ดินของลูกหลานผู้ให้แล้วก็ตาม ไม่มีใครยื่อแยกได ๆ ทั้งสิ้น ลูกหลานเจ้าของที่ดินที่มีต้นมะม่วงนั้นยืนอยู่บ้างที่ต้องนั่งรอให้เจ้าของต้นมะม่วงมาเก็บกิน จึงจะพลองได้กินไปกับเข้าด้วย นับว่าเป็นสังคมที่เจริญไปด้วยความมีศีลธรรมสูงโดยแท้ ยกที่จะหาสังคมใดมาเทียบได้”

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณีนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากชุมชนที่เดิมมีสภาพเป็นป่าดงดิบ มีภูเขา มีทะเลที่สวยงาม มีสัตว์ป่า สัตว์ทะเล นานาชนิดอาศัยอยู่ในพื้นที่ มีพืชพรรณ มีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ ไม่ต้องออก ชาวบ้านมีการปลูกข้าว ปลูกผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์ เพื่อกินเพื่ออุปโภค ครอบครัว เนื่องจากการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับตัวเมืองค่อนข้างยากลำบาก จึงมีผลต่อการติดต่อกันข้ายกับหมู่บ้านอื่นยาก เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น มีรถประจำทางวิ่งเชื่อมระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้านนี้ หมู่บ้านจึงเริ่มเปิดตัวออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น มีการนำผลผลิตออกจำหน่ายสู่ตลาดกลางในตัวเมือง ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในหมู่บ้าน เป็นลำดับ

สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

ยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของภาครัฐ มีผลต่อการปรับเปลี่ยนของชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นสำคัญ วิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และระบบคุณค่าแบบบริโภค นิยมที่เข้าสู่หมู่บ้าน มีผลต่อความเสื่อมลงของค่านิยมดั้งเดิมที่ดึงดูมและวิถีชีวิตแบบสังคมประเพณีของชุมชน จากสังคมดั้งเดิมที่ทุกคนในชุมชนมีความเดียวกันเป็นเครือญาติ หรือเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมชะตากรรมเดียวกัน ด้วยการผันผ่านของกาลเวลา มีผลต่อสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน จากชุมชนเล็กๆ ชายเข้า ชายเข้า ชายเข้า เรียบๆ อันดงงามริมหาดทรายและชายเข้า เริ่มมีถนนหนทางที่ได้รับการพัฒนาเป็นถนนสายหลักเข้ามาตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน มีสิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้า โทรศัพท์ น้ำประปา เข้ามาในหมู่บ้านซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพิ่มมากขึ้น ผู้คนได้รับความสะดวกสบายทางกายเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ

ในขณะเดียวกัน ไม่เพียงแต่การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่พุ่งตรงเข้าสู่หมู่บ้านอย่างรวดเร็วเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงด้านสถานที่ การคมนาคมขนส่ง ในยุคของความทันสมัย ยังมีผลต่อการนำ "คน" คือ กลุ่มนักธุรกิจจากในจังหวัด จากต่างถิ่น และจากต่างชาติเข้าสู่พื้นที่ที่มีภูมิประเทศอันแสนงามของภูเขา หุบเขา ทุ่งนา หาดทราย และน้ำทะเลสีมรกตแห่งนี้อีกด้วย จากชุมชนเดิมที่ผู้คนมุ่งรักษาผืนดินในหมู่บ้านและที่ดินทำกินตามภูเขาเพื่อเป็นที่ปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์เพื่อทำกิน และละเลยที่ดินแสวงตามริมหาดเปลี่ยนผ่านมาเป็นการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำที่ดินติดชายทะเลที่มีการให้ราคาสูงขึ้นอย่างดรามอล่า ใจผู้ขายและเจ้าของที่ดินอย่างต่อเนื่อง ที่ดินติดทะเลกลับกลายเป็นผืนดินที่มีค่าประดุจทองคำ มีการซื้อขาย ปั่นราคาให้สูงขึ้นเป็นลำดับเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอุดสาหกรรมด้านการโรงเรມการท่องเที่ยว จากที่ดินราคาไร่ละไม่กี่หมื่นบาท เพิ่มสูงขึ้นเป็นแสนบาท ล้าน

บท และหมายฯ ล้านบาทอย่างรวดเร็ว จุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

แน่นอนว่าการเปลี่ยนผ่านของเจ้าของที่ดินจากชาวบ้านซึ่งเดิมมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก มาเป็นนักธุรกิจด้านอุตสาหกรรมการโรงเรือนและการท่องเที่ยว มีผลต่อการปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินเดิมในยุคสังคมประเพณี มาเป็นเศรษฐีผู้ชายที่ดินในระยะกลาง และกลายมาเป็นลูกจ้างของภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน อันมีผลกระทบจากการที่ผู้ชายที่ดินในหมู่บ้าน จำนวนไม่น้อยที่มีบุตรหลานหลายคน มีการแบ่งเงินจากการขายที่ดินกระจายให้กับบุตรหลาน ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเงินที่ได้มาโดยง่าย โดยไม่ต้องเหนื่อยยากลำบาก กายนี้ “ไปใช้จับจ่ายใช้สอย เพื่อซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่มิใช่เพื่อการลงทุนที่ยั่งยืน อาทิ ซื้อรถจักรยานยนต์ รถกระباء โทรทัศน์ ตู้เย็น วิทยุ เครื่องเลี้ยงอันทันสมัย ฯลฯ เม็ดเงินที่ได้จากการขายที่ดินจึงถูกใช้จ่ายไปจนหมดอย่างรวดเร็วในเวลาไม่นานนัก

สถานการณ์สำคัญอีกหลายประการที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมการโรงเรือนและการท่องเที่ยวที่สำคัญ การหลุดพ้นจากอาชีพเกษตรกรรมซึ่งคนที่เป็นบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้านในยุคแรกๆ ต้องมีการใช้แรงงานทำการเกษตรด้วยความเหนื่อยยากแสนสาหัส กว่าจะได้มาซึ่งผลผลิตและทรัพย์สินเพียงเล็กน้อย เมื่อมีการซื้อขายที่ดิน มีการเปลี่ยนมือจากเจ้าของที่ดิน มาเป็นเศรษฐีชั้นราษฎร์มีโอกาสหอบหำเม็ดเงินจำนวนมากที่ได้จากการซื้อขายที่ดินของบรรพบุรุษโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงให้เหนื่อยเหลือของคนในรุ่นลูกหลาน ปรากฏการณ์เช่นนี้ มีผลต่อการที่คนจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ชายที่ดินในหมู่บ้าน มีการใช้เงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย ในขณะเดียวกันก็มีคนออกหลังไหลเข้ามายังหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง มีทั้งนักลงทุน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติคนยกใจจากทัวร์ประเทศที่เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่ ชาวประมงและเกษตรกรหลานคน ปรับเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเจ้าของกิจการ/ลูกจ้างในกิจการที่เกี่ยวเนื่องกับธุรกิจอุตสาหกรรมการโรงเรือนและการท่องเที่ยว อาทิ เป็นเจ้าของบ้านเช่า ร้านเช่า เรือเช่า เจตสกี ให้เช่าร่มชายหาด เป็นหมอนวดตามชายหาด เป็นช่างเสริมสวย เป็นเจ้าของร้านอาหารและเครื่องดื่ม เจ้าของร้านจำหน่ายของที่ระลึก ให้บริการร้านซักรีด ร้านจำหน่ายสิ่งของเครื่องใช้ขนาดเล็ก ร้านจำหน่ายของชำ รับซ่อมรถจักรยานยนต์ ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง และอาชีพอื่นๆ

ส่วนบ้านที่เป็นบ้านของคนไทยในพื้นที่ ก็มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่จากบ้านไทยภาคใต้แบบเดิมซึ่งเป็นเรื่องโอลัง ใต้ดุนสูง มุหลังคางจาก กันผังกับฝา มีบันไดพาดขึ้นบ้านอยู่ทางด้านหน้า และด้านหลัง มาเป็นบ้านใหม่แบบใหม่ที่คนทั่วไปในตัวเมืองในจังหวัดท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนในห้องกินนี้ขอบปูลูกอยู่อาศัยกันทั่วไป โดยคนในจังหวัดแห่งนี้ ส่วนใหญ่นักปลูก

บ้านอยู่ติดถนน มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว ชั้นเดียว ปลูกชิดพื้น หรือบางหลังมีบันไดเดี้ย ๆ ขึ้นบ้านประมาณ 1-3 ชั้น รูปร่างของบ้านเหมือนห้องแ阁 ลี่เหลียนผืนผ้า เป็นห้องແຄວຍາວ ด้านหน้าบ้านจะกว้างประมาณ 6 เมตร ความยาวประมาณ 15-20 เมตร หรือความยาวตลอดพื้นที่ มีประตูทางเข้าบ้านอยู่ตรงกลางด้านหน้าบ้าน เมื่อเข้าไปในบ้าน ห้องแรกจะเป็นห้องโถงสำหรับรับแขก มีทางเดินอยู่ตรงกลาง สำหรับเดินตรงไปยังหลังบ้าน ด้านซ้ายและด้านขวาของทางเดินนี้คือ ห้องนอน ห้องห้องโถงด้านหลังบ้านคือห้องครัว มีห้องน้ำอยู่ในครัว มีประตูเปิดออกสู่ด้านหลังบ้าน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ก็พบเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านพักจากบ้านเรือนไทยในถุนโล่งๆ มาเป็นบ้านชิดพื้นเหมือนห้องແຄວຍາວก็คือ ระบบการให้คุณค่าของบ้านตามอย่างคนในเมืองนั้นเอง

"บ้านเราตะก่อนอยู่ข้างในนู้น ! (ผู้ให้สัมภาษณ์นัยปากไปทางด้านหลังบ้านปัจจุบันที่ตั้งอยู่ชิดถนนสายหลักในหมู่บ้าน ได้ยินเสียงยานพาหนะต่างๆ วิ่งผ่านไปมาอยู่ตลอดเวลา) วน (เรือน) พ่อค่าเหมือนวนอื่นที่ก่อนแหละ ที่หลังขายที่ได้ต่างค์มาแบ่งกันเก้าคนพี่น้อง ได้มาคนหนึ่งหิดหุยไม่กี่หมื่น (ได้เงินส่วนแบ่งจากการขายที่ดินของพ่อแม่มาคนละเล็กคนละน้อย) ก่ำมากหลังนี้ ยกเหมือนบ้านคนในหล้าด (สร้างตามแบบบ้านคนในเมือง) ก่ำบ้านอื่นเขาก่อสร้างพันเดียวกันอ่า ! (สร้างบ้านแบบเดียวกับบ้านหลังอื่นๆ ที่สร้างขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน) เหลือที่ติดหนอนอยู่หิดหุย นิ่ก่าวาจีຍกห้องແຄວສัก 3 ห้อง ให้ชาว ແຄວนีบ้านชาวขายดีหนะ พากใจรวมมาสามครอบครัวเกือบทุกวัน (จะแกนนี้ทำธุรกิจบ้านเช่าได้ดี)" (คุณธรรม อายุ 55 ปี)

ในขณะเดียวกัน สังคมวัฒนธรรมในหมู่บ้านทันสมัยก็มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากในทุกมิติ จากสังคมเล็กๆ มีจำนวนประชากรอย่างเป็นทางการค่อนข้างน้อยเพียงหนึ่งพันคนเศษ กลับเพิ่มสูงขึ้นเป็นพันเป็นหมื่นคน (ไม่นับรวมนักท่องเที่ยวและแรงงานแฝง และไม่รวมแรงงานข้ามชาติที่ชอบแฝงเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมากค่อนข้างมาก) ปรากฏการณ์ในสังคมเปิดที่มีบริบทคือ มีความเคลื่อนไหวเข้าออกอย่างคึกคักของคนนอกพื้นที่ ทุกวันทุกคืนในหมู่บ้านมีแต่ความไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มีการเปิดขึ้นใหม่ของสถานบริการประเภทบาร์เบียร์ ผับ ศูนย์การค้าขนาดเล็ก โรงนวด ศูนย์อาหาร และสถานบันเทิงมากมาย ซึ่งมีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มีการซื้อขายสินค้าและบริการ และเปลี่ยนกันตลอดเวลา มีการเลื่อนไฟล์แลกเปลี่ยนของเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยวเข้าสู่คนในท้องถิ่นได้ไม่ยาก มีผลต่อการจับจ่ายใช้สอยเงินที่ได้มาอย่างฟุ่มเฟือย มีการนำเงินที่ได้จากการซื้อขายที่ดิน และการประกอบอาชีพ มาใช้อย่างรวดเร็ว เกิดกิจกรรมและปัญหาอื่นตามมา อาทิ มีการเล่นการ

พนัน หมายหุ้น พนันฟุตบอล มือบ่ายมุข และยาเสพติดแพร่ระบาดในหมู่บ้าน เกิดการลักเล็ก
ขโมยน้อย ปัญหาโจรผู้ร้าย และปัญหาอื่น ๆ

ปรากฏการณ์ที่ตามมาอีกดีอีก วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก
ชายในทุกด้าน หลายคนมีรายได้ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ในขณะเดียวกัน หลายคนกลับ
สูญเสียที่ดินและมีฐานะยากจนลง ส่วนการที่มีถนนหนทางที่สะดวกสบายมากขึ้น เป็นที่มา
ของอาคาร รวมทั้งสิ่งก่อสร้างมากมายที่เกิดขึ้นอย่างไว้ระเบียบ ขาดการวางแผนเมืองและการ
วางแผนที่ดี ในขณะที่บ้านนี้มีรถจราจรไม่ขาดระยะตลอดวันตลอดคืน มีอุบัติเหตุจราจรเกิด
ขึ้นแบบทุกวัน มีค่าน้ำเพิ่มขึ้น มีเสียงรบกวนจากภาวะการจราจรและเสียงอึกทึกคึกคัก
จากแหล่งบันเทิงต่างๆ ในยามค่ำคืน มีขยะเกลื่อนกาดอยู่ทั่วไป น้ำในคลอง หนองบึง เริ่ม
เน่าเสีย วิถีชีวิตที่คนเก่าคนเฒ่าถูกทอดทิ้งอยู่กับบ้านอยู่กับเด็กฯ คนหนุ่มคนสาวมัวมุ่งอก
จากบ้านไปทำมาหากิน ความผูกพันในครอบครัวลดลง เด็กฯ ขาดผู้ดูแลเอาใจใส่และ
อบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด ผู้คนในหมู่บ้านมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่คนกลับรู้จักคุ้นเคยกัน
น้อยลง หลายคนมุ่งแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวยทางวัตถุและเงิน ความสงบสุขทางจิตใจและ
ความมีสังคมเจ้าตัวเป็นบุรุษค่อยๆ ลดลง

การวิเคราะห์เงื่อนไขและพลังผลักดันที่ทำให้ชุมชนเริ่มแสวงหาทางออกต่อ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

เมื่อวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ที่บังเกิดขึ้นในสังคมหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคของการ
พัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของภาครัฐ ตั้งแต่ปี 2525-ปัจจุบัน ก็พบว่า
ปรากฏการณ์หลายประการที่ไม่เพียงแต่จะมีผลต่อความเจริญทางวัตถุ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก
ความสะดวกต่างๆ เท่านั้น ในขณะเดียวกัน เช่นเดียวกับเรื่องคุณสองด้าน ความเจริญเช่นนี้ ก็
มีผลต่อความเสื่อมโทรมลงของหมู่บ้านในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มิติด้านสังคม
รัฐนธรรมเกิดปัญหาโจรขโมย ฉกชิงวิชรา อาชญากรรม ยาเสพติด โซเคนี มิติด้าน
เศรษฐกิจ ความยากจน การว่างงาน การทำงานที่ไม่เหมาะสมของคนที่เป็นแรงงานระดับ
ล่างมิติด้านสิ่งแวดล้อมมีปัญหาอย่าง น้ำเสีย อากาศเสียและเป็นพิษ ปัญหาการวางแผน
เมืองมีสิ่งก่อสร้างมากมายที่เริ่งการบริหารจัดการที่ดี มิติด้านการศึกษา มีคนอพยพย้าย
ถิ่นเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง มีผลต่อปัญหาการจับกลุ่มน้ำสม
ของเยาวชน และปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการให้การศึกษาภูมิศาสตร์ รวมทั้งปัญหา
การศึกษาต่อระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นต้น

จากปัญหาในทุกมิติข้างต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นเงื่อนไขและพลังผลักดันอัน
สำคัญอย่างมากที่ล้วนแล้วแต่มีผลให้ชุมชนเกิดการแสวงหาทางออกต่อปรากฏการณ์ที่

เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ กระบวนการศึกษาหาข้อมูลระดับลึก ตลอดจนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ ก็พบว่า ยังมีเงื่อนไขและผลลัพธ์ด้านอภิถั�ประการ ที่มีผลต่อการร่วมกันทางเลือกเพื่อปกป้องหมู่บ้านท่องเที่ยว ให้มีทางออกเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน นั่นก็คือ เงื่อนไขและผลลัพธ์ด้าน ดังต่อไปนี้

1. เวลา

เวลาของการเปลี่ยนแปลงติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องในทุกมิติ ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับเหตุการณ์สองด้านคือ พบร่วมกันไม่เพียงแต่จะมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์เท่านั้น ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นภาคอุตสาหกรรมตามอย่างตัวตนตอก ก็มีผลต่อปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน และเป็นเรื่องของช่วงเวลาที่มีแต่การเดินก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง มีผลต่อปัญหาที่ติดตามมาในทุกมิติของ การพัฒนา ทั้งปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม การศึกษาฯลฯ ซึ่งถ้าหากไม่มีการร่วมกันคิด ร่วมกันทางออกเพื่อหยุดเวลาของการสร้างปัญหา เพื่อบังคับให้เกิดการแก้ไขปัญหาและร่วมกันเดินไปสู่ทิศทางที่ชัดและเหมาะสมยิ่งขึ้น แล้ว การแก้ปัญหาต่างๆ ก็จะยิ่งสะดวกเพิ่มมากขึ้นและยิ่งทวีความยากเย็นยิ่งขึ้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเป็นลำดับ

2. สถานที่

สถานที่ในที่นี่ก็คือ สถานที่ของหมู่บ้านที่ถูกยกจากชุมชนในสังคมประเพณีที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ ไปสู่สภาพของหมู่บ้านทันสมัยตามแบบอย่างตัวตนตอก ที่ประกอบด้วยสถาบันทางการเมืองและภาคราชท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เมื่อสังคมทันสมัยมีผลต่อการทำางาน และมีผลต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ เรายังพบว่า การร่วมมือกันและร่วมกันทางออกเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีในหมู่บ้านท่องเที่ยว ก็เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการแสวงหาทางออกของคนในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

3. คน

จากการศึกษาระดับลึก อาจกล่าวได้ว่า คน คือเหตุปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการเกิดปัญหาในทุกมิติในหมู่บ้าน จากคนที่มีการให้คุณค่าสูงกับความพออยู่พอกินโดยไม่มีหนี้สินในยุคสังคมประเพณี มาเป็นคนซึ่งมีความเป็นวัตถุนิยมและเป็นคนที่มีหนี้สิน

จำนวนไม่น้อย รวมทั้งปัญหาความยากจนของคนที่ติดตามมาเป็นลูกโซ่ ดังนั้น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา จึงจำเป็นต้องหาสาเหตุที่ลูกต้องของปัญหาให้แน่ชัดก่อน ส่วนเงื่อนไขของการแก้ปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกของคนในหมู่บ้านนั้น ก็มี "คน" เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการแสวงหาทางออกของคนในหมู่บ้านในทุกมิติด้วยเช่นกัน

การให้นิยาม หรือความหมายต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของชุมชน ภาพในอุดมคติก่อนที่จะมีกระบวนการซึ่งชิงทางกรรม กระบวนการสร้างขึ้นมาซึ่งภาพในอุดมคติ

เมื่อกล่าวถึงภาพในอุดมคติของชาวบ้านและผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน ก็พบว่า ภาพในอุดมคติของชาวบ้านเกี่ยวกับความต้องการที่ชาวบ้านมีต่อชุมชนท่องเที่ยวแห่งนี้ ก็คือภาพของหมู่บ้านในฝันที่ชาวบ้านพบร่วมตั้งแต่ปี 2525-ปัจจุบัน ภาพในฝันนี้ได้ถูกลดทอนความเป็นจริงลง อันเนื่องมาจากปัญหาต่างๆ ค่อนข้างมากที่เกิดขึ้นในทุกมิติของหมู่บ้าน ดังนั้น ภาพในอุดมคติที่เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามดังงานน่าอยู่ของชุมชนแห่งนี้ หลายคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จะให้ข้อมูลตรงกันว่า ตั้งแต่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2536 (ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว. 2542) ซึ่งได้เขียนให้ไว้กับหมู่บ้านแห่งนี้ ตั้งแต่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2536 (ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว. 2542) ซึ่ง คำกลอนนี้เป็นการฉายภาพในอุดมคติ หรืออุดมการณ์ที่แทนคำพูดในใจคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี นั่นก็คือ คำกลอนดังต่อไปนี้

น้ำสวย	แดดใส	ทรายทอง
ประคง	โอบไว	ในอ้อมขา
กะรณ	ให้ร่ม	ให้เงา
ให้เรา	รวมใจ	ให้กะรณ

การแสวงหาทางออกหรือทางเลือกของชุมชน

ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของหมู่บ้านท่องเที่ยว อันเป็นปัญหาที่สืบอย่างมาจากการพัฒนาไปสู่สังคมทันสมัยของภาครัฐ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ได้ถูกกระทำให้ชะงักงัน และเคลื่อนไหวช้าลง ทั้งนี้ โดยตัวของชุมชนเอง นั่นก็คือ กลุ่มของป้าเจกบุคคลในชุมชนที่มาร่วมตัวกันอยู่นั้น เขาได้ช่วยกันสร้างเครือข่าย สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และได้ร่วมสร้างบทต្រฐาน ของการอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเงื่อนไข และมีกติกาที่ยอมรับกันได้ดี รวมทั้งได้ร่วมกันสร้างระบบการจัดสรรอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวม ให้กระจายไปสู่คนทั่วไปในชุมชนให้มากขึ้น ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ หาดทราย ทะเล ลำธาร พืช สัตว์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้สามารถ

จัดการกับปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้ สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของสมาชิกได้ รวมทั้งทำให้สมาชิกสามารถบรรลุเป้าหมายหลายประการ ตลอดจนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนตอบสนองความต้องการของสมาชิกชุมชนได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น

กล่าวสำหรับกระบวนการแสวงหาทางออกหรือทางเลือกของชุมชนในการขจัดปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของชุมชนนั้น คือการรวมตัวกันเป็นชุมชน "รักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว" ที่มีอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนที่ดีไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลานในวันข้างหน้า โดย กระบวนการดำเนินงานของชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว มีดังต่อไปนี้

1. การมีกลุ่มผู้เริ่ม ซ่วยกันปรึกษาหารือถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน นั่นก็คือกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน รวมทั้งกลุ่มที่ปรึกษาชุมชน

2. การมีกลุ่มที่ปรึกษาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางเลือกในการแก้ปัญหา กลุ่มที่ปรึกษานี้ประกอบด้วยคนจากหลากหลายอาชีพ ประกอบด้วยนักวิชาการ นักธุรกิจ นักกฎหมาย สถาปนิก นักคิด นักเขียน นาร์มคิด ร่วมปรึกษาหารือ ให้ความคิดและคำแนะนำในด้านต่างๆ แก่ชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. การมีกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้ประกอบการอยู่ในชุมชน เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมรวมตัวกัน เพื่อช่วยเหลือผู้คนที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้ เข้ามามีส่วนร่วมเป็นพลังสนับสนุนให้การบริหารจัดการชุมชนของคณะกรรมการผู้บริหารท้องถิ่น ดำเนินการไปสู่ทิศทางที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมมากขึ้น

เงื่อนไขสำคัญ และสิ่งที่เป็นข้อจำกัด และมีผลต่ออุดมการณ์ของชุมชน

กล่าวได้ว่าเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดและส่งผลให้อุดมการณ์ของชุมชนท่องเที่ยวเกิดการปฏิบัติเพื่อให้มีการพัฒนาอุดมการณ์ร่วมกัน เพื่อสร้างชุมชนที่ดีไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลานในวันข้างหน้า ได้อย่างรวดเร็วไม่มากเท่าที่ควรนั้น มีดังต่อไปนี้

1. คน

ชุมชนแห่งนี้ยังขาดนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ที่มีความเหมาะสมและหลากหลายตามสภาพปัญหาและบริบทในพื้นที่ มีค่อนข้างน้อย มีผลต่อการร่วมคิดร่วมกำหนดทิศทางในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความเป็นไปได้ค่อนข้างช้า

2. เวลา

ช่วงเวลาของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม และร่วมประเมิน ของชุมชนรักษ์ชุมชนท่องเที่ยว ยังขาดความต่อเนื่อง หักนี้เนื่องมาจากการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่างก็มีภารกิจของตนเองค่อนข้างมาก

3. สถานที่

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถานที่ ถนนหนทาง สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยขาดการวางแผนเมืองและการบริหารจัดการที่ดี มีผลต่อการแก้ปัญหาค่อนข้างยากและไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

4. โครงสร้างทางสังคม

การจัดระเบียบบรรทัดฐาน กฎ ระเบียบต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งมีผลต่อการใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกการบริหารงานท้องถิ่น ค่อนข้างล้าสมัย และไม่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วของชุมชน

วิเคราะห์กระบวนการสะสมทุนของชุมชน โดยเฉพาะความหมายของคำว่า ทุนและการเปลี่ยนแปลงของทุนชุมชน

เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการสะสมทุนของชุมชน การเข้าร่วมประชุม และจากการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์ถึงกระบวนการสะสมทุนของชุมชน พบความหมายของคำว่า "ทุน" ในหมู่บ้านท่องเที่ยวว่ามีความหมายและเกี่ยวข้องกับเรื่องกระบวนการสะสมทุนชุมชน ดังต่อไปนี้

1. การร่วมคิด หาปัญหา

การร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมหาสาเหตุของปัญหาและร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านท่องเที่ยว ตามแนวคิดร่วมกันของชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว นั่นคือ ที่มาของแนวคิดและการดำเนินงานเรื่องทุนชุมชน

2. การร่วมหาทางเลือก วิเคราะห์ทางเลือก และเลือกทางเลือก

การร่วมกันหาทางเลือกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยการดำเนินงานของชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งมีสมาชิกอยู่หลายกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มร่วม กลุ่มเรือเร็ว กลุ่มแพลงโดย กลุ่มแท็กซี่ ตุ๊กตุ๊ก กลุ่มเรือหางยาว กลุ่มนมอนวด กลุ่มโรงเรียน กลุ่มร้านอาหาร กลุ่มร้านขายของที่ระลึก กลุ่มเจตสกี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผ้าบาติค เป็นต้น ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของคุณท่า แม่บ้านสตรีในหมู่บ้าน ซึ่งมีอาชีพรองคือเป็นหมอนวดชายหาดในฤดูกาลท่องเที่ยว ดังนี้

"น้องเป็นคนที่นี่ ก็ต้องก่อตัวด้วย (กรีดยางพารา) พอก่อขาย
ที่ไปก่อต้องหันมาทำอย่างอื่น ก็มาสมัครเข้าชุมชนหนองนวด ถ้าเราจะสมัคร
เข้าเปิดให้คนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกก่อน ถ้าคนนอกราชเข้ามาสมัครต้องมีคน
รับรอง ของเราว่าใช่ทะเบียนบ้านเดียๆ ก็รู้จักกันอยู่แล้วนี่ ชุมชนเขาก็จะอบรม
ให้ เขาให้ฝึกนวดกันเองก่อน ใหม่ๆ ก็จัดการเดี๋ยม (หัวเราะ) เราไม่ค่อย
คุณนะ ทำไปทำไปก็ค่อยๆ ดีขึ้น"

3. การที่กลุ่มอาชีพ ที่ปรึกษา ภาครัฐ ที่ร่วมมือในโครงการ เข้ามาร่วมวางแผน/โครงการ
การอย่างเป็นระบบ ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณชาย (อายุ 52 ปี) เจ้าของกิจการโรงเรเมชาัย
ทะเลที่ว่า

"ประชุมทุกเดือนครับ ! ท่านข้าวด้วยกันบ่อยในชุมชน กินไปปรึกษากันไป"

4. การที่ทุกกลุ่มร่วมปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีการประชุมบริการหารือ
ร่วมกันคิด หาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันเป็นระยะๆ

5. การที่ทุกกลุ่มร่วมกำกับ ติดตาม ประเมิน รวมทั้งนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการ
พัฒนาชุมชนและหมู่บ้านรักษาราชท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

สรุปความท้ายบท

นโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งเป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบัน มีผลต่อการเปลี่ยน
แปลงของหมู่บ้านในทุกมิติ ทั้งในด้านความเจริญของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ถนน น้ำ
ประปา ไฟฟ้า อาคารสิ่งก่อสร้าง ข่าวสารข้อมูล เทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่
ตามมาทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม การศึกษา ทั้งที่
เป็นปัญหาระดับโลกและในระดับพื้นที่ ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านท่อง
เที่ยว ตั้งแต่ยุคสังคมประเพณีมาจนถึงยุคแห่งการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของ
รัฐ หมู่บ้านแห่งนี้ได้มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานานาประการที่
ถูกโภคเข้าสู่พื้นที่อันสวยงามดงดิบแห่งนี้ กระบวนการปรับตัวของหมู่บ้านท่องเที่ยวได้เกิดขึ้น
ภายใต้การร่วมมือ ร่วมทำข้อเสนอแนะ ที่มีชื่อว่า "ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว" โดย
เงื่อนไขต่างๆ ทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวกับคน เวลา และสถานที่ เงื่อนไขเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้น
และมีผลต่อการดำรงอยู่ของหมู่บ้านท่องเที่ยวทั้งสิ้น ดังนั้น การนำยุทธศาสตร์ต่างๆ มาใช้

เป็นมาตรการ เป็นทางเลือกหรือเครื่องมือเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ
จึงเป็นหนทางสำคัญในการดำเนินงานตามกระบวนการแก้ปัญหาของหมู่บ้านแห่งนี้

บทที่ 5

กองทุนหมู่บ้านในระบบการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

ภายใต้แนวโน้มการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ที่ต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่าหลายทศวรรษ จนถึงสมัยบองนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ผู้นำรัฐบาลยุคปัจจุบัน นโยบายสำคัญของภาครัฐในยุคนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาวิกฤติในระดับชาติหลายประการ โดยประเด็นปัญหาสำคัญมากประการหนึ่งตามโครงการชี้ภาครัฐมุ่งเน้นที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นจากประเด็นปัญหาหลายประการดังกล่าวแล้ว คือ ปัญหามาตรฐาน ซึ่งรัฐบาลได้นำทางเลือกหลายประการมาใช้เพื่อแก้ปัญหามาตรฐานในปัจจุบัน อาทิ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการธนาคารประชาชัąน เป็นต้น ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่รัฐบาลมุ่งพัฒนาคือ ปัญหายาเสพติด ปัญหามาตรฐาน ปัญหานโยบายที่ขาดแคลน และการแก้ปัญหาของรัฐบาลตามประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงทั้งสี่ประเด็นแล้วนั้น มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยประเมินโครงการวิจัยประเมินผลการบริหารแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาชี้กระหวงมหาดไทยดำเนินการวิจัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาใน 10 จังหวัดทั่วประเทศ (สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2545) ในปี 2544-2546 รวม 10 จังหวัด คือ จังหวัดลำปาง พิษณุโลก ขัยนาท อ่างทอง ศรีสะเกษ นราธิวาส ปัตตานี ภูเก็ต และพังงา

ดังนั้น การนำเสนอในที่นี่ จึงจะขออธิบายถึง ประการแรก ที่มาและสภาพของกองทุนหมู่บ้าน ประการที่สอง สภาพของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในระบบการพัฒนา ประการที่สาม ปัญหามาตรฐานของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ประการที่สี่ วิธีการแก้ไขปัญหา ประการที่ห้า ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย และ ประการที่หก ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อชุมชน ดังต่อไปนี้

ที่มาและสภาพของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

1. ที่มาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

หมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นชุมชนเล็กๆ ตั้งอยู่บนเกาะที่ไม่ใหญ่สัก多么ะเพนนีเคย์อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์และภูมิทัศน์อันสวยงามของหาดทราย ทะเล ภูเขา และทุ่งนา มาตั้งแต่บริพากล ต่อมาชุมชนนี้ได้พัฒนาไปสู่ความเป็นภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น จากชุมชนเกษตรกรรมกล้ายเป็นชุมชนอุดสาหกรรมการโรงเรມและก่อสร้าง ท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน

เที่ยว ที่มีสภาพเป็นชุมชนสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จากสภาพหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะท่องเที่ยว โดยด้านตะวันตกของหมู่บ้านซึ่งอยู่ติดฝั่งทะเล ด้านตะวันออกติดภูเขา ระหว่างหาดทรายถึงเนินเขาจะมีที่ราบอยู่จำนวนหนึ่ง เดิมเป็นที่ราบที่มีการทำนา ปลูกข้าว มีเนินเข้าอันเรียวก่อ ซึ่งปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้ได้ถูกเจ้าของที่ดินขายที่ดินให้กับนายทุน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย โรงแรม ร้านค้า และสิ่งก่อสร้างต่างๆ จนเต็มพื้นที่ ส่วนพื้นที่ภูเขา ก็กำลังถูกแปรสภาพไปเป็นโรงแรมและบ้านพัก ที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ท้องทะเลอันสวยงามได้ชัด มีการปลูกสร้างบ้านพักอาศัยหลังใหญ่ ๆ หรูหรา เพียบพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เหล่านี้ คือบ้านพักตากอากาศซึ่งผู้ให้เช่ามุ่งหลักหลาຍคนได้ให้เช่ามุ่งลงทุนกว่า เจ้าของที่ดินที่แท้จริง ณ วันนี้ นั่นคือชาวต่างชาติ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของชุมชนท่องเที่ยว

สำหรับประชากรของหมู่บ้านท่องเที่ยวในปัจจุบัน จะถูกแบ่งกลุ่มโดยภาครัฐ ซึ่งได้มีการแบ่งเขตการปกครองหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยมีการจัดพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวทั้งหมด ไปอยู่ในเขตเทศบาลหมู่บ้านท่องเที่ยว คงเหลือพื้นที่ไม่มากนักประมาณร้อยละ 20 เท่านั้น ที่ยังคงอยู่ในความปกครองของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ดูแลเงินกองทุนหมู่บ้านซึ่งอยู่ในความดูแลของผู้ใหญ่บ้านนั้นได้อีกเพื่อให้คนในเขตเทศบาลที่เป็นสมาชิกเดิมในหมู่บ้านท่องเที่ยว เป็นสมาชิกกองทุนได้ด้วย

สำหรับประชากรในหมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งรวมทั้งชุมชนในเขต อบต. และชุมชนในเขตเทศบาล มีครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 81 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 228 คน เป็นชาย 117 คน หญิง 111 คน

สำรวจได้ต่อครอบครัว พบร่วมกันที่มีรายได้ปีละ 20,000-30,000 บาท ในขณะที่ห้ายครอบครัวที่มีรายได้ปีละมากกว่า 50,000.- บาท ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ระดับลึก รวมทั้งการสังเกตในปรากฏการณ์จริงพบว่า เนื่องจากมีผลต่อรายได้ของชาวบ้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็คือ ชาวบ้านในห้องถินที่เป็นคนดั้งเดิมจริง ๆ นั้น ถึงแม้ว่าจะมีการขายที่ดินส่วนใหญ่ของบรรพบุรุษไปแล้ว แต่ชาวบ้านหลายครอบครัว มากจะกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้เพื่ออยู่อาศัยของครอบครัว พวกเขายังไม่ขายที่ดินไปจนหมดทั้งแปลง โดยที่ดินที่ชาวบ้านขายไปนั้นมักจะอยู่ตามเส้นทาง ทุ่งนา สวนมะพร้าว สวนยางพารา และที่ราบติดชายทะเล ส่วนที่ดินซึ่งอยู่ชิดกันในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านจะเก็บเอาไว้สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยกับบุตรหลานเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เมื่อมีการขยายตัวของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการโรงแรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีคนเคลื่อนย้ายเข้ามาพักอาศัยและทำงานหา

กินในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงมากขึ้น มีผลต่อการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยและให้เช่ามากขึ้น

กระนั้น เงื่อนไขเดิมก่อนมีกองทุนหมู่บ้านก็คือ ชุมชนบ้านท่องเที่ยวเป็นชุมชนเครือญาติมาก่อน มีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันมาตั้งแต่ต้น จากบริบทเดิมซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีแต่ความสงบสุข ต่อมากจากกระแสดการเปลี่ยนผ่านของระบบการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และการพัฒนานามิมิติด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในพื้นที่ ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยสิ้นเชิง แต่คนในชุมชนซึ่งมีผู้นำที่ด้อยในชุมชนกลับไม่ได้ย่อท้อต่อปรากฏการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น ชุมชนได้จัดตั้งกลุ่ม “รักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” ขึ้น เป็นชุมชนที่มีเป้าหมายเพื่อวางแผนแก้ปัญหาและวางแผนอนาคต โดยกลุ่มดังกล่าวร่วมกับภาครัฐ คือเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมทั้งนักวิชาการ ได้รวมตัวกันเป็นโครงการ มีการจัดประชุมปรึกษาหารือปัญหาต่างๆ ในชุมชนร่วมกันเป็นระยะๆ และดำเนินการวางแผนแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาชุมชนในสามมิติ คือ (1) การป้องกันและแก้ไขปัญหา (2) การรักษาสิ่งดีงามให้ดำรงอยู่ และ (3) การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ให้กับหมู่บ้านท่องเที่ยว

ที่สำคัญก็คือ กลุ่มรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว “ไม่เพียงแต่จะได้มีการระดม ทุนทางเศรษฐกิจ หรือ ทุนเงินตรา เพื่อใช้เป็นกองกลางในการดำเนินงานของกลุ่มเป็นเงินรายล้านบาท แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในขณะเดียวกัน กลุ่มรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวและชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ก็ยังคงมี ทุนชุมชน ซึ่งในที่นี้หมายถึง ทุนทางสังคม วัฒนธรรม คือ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (สารทไทย) เป็นงานบุญร่วมกัน มีศาสนพุทธ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีธรรมเนียม “บอกไห้” ในงานแต่งงาน มีการ “บอกบุญ” ในงานบวชและงานมงคลต่าง ๆ และมี “งานศพ” เมื่อมรณตาย วิถีชีวิตที่ดีงามเหล่านี้ล้วนเป็น ทุนทางสังคม ที่มีผลต่อการขัดแย้งในชุมชนให้เกิดความรักใคร่ป้องดองกันมาโดยตลอด ในขณะเดียวกัน หมู่บ้านนี้ก็มี ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ทะเล หาดทราย ทุ่งนา ป่าไม้ และภูเขาที่สวยงามเป็นเลิศเป็นทุนที่มีคุณค่ามหาศาลจนประมาณค่ามิได้ของชุมชนแห่งนี้

ที่สำคัญก็คือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการภาคเกษตรกรรมมาเป็นธุรกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว กลุ่มรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวก็มีกระบวนการซ่วยเหลือให้คนในชุมชนประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับความทันสมัยที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น เกิดอาชีพบริการรับประทานอาหาร บริการบ้านเช่า บริการร้านอาหาร เครื่องดื่ม และอาหารว่างตามริมหาด รวมทั้งมีร้านอาหารภัตตาคารขนาดใหญ่เกิดขึ้น มีบริการหมอนวดชายหาด บริการรถตุ๊กๆ บริการเรือเจตสกี บริการเรือแคนู บริการเสริมสวยริมหาด และอาชีพเสริมต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปมากได้อย่างน่าชื่นชม และที่สำคัญก็คือ ชาวหมู่บ้านท่องเที่ยวหลายฝ่ายต่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อ ชุมชน

ของตัวเองและมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการร่วมวางแผนและดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างอนาคตของชุมชนที่ยั่งยืนและมีความสุข ให้สำหรับลูกหลานและคนรุ่นต่อไป

อย่างไรก็ดี ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมที่ทั้งถนน สิ่งปลูกสร้าง โรงเรียน อาคาร ร้านค้า บ้านพัก ห้องแถวให้เช่า มีผลต่อความเอื้อัดของชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งความเจริญเติบโตไปสู่ภาคอุดสาหกรรมตามแบบตัวนักดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาและความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ปัญหาขยะ สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย และปัญหาวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป จากปัญหาสารพันที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการรวมตัวกันของชาวบ้าน เป็น “ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” เป็นองค์กรที่ภาคีซึ่งมีสมาชิกชุมชนประกอบด้วยกลุ่มที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ รวมทั้งกลุ่มประชาชน ได้มาร่วมกันวางแผนเพื่ออนาคตของตัวเอง ด้วยจิตสำนึกของคนในชุมชนเอง แต่ไม่ใช่เป็นการรวมตัวกันเพื่อตัวเองในวันนี้ หากแต่เป็นการรวมตัวกันเพื่อพึงพา กันเอง เพื่ออนาคตของลูกหลานในหมู่บ้าน

จากเงื่อนไขคือบริบทของหมู่บ้าน ทั้งบริบททางกายภาพของหมู่บ้านที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงติดอันดับหนึ่งในสามของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกต้องการที่จะมาท่องเที่ยว เป็นชุมชนที่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้บริบทของจังหวัดที่กำลังเร่งพัฒนาไปสู่ภาคอุดสาหกรรมการบริการอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งบริบทดังกล่าว มีผลต่อการตัดสินใจเลือกหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นพื้นที่วิจัยของทีมนักวิจัยในโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน เพราะปรากฏการณ์ของหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง เป็นหมู่บ้านที่ไม่เพียงแต่จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงทางเศรษฐกิจเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นหมู่บ้านที่สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ จึงเป็นเงื่อนไขที่น่าสนใจว่าเมื่อมีกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านท่องเที่ยวได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านมาพร้อมๆ กับหมู่บ้านอื่นเป็นส่วนใหญ่ในปี 2544 ที่ได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านจำนวน 1,000,000 บาท ว่าจะส่งผลต่อหมู่บ้านเข้มแข็งแห่งนี้อย่างไร จึงทำให้ทีมผู้วิจัยเลือกที่จะทำการศึกษาวิจัยชุมชนแห่งนี้

สภาพของหมู่บ้านท่องเที่ยวในระยะแรกของการพัฒนา

กล่าวสำหรับสภาพการดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านนั้นคือการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พ布ว่า กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ในระยะแรกของการดำเนินกองทุนนี้ ผู้ใหญ่บ้านให้ความสนใจที่จะจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านท่องเที่ยวมีกองทุนหมู่บ้านอยู่แล้ว คือ “กองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงคิดว่าผู้จัดตั้งและรับผิดชอบ

กองทุนหมู่บ้านน่าจะต้องเป็นเทศบาลตำบลท่องเที่ยว แต่ด้วยเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เทศบาลตำบลท่องเที่ยวซึ่งเป็นเทศบาลใหม่ ยังไม่มีการจัดตั้ง ชุมชนของเทศบาล จึงไม่สามารถจัดตั้งกองทุนได้ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งดูแลประชาชนส่วนน้อยใน เขตปักครองตามกฎหมายประมาณ 100 คน จึงเป็นผู้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น โดยการรวม เอกประชาชนในเขตเทศบาลท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเป็นสมาชิกกองทุนไว้ด้วย ทั้งนี้ เพราะประชาชนในเขตเทศบาลท่องเที่ยวเคยเป็นสมาชิกของหมู่บ้านท่องเที่ยวมาก่อน ประชาชนกลุ่มนี้เพิ่งมาถูกแยกตัวออกไปจากหมู่บ้านท่องเที่ยวเนื่องจากหมู่บ้านนี้ถูกยกฐานะ จากสุขาภิบาลตำบลท่องเที่ยวไปเป็นเทศบาลตำบลท่องเที่ยว แต่ด้วยภารกิจชีวิตของคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ รวมทั้งที่ตั้งทาง ภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างใกล้ชิดกันของคนในชุมชน ตลอดจนความผูกพันกันในฐานะสมาชิกของ ชุมชนที่ต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน มีผลต่อการเชื่อมโยงให้คนในชุมชนไม่สามารถแยก ออกจากกันได้

ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ณ ตำบลท่องเที่ยว จะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ ภาครัฐซึ่งนำระเบียบเกี่ยวกับกองทุนไปแจ้งให้คุณในหมู่บ้านได้ทราบ มีผลต่อการปฏิบัติตาม ระเบียบของกองทุนที่ค่อนข้างจะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระเบียบเกี่ยวกับการกู้และการผ่อนชำระเงินกู้ ซึ่งค่อนข้างจะเน้นความสามารถในการผ่อน ชำระมากกว่าเน้นที่วัตถุประสงค์ของการขอ กู้ ต่อมาคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว จึงได้จัดเสนากรุ่มประชาคมกองทุนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความสะอาดเข้าใจแนวทาง ดำเนินงานและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน รวม 3 ครั้ง มีผลให้ทุกฝ่ายทั้งผู้กู้ สมาชิกกองทุน และผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจการดำเนินงานตามปรัชญาของกองทุน มากขึ้น

2. สภาพปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 โดยเริ่ม จากการรวบรวมสมาชิก และเก็บเงินค่าสมัครของสมาชิก แต่ในระยะเริ่มแรกนั้น ยังไม่มีการ ให้กู้เงิน เนื่องจากวัสดุคงเหลือไม่ได้ใช้บ่อย จึงเป็นเพียงการรวบรวมสมาชิก เพื่อรอเงิน กองทุน 1,000,000 บาท จากรัฐบาล

วิธีการเลือกคณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว จะคล้ายกับการเลือก คณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้านอื่นทั่วไป คือ จะมีการเรียกประชุมสมาชิกทั้งหมดของกอง ทุน และจึงให้สมาชิกเสนอชื่อนักคิดที่ต้องการให้เป็นคณะกรรมการกองทุน และให้ริบบิล์ดมีอ ให้เหตุ ว่าใครมีคุณภาพมากที่สุด คณบันก์จะได้เข้าเป็นคณะกรรมการ โดยเงื่อนไขประการ

สำคัญในการเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวก็คือสมาชิกส่วนใหญ่ต้องการให้กรรมการเป็นผู้ที่มีอาชีพที่แน่นอนและมั่นคงอยู่แล้วเข้ามาทำงานเพื่อกรรมการกองทุนจะได้ไม่เป็นกังวลในเรื่องการหารายได้หรือการมีงานทำ โดยสมาชิกมีแนวคิดว่าผู้ที่ยังมีงานทำไม่แน่นอนและไม่มั่นคงเท่าที่ควรเข้ามาทำงานเป็นคณะกรรมการในกองทุนหมู่บ้าน เข้าอาจจะทำงานได้ไม่เต็มที่ เพราะต้องออกไปทำงานทำเพื่อหารายได้ด้วย

อีกประเดิ่นที่สำคัญคือสมาชิกบางส่วนคิดว่า การเข้ามาเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ไม่มีค่าตอบแทน ผู้ที่เข้ามาทำงานเป็นกรรมการกองทุนถ้าเป็นผู้ที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้ประจำที่แน่นอน อาจได้รับความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพหรือหารายได้ ดังนั้น แนวคิดข้างต้นจึงมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวมาแล้ว 2 ชุด ชุดที่ทำอยู่ในปัจจุบันเป็นกรรมการชุดที่ 2 ซึ่งในการเลือกกรรมการชุดที่ 2 จะแตกต่างจาก การเลือกครั้งแรกไม่มากนัก คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชุดที่ 2 ส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการคนเดียวกับคณะกรรมการชุดที่ 1 นั่นก็คือ มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวชุดปัจจุบัน จำนวนรวม 11 คน จำแนกเป็นกรรมการเพศชาย 4 คน หญิง 7 คน กรรมการชุดนี้จะมีอาชีพที่แน่นอนของตนเองคือ ประกอบอาชีพส่วนตัว รับจ้าง ค้าขาย แม่บ้าน และขับรถรับจ้าง ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

ลำดับที่	ชื่อ-ชื่อสกุล	อาชีพ	ตำแหน่ง
1.	นายนิล	ธุรกิจส่วนตัว	ประธาน
2.	นางสาวดา	ทำร่วม	ผู้ช่วยหรือภูมิคุก
3.	นางสาวแดง	แม่บ้าน	เลขานุการ
4.	นางสาวส้ม	รับจ้าง	ผู้ช่วยเลขานุการ
5.	นางสาวเขียว	ค้าขาย	รองประธาน
ลำดับที่	ชื่อ-ชื่อสกุล	อาชีพ	ตำแหน่ง

6.	นางสาวชุมพู	รับจ้าง	บันทึกกองทุนหมู่บ้าน
7.	นายดำ	ข้าราชการรับจ้าง	ประชาสัมพันธ์
8.	นายน้ำเงิน	รับจ้าง	เหตุณภูมิค
9.	นายขาว	ค้าขาย	ติดตามตรวจสอบ
10.	นางเหลือง	รับจ้าง	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
11.	นางดอง	แม่บ้าน	คณะกรรมการ

ที่มา สำนักงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ. 2546.

อย่างไรก็ได้ จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว พบร
ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศ อาชีพ และวงเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

ข้อมูล	เพศ (ชาย)	เพศ (หญิง)	อาชีพ รับจ้าง	อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว	วงเงินกู้ (บาท/คน)
จำนวน (คน)	79	113	125	67	20,000

ตาราง 4 รายชื่อสมาชิกผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

ชื่อ-ชื่อสกุล	อายุ(ปี)	อาชีพ	จำนวนเงิน กู้(บาท)	วัตถุประสงค์การกู้	การคืนเงินกู้	
					ตรง ตาม กำหนด	ไม่ตรงตาม กำหนด/ เหตุผล
1.นางก	47	หมอนวด	20,000	เข้ารถรับจ้าง	3	-
2.นางข	38	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	3	-
3.นางค	33	รับจ้าง	20,000	ซ่อมรถตู้ก Ara	3	-
4.นางง	31	รับจ้าง	20,000	ซ่อมรถรับจ้าง	3	-
5.นางจ	34	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
6.นางฉ	34	รับจ้าง	20,000	ซ่อมเครื่องหายาก	3	-
7.นางช	49	รับจ้าง	20,000	ทำการค้า	3	-
8.นายช	46	รับจ้าง	20,000	ต่อเติมที่พักอาศัย	3	-
9.นางณ	-	ค้าขาย	20,000	ลงทุนค้าขาย	3	-
10.นางสาวณู	36	รับจ้าง	20,000	ซ่อมแซมบ้านเช่า	3	-
11.นางภ	37	ค้าขาย	20,000	เป็นทุนสำรองการค้า	3	-
12.นายภ	41	รับจ้าง	20,000	ต่อเติมบ้าน	3	-
13.นายฐ	31	รับจ้าง	20,000	ทำสวน	3	-
14.นางฑ	38	ค้าขาย	20,000	ซ่อมรถรับจ้าง	3	-
15.นางณ	36	รับจ้าง	20,000	กิจการนวดแผนโบราณ	3	-
16.นางณ	30	ทำร่ม	20,000	ซื้อก้าอี้และเตียงผ้าใบ	3	-
17.นายด	32	รับจ้าง	20,000	ซ่อมรถรับจ้าง	3	-
18.นางต	27	รับจ้าง	20,000	ซื้ออุปกรณ์ นวดแผนโบราณ	3	-
19.นางถ	22	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
20.นางท	40	รับจ้าง	20,000	ซื้ออุปกรณ์ นวดแผนโบราณ	3	-
21.นางธ	46	รับจ้าง	20,000	ซื้ออุปกรณ์ซักรีด	3	-
22.นายณ	60	รับจ้าง	20,000	ทุนการศึกษาบุตร	3	-
23.นายบ	38	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	3	-

ชื่อ-ชื่อสกุล	อายุ(ปี)	อาชีพ	จำนวนเงินกู้ (บาท)	วัตถุประสงค์การกู้	การคืนเงินกู้	
					ตรงตามกำหนด	ไม่ตรงตามกำหนด/ เหตุผล
24.นายป	32	รับจำนำ	20,000	ซื้อมรถตู้กษา	3	-
25.นางผ	38	รับจำนำ	20,000	ค้าขาย	3	-
26.นางฝ	29	รับจำนำ	20,000	ทุนเลี้ยงสัตว์	3	-
27.นายพ	39	รับจำนำ	20,000	ทุนการศึกษาของบุตร	3	-
28.นายภ	45	รับจำนำ	20,000	ทุนการศึกษาของบุตร	3	-
29.นายม	52	รับจำนำ	20,000	ซื้อมเรือและเครื่อง	3	-
30.นายย	30	รับจำนำ	20,000	ค้าขาย	3	-
31.นายร	31	รับซ้อมรถ จักรยาน ยนต์	20,000	ซื้อคุปกรณ์ซ้อมรถ จักรยานยนต์	3	-
32.นายล	50	ธุรกิจส่วน ตัว	20,000	ค้าขาย	3	-
33.นางว	52	ทำสวน	20,000	ค้าขาย	3	-
34.นางศ	32	รับจำนำ	20,000	ปลูกบ้าน	3	-
35.นางช	53	ตัดผม	20,000	ทุนการศึกษาบุตร	3	-
36.นายส	36	รับจำนำ	20,000	ซื้อมเรือ	3	-
37.นางสาวห	-	รับจำนำ	20,000	ผ่อนรถ	3	-
38.นางฟ	52	รับจำนำ	20,000	ค้าขาย	3	-
39.นางอ	50	รับจำนำ	20,000	สร้างบ้าน	3	-
40.นางสาวอ	35	รับจำนำ	20,000	ซื้อมรถรับจำนำ	3	-
41.นายເຂ	23	รับจำนำ	20,000	ซื้อมรถแท็กซี่	3	-
42.นางสาวປີ	39	เสริมสวย	20,000	ซื้อคุปกรณ์เสริมสวย	3	-
43.นางສື	-	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	3	-
44.นางสาวดີ	34	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	3	-

ชื่อ-ชื่อสกุล	อายุ(ปี)	อาชีพ	จำนวนเงินกู้ (บาท)	วัตถุประสงค์การกู้	การคืนเงินกู้	
					ตรงตามกำหนด	ไม่ตรงตามกำหนด,เหตุผล
45.นางสาวอี้	21	รับจ้าง	20,000	ซื้อมแซมที่อยู่อาศัย	3	-
46.นายเอฟ	38	รับจ้าง	20,000	ทำร้านอาหาร	3	-
47.นางสาวจี	33	ค้าขาย	20,000	ลงทุนค้าขาย	3	-
48.นางเอก	34	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	3	-
49.นางสาวไอ	36	ค้าขาย	20,000	ขายข้าวแกง	3	-
50.นางเจ	26	รับจ้าง	20,000	ค้าขายเลือฟ้า	3	-
51.นายเด	42	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
52.นางแอล	38	ทำร่ม	20,000	ค้าขาย	3	-
53.นางเอ็ม	35	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	3	-
54.นายเอน	34	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
55.นายໂໂ	40	ขับรถแท็กซี่	20,000	ซื้อเครื่องยนต์รถรับจ้าง	3	-
56.นาง菲	30	ค้าขาย	20,000	ซื้อมเรือ	3	-
57.นางคิว	31	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
58.นางอาร์	36	ค้าขาย	20,000	เงินทุนหมุนเวียน	3	-
59.นายเอส	32	ซักรีด	20,000	เปิดร้านเสริมสวย	3	-
60.นางที	40	รับจ้าง	20,000	ทำธุรกิจส่วนตัว	3	-
61.นายญู	27	ทำเรือ	20,000	ซื้อมเรือ	3	-
62.นายวี	52	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
63.นางดับเบิล	26	รับจ้าง	20,000	ค้าขาย	3	-
64.นายเอ็ก	58	รับจ้าง	20,000	ซื้อมรถ	3	-
65.นาย瓦ய	19	ทำร่ม	20,000	ซื้ออุปกรณ์ค้าขาย	3	-
66.นางซี	32	ค้าขาย	20,000	ต่อเติมบ้าน	3	-
67.นายญู	43	รถรับจ้าง	20,000	ซื้อมรถตู้ๆ	3	-

ชื่อ-ชื่อสกุล	อายุ(ปี)	อาชีพ	จำนวนเงินกู้ (บาท)	วัตถุประสงค์การกู้	การคืนเงินกู้	
					ตรงตามกำหนด	ไม่ตรงตามกำหนด/ เหตุผล
68.นาง humili	32	ทำร่วมผ้า ใบ	20,000	ค้าขาย	3	-
69.นางเม瓦	36	รับจ้าง	20,000	ซื้ออุปกรณ์นวดชายหาด	3	-
70.นางจิต	35	แม่บ้าน	20,000	ซ่อมแซมบ้าน	3	-
71.นางสาวมี	38	ค้าขาย	20,000	ทำร้านค้า	3	-
72.นางเพ็ญ	38	รับจ้าง	20,000	ซื้ออุปกรณ์ก่อสร้าง	3	-
73.นางใส	43	ค้าขาย	20,000	ซ่อมรถ	3	-
74.นายจบ	32	ขับรถรับ จ้าง	20,000	ซ่อมรถตู้ๆๆ	3	-
75.นายดัง	34	รับจ้าง	20,000	ต่อเติมบ้าน	3	-
76.นางสี	51	รับจ้าง	20,000	ซุดบ่อน้ำตื้น	3	-
77.นายสิน	31	รับจ้าง	20,000	เปิดร้านซ่อม อุปกรณ์ไฟฟ้า	3	-
78.นายдин	40	ค้าขาย	20,000	ค้าขาย	-	เนื่องจาก สภาพ เศรษฐกิจไม่ ดี
79.นางสาย	41	รับจ้าง	20,000	ซ่อมรถ		เนื่องจาก สภาพ เศรษฐกิจไม่ ดี

จากตาราง 4 พบร่วมกันว่า ในจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวที่เป็นผู้กู้เงินกองทุน เป็นสมาชิกเพศชาย จำนวน 27 คน เพศหญิง จำนวน 52 คน มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 125 คน อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 67 คน โดยเป็นการกู้ไปเพื่อทำการในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวงเงินกู้ของผู้กู้เงินกองทุนทุกคน จะเท่ากันทั้งหมดคือ กู้เต็มวงเงินรายละ 20,000 บาท และเป็นที่น่าชื่นชม

ว่าในจำนวนผู้กู้ทั้งสิ้น 79 ราย มีผู้ที่สามารถผ่อนชำระเงินกู้ได้ตามกำหนดเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 97.5 ของจำนวนผู้กู้ทั้งหมด ส่วนจำนวนผู้กู้ที่ไม่สามารถชำระเงินกู้ได้ตามกำหนด มีเป็นส่วนน้อยเพียง 2 รายเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของจำนวนผู้กู้ทั้งหมดโดยมีเหตุผลของ การไม่ผ่อนชำระเงินกู้คือภาวะเศรษฐกิจไม่ดี

จากข้อมูลที่เป็นรูปธรรมด้านการชำระเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ชี้ง พ布ว่า สมาชิกส่วนใหญ่ที่เป็นผู้กู้เงินกองทุน จำนวนร้อยละ 97.5 ของสมาชิกผู้กู้เงินกองทุนทั้งหมด คือ ผู้ที่สามารถชำระเงินกู้ได้ตามกำหนดซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะตรงกับข้อมูลที่พบจาก การสัมภาษณ์ระดับลึกเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางวิถีประชาในการทางหนี้เงินกู้ซึ่งได้ผลดีมากในหมู่บ้านแห่งนี้

อย่างไรก็ตี ถึงแม้ว่ากองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวจะมีปัญหาอยู่บ้างในช่วงแรกๆ ของการ ก่อตั้งกองทุนในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งการดำเนินงานกองทุนของเจ้าหน้าที่จะถือปฏิบัติตามระเบียบ ว่าด้วยกองทุนหมู่บ้าน ปี 2544 โดยเคร่งครัด ในขณะที่การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับ สมาชิกกองทุนและผู้กู้ยังไม่เพียงพอ มีผลต่อความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างกรรมการกองทุน กับผู้กู้ ต่อมาในช่วงปี 2545-2546 เนื่องจากกรรมการกองทุนและผู้กู้ได้มีการพบปะกันทุกเดือน ณ สถานที่ตั้งของกองทุนซึ่งตั้งอยู่ในวัด ได้มีการพูดคุย เสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนโดยใช้เอกสารแจกทุกเดือน มีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดี และมีความเข้าใจที่ค่อนข้างตรงกันมากขึ้นในกลุ่มตั้งกล่าว

ด้วยเหตุนี้ เมื่อกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้พยายามแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2544 ถึงปัจจุบัน มีผลต่อการดำเนินงานที่ค่อนข้างราบรื่นขึ้นเป็นลำดับในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่อง จากกองทุนหมู่บ้านมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำค่อนข้างสูง มีความสามารถองุนที่มุ่งมั่น ทำงานจริงจัง เพื่อกองทุน มีการติดต่อสื่อสารข้อมูลและติดตามงานกองทุนอย่างใกล้ชิด ทำให้จำนวน สมาชิกค้างชำระเงินกู้ลดลง กองทุนหมู่บ้านจึงส่งผลดีต่อชุมชนคือ เป็นทางเลือกในการแก้ ปัญหาขาดรายได้จากการประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ซึ่งมีรายได้ลดลงอย่างมากในช่วงหน้าฝน คนเหล่านี้จึงได้พึงพิงกองทุนหมู่บ้าน โดยในหน้าฝน สมาชิก จะกู้เงินกองทุนหมู่บ้านออกมายืดประ邈ชนเพื่อการปรับปรุง ซ่อมแซมอุปกรณ์ และเครื่องใช้ที่ เป็นเครื่องมือในการทำมาหากิน เพื่อนำมาใช้ประ邈ชนในการหารายได้ในช่วงเทศกาล ท่องเที่ยวในหน้าหนาวและหน้าร้อน มีผลต่อความมั่นคงในอาชีพของคนในชุมชน คนที่เป็นผู้ ประกอบการในกิจการขนาดเล็ก ทำให้ได้เงินทุนหมุนเวียนในอาชีพมากขึ้นจากการกู้เงินกอง ทุน และในปัจจุบันพบว่า หลายรายสามารถส่งคืนเงินกู้ได้ตรงตามสัญญามากกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นช่วงปีแรกของการมีกองทุนหมู่บ้านแห่งนี้

ข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาแนวลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลักของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็พบทั้งข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. ข้อดีของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้แก่

- 1.1 ชาวบ้านก้มีความพึงพอใจที่มีกองทุน เพราะเงื่อนไขและวิธีการกู้ยืมค่อนข้างทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก
- 1.2 การกู้และการนำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ในการบริหารความชัดข้องเดือดร้อนของชาวบ้าน สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว เป็นที่พึงพอใจของผู้กู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 ถึงแม้ว่ากองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวจะมีกรรมการกองทุนจำนวนน้อย แต่ก็พบว่าการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในขณะนี้ ยังมีความเป็นไปได้และค่อนข้างน่าพึงพอใจในระดับหนึ่ง เพราะความเสียสละของผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการบริหารกองทุน คือ ผู้ใหญ่บ้านและเลขานุการกองทุนที่พยายามบริหารจัดการกองทุนอย่างเต็มศักยภาพ

2. ปัญหางang ประการเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวมีค่อนข้างน้อย เรื่องที่เป็นปัญหาอยู่บ้างก็คือ

- 2.1 สมาชิกยังขาดความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านและไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าประชุมมีผลต่อความกังวลใจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว และทำให้สมาชิกไม่สามารถติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง ทำให้ขาดข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกองทุน

2.2 การกู้ยืมเงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เป็นการเสริมอาชีพเดิมเป็นส่วนใหญ่ กีบจะไม่มีการสร้างอาชีพใหม่ เพราะวงเงินที่ให้กู้ค่อนข้างน้อย ประกอบกับอาชีพของสมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นอาชีพที่เกี่ยวเนื่องกับการทำท่องเที่ยวนั้น ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนรักษามหาบ้านท่องเที่ยวเป็นกองทุนหลักของชุมชนอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น กองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาท ของภาครัฐ จึงค่อนข้างที่จะมีลักษณะเป็นกองทุนเสริม ไม่ใช่กองทุนหลักของหมู่บ้าน

- 2.3 ปัญหาประการหนึ่งของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวก็คือ การหากองทุนท่องเที่ยว ทำได้ค่อนข้างยาก ในขณะที่สมาชิกส่วนใหญ่จะปฏิเสธการเป็นกรรมการกองทุน ทั้งนี้ เพราะเกรงว่าจะต้องรับผิดชอบเบินกู้ถ้าสมาชิกไม่ส่งใช้เงินกู้

2.4 ปัญหาผู้กู้บังคับไม่คืนเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือน ในขณะที่ผู้กู้ส่วนใหญ่ชำระเงินกู้ตรงตามเวลาที่กำหนด เรื่องนี้จึงเป็นปัญหาที่น้อยที่สุดของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในช่วงนี้ จากปัญหาเดิมที่ทวีขึ้นเป็นปัญหาดินพอกทางหมู ในขณะที่คนกู้เก่าไม่คืนเงิน มีผลต่อสภาพปัญหาขาดเงินให้กู้ ซึ่งปัญหานี้ พบร่วมกับปัญหาที่มีความต่อเนื่องไปถึงผู้กู้รายใหม่ซึ่งจะไม่ได้กู้ ตัวอย่างเช่น กลุ่มหมอนวดชายหาด กู้เงินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว เพื่อนำไปซื้ออุปกรณ์การนวดตามชายหาด เช่น เตียงไม้ ที่นอน ชั่งกลุ่มอาชีพนี้ได้เรียนรู้จากบริษัทฝีกันดู โดยรายได้ของกลุ่มหมอนวดชายหาดในฤดูกาลท่องเที่ยว ประมาณ 250-300 บาท ต่อเวลานวดหนึ่งชั่วโมง แต่เมื่อถึงหน้าร้อน หรือที่ชาวบ้านเรียกวันว่า หน้าโลว์ (low season) กลุ่มหมอนวดชายหาดจะขาดรายได้ มีผลต่อการไม่คืนเงินกู้ ผู้กู้รายใหม่จึงไม่สามารถกู้เงินของกองทุนได้ แต่เมื่อรวมการกองทุนนำมารวบรวมทางวิธีประชาและมาตรการควบคุมทางสังคมมาใช้ในการห่วงเงินกองทุน มีผลให้ปัญหาไม่ชำระหนี้หมดไป

2.5 ในการเลือกตั้งกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวชุดใหม่ ชั่วขณะนี้ คณะกรรมการชุดปัจจุบันของกองทุนกำลังดำเนินการจัดทำงบดุล และรายงานสรุปผลการดำเนินงาน โดยการเลือกตั้งกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านชุดใหม่ พบร่วมกับคณะกรรมการกองทุนบังคับในคณะกรรมการชุดเดิมไม่ได้รับเลือกและบังคับได้รับเลือกเข้ามาอีก และมีแนวโน้มว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งใช้เงินกู้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ เพราะมีการพบปะสนทนาก្នុងชุมชนที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกกองทุน ซึ่งทำให้สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความไม่満ใจในข้อบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาในการส่งใช้เงินกู้ ว่าจะได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามความต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกและกรรมการกองทุน

2.6 ปัญหาขาดที่ตั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว มีผลทำให้กองทุนไม่มีที่ทำการที่แน่นอน

วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

จากการศึกษาถึงข้อดีและปัญหาที่เป็นจุดอ่อนของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และโดยการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีทั้งผู้กู้เก่า ผู้กู้ใหม่ กรรมการกองทุน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระสงฆ์ ครู ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนที่เห็นเหตุการณ์การดำเนินงานส่งชำระเงินกู้ในทุก ๆ เดือน ทำให้ได้พบกลวิธีที่มีผลต่อการแก้ปัญหาได้อย่างน่าพึงพอใจค่อนข้างมากของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวทางแก้ไขปัญหาสมาชิกเข้าประชุมค่อนข้างน้อย ซึ่งส่งผลให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนหมู่บ้านไม่มากนัก ได้แก้ไขโดยให้สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนเป็นผู้ตักเตือนกันในเรื่องการเข้าประชุมเพื่อรับความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านและเรื่องอื่นๆ รวมทั้งทำการปิดประกาศข้อความในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกไว้บนบอร์ด เพื่อให้สมาชิกได้อ่านและรับทราบกันอย่างทั่วถึง ในวันที่มาติดต่อกับสำนักงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว

1. วิธีการแก้ไขปัญหาผู้ถูกบังคับไม่ส่งเงินใช้คืนเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนได้ดำเนินงานโดยการหาวิธีการ/คิดระบบให้คนคืนเงิน เพื่อให้ผู้ถูกหักรายเก่าและรายใหม่สามารถกู้เงินต่อได้ ซึ่งกลวิธีเหล่านี้มีผลต่อการแก้ปัญหาสมาชิกไม่ส่งเงินใช้คืนเงินกู้ได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวมีปัญหานี้น้อยมากในปัจจุบัน คือ

1.1 จัดระบบการคืนเงินกู้ โดยใช้มาตรการทางสังคมวัฒนธรรม/วิถีประชาในการควบคุมให้คนชำระเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด โดยมีมาตรการดังต่อไปนี้

1.1.1 กรรมการกองทุนเป็นผู้ติดตามทางเงินกู้จากผู้กู้โดยตรง โดยใช้ความเป็นมิตรและปิยราชา

1.1.2 กรรมการกองทุนเป็นผู้ติดตามทางเงินกู้โดยผ่านทางญาติผู้ใหญ่ที่ผู้กู้เคารพนับถือ/เกรงใจ

1.1.3 กรรมการกองทุนติดตามทางเงินกู้จากสมาชิกในครอบครัวของผู้กู้ เช่น สามี ภรรยา บุตรหลาน

1.1.4 กรรมการกองทุนติดตามทางเงินกู้จากสมาชิก โดยให้คำแนะนำ/ยื่นเงื่อนไขกับผู้กู้และญาติว่า ถ้าผู้กู้ยังไม่ชำระหนี้ตามกำหนดให้ถูกต้อง ต่อไปผู้กู้จะคงกู้เงินไม่ได้อีก รวมทั้งถ้าญาติของผู้กู้จะขอ กู้จะกู้ไม่ได้ด้วย

1.1.5 ให้คำแนะนำว่า กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว มีแนวโน้มจะเพิ่มยอดเงินกู้เป็น 20,000 - 40,000 บาท เนื่องจากมีผู้กู้ส่วนใหญ่ชำระหนี้ตามกำหนด มีผลให้กองทุนมีเงินกู้ในโครงการคงเหลือมาก

1.1.6 ในวันที่ 3 ของทุกๆ เดือน เวลาประมาณ 08.00-10.00 น. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวและผู้กู้จะมาชุมนุมกันเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการชำระหนี้เงินกู้ให้กับเลขานุการกองทุนหมู่บ้าน ณ ศาลาวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของคนในหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนจะนิมนต์พระสงฆ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาจำนวนมากนั่งดูการดำเนินงาน มาให้กำลังใจผู้ชำระเงินกู้ รวมทั้งมาอบรมสั่งสอนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบพร้อมทั้งรู้จักกับกองทุนอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ร่วมกันของคนทุกคนในหมู่บ้าน

1.2 ในวันที่ 3 ของทุกๆ เดือน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวจะจัดบอร์ดข้อมูลเพื่อสื่อสารให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุน เช่น ประกาศรายชื่อ

สมาชิกที่มีการชำระเงินกู้อย่างสม่ำเสมอ และไม่สม่ำเสมอ ข้อมูลความก้าวหน้าเกี่ยวกับกองทุนและข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยจัดบอร์ดนี้วางแผนทางศalaวัตที่เป็นสถานที่นัดพบชำระหนี้ของทุน รวมทั้งเป็นสถานที่กลางในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน และจะไม่มีการลบชื่อสมาชิกที่ไม่เคารพบรรทัดฐานของกองทุนออกจากบอร์ดจนกว่าผู้กู้จะมาชำระหนี้ให้เรียบร้อย กลวิธีควบคุมทางสังคม เช่น มีผลต่อการแก้ปัญหาไม่ชำระเงินกู้ได้

1.3 นิมนต์พระมาเยี่ยม อบรมสั่งสอนสมาชิกกองทุน เพื่อกล่าวลาให้สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจและตระหนักรถการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกองทุนมากขึ้น

1.4 ขอความอนุเคราะห์จากวัดกลางหมู่บ้าน ขอใช้ศalaวัตเป็นที่ตั้งสำนักงานโครงการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อแก้ปัญหาไม่มีที่ตั้งสำนักงานกองทุน และทางวัดกลางหมู่บ้านได้ออนุญาตให้ใช้สถานที่ ในการประชุมหรือทำกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านได้อย่างต่อเนื่องตลอดมา

ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในแนวลึก และจากการสังเกตการดำเนินงานกองทุนของหมู่บ้านแห่งนี้ติดต่อกันอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาร่วม 8 เดือน ได้พบข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการให้ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว มีจุดแข็งที่ความรับผิดชอบของกรรมการและสมาชิกซึ่งมีความเข้าใจและยอมรับข้อเท็จจริงของปัญหา กรณีที่มีสมาชิกบางคนไม่สามารถส่งให้เงินกู้ตามกำหนดชำระไม่ใช่ถูกกล่าวท่องเที่ยว ทำให้สมาชิกไม่มีรายได้มาชำระหนี้ แต่ขอให้สมาชิกให้คำมั่นสัญญากับกรรมการและประชาคมกองทุนว่า เมื่อถึงถูกกล่าวท่องเที่ยว และมีรายได้เป็นปกติ สมาชิกจะส่งให้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยและค่าปรับ คำมั่นสัญญาที่สมาชิกให้ไว้ต่อประชาคมกองทุนเช่นนี้ คือว่าจะสัตย์ที่เมื่อถึงเวลาสมาชิกก็ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นที่ทำให้ไม่เกิดความเสียหายกับเงินกองทุน ซึ่งเชื่อว่า ในอนาคตถ้าประชาคมในหมู่บ้านท่องเที่ยวพยายามทำให้สมาชิกในหมู่บ้านนี้ได้มีการรวมตัวกันในกลุ่มอาชีพมากขึ้น มีการต่อยอดของทุนทางสังคมที่มีอยู่อย่างดีในหมู่บ้านอยู่แล้ว คือ มีการแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือกันใน

กลุ่มอาชีพและต่างกลุ่มอาชีพมากขึ้น จะมีผลต่อการแก้ปัญหาการชำรุดเงินกู้ ซึ่งจะทำให้กองทุนบรรลุวัตถุประสงค์หลักได้มากยิ่งขึ้น

1.2 สำหรับจุดอ่อนของกองทุน คือจะเบี่ยบคนละภาระภาระของทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติค่อนข้างตึงตัว เช่น วงเงินกู้ค่อนข้างต่ำ และระยะเวลาการส่งใช้เงินกู้ซึ่งค่อนข้างสั้น ยังไม่ครอบคลุมช่วงของการผลิตและจำหน่ายผลผลิต มีผลทำให้สมาชิกนำเงินกู้ไปสร้างอาชีพใหม่อย่างครอบคลุมได้น้อย และนำเงินมาชำระหนี้เงินกู้ได้ค่อนข้างยาก ดังนั้น จึงควรปรับปรุงเรื่องช่วงเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสมครอบคลุมช่วงเวลาของการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งต้องขึ้นกับฤดูกาลและเงื่อนไขขึ้นที่จำเป็นของเกษตรกร

1.3 ในส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งมีภาระอบรมอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ระดับล่าง ซึ่งมีความเคยชินกับกองทุนอื่นๆ มาก่อน จึงมักจะเน้นการดำเนินอยู่ของกองทุนมากกว่าการอบรมและการสร้างงาน และค่อนข้างจะให้เวลา กับกองทุนค่อนข้างน้อย ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินงานกองทุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น เช่น

1.3.1 การเสริมความรู้ความเข้าใจในนโยบายและการปฏิบัติ

1.3.2 การนำเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการกองทุนไปฝึกอบรม ศึกษาดูงานในหมู่บ้านที่ดำเนินงานได้ผลดี

1.3.3 การวิจัยและพัฒนากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี

1.4 ควรศึกษาพฤติกรรม และมาตราการในการจัดการกับปัญหาภัยธรรมชาติที่ยังเป็นเยาวชนที่ค่อนข้างอายุน้อย มาทำมาหากินตามแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทำงานอยู่ในบาร์ เปียร์ มีพฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมอื่นๆ ที่ไม่เหมาะสม เช่น แสดงพฤติกรรมทางเพศโดยเปิดเผยในที่สาธารณะ พูดจาลามก สาปแช่ง ทั้งขณะไม่เป็นที่ ชอบอยู่ตามถนน ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

2.1 ควรมีการวิจัยในแนวลึกเพื่อประเมินความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เกี่ยวข้องถึงกระบวนการและเงื่อนไขที่แท้จริง ที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ต่างๆ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยระดับลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริงในหมู่บ้านต่างๆ ที่มีบริบทหลากหลายในทั่วประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการและเงื่อนไขที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้าน

2.3 ควรขยายผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ทั่วประเทศให้มากขึ้น

2.4 ควรนำผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้าน เพยเพรเป็นเอกสาร ข้อมูลข่าวสาร ผ่านทางสื่อต่างๆ ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น

ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อทุนชุมชน

ในที่สุด จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบร่วมกัน ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อทุนชุมชนก็คือ หมู่บ้านท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะเป็นหมู่บ้านที่ได้รับทุนเงินตรา คือ เงินกองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาท เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นทั่วประเทศเท่านั้น ในขณะเดียวกัน หมู่บ้านท่องเที่ยวได้มีพัฒนาการของการสะสมทุน ที่สำคัญคือ ทุนชุมชน อย่างต่อเนื่อง จากยุคสังคมประเพณีมาสู่ยุคของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความทันสมัย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการเกิดปัญหาหลายด้านขึ้นในหมู่บ้าน และมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของทุนชุมชนด้านอาชีพ จากอาชีพทำประมงและเพาะปลูก ไปสู่อาชีพอุตสาหกรรมการบริการด้านการโรงแรม และการท่องเที่ยว ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมนี้ ถึงแม้จะมีปัญหานานาประการเกิดขึ้นในชุมชน แต่คนในชุมชนกลับไม่ยอมจำนนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น กลับรวมตัวกันคิด แก้ปัญหา และร่วมสร้างทุนชุมชนขึ้นใหม่ คือ ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประชาสัมคมที่เป็นทุนชุมชนที่คนในชุมชนสร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งกำลังในการสะสมทุน ทั้งที่เป็นทุนส่งเสริมอาชีพบริการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว และทุนเงินตราที่ชุมชนช่วยกันบริจาค ช่วยกันจัดหา ช่วยกันสะสมไว้เป็นกองกลางของชุมชน เพื่อแก้ปัญหาด้านอาชีพให้กับคนในชุมชน

จากปรากฏการณ์ที่ศึกษาพบ จึงสรุปได้ว่า กองทุนสองกองทุนในหมู่บ้านท่องเที่ยว คือ กองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาทของรัฐบาล และกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวช่วยกันก่อสร้างขึ้น ต่างก็เป็นกองทุนที่ไม่เพียงแต่จะมีผลต่อการเข้าไปช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหาด้านอาชีพต่างๆ ให้กับคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวเท่านั้น ในขณะเดียวกัน กองทุนหมู่บ้านข้างต้น ยังช่วยหนุนเสริมการดำเนินการอยู่ของทุนชุมชนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งต่อไป

กล่าวได้ว่า จากข้อมูลการวิจัยประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในเชิงลึก ทำให้ได้ข้อสรุปที่สำคัญคือ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มีการดำเนินการอยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ มีใช่จะมีผลต่อชุมชนในมิติของการต่อยอดของทุนทางเศรษฐกิจ คือ เงินกู้จากเงินกองทุนจำนวนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในชุมชน เท่านั้น ในขณะเดียวกัน กองทุนหมู่บ้าน ยังมีผลต่อการแก้ปัญหา และเสริมสร้างมิติใหม่ในด้าน

ทุนทางเศรษฐกิจ ที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ทุนสังคมวัฒนธรรม คือ วิถีประชา การควบคุมให้คนทำตามบรรทัดฐาน โดยใช้มาตรการอย่างหลักหลายทั้งวิถีประชา Jarvis และกฎระเบียบต่างๆ รวมทั้งความเชื่อของต่อ กัน ในภาครอบคุณและอบรมกล่อมเกลา คนในสังคมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งทุนทางปัญญา นั่นก็คือ ภูมิปัญญาในภาคี ทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานกองทุนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างลงตัวและมีประสิทธิภาพ เป็นกับยานมิตร ซึ่งมีผลต่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของชุมชนและความสุขของมวลมนุษย์ รวมทั้งการดำรงอยู่ของทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการต่อยอดของทุนทางเศรษฐกิจให้มีการหมุนเวียนอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องเป็นลูกโซ่

บทที่ 6

สรุป

การวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะต้องทราบถึงความเคลื่อนไหวและกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน ว่ามีความเป็นไปได้หรือมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างในอันที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาวที่ได้วางไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย รวมทั้งกรอบการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านจึงเป็นการสร้างองค์ความรู้จากปรากฏการณ์จริงเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว เพื่อนำองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นมาส่งต่อ เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริหารภาครัฐตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ภาคีกิจชาครั้งนี้จึงมีเป้าหมายที่สำคัญคือ

ประการแรก เพื่อการสร้างความรู้ (Knowledge Creation)

เป็นการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ที่ชุมชนได้สร้างสมมา รวมทั้งเป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับชุมชน โดยนักวิจัยเป็นผู้ศึกษาและทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ จากมุ่งมองของชุมชน เพื่อให้ได้ความรู้ที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (grounded theory) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่จะช่วยให้ได้ความรู้หรือทฤษฎีที่เหมาะสมจะนำมาใช้ทำความเข้าใจกับชุมชนได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

ประการที่สอง เพื่อการวางแผนนโยบาย (Policy Formation)

เป็นการวิจัยเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายคือรัฐบาล ได้รับประโยชน์จากการวิจัยและได้องค์ความรู้เพื่อการวางแผนนโยบาย การปรับเปลี่ยนนโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย และการประเมินการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายระยะยาวที่วางไว้ อันเป็นการเชื่อมโยงการวิจัยกับนโยบาย เพื่อนำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้กับความรู้ที่ชุมชนได้สร้างและสะสมมา รวมทั้งเพื่อให้ความรู้ที่สร้างขึ้นมีนัยสำคัญในระดับนโยบายและเพื่อให้นำนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

อนึ่ง การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว การสังเกตโดยไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เริ่มจากการนำແแบบบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกเรียบร้อยแล้ว มาถอดความ กำหนดโน้ตศัพท์ หาความเชื่อมโยง

ของมโนทัศน์ กำหนดข้อสรุป (category) สร้างองค์ความรู้พื้นฐานขึ้นจากปรากฏการณ์จริง ตามโจทย์วิจัยที่ต้องการหาคำตอบ สรุปประเด็นสำคัญที่ทำการศึกษาคือข้อสรุปเชิงทฤษฎี และข้อเสนอแนะในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว นั่นก็คือ ประการแรก ข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา ชุมชนในช่วง ก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการ พัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การปรับตัวของชุมชน กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนา และผลที่มีต่อชุมชน และสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

แผนภาพ 1 กองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล และกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว
(ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว) กับการเติบโตและการสังคมทุนชุมชน

1. ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

ชุมชนที่ศึกษาคือ ชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในจังหวัดท่องเที่ยวทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงระดับโลกในด้านความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล หาดทราย ทุ่งนา ป่า ภูเขา และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทุนที่มีผลทางเศรษฐกิจและเป็นทุนที่มีผลต่อการมีรายได้ของคนในชุมชนมาก่อน มีทุนทางปัญญา มีทุนสังคม วัฒนธรรมที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน มีผลต่อรายได้ และความร่วมเย็นเป็นสุขของคนในชุมชนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2. ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ปรากฏการณ์ของชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี ชุมชนและหมู่บ้านท่องเที่ยวในเขตชนบท ต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ในช่วงปี 2505-2515 ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านยังเป็นแบบหาอยู่หากิน มีการนำผลผลิตจากป่าออกไประจันนอกหมู่บ้านบ้าง มีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่ทำหน้าที่ในชีวิตประจำวันไปด้วย และทำหน้าที่ครูในบ้านไปด้วย โดยสอนให้บุตรหลานได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในสถานการณ์จริง ส่วนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรกๆ ก็คือ ในช่วงปี 2516-2533 ซึ่งเริ่มมีการผลิตพืชผลทางการเกษตรโดยมีวัตถุประสงค์โดยตรงเพื่อส่งออกจำหน่ายยังท้องตลาดภายนอก กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีจากภายนอกชุมชน มีมากขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2524-2525 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการนำกระแทฟไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน รวมทั้งเริ่มมีการซื้อขายที่ดินจากคนนอกหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ทั้งในด้านของเวลา สถานที่ และคน สำหรับพลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ พลังจากภายนอกอันได้แก่ การนำพาไฟฟ้า ถนน สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และคนจากภายนอกที่เข้าสู่หมู่บ้านและ พลังจากภายนอกของเมือง นั่นคือ ความต้องการของคนในหมู่บ้านที่ต้องการการสนับสนุนตอบด้านวัตถุเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ได้ ชุมชนได้มีการตอบรับพลังผลักดันเพื่อต้านกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกอย่างค่อนข้างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ด้านการเมือง การปกครอง และด้านอื่นๆ

3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภัยใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของรัฐมีผลต่อการปรับเปลี่ยนของชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างสำคัญ วิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และระบบคุณค่าแบบบริโภค นิยมที่เข้าสู่หมู่บ้าน มีผลต่อความเสื่อมถอยของค่านิยมดังเดิมที่ดึงงามและวิถีชีวิตแบบสังคม ประเพณีของคนในชุมชน จากสังคมแห่งความอ่อนโยนที่ทุกคนในชุมชนมีความเดียวกันเป็นเครือญาติ หรือเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมชะตากรรมเดียวกัน จากชุมชนเรียบๆอันงดงาม เริ่มมีถนนทางที่ได้รับการพัฒนาเป็นถนนมาตรฐานสายหลักเข้าสู่หมู่บ้าน มีสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ระบบไฟฟ้า โทรศัพท์ น้ำประปา เข้ามาในหมู่บ้านซึ่งได้รับการพัฒนา ด้านวัสดุอย่างต่อเนื่องมีผลให้ผู้คนได้รับความสะดวกสบายทางกายสุขขึ้นเป็นลำดับ

กรณั้น การเปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคมขนส่ง มีผลต่อการนำ "คน" คือกลุ่มนักธุรกิจจากในจังหวัด จากต่างถิ่น และจากต่างชาติเข้าสู่พื้นที่ จากชุมชนเดิมที่ผู้คนมุ่งรักษาผืนดินในหมู่บ้าน ละเลยที่ดินrimหาด พลิกผันมาเป็นการเพิ่มขึ้นของราคาก่อสร้างที่ดินติดชายทะเลที่มีราคาสูงขึ้นอย่างงดงาม ในเวลาช่วง ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน มีผลต่อการปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกร มาเป็นเศรษฐีผู้ขายที่ดิน และกลับกลายมาเป็นลูกจ้างของภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน อันมีผลมาจากการนำเงินที่ได้มาจากการขายที่ดินไปใช้จ่ายเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน อาทิ รถจักรยานยนต์ รถกระบะ โทรศัพท์ ตู้เย็น วิทยุ เครื่องเสียงฯลฯ ที่มิใช่การลงทุนเพื่อต่อยอดการผลิตให้ดำเนินอยู่อย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกันก็มีคนนอกหลังไหลเข้ามายังหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง มีนักลงทุน รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คนยกจนจากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศที่เข้ามาระดับอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่ ชาวประมงและเกษตรกรหลายคนปรับเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเจ้าของกิจการ/ลูกจ้างในกิจการที่เกี่ยวเนื่องกับธุรกิจอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว อาทิ เป็นเจ้าของบ้านเช่า ร้านเช่า เรือเช่า เจตสกี ให้เช่าร่มชายหาด เป็นหมอนวดตามชายหาด เป็นช่างเสริมสวย เป็นเจ้าของร้านอาหารและเครื่องดื่ม เจ้าของร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ให้บริการร้านซักรีด ร้านจำหน่ายสิ่งของเครื่องใช้ขนาดเล็ก ร้านจำหน่ายของชำร่วย ซ้อมรถจักรยานยนต์ ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง และอาชีพอื่นๆ

ที่สำคัญก็คือ จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นพันเป็นหมื่นคน (ไม่นับรวมนักท่องเที่ยวและแรงงานแรงงาน แต่ไม่รวมแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมาก) มีการเปิดสถานบริการประเภทบาร์เบียร์ ผับ ศูนย์การค้าขนาดเล็ก โรงแรม ศูนย์อาหาร และสถานบันเทิงมากมายทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มีการซื้อขายสินค้าและบริการ

มีการแลกเปลี่ยนกันตลอดเวลา มีผลต่อการจับจ่ายใช้สอยเงินที่ได้มามิใช้อย่างรวดเร็ว มีผลต่อปัญหาต่างๆ คือ การพนัน Harvey อบายมุข ยาเสพติด ลักขโมย โจรผู้ร้าย มีอាណาสิงก์สร้างมากมายที่เกิดขึ้นอย่างไร้ระเบียบ ขาดการวางแผนเมืองและการวางแผนที่ดี มีอุบัติเหตุจากร คwanพิษ เสียงรบกวน ขยาย น้ำเสีย คนแก่และเด็กถูกทอดทิ้ง คนหนุ่มสาวออกจากบ้านไปทำมาหากิน เด็กๆ ขาดผู้ดูแลเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด ความรัก ความผูกพันในครอบครัวและในหมู่บ้านน้อยลง หลายคนมุ่งแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวยทางวัสดุและเงิน ความสงบทางใจและความมีสังคมจากเดิมที่ดี

4. การปรับตัวของชุมชน

การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและการพัฒนาในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือมิติด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน แต่ชุมชนมีผู้นำและสมาชิกชุมชนที่ดี มีได้ย่อท้อต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีการรวมตัวตั้ง “กลุ่มรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและวางแผนอนาคต โดยกลุ่มดังกล่าวมีบุคลากรจากหน่วยงานเทศบาล อบต. นักวิชาการ และประชาชน รวมตัวกันเป็นตัวภาคี วางแผนแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาชุมชนในสามมิติ คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหา การรักษาสิ่งดีงาม และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับหมู่บ้าน มีการระดม ทุนทางเศรษฐกิจ คือ เงินตรา และทรัพยากรต่างๆ เพื่อใช้เป็นกองกลางในการดำเนินงานของกลุ่ม มีทุนสังคม วัฒนธรรม คือวิถีชีวิต ชนบูรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งล้วนเป็น ทุนชุมชน ที่มีผลต่อการขัดเคลื่อนในชุมชนให้เกิดความรักใคร่ป้องคงกัน รวมทั้งมี ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นทุนที่มีคุณค่ามหาศาลของชุมชน

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเป็นธุรกิจการเงินรวมท่องเที่ยว กลุ่มรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวมีการซวยเหลือให้คนในชุมชนประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น บริการรับประทานอาหาร ร้านเช่า ร้านอาหาร เครื่องดื่ม อาหารว่าง ร้านอาหารภัตตาคารขนาดใหญ่ หมอนวดชายหาด รถตุ๊กตุ๊ก เรือเจ็ตสกี เรือแคนู เสริมสวยริมหาด และอาชีพเสริมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ คนในหมู่บ้านท่องเที่ยว หลายฝ่ายต่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนของตัวเอง มีความพยายามร่วมกันวางแผนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างอนาคตของลูกหลานรุ่นต่อไป ในขณะเดียวกัน การเพิ่มขึ้นของถนน ไฟฟ้า สิ่งปลูกสร้าง โรงเรือน อาคาร ร้านค้า บ้านพัก ห้องแควให้เช่า มีผลต่อชุมชน แออัด ขยาย สิ่งแวดล้อมถูกทำลายและวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ปรับเปลี่ยนไปจากเดิมเช่นนี้ มีผลให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของคนในหมู่บ้าน เกิด “ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” ซึ่งมีการตั้งกองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวขึ้นก่อน ทั้งนี้ โดยมีวัตถุ

ประสบค์เพื่อระดมทรัพยากรมาใช้เป็นทุนในการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาในทุกมิติที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น” ให้เกิดความเห็นยิ่งแหนและต่อเนื่อง มิใช่การรวมตัวกันชั่วคราว เพื่อตัวเอง หากแต่เป็นการรวมตัวเพื่อพึ่งพา กัน และเพื่ออนาคตอันยาวไกลของลูกหลาน

5. กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวเกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ในระยะแรกของการดำเนินการผู้ให้ทุนให้ความสนใจที่จะจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านไม่มากนัก เพราะหมู่บ้านท่องเที่ยวมีกองทุนหมู่บ้านอยู่แล้วคือ “กองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว” คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงคิดว่าผู้จัดตั้งและรับผิดชอบกองทุนหมู่บ้านต้องเป็นเทศบาลตำบลท่องเที่ยว แต่ด้วยเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เทศบาลตำบลท่องเที่ยวจังไม่มีการจัดตั้งชุมชน เทศบาล จึงไม่สามารถจัดตั้งกองทุนได้ ผู้ให้ทุนจึงเป็นผู้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น

จะเปียบกองทุนหมู่บ้าน ณ ตำบลท่องเที่ยว จะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐซึ่งนำระบบเกี่ยวกับกองทุนไปแจ้งให้คนในหมู่บ้านได้ทราบ มีผลต่อการปฏิบัติตามจะเปียบของกองทุนที่ค่อนข้างจะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเปียบเกี่ยวกับการกฎหมายและการผ่อนชำระเงิน ซึ่งต่อมาคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว จึงได้จัดเสนอากลุ่มประชาคมกองทุนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความสะอาดเช้าใจแนวทางดำเนินงานและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีผลให้ทุกฝ่ายทั้งผู้กู้ สมาชิกกองทุนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เกิดความเข้าใจการดำเนินงานตามปรัชญาของกองทุนมากขึ้น

ข้อดี ของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวคือ ชาวบ้านก็มีความพึงพอใจที่มีกองทุน เงื่อนไขและวิธีการกู้ยืมค่อนข้างทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก การกู้และการนำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ในการบรรเทาความชัดข้องเดือดร้อนของชาวบ้านทำได้รวดเร็ว เป็นที่พึงพอใจของผู้กู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านความเสี่ยงลดลงผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการบริหารกองทุนคือผู้ให้ทุน และเลขานุการกองทุน ซึ่งมีความพยายามบริหารจัดการกองทุนอย่างเต็มศักยภาพ

ปัญหา บางปัจจัยการเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวคือ การกู้ยืมเงินของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นการเติมอาชีพเติมเพราะวงเงินที่ให้กู้ค่อนข้างน้อย ประกอบกับสมาชิกส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงเป็นกองทุนเสริม การสร้างการรวมการกองทุนจะค่อนข้างยาก เพราะเกรงว่าจะต้องรับผิดชอบเงินกู้ถ้าสมาชิกไม่ส่งใช้เงินกู้ ผู้กู้สองคนไม่คืนเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด มีผลต่อสภาพปัญหาขาดเงินให้กู้ ผู้กู้ไม่ได้รับใบเสร็จรับเงินทันทีที่ชำระเงินกู้ สมาชิกเกิดความไม่満ใจในข้อยุติที่เกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาในการส่งใช้เงินกู้ว่าจะได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามความต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวคือ การจัดระบบการคืนเงินกู้โดยใช้มาตรการทางสังคมวัฒนธรรม คือ กำหนดศูนย์ในการควบคุมให้คนชำระบินกู้ตามเวลาที่กำหนด โดยมีมาตรการทั้งทางด้านวิถีประชาฯ ใจร้าย และกฎ ระเบียบต่างๆ มาใช้ในการควบคุมทางสังคม นั้นก็คือ กรรมการกองทุนเป็นผู้ติดตามทางเงินกู้จากผู้กู้โดยตรง โดยใช้ความเป็นมิตรและใช้ปัญญาฯ ทางโดยผ่านญาติผู้ใหญ่ที่ผู้กู้เคารพนับถือ/เกรงใจ ทางจากสมาชิกในครอบครัวของผู้กู้ โดยให้คำแนะนำ/ยื่นเงื่อนไขกับผู้กู้และญาติว่า ถ้าผู้กู้ยังไม่ชำระหนี้ตามข้อตกลง ต่อไป ผู้กู้เองและญาติจะกู้เงินไม่ได้อีก สร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้กู้โดยให้คำแนะนำว่ากองทุนหมู่บ้านอาจมีแนวโน้มที่จะเพิ่มยอดเงินกู้ให้สูงกว่าเดิมเป็น 20,000-40,000 บาท นิมนต์พระสงฆ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาเยี่ยมสำนักงานกองทุนและอบรมสั่งสอนสมาชิก จัดบอร์ดข้อมูลเพื่อสื่อสารให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประกาศรายชื่อสมาชิกที่ไม่เคารพบรรหัดฐานของกองทุนไว้บนบอร์ด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในแนวลึก และจากการสังเกตการดำเนินงานกองทุนของหมู่บ้านแห่งนี้ติดต่อกันอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา 8 เดือน ได้พบข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรปรับเพิ่มวงเงินกู้สำหรับหมู่บ้านบางแห่งให้สูงขึ้นตามบริบทที่แท้จริงของหมู่บ้านนั้นๆ เพราะกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว มีจุดแข็งที่ความรับผิดชอบของกรรมการและสมาชิกซึ่งมีความเข้าใจและยอมรับข้อเท็จจริงของปัญหา กรณีที่มีสมาชิกบางคนไม่สามารถส่งเงินกู้ตามกำหนด เพราะไม่ใช่ถูกากลท่องเที่ยว ทำให้สมาชิกไม่มีรายได้มาชำระหนี้ แต่ขอให้สมาชิกให้คำมั่นสัญญากับกรรมการและประชาชนกองทุนว่า เมื่อถึงถูกากลท่องเที่ยว และมีรายได้เป็นปกติ สมาชิกจะส่งเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยและค่าปรับ คำมั่นสัญญาที่สมาชิกให้ไว้ต่อประชาชนกองทุน เช่นนี้ คือว่าจะสัตย์ที่เมื่อถึงเวลาสมาชิกก็ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นที่ทำให้ไม่เกิดความเสียหายกับเงินกองทุน

1.2 ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเชิงรุกที่มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดประชาสังคมและให้เกิดการบริหารจัดการที่

ดีของกองทุนหมู่บ้านในหมู่บ้านทั่วประเทศมากขึ้น ควรให้ความพยายามในการทำให้สมาชิกในหมู่บ้านได้มีการรวมตัวกันในกลุ่มอาชีพมากขึ้น ให้มีการสนับสนุนทรัพยากรห้องที่เป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรม努ชย์ เพื่อต่อยอดให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มทุนทางสังคมที่มีอยู่อย่างดีในหมู่บ้านอยู่แล้ว คือ มีประชาสังคม มีการแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือกันในกลุ่มอาชีพและต่างกลุ่มอาชีพมากขึ้น ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลต่อการแก้ปัญหาการชำราเงินกู้ ซึ่งจะทำให้กองทุนบรรลุวัตถุประสงค์หลักได้มากยิ่งขึ้น

1.3 รัฐบาลควรปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวกับบรรทัดฐานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายและพัฒนาระบบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้เป็นที่พึงพอใจมากยิ่งขึ้น นั่นก็คือ ภาครัฐควรเร่งให้มีการดำเนินงานด้านการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ แนวปฏิบัติ ตลอดจนเร่งพัฒนาเครื่องมือที่จะใช้ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

2.1 จุดอ่อนของกองทุนคือ ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติค่อนข้างตึงตัว วงเงินกู้ค่อนข้างต่ำ ระยะเวลาการส่งใช้เงินกู้ซึ่งค่อนข้างสั้น ยังไม่ครบวงจรของการผลิตและจำหน่ายผลผลิต มีผลให้สมาชิกนำเงินกู้ไปสร้างอาชีพใหม่ครอบครัวได้น้อย และนำเงินมาชำระหนี้เงินกู้ได้ค่อนข้างยาก ดังนั้น จึงควรปรับปรุงระบบประมาณโครงการกองทุนหมู่บ้าน โดยเพิ่มเม็ดเงินให้กู้ให้มีวงเงินสูงขึ้น และกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับตุภากลในการผลิต/บริบทของแต่ละหมู่บ้าน

2.2 ในส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับปฏิบัติ ซึ่งมีการมอบหมายให้พัฒนาการเป็นเจ้าหน้าที่หลักของกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ เจ้าหน้าที่ระดับล่าง ซึ่งมีความเคยชินกับกองทุนอื่นๆ มา ก่อน จึงมักจะเน้นการดำเนินอยู่ของทุนเงินตรามากกว่าการขอ ไม่เน้นการสร้างงานและการสะสมทุน ทั้งที่เป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนชุมชน ทุนสังคม วัฒนธรรม และทุนมนุษย์ และค่อนข้างจะให้เวลา กับกองทุนค่อนข้างน้อย ดังนั้น การปฏิบัติการในเชิงรุกจึงควร พัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น เช่น

2.2.1 การเสริมความรู้ความเข้าใจในนโยบาย และการปฏิบัติการกองทุนหมู่บ้าน

2.2.2 การนำเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการกองทุนไปฝึกอบรม และศึกษาดูงานในหมู่บ้านที่ดำเนินงานได้ผลดี

2.2.3 การจัดเรื่องที่เสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการพัฒนาของทุนหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับหมู่บ้าน ระหว่างอำเภอ ระหว่างจังหวัด และ เวทีเสนอภาระดับชาติ

2.3 ควรเผยแพร่ยุทธศาสตร์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี และขยายผล การวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่นๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น

2.4 ควรนำผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้าน เพย์แพร์เป็นเอกสารวิชาการและจัดระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสื่อความผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น ทางอินเตอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น

2.5 ควรามาตรการในการจัดการกับปัญหาณูงบริการที่ยังเป็นเยาวชนที่ค่อนข้างอายุน้อย และมาทำมาหากินตามแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทำงานอยู่ในบาร์เบียร์ มีการกระทำทางเพศและพฤติกรรมอื่นๆ ที่ไม่เหมาะสม เช่น มีพฤติกรรมที่น่าลัง狎 สกปรก ทึ่งขยะไม่เป็นที่ พูดจาลามก ชอบอยู่ตามถนน ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ ต้องการเข้ามายังเงินกองทุนหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

3.1 ควรประสานกับสถานศึกษาในห้องถินและองค์กรปกครองส่วนท้องถิน ในการทำการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาของทุนหมู่บ้านให้คุณภาพดี ทั่วถึง และครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านทั่วประเทศอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการวิจัยในแนวลึกเพื่อประเมินความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เกี่ยวข้องถึงกระบวนการและเงื่อนไขที่แท้จริง ที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ต่างๆ

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยระดับลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง ในหมู่บ้านต่างๆ ที่มีบริบทหลากหลายในทั่วประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการและเงื่อนไขที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งที่มีบริบทแตกต่างกัน

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้
กองทุนหมู่บ้านจังหวัดเบี้ยงจี
ดร. จิราพันธ์ ไตรทิพยวัล

สรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยโครงการวิจัยและการประเมินกองทุนหมุ่บ้าน

:ศึกษากรณีหมู่บ้านในจังหวัดเขียวขี้

การศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะต้องการทราบถึงความเคลื่อนไหว และกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนหมุนบ้านที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน ว่ามีความเป็นไปได้หรือมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ในอันที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาวที่ได้วางไว้ ทั้งนี้เพื่อให้รู้สึกว่าได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ซึ่งเป็นสนามของการเก็บข้อมูลคืออยู่ในหมู่บ้านแสงเดือนที่ถูกคัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจงว่ามีชื่อเสียงด้านแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างในเชิงทฤษฎี(theoretical sampling)และสุ่มโดยวิธีการสโนว์บอล(snow – ball technique) จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 31 คน

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ยุคสังคมประเพณี ช่วงปี 2505 - 2514 ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านยังเป็นแบบหาอยู่หากิน มีการนำผลผลิตจากป่าไปจำหน่ายนอกหมู่บ้านบ้าง และมีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

2. การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านแสงเดือนในยุคแรกคือ ช่วงปี 2515 - 2533 เริ่มมีการผลิตพืชผลทางการเกษตรเพื่อส่งออกจำหน่ายยังท้องตลาด วิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีจากภายนอกชุมชน มีมากขึ้นในปี 2525 - 2527 การนำกระแสไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านการซื้อขายที่ดินจากคนนอก ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน ทั้งในด้านของเวลา สถานที่ และคน สำหรับพลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ พลังจากภายนอก อันได้แก่ ไฟฟ้า ถนน สิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่สาธารณะ และคนต่างถิ่น และ พลังจากภายในหมู่บ้าน คือความต้องการด้านวัตถุเพิ่มขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย วิถีชีวิตแบบสังคมเมืองและระบบค่าแบบบิโภค尼ยม มีผลต่อความเสี่ยงถูกขับไล่ของค่าaniyom

ดังเดิมที่ดีงามและวิถีชีวิตแบบสังคมประเพณีของคนในชุมชน จากสังคมแห่งความเอื้ออาทร ที่ทุกคนในชุมชนมีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติ เป็นผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกัน จากชุมชน เรียบๆ อันงดงามเริ่มมีถนนเป็นถนนมาตรฐานสายหลักเข้าหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการพัฒนาด้าน วัตถุเพิ่มขึ้นในทุกด้าน มีผลให้ผู้คนได้รับความสะดวกสบายทางกาย มีผลต่อการกรับเปลี่ยน อาชีพของเกษตรกร มาเป็นเศรษฐีผู้ขายที่ดิน และกลับกลายมาเป็นเจ้าของในกิจการด้านการ ท่องเที่ยวหรือเป็นลูกจ้างภาคอุตสาหกรรมการบริการ

จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น มีผลต่อปัญหาต่าง ๆ คือ การพนัน หวยหุ้น อบายมุข และยาเสพติด ลักษณะ ใจผู้ราย มีอาการ สิ่งก่อสร้างมากมายเกิดขึ้นอย่างไว้ระเบียบ ขาดการวางแผนเมืองและการวางแผนที่ดี มีอุบัติเหตุจราจร ควันพิษ เสียงรบกวน ขณะ น้ำ เสีย คนหนุ่มสาวออกจากบ้านไปทำงานหก กิน คนแก่และเด็กถูกทอดทิ้ง เด็ก ๆ ขาดผู้ดูแล สังสอนอย่างใกล้ชิดความรัก ความผูกพันในครอบครัว ความสงบและความมีสัจจาราของคน ในหมู่บ้านน้อยลง

4. การปรับตัวของชุมชน ชุมชนมีผู้นำและสมาชิกที่ดี มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและ วางแผนอนาคตมีคนจากเทศบาลและองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) นักวิชาการ และ ประชาชน รวมตัวกันเป็นตระการคือ วางแผนแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาชุมชน มีการระดมทุน ทางเศรษฐกิจ เพื่อใช้เป็นกองกลางดำเนินงานของกลุ่มมีทุนทางสังคมวัฒนธรรมคือวิถี ชีวิตที่มีผลต่อการกล่อมเกลาให้เกิดความรักใคร่ปrongดองกัน มีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นทุนที่มีคุณค่ามหศลของชุมชน เกิดอาชีพหลากหลายทางการท่อง เที่ยวอย่างยั่งยืน อาทิ ร้านอาหารเครื่องดื่ม อาหารว่าง และอาชีพเสริมเพื่อร่วมกันแก้ไข ปัญหาในทุกมิติ

5. กองทุนหมู่บ้านในระยะแรกการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน เกิดขึ้นตามนโยบายของ รัฐบาล ในระยะแรกของการดำเนินการกองทุนจะเป็นเป้าหมายคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีผลต่อการปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนที่ค่อนข้างจะตึงตัว ต่อมากจะมีกระบวนการกองทุนหมู่บ้านแสดงเดือนจึงได้จัดเสนอากลุ่มประชุมกองทุน เพื่อทำความเข้าใจและหาแนวทางใน การแก้ไขปัญหา มีผลให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจและพัฒนาการดำเนินงานตามปรัชญาของ กองทุนมากขึ้น

6. ข้อดีของกองทุนหมู่บ้านแสดงเดือนคือ ชาวบ้านก็มีความพึงพอใจที่มีกองทุน เนื่อง ไปและวิธีการกู้ยืมค่อนข้างทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก การกู้และการนำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ใน การบรรเทาความชัดข้องเดือดร้อนของชาวบ้านทำได้รวดเร็ว และความเสียสละของผู้นำชุม ชน มีผลต่อความพึงพอใจของผู้กู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง

7. ปัญหาในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน การชำระเงินกู้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด การกู้ยืมเงินของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นการดลิมอาชีพเดิมเพราวงเงินที่ให้กู้ค่อนข้างน้อยการสรุหากกรรมการกองทุนค่อนข้างมาก ผู้กู้ไม่ได้รับใบเสร็จรับเงินทันทีที่ซื้อ สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความไม่มั่นใจในข้อบุติกเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาในการส่งเงินกู้

8. วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนคือ จัดระบบการคืนเงินกู้โดยใช้มาตราทางสังคม วัฒนธรรม ทั้งทางด้านวิถีประชา จริยิ แลกภูระเบียบ มาใช้ในการควบคุมทางสังคมให้คนชำระเงินกู้ตามบรรทัดฐานที่กำหนด คือ กรรมการกองทุนติดตามทางเงินกู้จากผู้กู้โดยตรง ใช้ความเป็นมิตรและใช้ป้ายจาก ทางเงินกู้โดยผ่านทางญาติผู้ใหญ่ ทางเงินกู้จากสมาชิกในครอบครัว ให้คำแนะนำ/ยื่นเงื่อนไขกับผู้กู้และญาติว่า ถ้าผู้กู้ยังไม่ชำระหนี้ตามข้อตกลงให้กู้ต้อง ต่อไปผู้กู้เองและญาติจะกู้เงินไม่ได้อีกสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้กู้โดยจะเพิ่มยอดเงินกู้ให้สูงกว่าเดิม นิมนต์ประสงษ์มาเป็นกรรมการสำนักงานกองทุน จัดบอร์ดข้อมูลเพื่อให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประกาศรายชื่อสมาชิกที่ไม่เคารพบรรทัดฐานไว้บนบอร์ด เป็นต้น

9. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

9.1 รัฐบาลควรปรับวงเงินกู้สำหรับหมู่บ้านบางแห่งให้สูงขึ้นตามบริบทที่แท้จริง

9.2 ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเชิงรุก ที่มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดประชาสังคมและเกิดการบริหารจัดการที่ดีมีการรวมตัวกันในกลุ่มอาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั่วประเทศมากขึ้น สนับสนุนทรัพยากรทั้งทางทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรมโนธรรม เพื่อต่อยอดให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มทุนทางสังคมที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้มากขึ้น

9.3 รัฐบาลควรปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม ที่เกี่ยวกับด้านบรรทัดฐานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน ให้เป็นที่พึงพอใจมากยิ่งขึ้น คือ เร่งให้มีการดำเนินงานปรับปรุงกฎหมายระเบียบ แนวปฏิบัติ และเงื่อนไขการคืบเครื่องมือดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

10. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

10.1 ควรปรับปรุงระบบบประมาณโครงการกองทุนหมู่บ้าน เพิ่มเงินให้กู้ให้สูงขึ้นปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับกลุ่มการผลิต/บริบทของแต่ละหมู่บ้าน

10.2 ควรพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ และเจตคติที่ดีต่อนโยบายและการปฏิบัติการกองทุนอย่างมีประสิทธิ

ภาพสูงขึ้น โดยนำเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการของทุนไปฝึกอบรม ศึกษาดูงานในหมู่บ้านที่ได้ผลดี จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการพัฒนาของทุนหมู่บ้านอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

10.3 ควรเผยแพร่ยุทธศาสตร์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี ขยายผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ และหูที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น ทั้งทางเอกสารวิชาการ และจัดระบบข้อมูลข่าวสารสื่อความผ่านทางสื่อ

11. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

ควรประสานกับสถานศึกษาในท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการทำวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง โดยการวิจัยแนวลึก วิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ให้คุณภาพและครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านทั่วประเทศอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

สถาบันราชภัฏภูเก็ต มิถุนายน 2546

ประกาศคุณปการ

ตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีจังหวัดท่องเที่ยว ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศศ.ดร. นภากาณ์ หวานานท์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ให้โอกาส ให้อิสระในความคิด ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองในทางวิชาการอย่างลึกซึ้ง ให้ความกรุณาดูแลกระบวนการดำเนินงานวิจัยอย่างใกล้ชิดในทุกขั้นตอน รวมทั้งติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของศิษย์มาโดยตลอด ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณา

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชาภุล ผศ.ดร.สุรุวัฒ ปด.ไธสง แห่งบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้กรุณาติดตามผลงาน รวมทั้งได้ให้มุมมองในเรื่องของนักวิจัยและนักวิชาการ ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนาความคิดในการวิจัย รวมทั้งประเด็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาของค์ความรู้ในวงการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ ประชาชน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหมู่บ้าน ที่ได้ให้สัมภาษณ์ระดับลึก และพิจารณาข้อความต่างๆ อย่างละเอียด รวมทั้งได้ให้ทัศนะ ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า ที่มีส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนารายงานผลการวิจัยฉบับนี้ให้คอมpleted ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเป็นพิเศษ คือ ผู้ประสานงานจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขานุการโครงการกองทุนหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานสุขาภิบาลตำบล และคณะที่ปรึกษาชุมชนรักษาหมู่บ้านท่องเที่ยว ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและกองทุน ตลอดจนให้คำแนะนำหลายประการที่ช่วยให้การเก็บข้อมูลและเขียนรายงานเสร็จสมบูรณ์ และครอบคลุมปราศภัยการณ์ที่ศึกษา รวมทั้งได้กรุณาให้ความดูแล ประสานงาน และเขื้อเพื่อด้วยน้ำใจแก่ผู้วิจัยอย่างต่อเนื่องมาตลอดเวลา

ในท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณอธิการบดี ศศ. ดร. ชิรวัฒน์ นิจเนตร คณบดีบัณฑิตวิหารและเพื่อนคณาจารย์ในสถาบันราชภัฏภูเก็ต ที่ได้ให้ความประถานาดี เป็นกำลังใจ สนับสนุน และเอื้อโอกาสทางวิชาการแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณผู้ช่วยนักวิจัย นักศึกษาปริญญาโทและปริญญาตรี ที่สนับสนุนการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณคุณปันดดา เพ็ชรล่อเหลียน เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ผู้สนับสนุนงานพิมพ์ต้นฉบับ รวมทั้งผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและให้ความกรุณาอย่างมากmany ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ดร.จิราพันธ์ ไตรทิพยรัส

บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏภูเก็ต

มิถุนายน 2546

สารบัญ

บทที่	หน้า
สรุปสำหรับผู้บริหาร	(3)
คำนำ	(6)
ประกาศคุณูปการ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(12)
สารบัญภาพ	(13)
 1 บทนำ	 1
ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา	1
การเลือกชุมชน	1
เงื่อนไขที่มีผลต่อการเลือกชุมชน	2
ลักษณะสำคัญของชุมชน	2
การศึกษาการดำเนินงานของจังหวัดเชียงใหม่	10
วิธีดำเนินการวิจัย	14
สมมติ	18
การเข้าสู่สมมติ	19
การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์และการสัมภาษณ์ระดับลึก	21
การสังเกตและการจดบันทึก	23
การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	25

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
2 ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	26	
บริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	26	
และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	26	
บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และทุนสังคม วัฒนธรรม	28	
บริบทด้านเศรษฐกิจและทุนทางเศรษฐกิจ	29	
บริบทด้านสิ่งแวดล้อมและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	31	
สรุปปิดท้าย	32	
3 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	34	
กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี	34	
กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคแรกๆ	35	
กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากภายนอก		
ชุมชนและระบบการศึกษาในโรงเรียน กระบวนการเรียนรู้ในช่วงปี 2530-ปัจจุบัน	35	
จุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน	36	
พลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	36	
ชุมชนมีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอก	37	
เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดัน	37	
สรุปท้ายบท	37	

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
4 การปรับตัวของชุมชน		39
สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคสังคมประเพณี		39
สถานการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยวในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย		40
 การวิเคราะห์เงื่อนไข และผลผลกระทบที่ทำให้ชุมชน		
เริ่มแสดงทางทางออกต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น		42
การให้นิยามหรือความหมายต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางและ		
ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของชุมชน		
ภาพในอุดมคติก่อนที่จะมีกระบวนการซ่างซิงรวมกัน		
กระบวนการสร้างขึ้นมาซึ่งภาพในอุดมคติ		43
การแสดงทางทางออกหรือทางเลือกของชุมชน		44
เงื่อนไขสำคัญและสิ่งที่เป็นข้อจำกัด และมีผลต่ออุดมการณ์ของชุมชน		44
วิเคราะห์กระบวนการสะสูญของชุมชน โดยเฉพาะความหมาย		
ของคำว่าทุน และการเปลี่ยนแปลงไปของทุนชุมชน		44
สรุปความท้ายบท		45
5 กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน		46
ที่มาและสภาพของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว		46
สภาพของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว		49
ข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว		50
วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว		51
ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย		52
ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อชุมชน		54

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
6 สรุป		56
ข้อสรุปเชิงทฤษฎี		58
ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา		59
ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย		59
การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายในตัวกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย		60
การปรับตัวของชุมชน		65
ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย		68
ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ		68
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย		69
บรรณานุกรม		70
ภาคผนวก		71
แนวคิดตาม (guideline) สำหรับการสัมภาษณ์ระดับลึก		72

หน้า

ตาราง 1 เสดงพืชพื้นที่ปลูกและผลผลิต รวมทั้งจำนวนครัวเรือนที่ปลูก

4

(13)

สารบัญภาพ

หน้า

แผนภาพ 1 กองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล และกองทุน
หมู่บ้านแสงเดือน กับการเติบโตและการสะสม

ทุนหมุนซ�

57

บทที่ 1

บทนำ

ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

การวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีจังหวัดเชียงรายในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อที่จะนำผลการประเมินมาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาสำคัญของบ้านเมือง นั่นก็คือปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน โดยในภาระงานการวิจัยในครั้งนี้ได้ก่อทำเนิดขึ้นภายในบริบทของชุมชนซึ่งเป็นกองทุนหมู่ที่อยู่ภายใต้บริบทเฉพาะของชุมชนและหมู่บ้านนี้เท่านั้น การศึกษาโครงการวิจัยและประเมินผลกระทบกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษากรณีหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3 ในครั้งนี้ ผลจากการวิจัยประเมินจะได้นำมาเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหารือเรื่องความยากจนของชุมชน และหมู่บ้านที่มีบริบทใกล้เคียงกันทั่วประเทศ ในระยะต่อไปโดยประดิษฐ์หรือเนื้อหาที่สำคัญ เกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษาที่จะประภูมิในบทนี้จะประกอบไปด้วย หัวข้อ 4 หัวข้อ คือ ประการแรก การเลือกชุมชน ประการที่สอง ลักษณะที่สำคัญของชุมชน ประการที่สาม การเข้าสู่ชุมชน และประการที่สี่ การศึกษาประภูมิทางสังคมในชุมชน ประการที่ห้า การดำเนินงานของจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประการที่หก วิธีดำเนินการวิจัย ประการที่เจ็ด การเข้าสู่ชุมชน ประการที่แปด การศึกษาประภูมิทางสังคมในชุมชน และประการสุดท้าย คือ สนานและการเข้าสู่สนาน ดังนี้

1. การเลือกชุมชน

การเลือกชุมชนในการวิจัยประเมินในครั้งนี้ เป็นการเลือกศึกษาในพื้นที่อำเภอที่มีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างค่อยเป็นค่อยไปในจังหวัดที่ไม่ได้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ชุมชนและจังหวัดที่เลือกนี้เป็นเสมือนพื้นที่ทางผ่านของความทันสมัย จากจังหวัดหนึ่งไปสู่อีกจังหวัดหนึ่ง โดยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนที่ศึกษาไม่มาก หมู่บ้านแสงเดือนที่ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษา เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ที่มีทางหลวงแผ่นดิน (ถนนเพชรเกษม) ผ่านเขตชุมชนในพื้นที่ของหมู่บ้าน

การเลือกชุมชนในการวิจัยประเมินในครั้งนี้เป็นการเลือกศึกษาในพื้นที่ซึ่งมีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างค่อยเป็นค่อยไปแม้ว่าประเทศจะผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาเป็นช่วงระยะเวลามากกว่า 40 ปีแต่หมู่บ้านในเขตคำເກົດແວງວາງກົງຍັງคงสภาพของสังคมเกษตรกรรมเป็นหลัก แม้ว่าจะมีอาชีพประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือนเกิดขึ้นบ้างก็ยัง

คงถือเป็นอาชีพรอง ในพื้นที่ของอำเภอแวงวาวานี้เคยเป็นแหล่งในการทำอุตสาหกรรมเนื่อง แร่ทางหะเลมาจะมีอยู่ในพื้นที่และเปลี่ยนมาทำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระยะเวลา 29 ปีที่ผ่าน มาแต่ก็เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะของคนในหมู่บ้านและชุมชนในเขตอำเภอแวง วาวาที่เข้ามา มีบทบาทในการประกอบอาชีพแรงงานที่จะอพยพมาจากที่อื่นมีอยู่จำนวนน้อยมาก(แผนพัฒนาเทศบาลตำบล ชุมพล. 2546)

2. เงื่อนไขที่มีผลต่อการเลือกชุมชน

การเลือกหมู่บ้านแสงเดือนเป็นพื้นที่ตัวอย่างในการวิจัยจะดำเนินการภายใต้เงื่อนไขที่ กำหนด ซึ่งสามารถที่จะสรุปเงื่อนไขที่มีผลต่อการเลือกชุมชนได้ดังต่อไปนี้

2.1 เลือกพื้นที่โดยพิจารณาถึงชุมชนที่มีสถานที่ที่เป็นแหล่งบริการด้านธุรกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในบริบทของอำเภอ โดยเงื่อนไขของจังหวัดที่มี อาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

2.2 เลือกชุมชนหรือหมู่บ้านโดยพิจารณาจากผู้อยู่อาศัยเดิมตั้งแต่ครอบครัว สมัยก่อนจากรุ่นเก่าจนถึงรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนและยังคงอาศัยอยู่ปัจจุบัน

2.3 เลือกชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีการผสมผสานในเรื่องของอาชีพตั้งแต่เกษตร กรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมจนถึงมีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนหลาย ๆ ครอบครัว

2.4 เลือกชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมไม่มากนักแม้ว่าจะมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาถึงพื้นที่ของชุมชน

ในการเลือกหมู่บ้านที่จะทำการวิจัยโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านในครั้งนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาบริบทของจังหวัด และบริบทพื้นที่หมู่บ้านมีลักษณะสำคัญ เป็นเช่นไร ดังที่จะกว่าถึงต่อไปนี้

3. ลักษณะสำคัญของชุมชน

สภาพทั่วไปของอำเภอแวงวาวา ซึ่งมีหมู่บ้านแสงเดือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประเมินกองทุนหมู่บ้าน มีสาระสำคัญเกี่ยวกับอำเภอและหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตั้งอยู่ มี ลักษณะข้อมูลที่สำคัญดังนี้ ประการที่หนึ่ง สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่การปกครอง ประการที่ สอง ประชากรและครัวเรือน ประการที่สาม สภาพเศรษฐกิจ ประการที่สี่มีสภาพทางสังคม ประการที่ห้า ศักยภาพของอำเภอและประการสุดท้าย ปัญหาและความต้องการที่สำคัญของ อำเภอตั้งนี้ (แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี พ.ศ.2545-2549:2549)

3.1 ສກາພກຸມີສາສຕ່ວ

ຄໍາເກົອແວງວວາ ຕັ້ງອູ່ທາງທີ່ມີຕື່ອັນຈິງຂອງຈັງຫວັດເຊີຍວຸງຈີ່ ອູ່ທຳມະນຸດລາວ 839
ກິໂລເມຕຣ ແລະ ມີທຳມະນຸດຈັງຫວັດເຊີຍວຸງຈີ່ 12 ກິໂລເມຕຣ ໃຊ້ວະຍະເວລາໃນການເດີນທາງປະມານ
10 ນາທີ ຈາກຄໍາເກົອແວງວວາເຖິງຈັງຫວັດເຊີຍວຸງຈີ່

อำเภอแวงวัวมีพื้นที่โดยประมาณ 610.779 ตารางกิโลเมตรหรือ 381,736.9
ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.64 ของขนาดพื้นที่จังหวัดเชียงราย

คำເກົອແວງວາວ ມີຄານາເຫັດຕິດຕ່ອດັ່ງນີ້ຄື່ອ ທຶສໜຶນູອ ຕິດຕ່ອກກັບคำເກົອເມື່ອງເຊີຍວ
ຂີ່ ທຶສໄດ້ ຕິດຕ່ອກກັບທະເລອັນດາມັນແລະ ຄຳເກົອເກົ່າ ຈັງຫວັດທ່ອງເຖິງວາ ທຶສຕະວັນອອກ ຕິດຕ່ອກກັບ
ທະເລອັນດາມັນ ແລະ ຄຳເກົອເມື່ອງເຊີຍວຂີ່ ທຶສຕະວັນຕກ ຕິດຕ່ອກກັບທະເລອັນດາມັນແລະ ຄຳເກົອກັນ
ເໜື່ອງ

สำหรับความมีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูง มีที่ราบริมฝั่งทะเล ด้านทิศตะวันออกและทิศใต้มีลักษณะเว้า ๆ แหล่ง ๆ เป็นป่าชายเลนเหมาะสมแก่การที่สัตว์น้ำจำพวกสัตว์น้ำเค็มและน้ำกร่อยขยายพันธุ์ มีสภาพดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ และจากการที่มีพื้นที่ติดทะเลเป็นแนวยาวและมีเกาะประมาณ 33 เกาะ ซึ่งเหมาะสมแก่การทำประมงและใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

อำเภอแวงวัววาก มีลักษณะของสภาพภูมิอากาศ โดยทั่วไปร้อนชื้นและเนื่องจากพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามันทำให้ได้รับอิทธิพลจากการรุ่มตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในเวลาใกล้เคียงกันทำให้สภาพอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน มีฤดู 2 ฤดูคือ

ณ วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ ห้องประชุม ชั้น ๓ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

3.2 การปักครอง อำเภอเวรવัว จังหวัดเขียวขี้ เป็นอำเภอที่แบ่งเขตการปักครองตามพรบ.ลักษณะปักครองท้องถิ่น พ.ศ.2475 เป็น 7 ตำบล 68 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลลซมเล	ประกอบไปด้วย 8 หมู่บ้าน
2. ตำบลกระเทียม	ประกอบไปด้วย 12 หมู่บ้าน
3. ตำบลถ้ำ	ประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้าน
4. ตำบลตลดลงเขียม	ประกอบไปด้วย 8 หมู่บ้าน
5. ตำบลถ้าอยู่	ประกอบไปด้วย 7 หมู่บ้าน
6. ตำบลหล่อปุน	ประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน

7. ตำบลนักล้อย ประจำบ้านปีด้วย 14 หมู่บ้าน
และมีการปักครองแบบเทศบาล 2 แห่ง ในเขตอำเภอแวงวัวว คือ เทศบาล
ตำบลชุมเฉ และ เทศบาลตำบลนักล้อย รวมทั้งมีองค์กรบริหารส่วนตำบล 7 แห่ง คือ

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลภัยม
2. องค์กรบริหารส่วนตำบลถ้ำ
3. องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองเขี้ยม
4. องค์กรบริหารส่วนตำบลถ้ำอยู่
5. องค์กรบริหารส่วนตำบลนักล้อย
6. องค์กรบริหารส่วนตำบลหล่อปูน

3.3 ประชากรและครัวเรือน ในเดือนมีนาคม 2545 อำเภอแวงวัว จังหวัด
เชียงราย มีประชากรรวมทั้งสิ้น 35,691 คน โดยจำแนกได้เป็นเพศชาย 10,859 คนและเพศ
หญิง 17,532 คน และมีจำนวนครัวเรือน 9,391 หลังคาเรือน (สำนักทะเบียนกลาง
กรมการปักครอง.2545)

3.4 สภาพทางเศรษฐกิจ อำเภอแวงวัว จังหวัดเชียงราย มีสภาพทางเศรษฐกิจที่
แยกได้ออกเป็นด้านต่าง ๆ คือด้านการเกษตร ด้านการอุตสาหกรรม ด้านการพาณิชย์ ด้าน
การบริการ ด้านการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ด้านการเกษตร

อำเภอแวงวัว มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 197,640 ไร่ ครอบคลุม
เกษตรกรจำนวน 7,031 ครอบครัว สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ แยกได้ดังนี้
ตาราง 1 แสดงพืชพื้นที่ปลูกและผลผลิต รวมทั้งจำนวนครัวเรือนที่ปลูก

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พืชที่ปลูก(ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (ก.ก./ไร่/ปี)	จำนวนครัวเรือนที่ปลูก
1.	ยางพารา	185,345	260	7,713
2.	ปาล์มน้ำมัน	121	3,400	7
3.	ลองกอง	1,102	1,064	142
4.	มังคุด	768	890	134
5.	สะตอ	2,382	450	452
6.	มะพร้าว	2,860	1,768	569
7.	ເງາມ	695	2,548	115
8.	ทุเรียน	2,380	14,074	290
9.	สับปะรด	1,761	2,772	64

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอตาก ปี 2545

3.4.2 ด้านการปศุสัตว์

อำเภอเวรવารามีการเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่ายและบริโภค โดยมีสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงมากที่สุดคือ ไก่เนื้อมีปริมาณของไก่เนื้อที่เลี้ยงจำนวน 186,800 ตัว รองลงมาคือการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ซึ่งมีจำนวนถึง 24,550 ตัว และสัตว์ที่เลี้ยงเป็นอันดับที่สามคือ สุกร มีเกษตรกรในเขตอำเภอเวรવารา เลี้ยงรวมกันทั้งสิ้น 5,099 ตัว (สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเวรવารา.2545)

3.4.3 ด้านอุตสาหกรรม

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการและประกอบการได้ในเขตของอำเภอเวรવารามีจำนวนทั้งสิ้น 36 แห่ง โดยสามารถจำแนกรายละเบ็ดได้ดังนี้ คือในเขตตำบลกันกลอย มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม 27 แห่ง ในเขตตำบลชุมเมื่อจำนวน 6 แห่ง ในเขตตำบลกะเตียมมี 5 แห่ง และในเขตตำบลหล่อปูนมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 3 แห่ง ที่ภาครัฐอนุญาตให้ประกอบได้ (สำนักงานอุตสาหกรรม . 2545)

3.4.4 ด้านการพาณิชย์

ในเขตของอำเภอเวรવารา มีสถานบริการด้านการพาณิชย์อยู่หลายชนิด ซึ่งประกอบไปด้วย สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่จำนวน 8 แห่ง มีธนาคารอยู่ในเขตของอำเภอจำนวน 5 แห่ง คือ ธนาคารกรุงไทย (มหาชน), ธนาคารออมสิน , ธนาคารกรุงเทพ(มหาชน) , ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, ธนาคารไทยพาณิชย์ และมีสหกรณ์การเกษตรอำเภอเวรવารา 1 แห่ง (แผนพัฒนาอำเภอประจำปี 2548 . 2545)

3.5 สภาพทางสังคม

ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงสภาพทางสังคมของอำเภอเวรવาราประกอบไปด้วย ข้อมูลทางด้านการศึกษา, การศาสนาและศิลปวัฒนธรรมและการสาธารณสุข ซึ่งประกอบไปด้วย รายละเอียดดังนี้

3.5.1 การศึกษา

โรงเรียนในเขตของอำเภอเวรવารา ประกอบไปด้วย โรงเรียนที่อยู่ในสังกัด สปช. จำนวน 36 แห่ง มีจำนวนห้องเรียน 320 ห้อง มีจำนวนครู 349 คน อยู่ในสังกัดของ สศ. จำนวน 3 โรงเรียน โดยมีจำนวนห้องเรียน 38 ห้อง มีครูทั้งหมด 74 คน อยู่ในสังกัดของ สช. จำนวน 1 โรงเรียน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้อง มีจำนวนครู 42 คน และอยู่ในสังกัดของ อศ. จำนวน 1 แห่ง มีจำนวนห้องเรียนทั้งหมด 17 ห้อง โดยมีจำนวนครู 59 คน สอนในระบบของการศึกษานอกโรงเรียน สามารถที่จะจำแนกรายละเบ็ด มีก่อจุ่มสนใจ 5 กลุ่ม นอกจากนี้ในเขตอำเภอเวรવารามีร้านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 17 แห่ง และมีห้อง

สมุดเพื่อบริการประชาชน จำนวน 2 แห่ง ส่วนในสถานการศึกษาอื่น ๆ ก็จะประกอบไปด้วย โรงเรียนพระรวม 9 แห่ง ศูนย์อบรมเด็กก่อตนเกณฑ์ในวัด 2 แห่ง และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล 2 แห่ง

3.5.2 การศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอแวงวัวนับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 87 โดยมีประชาชนนับถือศาสนาอื่นประมาณร้อยละ 13 มีสถาบันหรือองค์กรทางศาสนา โดยแบ่งเป็นวัด จำนวน 14 แห่ง เป็นสำนักสงฆ์จำนวน 1 แห่ง เป็นมัสยิดจำนวน 25 แห่ง และนับถือศาลาเจ้าที่ประกอบพิธีกรรมอีกจำนวน 2 แห่ง

ในส่วนทางด้านศิลปวัฒนธรรม และชนบทรวมเนียมประเพณีของคนอำเภอแวงวัว จะประกอบพิธีกินเจ ซึ่งทำติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนประเพณีที่มีเทศกาลหรือประเพณีการศาสนา ได้แก่ วันวิสาขบูชา, วันเข้าพรรษา, การทอดผ้าป่า, ทอดกฐิน ก็เป็นประเพณีที่ปฏิบัติติดต่อกันมา ส่วนประเพณี การซักพระนั้น ได้สูญหายไปช่วงระยะเวลาเกือบ 20 ปี ทางเทศบาลตำบลชุมเฉล เริ่มกลับมาจัดฟื้นประเพณีนี้ใหม่ เมื่อปี 2545 ที่ผ่านมา (แผนพัฒนาอำเภอ ปี 2545)

3.5.3 การสาธารณสุข

จากการที่จำนวนประชากรของอำเภอแวงวัว มีจำนวน 35,691 คน จึงทำให้มีสถานบริการด้านสาธารณสุขหลายแห่งโดยจำแนกได้เป็น โรงพยาบาลขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง มีสำนักงานสาธารณสุขอำเภอจำนวน 1 แห่ง มีสถานีอนามัยประจำตำบลหมู่บ้าน จำนวน 12 แห่ง สถานีพยาบาลเอกชน (คลินิกแพทย์) จำนวน 3 แห่ง และร้านขายยาแยกปั๊จจุบันจำนวน 5 แห่ง ขณะเดียวกันข้อมูลของบุคคลกรทางด้านการแพทย์ ได้ระบุจำนวนของบุคคลกรดังนี้ มีบุคคลกรที่เป็นนายแพทย์จำนวน 2 คน มีทันตแพทย์จำนวน 1 คน เภสัชกร 1 คน พยาบาลจำนวน 25 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 52 คน เจ้าหน้าที่อื่น ๆ จำนวน 47 คน และมีอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) เป็นจำนวนถึง 587 คน ซึ่งในเขตของอำเภอแวงวัวมีอัตราใช้ส่วนราดन้ำร้อยละ 98

3.5.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

อำเภอแวงวัวมีสถานีตำรวจน้ำที่คอยให้บริการในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นทั้งสถานีตำรวจน้ำอำเภอและตำบล จำนวน 2 แห่ง คือ สถานีตำรวจน้ำอำเภอและสถานีตำรวจน้ำตำบลนักลง

3.6 โครงสร้างพื้นฐานและระบบการบริการของรัฐ

3.6.1 ถนน

เนื่องจากอำเภอเป็นอำเภอที่เป็นทางผ่านโดยตรงที่จะต่อเชื่อมจากจังหวัดเชียงใหม่ไปสู่จังหวัดอื่น ๆ รวมถึงการติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัดทำให้มีโครงข่ายการคมนาคมดังนี้ ภายในเขตอำเภอรวมมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมกับจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดท่องเที่ยวและรวมถึงเชื่อมต่อถนนตัววิถี ล่วงทางหลวงชนบทที่เชื่อมต่อตำบลและหมู่บ้านอินกีวี หล่อปูน - คลองเขียว สายชุมเฉล - โนนฟ้า สายถ้ำออย - ย่านเชือก สายเขามีหlays - ท่าเหล็ก และสุดท้ายคือทางหลวงชนบทสายบ้านในเคริง - ท่าเหล็ก โดยมีสภาพของเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตำบลและหมู่บ้าน เป็นสภาพถนนคอนกรีตและถนนลูกกรัง จำนวน 65 สาย

3.6.2 การโทรคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร

การให้บริการด้านการโทรคมนาคม จะมีหน่วยบริการที่ดำเนินการโดยกรมไปรษณีย์โทรเลขในระดับอำเภอ 2 แห่ง และระดับตำบล 2 แห่ง และมีการให้บริการโทรศัพท์พื้นฐาน ขององค์กรโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

3.6.3 สาธารณูปโภค

การให้บริการประชาชนในเรื่องของสาธารณูปโภคในเขตอำเภอรวมทั้ง ประกอบไปด้วยการประปาของหมู่บ้าน จำนวน 28 แห่ง และมีแหล่งน้ำกินน้ำใช้ประเภทอื่น ๆ ซึ่งจำแนกได้เป็นปอน้ำบาดาล จำนวน 82 บ่อ บ่อน้ำตื้น จำนวน 3,670 บ่อ ถังเก็บน้ำ จำนวน 145 แห่ง และมีอุปกรณ์น้ำขนาดใหญ่ จำนวน 1,210 ใบ ขณะเดียวกันมีหน่วยงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอชุมเฉล 1 แห่ง ที่ให้บริการในเรื่องของกระแสไฟฟ้าให้กับประชาชนในเขตอำเภอรวมฯ

3.7 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏให้เห็น ในเขตอำเภอนี้จะประกอบไปด้วยทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

3.7.1 ทรัพยากรดิน

ในส่วนของทรัพยากรดินที่มีอยู่ในเขตอำเภอส่วนมากที่จะแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้คือ กลุ่มดินเดิมชายฝั่ง จะครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่อำเภอและกระจายตัวไปตามแนวชายฝั่ง กลุ่มดินต่อไปคือ กลุ่มดินที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรฯ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ เหมาะแก่การปลูกยางพันธุ์ติดผลไม้ มีระยะอายุที่ต้องการเพิ่ม และมีกลุ่มดินอื่น ๆ เช่น กลุ่มดินนา กลุ่มดินน้ำตื้น และกลุ่มดินไร่ รวมแล้วครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของอำเภอ (แผนพัฒนาอำเภอประจำปี 2545. 2545)

3.7.2 ทรัพยากรน้ำ

น้ำปัจจัยสำคัญของการดำรงค์ชีวิตในเขตอำเภอแม่เมาะ จำนวนที่สำคัญ 2 สายคือ คลองถ้ำ กว้างประมาณ 10 เมตร ยาวประมาณ 10 กิโลเมตร อุณหภูมิในท้องที่ตำบลถ้ำ จะมีน้ำตลอดปี คลองที่สองคือ คลองชุมพล อุณหภูมิพื้นที่ของตำบลชุมพลและตำบลถ้ำ กว้าง 15 เมตร ยาว 7 กิโลเมตร มีน้ำตลอดปี บางส่วนของตำบลชุมพลมีน้ำแห้งเข้าถึง นอกจากนี้ยังมีห้วย หน่อง คลอง บึง ตามธรรมชาติ ประจำด้วยในพื้นที่อำเภอประมาณ 10 แห่ง

3.7.3 ทรัพยากรป่าไม้

อำเภอแวงวาวมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดรวม 68,595 ตารางกิโลเมตรและป่าชายเลน ครอบคลุมพื้นที่ 42,576 ตารางกิโลเมตร โดยในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ทั้งสองชนิดกันไว้เป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว และป่าไม้ที่สำคัญอีกชนิดเป็นต้นไม้เศรษฐกิจ เป็นทุนของชุมชน ซึ่งขึ้นอยู่ทั่วบริเวณตำบล และบริเวณปากอ่าว ทางออกทะเลก้มีขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก และขึ้นอยู่ทั่วไปในเขตของพื้นที่ตำบลขนาดที่เป็นตำบลของหมู่บ้านตัวอย่างนั้นเอง

3.8 ศักยภาพและโอกาสของอำเภอแวงวาว

อำเภอแวงวาว หากมองในภาพรวมพอที่จะสรุปได้ถึงศักยภาพ และปัจจัยที่影 หนุน ต่อการพัฒนาอำเภอในอนาคตดังนี้ เขตพื้นที่อำเภอแวงวาวมีศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างสูง เพราะมีภูมิประเทศที่สวยงาม มีพื้นที่ติดชายทะเล มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีเกาะต่าง ๆ เช่น เขากะบู เขากะพัน เกาะพนัง เกาะห้องที่มีเครื่องดื่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างชาติ สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปได้ ขณะเดียวกัน มีรับแรงงานอายุระหว่าง 18-80 ปี ถึง 11,800 คน หรือร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีสวนยางพารา สวนผลไม้ เงาะ มังคุด ทุเรียน ผลผลิตเหล่านี้สามารถเป็นสินค้าพื้นเมือง จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้ รวมทั้งด้านการประมงผลผลิตที่ได้ยังสามารถที่จะแปรรูป เป็นสินค้าพื้นเมืองได้หลายอย่างเช่น กุ้งเสียบ ไก่ปลาแห้ง และอีกหลายชนิด โดยเฉพาะในเรื่องของลักษณะที่ตั้งของ อำเภอแวงวาว มีทำเลที่ดินตั้งกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ อุทัยานอ่าวเชียงใหม่ อำเภอ กันเนื่อง เป็นประตูสู่จังหวัดท่องเที่ยว สามารถที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งผลิตการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะตำบลนัก谷อย มีการรวมตัวกันของธนาคารพาณิชย์ 5 แห่ง มีศักยภาพในด้านการเป็นศูนย์กลางสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมที่ส่งต่อไปยังจังหวัดท่องเที่ยวและจังหวัดใกล้เคียงได้ (แผนพัฒนาอำเภอประจ้าปี. 2545)

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชน (การดำเนินงานของอำเภอ)

อำเภอแวงวัวได้ดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย และได้ระบุให้เห็นถึงสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขไว้ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมของอำเภอแวงวัว โดยได้กำหนดแยกคนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ในด้านต่าง ๆ เป็นกลุ่ม ๆ ไว้คือ กลุ่มปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาต่อไปคือกลุ่มปัญหาผลผลิต รายได้และการมีงานทำ กลุ่มปัญหาสาธารณสุขและการอนามัย กลุ่มปัญหาความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม กลุ่มปัญหาแหล่งน้ำ กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสุดท้ายคือกลุ่มปัญหาอื่น ๆ ดังนี้

1. กลุ่มปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

ลักษณะของปัญหาคือ สภาพถนนหมุบ้านยังไม่ได้มาตรฐาน ยังมีสภาพเป็นถนนดินและลูกรัง มีความแคบ โดยมีแนวทางแก้ไขคือ ปรับปรุงถนนที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐานและเปลี่ยนสภาพเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีต

2. กลุ่มปัญหาผลผลิตรายได้และการมีงานทำ

ลักษณะปัญหาอำเภอแวงวัวในกลุ่มนี้คือ ราษฎรตกลงตัว โดยมีสาเหตุจากตลาดมีความต้องการรับซื้อหนี้ยาง นำไปทำยางแผ่นส่งขายตลาดโดยมากกว่าการซื้อยางแผ่นรวมคawanแบบที่เกษตรกรผลิตในปัจจุบัน แนวทางแก้ไขทำได้โดย ปรับปรุงคุณภาพน้ำยางพารา เพื่อให้สามารถจำหน่ายในราคาน้ำยางที่สูงขึ้น และลดขั้นตอนในการผลิตหรือการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาช่วย ในส่วนของปัญหาทางด้านการมีงานทำ ลักษณะของปัญหาคือ มีแรงงานว่างงาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานว่างงานขอบเฝด และว่างงานจากการประจํา เช่น กิจกรรม สาเหตุคือภูเขาเล็กจัง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และงานเลือกงาน แนวทางแก้ไข ต้องทำการฝึกอบรม เพิ่มฝีมือแรงงาน ปรับเปลี่ยนทัศนคติ การทำงานโดยเน้นการใช้แรงงานห้องถีน

3. กลุ่มปัญหาสาธารณสุขและอนามัย

ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ประเด็นการคุณครองด้านการรักษาพยาบาล กล่าวคือ ไม่ได้รับการคุณครองด้านการรักษาพยาบาล สาเหตุ เนื่องจากขาดแคลนบุคคลากร เช่น แพทย์ และขาดแคลนอุปกรณ์ทันสมัย และระบบการจัดการภาครัฐ ยังมีขั้นตอนค่อนข้างยุ่งยาก โดยมีแนวทางในการแก้ปัญหาคือ จัดสรรงบุคคลากรที่มีคุณภาพและเพิ่มอุปกรณ์ทันสมัย ปรับปรุงการบริหารจัดการให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาเพิ่มขึ้น ของความสามารถของบุคคลากร

4. กลุ่มปัญหาความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม

ประเด็นปัญหาของอำเภอแวงวัวในกลุ่มนี้คือ เรื่องอัตราการเรียนต่อของประชาชน ซึ่งเด็กบางส่วนยังไม่ผ่านเกณฑ์กำหนดของความรู้หรือการศึกษาภาคบังคับ โดยมีสาเหตุจากฐานะของครอบครัวยากจน เด็กไม่ต้องการเรียนต่อเนื่องจากต้องการ

ประกอบอาชีพ และที่สำคัญคือผู้ปกครองไม่เข้าใจและไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานได้เรียนต่อ ซึ่งแนวทางแก้ไขคือ การให้ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา ส่งเสริมการศึกษาระบบท้องถิ่น เรียนให้มากขึ้น สร้างค่านิยมที่ดี และให้เห็นความสำคัญในเรื่องของการศึกษาและการรักษาทัน

5. กลุ่มปัญหาเหล่านี้

สำหรับความต้องการของคนที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ ทางสถาบันฯ ได้จัดทำแบบฟอร์มสมัครเข้าร่วมกิจกรรม ให้ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดและกรอกข้อมูลได้โดยง่าย ท่านสามารถเข้าชมรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ของสถาบันฯ หรือติดต่อผู้ประสานงานได้ทันที

6. กลุ่มปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอำเภอเวรavanนั้น มีปรากฏว่าให้เห็นอยู่มาก แต่ก็คือให้เกิดสภาพปัญหานี้เรื่องการทำลายแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีการบุกชุมชนของนายทุนเพื่อการครอบครอง สาเหตุของปัญหานี้เกิดจากการที่กฎหมายมีช่องว่างและมีการเหลี่ยงเลี่ยงกฎหมายเพื่อถือครอง และในระดับของประชาชนนั้น ก็มีการใช้ทรัพยากรโดยการขาดการบำรุงดูแล แนวทางแก้ไขสามารถกระทำได้โดย ขอความร่วมมือและใช้กฎหมายโดยเข้มงวด ให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นหวังแห่งทรัพยากรธรรมชาติ และประสานองค์กรท้องถิ่นให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้องทุกคน

7. กลุ่มปัญหาด้านอื่น ๆ

ที่เห็นเด่นชัดในเขตพื้นที่combeau เวลาใดก็อการที่ไม่ได้มีการจัดวางระบบผังเมืองเพื่อการพัฒนา สาเหตุเนื่องจาก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนยางพารา มีเฉพาะชุมชนตั้งกลอยที่มีความจำเป็นจะต้องเร่งวางผังเมืองที่ดี แนวทางแก้ไข ควรให้เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลได้เตรียมการวางแผนระบบผังเมืองเพื่อรับการพัฒนาในอนาคต

การศึกษาการดำเนินงานของจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงใหม่และหมู่บ้านได้มีการดำเนินงานของจังหวัดด้วยมุทธรัศตร์การพัฒนาจังหวัด การดำเนินงานแก้ไขต่าง ๆ เพื่อสนองนโยบายของรัฐ ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

1.1 ปัญหาระบบด่วนที่ต้องแก้ไข

จังหวัดได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เร่งด่วน ได้แก่ 1) กลุ่มปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม การบุกรุกชายหาด การบุกรุกป่าชายเลน ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะ น้ำฝอย การพังทลายของหน้าดิน การขุดหน้าดินบนภูเขา การก่อสร้างอาคารบน

ที่สูง 2) ปัญหาด้านการท่องเที่ยว ความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การเอกสารดีเอกสารเปรียบบันกท่องเที่ยว รถแท็กซี่ป้ายดำ ทัวร์เลื่อน ไกด์เลื่อน เจตสกี ซีว็อกเกอร์ คนขายของรับภัณฑ์ท่องเที่ยว หลอกขายของนักท่องเที่ยว รถตุ๊กตุ๊ก รถจักรยานยนต์รับจ้างเอาเบรียบบันกท่องเที่ยว อาหารและสินค้ามีราคาแพง แคมป์ชั่นบริการนักท่องเที่ยว 3) ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม การอพยพข้ามภูมิภาคไทย ปัญหาแรงงานเดือน ชาวต่างชาติทำงานโดยผิดกฎหมาย การค้าประเวณหอบเงินและชาย สถานบริการก่อความเดือดร้อนรำคาญ ปัญหายาเสพติดในสถานบริการและสถานประกอบการ ปัญหาข้อท่านปัญหามาเพียงต่างชาติ ปัญหาอุบัติเหตุ จราจร 4) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานการขาดแคลนแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ปัญหาคุณภาพน้ำประปา ปัญหากำลังไฟฟ้าตก ปัญหาการจัดผังเมืองรวม ไม่มีระบบขนส่งมวลชน ท่าเรือไม่เพียงพอ สถานีขนส่งไม่ได้มาตรฐาน 5) กลุ่มปัญหาด้านบริหารจัดการขาดการจัดระเบียบสังคม ความยุ่งยากซับซ้อนของกฎหมายหน่วยงานราชการขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขไม่เพียงพอ พนักงานสอบสวนไม่เพียงพอ

1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงราย

การกิจของจังหวัดเชียงราย ประการแรก คือการกิจการบริหารและการจัดการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน ประการที่สอง คือการกิจการพัฒนาคนและสังคมให้เข้มแข็ง (สำนักงานจังหวัดท่องเที่ยวฯ. 2544 : 57)

เพื่อให้บรรลุการกิจดังกล่าวจังหวัดเชียงรายจึงได้ยุทธศาสตร์ร่วม 5 ยุทธศาสตร์ กล่าวคือยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ควบคู่กับการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและบริการที่ได้มาตรฐาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคม ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาพื้นที่ควบคู่กับการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการจัดให้มีผังโครงสร้างการพัฒนาพื้นที่ในระดับจังหวัด สนับสนุนให้ห้องถินและชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและบริการที่ได้มาตรฐาน เน้นการพัฒนาและใช้ระบบการจัดบริการโครงข่ายใช้ระบบการจัดการโครงสร้างพื้นฐานในกระบวนการบริหารจัดการให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนและห้องถินมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคนและสังคม เน้นส่งเสริมให้มีการขยายการศึกษาทั้งในและนอกระบบเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพทุกระดับชั้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและนักธุรกิจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐและกลุ่มธุรกิจประเภทต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการ เน้นการพัฒนาโครงสร้าง ระบบ กลไกการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เครือข่ายภาคีมีความต่อเนื่อง เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างมีเอกภาพเกี่ยวกับและสอดคล้องในการบริหารราชการของหน่วยงานต่าง ๆ

1.3. การดำเนินงานแก้ปัญหาของเขียวชี

หลังจากที่จังหวัดได้ใช้ยุทธศาสตร์ 5 ประการในการพัฒนาจังหวัดแล้ว จังหวัดยังได้มีการดำเนินงานแก้ปัญหาที่จังหวัดมีอยู่ ดังนี้

1.3.1 การแก้ไขปัญหาความยากจน

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำ 1) โครงการ“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยได้ดำเนินการคัดเลือกผลิตภัณฑ์แต่ละตำบล แล้วส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ และทำการตลาดผ่านอินเทอร์เน็ตตำบล รายกราวิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งวางแผนนำยำในห้างสรรพสินค้าชั้นนำทุกแห่งในจังหวัด ตลอดจนสถานบริการนานมีน้ำ 2) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จังหวัดจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้ร้อยละ 100 จำนวน 114 กองทุน 3) โครงการพัฒนาระหนี้เงินตรกร 4) โครงการธนาคารประชาชน 5) การออกบัตรประกันสุขภาพให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย

1.3.2 การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

จังหวัดได้ดำเนินการด้านป้องกันโดย 1) การป้องกันโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา 2) การปราบปราม ได้เน้นหนักเกี่ยวกับการหากซ่อนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดชุดปฏิบัติการปราบปรามรวม 13 ชุด ทำเครือข่ายการข่าว จัดตั้งสายข่าวและดำเนินการจับกุมอย่างต่อเนื่อง 3) การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ จังหวัด

ยังไม่มีสถานบำบัดพื้นที่สมรรถภาพ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติด แต่ได้ดำเนินการด้านการบำบัดพื้นที่ ดังนี้ คือ จัดทำค่ายก้าวใหม่ในจังหวัดท่องเที่ยวให้แก่ผู้สูงอายุควบคุมความประพฤติ จัดทำโครงการชุมชนบำบัด จัดโครงการค่ายประสานใจในสถานศึกษา อบรมร่วมกับผู้ปกครอง นักเรียน ครู อาจารย์และชุมชน พัฒนาสถานพยาบาลให้เป็นสถานบำบัด 5 แห่ง ดำเนินนโยบายด้านจัดระเบียบสังคม โดยอนุญาตให้จัดตั้งสถานบริการได้ 2 แห่ง

1.3.3 การแก้ไขปัญหาทุจริตคอรัปชัน

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำ 1) โครงการประเทศไทยใสสะอาด จัดให้มีการเผยแพร่ข่าวสารการประมวลราคาของทุกส่วนราชการไว้บนโฉมเพจของจังหวัด จัดสถานที่กลางในการประมวลราคา ณ ห้องประชุมศาลากลาง และห้องประชุมที่ว่าการอำเภอ 2) โครงการตลาดนัดประมวลราคา จัดทุกวันพุธที่ศาลากลาง โดยนำโครงการที่มีวงเงินบประมาณตั้งแต่ 2 ล้านบาทรวมกันจัดที่ตลาดนัดประมวลราคา 3) ให้มีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับแผนการจัดซื้อจัดจ้าง วงเงินบประมาณโครงการทุกโครงการของทุกหน่วยงานทางด้านมวลชนและเว็บไซต์ของจังหวัด 4) รณรงค์ให้หน่วยงานราชการและข้าราชการทุกหน่วยงานปลดการทุจริตคอรัปชัน 5) ตั้งคณะกรรมการเร่งรัด ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของทุกหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง

1.3.4 โครงการด้านบริการประชาชน

จังหวัดได้ดำเนินการจัดทำ 1) โครงการของตัวร่วมจังหวัดเขียวชี ได้พัฒนาสถานีตัวร่วม เพื่อบริการประชาชนให้เกิดความพึงพอใจ ทำให้ภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตัวร่วมในฐานะผู้ให้บริการประชาชนดีขึ้น 2) ปรับปรุงการปฏิบัติงานของสำนักงานขนส่งจังหวัดให้มีความรวดเร็วและให้ประชาชนมีความประทับใจในการให้บริการ 3) สำนักงานพานิชย์จังหวัด ได้จัดทำโครงการสายตรวจพาณิชย์ โดยได้นำมาตรการให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ทุกหน่วยงานร่วมกับตัวร่วมจังหวัดออกให้บริการประชาชน 4) โครงการของที่ทำการปักครองจังหวัดคือการจัดบริการประชาชนเกี่ยวกับงานด้านทะเบียนของหน่วยงานองค์กรปักครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลเมือง เทศบาลตำบลทุกแห่ง 5) โครงการของสำนักงานที่ดินจังหวัดและอำเภอ ในการให้บริการประชาชนด้วยความประทับใจ โดยเน้นการบริการ 3 เรื่อง คือการออกโฉนดที่ดิน เร่งรัดการให้บริการประชาชน การออกตรวจสอบพื้นที่ตรวจสอบเขตเรือขึ้นก่อนว่าปกติ การให้บริการประชาชนในวันราชการ โดยไม่หยุดพักเที่ยง 6) โครงการของโรงพยาบาลและสถานีอนามัย จัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่ไปตามจุดต่าง ๆ ในจังหวัด จำนวน 20 จุด 7) ที่ว่าการอำเภอ จัดเวรบริการประชาชนโดยทุกอำเภอจัดเจ้าหน้าที่คอยให้

คำแนะนำแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการกับอำเภอ 8) สำนักงานจังหวัดได้จัดทำโครงการให้บริการต่อไปอนุญาติงแรมด้วยความรวดเร็ว

1.3.5 โครงการริเริ่มของจังหวัด

จังหวัดได้ดำเนินการจำนวน 151 โครงการ จำแนกเป็น โครงการรายเดือน 35 โครงการ (โครงการป้องกันยาเสพติด 21 โครงการ โครงการบำบัดรักษายาเสพติด 7 โครงการ โครงการปราบปรามยาเสพติด 7 โครงการ) โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน 26 โครงการ โครงการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่น 11 โครงการ โครงการการบริการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน 19 โครงการ โครงการการท่องเที่ยว 33 โครงการ และโครงการสิ่งแวดล้อม เมืองน่าอยู่ 27 โครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการศึกษา เนื่องจากชุมชนของหมู่บ้านแต่ละแห่งต่างก็มีจารีต กฎหมาย ภูมิปัญญาที่แตกต่างกัน ซึ่งความจำเป็นจะต้องศึกษาจากความหมายที่คนในชุมชนนั้นได้ให้ความหมาย ความเข้าใจของกลุ่มประชากรในหมู่บ้าน และใช้วิธีการวิจัยแบบอุปนัย (Induction) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แล้วนำข้อเท็จจริงที่ศึกษา ได้มาศึกษา วิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสรุปเข้าทฤษฎี ทั้งสุดของคำอธิบายปรากฏการณ์ให้มีความนาเชื่อถือ

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชน

กระบวนการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชนหรือหมู่บ้านของเขตอำเภอaware ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพมาใช้ในการหาข้อมูลเพื่อสร้างแนวคิดขึ้นจากปรากฏการณ์จริงที่ปรากฏอยู่ในชุมชนที่ศึกษา โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง (Pupositive) โดยเลือกหมู่บ้านในชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ให้บริการทางด้านการท่องเที่ยวหรือใกล้เคียงมากที่สุด ซึ่งหมู่บ้านแสงเดือน เป็นหมู่บ้านที่บริบทใกล้เคียงมากที่สุดคืออยู่ห่างจากแหล่งน้ำเที่ยวทางทะเลไม่เกิน ½ กิโลเมตร และขณะเดียวกัน หมู่บ้านแสงเดือนยังมีความน่าสนใจในเรื่องของการเป็นแหล่งของการดำรงชีวิตที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความพอดีและความต้องการ ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ลงตัว อันจะทำให้การดำรงอยู่ของชุมชนแสงเดือนน่าศึกษาคันควรมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน เมื่อมีโครงการกองทุนหมู่บ้านเข้าสู่หมู่บ้าน การบริหารจัดการของหมู่บ้านแสงเดือนก็เริ่มแสดงให้เห็นถึงปัญหาตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งและบริหารจัดการ หมู่บ้านแสงเดือนมีวิธีการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จะดำเนินการ

อย่างไรให้กองทุนหมู่บ้านสามารถดำเนินการต่อไปได้ภายใต้สภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องศึกษาปรากฏการณ์ โดยดำเนินการในระดับลึก ซึ่งต้องการเข้าถึงพื้นที่การสังเกตุอย่างไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักการสนทนาระบบทั่วไป และค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การเข้าสู่ชุมชน

ผู้วิจัยได้เลือกสนำของศึกษาครั้งนี้ ณ ตำบลนาขาม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตของอำเภอเวรกรรม จังหวัดเชียงราย สภาพของชุมชนทางด้านภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ยังคงความสงบ แม้ว่าจะมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ตัดผ่านหมู่บ้านก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและมีอุตสาหกรรมในครัวเรือนคือ การทำใบยาสูบจากยอดใบจากเป็นอาชีพเสริม แม้ว่าหมู่บ้านแสงเดือนจะมีพื้นที่ไม่มากเนื่องจากถูกจัดแบ่งให้อยู่ภายใต้เขตปกครองของเทศบาลตำบลนาขาม ซึ่งมีพื้นที่เพียง 1 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น ถึงแม้ช่วงที่ผ่านมาจะมีอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทางทะเลเข้ามาในพื้นที่รวมถึง อุตสาหกรรมการทำเที่ยวก็ตาม ชุมชนก็ยังดำรงอยู่อย่างเงียบสงบ หมู่บ้านแสงเดือนมีลักษณะที่平安ใจมากอยู่ประการหนึ่งคือ แม้ว่าจะทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพโดยมีพื้นที่ทำการเกษตรจะอยู่นอกหมู่บ้าน และมีการทำอาชีพเสริมคือ ทำใบยาสูบจากยอดใบจากก็ตาม รายได้ที่ได้มาสามารถส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือต่อที่อื่นและอยู่ในระดับสูงขึ้นไปหลายครอบครัว

2. การเข้าถึงพื้นที่

หลังจากเลือกพื้นที่วิจัยได้แล้ว ผู้วิจัยได้เข้าถึงพื้นที่ตำบลนาขามที่เลือกเป็นกุ่มตัวอย่าง โดยเข้าไปพบกับผู้นำฝ่ายประชาชนกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านแสงเดือนก่อน เนื่องเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 1 ค่อนค้างจะยอมรับนับถือ และผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องนี้ ทำให้สามารถทำตัวกลมกลืนไปได้เป็นอย่างดี และให้ประธานกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 1 แนะนำให้ประธานหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3 รู้จัก ซึ่งผู้วิจัยลงทำการสำรวจและเก็บข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้การศึกษาชุมชนแบบทั่ว ๆ ไป (General Community Study) ซึ่งเป็นการศึกษาชุมชนอย่างกว้างขวาง หรือหลาย ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน (سانนิตย์ บุญชู. 2525 : 2) หลังจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ประธานกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3 ได้แนะนำตัวเพื่อพบปะและพูดคุยกับคณะกรรมการคนอื่น ๆ ต่อไป และใช้หลักการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการ Snow-ball Sampling รวมทั้งมีการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical Sampling) ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 28 คน เป็นชาย 16 คน หญิง 12 คน

3. การสังเกต

3.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

เมื่อผู้วิจัยเข้าถึงพื้นที่แล้ว ได้ทำการสังเกตถึงสภาพบ้านเรือนทางกายภาพของตำบลนาขาม พบร่องรอยที่อยู่อาศัยปลูกสร้างเรียงรายตลอดสองแนวข้างถนนเพชรเกษมและส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้สองชั้นที่ปลูกสร้างโดยมีความยาวของตัวบ้านมากกว่าความกว้าง หนักกว้างเฉลี่ยจะอยู่ประมาณ 5 เมตร ในส่วนที่เลือกว่าเป็นตลาดของตำบลนาขาม จะตั้งอยู่ในบริเวณของหมู่ที่ 1 ส่วนของหมู่ 3 จะเป็นลักษณะของการปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย ผู้วิจัยสังเกตเห็นผู้อยู่อาศัยในบ้านมากจะเห็นผู้สูงอายุหรืออยู่ในช่วงกลางคนเป็นส่วนมาก คือจะมีอายุระหว่าง 55 ปี - 80 ปี พบร่องรอยของชาวบ้านที่อยู่ในช่วงแรงงานที่อยู่กับบ้านเป็นจำนวนน้อย

จากการสังเกตในช่วงระหว่างเวลา 12.30 – 15.30 น. พบร่องรอยของชาวบ้านโดยรอบตำบลนาขาม หมู่ที่ 1 จะมีความคึกคักของประชาชนมากกว่า ผู้คนพุดคุยกันถึงเรื่องของสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในกลุ่ม และพูดคุยกันถึงเรื่องของตัวเลข(หมายเหตุ) ที่ปรารถนาจนโทรศัพท์ แล้วพูดคุยกันถึงความผันของตัวเลขว่าตรงหรือไม่ตรงกับเลขที่ออก ช่วงเวลานี้

สำหรับสถานที่ ๆ เป็นที่ทำการกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 3 เป็นร้านกาแฟ อยู่ริมถนน แต่ไม่ปรากฏตัว เก้าอี้หรือกระดาษเอกสารที่จะบอกความเคลื่อนไหวของกองทุนให้ ปรากฏเลย และสถานที่ที่เป็นที่ตั้งกองทุนก็หมายเป็นร้านขายเครื่องดื่ม ชา – กาแฟมากกว่าที่จะเป็น ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน จากการสังเกตไม่พบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของกองทุนหมู่บ้านเลขที่ 18/1 ซึ่งเป็นที่ตั้งกองทุนหมู่บ้าน

สภาพโดยรวมของตำบลนาขามในส่วนของหมู่ที่ 3 จะต่างจากหมู่ที่ 1 เนื่องจากหมู่ที่ 1 จะมีตลาดตั้งอยู่ และมีการค้าขายในตลาดมากกว่าหมู่ที่ 3 ส่วนในบริเวณที่เป็นแหล่งนำเที่ยว เช่น ท่าเทียบเรือมะกรูด ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านแสงเดือน ตำบลนาขาม อำเภอเทิง บริเวณโดยรอบจะมีร้านค้าสำหรับจำหน่ายตัวเรือหางยาวท่องเที่ยวหน้าอ่าวเขียวชี และบริการขายสินค้าจำพวกน้ำอัดลม กระเพื้า ครีมกันแดด หมาก แวนดาฯ แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงร้านขายอาหารประเภทอาหารตามสั่ง และอาหารซีฟู้ด จำนวนประมาณ 10 - 15 ร้าน จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามากับรถปรับอากาศเป็นช่วง ๆ ส่วนรถบัสก็จะจอดรถในสถานที่กำหนดให้จอดเรียงรายกันไปตามแนวที่กำหนด

4. การสัมภาษณ์ระดับลึก

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง ผ่านกับการสุ่มตัวอย่างโดยนำร่องการ Snow – ball Sampling มาใช้ รวมทั้งดำเนินการสุ่มตัวอย่างในเชิงทฤษฎี (the oretical Sampling) และทำการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนของชุมชนจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (the oritical Saturate) โดยเริ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ ๆ ดังนี้ ประธานกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน เลขาธุการกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน กำนันตำบลนาขาม เจ้าของผู้ประกอบการอุดสาหกรรมครัวเรือนใบยาสูบ กรรมการกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน ผู้ก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน ญาติของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และรวมถึงผู้นำอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มผู้มีอาชีพทำใบยาสูบ จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว จึงหยุดสัมภาษณ์ รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 18 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 12 คน

5. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การจัดทำกลุ่มสนทนา (Focus Group) เป็นหนึ่งในเทคนิคที่นักวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่เลือกนำมาใช้ ซึ่งจะได้ข้อมูลเจาะลึกจากกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนา อีกทั้งยังสามารถช่วยให้การเก็บข้อมูลวิจัยทางสังคมศาสตร์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากตัวผู้วิจัยต้องการให้เกิดการสนทนาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านโดยตรง เช่น ประธานกองทุนและคณะกรรมการร่วมกับผู้ก่อตั้งกองทุนหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยเชื่อว่า การประเมินกองทุนหมู่บ้านจะต้องได้ข้อมูลครบถ้วนรอบด้าน ทั้งทางคณะกรรมการผู้ดำเนินการมีส่วนได้เสีย และชุมชนเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้นำเสนอในทรรยากงานการวิจัยประเมินครั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้รัฐบาลได้ทราบและดำเนินแนวนโยบายเดิมหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ที่เกิดขึ้น

ซึ่งในการนี้ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักคือประธานกองทุนหมู่บ้านและเลขานุการกองทุนหมู่บ้าน โดยได้ทำการปρีกษาเพิ่มเติมที่จะเชิญผู้อื่นเข้ามาเป็นผู้ร่วมสนทนากลุ่มและได้ทำการนัดหมายไว้ล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ก่อนจะเริ่มดำเนินการผู้วิจัยจะได้ไปจัดเตรียมในเรื่องสถานที่ประชุมและจัดเตรียมเอกสาร เทปบันทึกเสียงและเครื่องดื่มโดยได้กำหนดในวันที่ 4 มกราคม 2546 ซึ่งเป็นวันเสาร์ เวลา 16.00 น. เมื่อถึงเวลาจัดประชุมว่ามีผู้ให้ข้อมูลหลักเพียง 2 คนเท่านั้น มากกว่าตั้งแต่เตรียมการ จนกระทั่งเวลา 18.00 ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก จึงล้มเลิกการนัดทำ Focus Group และกำหนดวันที่จะมาทำการพูดคุยกับกลุ่มผู้ทำอาชีพใบยาสูบจากยอดใบจาก แทนในลักษณะของการพูดคุยถึงการประกอบอาชีพและกองทุนหมู่บ้าน จากนั้นจึงจะนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงมาตัด

เทปและจัดหมวดหมู่ พร้อมทั้งทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ถึงความเห็นและความต่างของข้อมูล เพื่อตอบคำถามให้ตรงกับโจทย์วิจัยต่อไป

6. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้จัดได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตำบลนาขาม อำเภอเวรવัว ซึ่งพบว่าเอกสารที่เกี่ยวข้องจะเป็นเอกสารที่หน่วยงานราชการได้จัดทำขึ้น เป็นข้อมูลพื้นฐานและแผนงานที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับตำบลนาขามเป็นส่วนใหญ่ เช่น แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ.2545 - 2549) โดยกระบวนการประชาคม อำเภอเวรવัว จังหวัดเชียงราย หรือ แผนปฏิบัติการอำเภอประจำปี 2545 หรือแผนพัฒนาตำบลนาขามปี 2545 เป็นต้น ซึ่งจะมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของหมู่บ้านแสงเดือน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปในบทที่ 2

สนาม (Field)

สนามของการศึกษานี้คือหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ 3 ซึ่งกล่าวโดยสรุปคือหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ 3 ตั้งอยู่ในเขตของตำบลนาขาม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเวรવัว จังหวัดเชียงราย ซึ่งหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ 3 ตั้งอยู่ห่างจากที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเวรવัว ไม่เกิน 700 เมตร หมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3 ที่เลือกศึกษานี้ ตั้งอยู่ภายนอกเขตป่าครองของเทศบาลตำบลนาขาม ซึ่งมีพื้นที่รวมกัน 2 หมู่บ้าน ไม่เกิน 1 ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนหลังคาเรือนรวมกันทั้ง 2 หมู่ ประมาณ 395 หลังคาเรือนเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในหมู่ที่ 1 ส่วนหมู่ที่ 3 ของหมู่บ้านแสงเดือนที่เป็นสนามในการศึกษามีจำนวนหลังคาเรือนเพียง 117 หลังคาเรือนเท่านั้น

หมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านขนาดกลางที่มีประวัติของการสืบทอดอาชญากรรมในการอยู่อาศัยในพื้นที่ประชารที่พบริสุทธิ์จนเป็นประชานที่อยู่ในหมู่บ้านและประชาชนที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกันเท่านั้น ไม่มีการปราบปรามประชาระบุรุษในหมู่บ้าน แม้ว่าจะมีสวนยางพาราอยู่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้านก็ไม่มีแรงงานต่างชาติ ไม่มีชาวต่างชาติมาพักอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านเลยแม้แต่นิดเดียว หมู่บ้านแห่งนี้อยู่ใกล้กับท่าเทียบเรือมะกรูด ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวประมาณแค่ 800 ร้อยเมตร อยู่ใกล้กับตลาดนัดประจำอำเภอหมู่บ้านแห่งนี้อยู่ติดกับถนนสายหลักคือถนนเพชรเกษม

การคัดเลือกหมู่บ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3 เป็นสนามในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเสียงด้วยวิธีเจาะจง โดยมีหลักการที่สำคัญในการเลือกว่าเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมคือ มีการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นในหมู่บ้าน และประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้เสียกับกองทุนหมู่บ้านครบถ้วนคณะกรรมการกองทุน ผู้ก่อตั้งกองทุน ผู้ที่เกี่ยวข้องคือส่วนราชการ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเวรવัว ซึ่งตั้งอยู่ห่างเพียง 700 เมตร

เท่านั้น สมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าว สามารถให้ข้อมูลเรื่องกองทุนหมู่บ้านได้ แต่เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน จึงใช้ชื่อจังหวัดชื่ออำเภอ ชื่อหมู่บ้าน และชื่อบุคคลเป็นชื่อสมมุติทั้งสิ้น

การเข้าสู่สนาม

เมื่อผู้วิจัยได้เลือกสนามในการวิจัยคือ หมู่บ้าน "ไดเหมาะสมตามควร และจึงไดทำการเขียนแนวคำถาม (Guided line) ก่อนจะเข้าสู่สนามการศึกษา แนวคำถามนี้ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ เมื่อเข้าสู่สนาม ผู้วิจัยจะไดดำเนินงานขั้นตอนต่อไปคือ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกต การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับคำถามที่จะนำมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ระดับลึกนั้น ผู้วิจัยไดเขียนโดยเป็นแนวคำถามชนิดปลายเปิด โดยใช้ปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบความคิดในการวิจัย จากโครงการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านมาเป็นแนวทางในการสร้างคำถาม และมีเป็นคำถามเพิ่มเติม สำหรับการถาม ถามความจำเป็นในสถานการณ์นั้น ๆ ผู้วิจัยไม่ทดลองนำแนวคำถามไปใช้กับประชาชนกองทุนหมู่บ้าน กำหนดน้ำหนักของความรู้สึก และผู้กู้เงินกองทุน เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงให้ได้แนวคำถามที่สมบูรณ์เพียงพอต่อการได้ข้อมูลมาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

ขั้นตอนในการเข้าสนามคือ การแนะนำตนเอง ผู้วิจัยแนะนำตนเองให้คนในหมู่บ้านไดรู้จัก ว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาทำวิจัยการศึกษาเรื่องอะไร โดยใช้รูปแบบการทำตัวง่าย ๆ เมื่อกับเป็นลูกหลานของผู้ที่เป็นประชาชนของหมู่บ้านแสงเดือน อันนำไปสู่การไว้วางใจ ไม่กลัวและไม่คิดว่าจะมาเป็นการจับผิด พุดคุยเมื่อกับการถามสารทุกข์สุกดิบ ของพ่อแก่แม่เมื่อของเราเอง ชอบทำงานบ้างตามสมควร อันจะนำไปสู่โอกาสในการซักถามพุดคุยยิ่งขึ้น

เพื่อให้การเข้าสู่สนามเก็บรวมข้อมูลได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากประธานและเลขานุการกองทุนหมู่บ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านที่เป็นสถานที่เก็บข้อมูล โดยนำหนังสือขอความร่วมมือจากชุมชนอบด. ไปพบประธานและเลขานุการกองทุน ด้วยตนเอง เนื่องจากความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยแสดงตัวเป็นบุตรหลานของคนในหมู่บ้าน เข้าไปทำหน้าที่ในการศึกษาบริบทของหมู่บ้านสร้างความคุ้นเคยกับคนในกองทุนและหาข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกันก่อนการสัมภาษณ์ระห่ำงผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในชุมชน

สำหรับขั้นตอนต่อไปในการเข้าสานมคือ การแนะนำตัว ผู้วิจัยแนะนำต้นเรื่องให้คนในหมู่บ้านรู้จักว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาทำวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านเพื่อการศึกษา และปรับปรุงการดำเนินงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงการกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาล และเชื่อว่าส่งผลต่อการแก้ปัญหาความยากจนและมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงความจริงใจและสร้างความไว้วางใจกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเข้าสานมและการแนะนำตัวคือ การกำหนดสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมของผู้วิจัย โดยการเข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ในฐานะครู คนหนึ่งของสถานศึกษาในจังหวัดและเป็นครูของนักศึกษาที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งผู้ช่วยนักวิจัยบางคนก็เป็นบุตรหลานของคนในชุมชนเข่นกัน เพราะบทบาทของบุตรหลานและบทบาทครู เปิดโอกาสให้สามารถสังเกตในสิ่งที่ต้องการสังเกตได้ และเปิดโอกาสให้ติดต่อสัมพันธ์เพื่อสัมภาษณ์ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นบทบาทที่ดีสำหรับผู้วิจัย

ขั้นตอนการทำงานในสานมหลังจากแนะนำตัวแล้วคือ การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) หมายถึงการทำความรู้จักและผูกมิตรกัน มีไมตรีต่องกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันจนผู้ดำเนินงานกองทุนและสมาชิกกองทุนมีความไว้วางใจต่อผู้วิจัยและนับผู้วิจัยเป็นพวากตนคนหนึ่ง นั่นคือ ผู้วิจัยเป็น “ คนใน ” จึงเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ขั้นต้นที่ดี เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน “ ไม่ใช่คนที่เหนือกว่า ส่วนการรับฟังความทุกข์ร้อนของคนในกองทุน ทำให้เกิดความคุ้นเคยกับบุคลากรในหมู่บ้านและเกิดความยอมรับกันอย่างจริงใจได้ง่ายขึ้น ช่วยให้การวิจัยดำเนินไปได้ด้วยดี ทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของกองทุนได้จากทัศนะของ คนในที่อยู่ในเหตุการณ์ ในหมู่บ้านจริงๆ

สำหรับ วิธีการทำงานภาคสานมวันแรก ๆ ที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้เพื่อช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีคือ การวางแผนที่ท่าอยู่ในหมู่บ้านและคนในชุมชนชุมชน ไม่ทำตัวแปลกแยกจากคนในหมู่บ้านและคนในชุมชนชุมชน ไม่ทำตัวเท่าเทียมประฐานและเลขาธุการกองทุน ไม่ถามคำถามที่ทำให้ผู้ตอบบว้ำสึกอดีต พยายามเข้าไปเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอย่างสงบและพร้อมที่จะช่วยเหลือ มีการหาผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านโดยเดาจากกองทุนเป็นผู้แนะนำให้รู้จัก และถือว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในภาคสานมเป็นเรื่องของงาน เป็นมิตรกับทุกคนโดยไม่คาดหวังว่าจะทำอะไรได้มากในวันแรกๆของการเข้าสู่สานม เพราะช่วงเวลาของการสร้างความสัมพันธ์ใช้เวลานาน

การเริ่มทำงานสานม งานที่สำคัญคือการทำแผนที่ (mapping) โดยการหาคนที่รู้จักคนมากๆและรู้เรื่องต่างๆในชุมชน และในกองทุนหมู่บ้านของตนดี เพื่อสำรวจหมู่บ้าน

และชุมชน โดยแผนที่ที่ทำคือ (1) แผนที่ทางกายภาพ บอกข้อมูลทางกายภาพของสถานีคือ ที่ตั้งของหมู่บ้าน ทางเข้า ทางออก ถนน อาคาร สถานบริการต่าง ๆ บริเวณต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ตลาด ศูนย์การค้า บ้าน สถานีบริการน้ำมัน สถานีอนามัย ศูนย์เด็กเล็ก วัด ฯลฯ การทำแผนที่หมู่บ้านและแผนที่ชุมชนอย่างคร่าว ๆ ช่วยให้ผู้วิจัยเห็นความสัมพันธ์ทางกายภาพภายในหมู่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านกับบุปผาชุมชนด้านนี้ (2) แผนที่ทางสังคม เป็นการเก็บข้อมูลสถานภาพ บทบาทและการจัดช่วงชั้นทางสังคมด้วยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกในกองทุนในหมู่บ้านซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กระบวนการของกองทุนในหมู่บ้านซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนค่อนข้างมากได้

การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (key informant) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (indept interview)

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในหมู่บ้านและในชุมชน ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) วิธีการนี้จะไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์รายแรกแล้ว ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลทันทีเพื่อสร้างมโนทัศน์ (concept) และจัดหมวดหมู่ (categorize) ให้แก่มโนทัศน์ต่างๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงจะเลือกผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อไป ให้เป็นผู้ที่เชื่อว่าให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติ (dimensions) และคุณสมบัติ (properties) ของกลุ่มในทัศน์ที่พบจากการสัมภาษณ์ที่ผ่านไปแล้วส่วนการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อๆ ไปได้คำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในทัศน์ต่าง ๆ ด้วย การเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ เช่นนี้ดำเนินไปจนกระทั่งการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วผู้วิจัยมั่นใจว่า แบบแผนต่างๆ ของกลุ่มในทัศน์ที่เกิดขึ้นนั้นเข้ากันจนเป็นแบบแผนที่แน่นอน แม้จะสัมภาษณ์คนอื่นๆ อีก แต่ก็ไม่ได้ข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นอีก (theoretical saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยเตรียมตัวพร้อมและวางแผนตัวอย่างเหมาะสม โดยเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านและชุมชนอย่างผสมกลมกลืนที่สุดเท่าที่ทำได้ ด้วยเหตุดังนั้น ในการสัมภาษณ์ด้วยวิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจึงไม่สามารถระบุจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์อย่างแน่นอนล่วงหน้าได้ แต่ในการดำเนินงานจริงนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ประธาน เลขาธุการ สมาชิกกองทุน บุคลากรหลักในหมู่บ้าน และผู้เกี่ยวข้อง

การสัมภาษณ์ (Interviewing) จะประสบเพื่อด้นหาสิ่งที่มีอยู่ในใจคน สิ่งที่คนคิดหรือรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด รวมทั้งความตั้งใจหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านไปแล้ว และ นักวิจัยไม่อาจใช้วิธีสังเกตได้ หรือเป็นพฤติกรรมที่นักวิจัยไม่อาจเข้าไปสังเกตโดยตรง

ได้ เราไม่สามารถสังเกตโลกที่คนสร้างขึ้น และไม่สามารถสังเกตความหมายที่คนให้กับสิ่งต่างๆ ได้ เราจะต้องถาม พูดคุยกับคนเพื่อให้ทราบสิ่งต่างๆ การวิจัยนี้ยึดวัตถุประสงค์ดังกล่าว และแนวคิดในการสัมภาษณ์ ส่วนรูปแบบของคำถามในการสัมภาษณ์ (*types of interview questions*) มีหลายชนิด ได้แก่ คำถามในเรื่องต่างๆ คือ (1) ถ้ามีภูมิหลัง (background questions) (2) ถ้ามีความรู้ (knowledge questions) เพื่อทราบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งจะแต่ละคน ทางเจ้าของคิดเห็น ใจความเชื่อ (3) ถ้ามีประสบการณ์หรือพฤติกรรม (experience or behavior questions) (4) ถ้ามีความคิดเห็นหรือค่านิยม (opinion or value questions) ที่คนคิดเกี่ยวกับเดินทาง หัวข้อต่างๆ (5) ถ้ามีความรู้สึก (feeling questions) เกี่ยวกับสิ่งของ อารมณ์ สะเทือนใจจากประสบการณ์ของคน และ (6) ถ้ามีความรู้สึกจากประสบการณ์ทั้ง 5 (sensory questions)

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น คำถามในการสัมภาษณ์ผู้อยู่ในเหตุการณ์คือ ถ้าในสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์จริง ได้แก่ ถ้ามีเกี่ยวกับ ภูมิหลัง ความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์หรือพฤติกรรม เพื่อค้นหาข้อมูลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ถ้ามีความคิดเห็น ดังนั้น ขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยึดหลักในการสัมภาษณ์ระดับลึกอย่างเคร่งครัดคือ ไม่ซึ่นนำทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะมีผลต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เนื่องจากการสัมภาษณ์ระดับลึกมีความยืดหยุ่นมาก ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสอธิบายขยายความให้ผู้ตอบเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถาม และสามารถเข้าใจเพิ่มเติมเพื่อหาข้อมูลรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ที่ต้องการ สามารถหาข้อมูลในเรื่องที่เป็นนามธรรมได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับความเป็นไปได้ ปัญหาและอุปสรรคในอนาคตที่จะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในระยะยาว ที่ได้วางไว้เกี่ยวกับกองทุนหมุนบ้าน ฯลฯ สามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้ สามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ได้ และผู้ถูกสัมภาษณ์ยังสามารถลำดับเหตุการณ์ที่ประสบและถ่ายทอดจากทัศนะของตนเองได้ นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เช่น สีหน้า ท่าทาง แวรota เสียง ความรู้สึก ฯลฯ ของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะที่สัมภาษณ์ได้ด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในหมู่บ้านและในชุมชนนั้น ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย โดยผู้วิจัยขอใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ แต่ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนไม่ยินยอม ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกแทน และจึงรีบนำบันทึกมาจัดรายละเอียดอย่างสมบูรณ์ ตลอดจนถอดเทปคำให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

การสังเกตและการจดบันทึก

การสังเกต เป็นการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างເຂາໃຈได้ตามวิธีการที่กำหนดไว้เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นก็วิจัยสนใจสังเกตพฤติกรรมทางสังคมหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนมาก แต่เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ของคนที่แสดงออกในพฤติกรรมสังคมเป็นผลลัพธ์ คือเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แท้ที่จริงแล้ว การสังเกตจึงต้องการทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบตามที่พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นไม่ใช่สังเกตตามที่ผู้สังเกตกำหนด ในเบื้องต้นมีการแบ่งประเภทของการสังเกตเป็น 2 ชนิดคือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรกของการเข้าสานમีคือการสำรวจชุมชน ซึ่งเป็นการสังเกตโดยตรงที่ใช้เวลาสั้นกว่า เนื่องจากผู้วิจัยยังกำหนดไม่ได้ว่าจะเริ่มมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใดดี

อย่างไรก็ดี ในกรณีนี้ผู้วิจัย ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มากกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วมหรือการสังเกตโดยตรง โดยในการสังเกตไม่เพียงแต่จะยึดประเด็นปัญหาและ วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลักในการสังเกตเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังได้นำแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน มาใช้เป็นกรอบในการสังเกตอีกด้วย โดยทำการสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้ประกอบกับการสัมภาษณ์ระดับลึกดังนี้

1. สังเกตบริบทของหมู่บ้านและชุมชน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมทั้งภายในและนอกหมู่บ้าน ชุมชนรอบหมู่บ้าน ทรัพยากรของหมู่บ้าน การบริหารจัดการ การดำเนินงาน โครงการของทุนหมู่บ้าน และการจัดกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกองทุน
2. สังเกตบรรทัดฐานทางสังคมของหมู่บ้านและบรรทัดฐานของกองทุนฯ เช่น วิถีประจำ จารีต ภูมิปัญญา รวมถึง แนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับกองทุนฯ ที่เป็นจริงอยู่ในหมู่บ้าน
3. สังเกตกลไกการอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านและในกองทุน โดยสังเกตการควบคุมทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้สามารถทำงานบรรทัดฐานทางสังคมของหมู่บ้าน
4. สังเกตจากวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน โดยสังเกตจากการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมด้วยการจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลในกองทุนเป็นกลุ่มเป็นพวก ของหมู่บ้าน สังเกตจากกิจวัตรประจำวันของคนในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวพันกับเรื่องกองทุนหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้านยาเสพติด

5. สังเกตการต่อรองและการฝ่าฝืนบริหัดฐานของหมู่บ้านที่เกี่ยวกับเรื่องกองทุนหมู่บ้าน โดยสังเกตจากการต่อรองและการฝ่าฝืนบริหัดฐานของนักเรียน สังเกตจากการควบคุมทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมและการขัดแย้งทางสังคม ที่เกี่ยวกับเรื่องกองทุนหมู่บ้าน

6. สังเกตแบบแผนการดำเนินชีวิตในหมู่บ้าน และสังเกตแบบแผนของเครือข่ายการดำเนินงานกองทุน โดยสังเกตสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ สังเกตสายสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกองทุนจากกิจกรรมต่างๆ และจากกิจวัตรประจำวันของคนในหมู่บ้าน

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้กลวิธีสังเกต ผู้วิจัยจะบันทึก บันทึกภาพ ไว้ เพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกและจากการศึกษาเอกสารเพื่อตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (theoretical triangulation) ด้วย

การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลเพื่อวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านในครั้นนี้ได้ใช้วิธีแบบเชิงคุณิต ความเป็นมาของหมู่บ้าน แนวความคิดของประชาชน ความเชื่อในเรื่องต่างๆ การทำงานและอาชีพที่ชาวบ้านหมู่ที่สาม บ้านแสงเดือนล่างได้เคยดำเนินกิจกรรมในการเลี้ยงชีพ และยังชีพมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน และความรู้สึกในเรื่องของกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองที่ได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) โดยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี(Theoretical Sampling) (Strauss and Corbin. 1991 : 176-193) โดยการเลือกจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำในชุมชนทั้งที่เป็นทางการ เช่น กำนัน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ประษฐ์ชุมชน ครู และประชาชน ซึ่งจะทำได้เห็นความหลากหลายของการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการก็คือเมื่อเก็บข้อมูลในรายแรกๆ ได้แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อให้ได้มโนทัศน์ในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการศึกษา และทำการเลือกผู้ที่มีคุณลักษณะต่างไปจากข้อมูลรายแรก(Negative Case) โดยการเบริ่งเที่ยบว่าซึ่งต้องการข้อมูลใดอีกและเก็บได้จากใครเพื่อเป็นการเพิ่มเติมและจะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่สมบูรณ์ ดังนั้นกระบวนการเก็บข้อมูลจึงถูกกำหนดและควบคุมโดยทฤษฎีที่เกิดมากจากข้อมูล (Glaser and Strauss. 1967 : 45-77 ; Strauss and Cobin. 1990 : 176-193 ; นภาภรณ์ หวานนท์. 2538) วิธีนี้จึงไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ล่วงหน้า กล่าวคือ ในช่วงแรกที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์แนวลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักรายแรกจะเป็นผู้ที่บอกให้ทราบว่าควรจะไปพูดคุยหรือสัมภาษณ์ใครเป็นรายต่อไปและผู้ให้ข้อมูลหลักรายแรกจะนำไปพูดและเกรินนำด้วยตนเองทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะเจาะข้อมูลได้อย่างละเอียดเพียงแต่ผู้ให้

สัมภาษณ์บางรายที่ถูกแนะนำมาจะให้ข้อมูลที่ไม่สามารถที่จะเจาะลึกได้เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่อยากจะพูดถึงจริงๆ ดังนั้น การพูดคุยจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจตอบ ในการจัดเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกในประเด็นสำคัญ เพื่อป้องกันการตกล่นของสาระสำคัญเพื่อที่จะส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้องมากที่สุด

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ทันทีขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาโดยผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกประเด็นที่สำคัญขณะที่สัมภาษณ์ และได้ทำการบันทึกเสียงเพื่อจะนำมาประกอบเป็นข้อมูลหลังการสัมภาษณ์เสร็จทุกๆครั้ง ซึ่งเทพบันทึกเสียงนี้จะถูกนำไปถอดเทปเพื่อบันทึกคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำแต่ละรายภายหลังกลับจากพื้นที่อีกรั้งหนึ่ง ที่มีวิจัยได้ทำการสร้างมโนทัศน์(Concept) ของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันในรูปของข้อความ(Statement) และจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผล โดยผู้วิจัยกำหนดรหัสหมาย (code) แยกเป็นหมวดหมู่ (code mapping) และเรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละมโนทัศน์ จัดหมวดหมู่ให้แก่มโนทัศน์ต่างๆหลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อไปโดยผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติ (Dimensions) และคุณสมบัติ (Properties) ของกลุ่มมโนทัศน์ที่พบจากการสัมภาษณ์ที่ผ่านไปแล้ว นอกจากนี้การเลือกผู้ต้องเป็นรายต่อไป ยังคำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่างๆโดยการเปรียบเทียบ (Comparative case) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (Verify) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มจนไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Theoretical generalization) ที่ได้มาอีกด้วยไป (Strauss and corbin. 1990 ; Strauss. 1990 ; นภากรณ์ หวานน์ท. 2539 : 98-107) ซึ่งผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูลเป็นหลัก ทั้งนี้โดยต้องอยู่บนความถูกต้อง ความชื่อสัตย์และความรับผิดชอบในการทำวิจัยหลังจากนั้นได้สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานผลการศึกษาอุปกรณ์เป็นบทต่างๆดังนี้

บทที่ 1 ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

บทที่ 2 ชุมชนในช่วงก่อนการนำประเทศไปสู่ความทันสมัย

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

บทที่ 4 การปรับตัวของชุมชน

บทที่ 5 กองทุนหมู่บ้านในระบบการพัฒนาและผลที่พัฒนาชุมชน

บทที่ 6 สรุป

บทที่ 2

ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

การศึกษาถึงบริบทของหมู่บ้านแสงเดือน ในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ในช่วงตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับแรก(2540) จนถึงช่วงประมาณปี พ.ศ.2520 พับบริบทจากชุมชนแสงเดือนหลายประการด้วยกัน ดังจะได้นำเสนอ ประการแรกคือ บริบททางด้านภาษาภาพ และทุนทางภาษาภาพ ประการที่สอง บริบททางด้านสังคม วัฒนธรรมและทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนทุนชุมชนในด้านอื่น ๆ ประการที่สาม บริบทด้านเศรษฐกิจและทุนทางเศรษฐกิจ ประการสุดท้าย บริบททางด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงก่อนที่ชุมชนจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

บริบททางภาษาภาพของหมู่บ้านแสงเดือน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน จากการสังเกตในระหว่างการวิจัย และจากการพูดเห็นโดยประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเดินทางเข้าออกหมู่บ้านนี้อย่างต่อเนื่องทุกปีในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ได้พบข้อมูลที่สอดคล้องกัน มีผลต่อความอิมตัวของข้อมูลวิจัยในเรื่องนี้คือ

1. สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ทำให้ชุมชนคำรงอยู่ได้

1.1 ขนาดและที่ตั้ง

หมู่บ้านแสงเดือนมีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูง มีทิวابเชิงเขา และทิวาริมฝั่งทะเล หมู่บ้านแสงเดือนมีเนื้อที่บางส่วนเป็นป่าชายเลนเหมาะสมแก่การที่สัตว์น้ำ จำพวกสัตว์น้ำเค็มและน้ำกร่อยขยายพันธุ์ มีสภาพดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ และหมู่บ้านแสงเดือนมีพื้นที่ติดทะเลเป็นแนวยาวจึงเหมาะสมแก่การประมงและใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวผักผ่อนหย่อนใจ

1.2 อาณาเขต

หมู่บ้านแสงเดือนมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านและตำบลอื่นในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ ทิศเหนือ จดตำบลตากแಡด อำเภอเมืองเชียงใหม่ ทิศใต้ จดตำบลกะไหล อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออก จดทะลุน้ำด่าน จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตก จดตำบลถ้ำ อำเภอเวียงวัว จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่บ้านแสงเดือนมีลักษณะเป็นที่ราบติดชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของจังหวัด พื้นที่ส่วนน้อยประมาณร้อยละ 17.5 เป็นภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 58.75 เป็นที่ราบน้ำท่ามถึง พื้นที่ในเขตหมู่บ้านแสงเดือน ประกอบไปด้วยชุมชน 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านแสงเดือนหมู่ที่ 1 และชุมชนบ้านแสงเดือนหมู่ที่ 3

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของหมู่บ้านแสงเดือน มีภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น และอยู่ในเขตของอิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีอากาศอบอุ่นถึงร้อนชื้นตลอดปี มีฤดูกาลเพียงปีลักษณะ 2 ฤดู คือฤดูฝน มีระยะเวลาประมาณ 8 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม และฤดูร้อน มีระยะเวลาประมาณ 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน

2. ประชากรและครัวเรือน

จำนวนประชากรของหมู่บ้านแสงเดือนทั้งหมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,917 คน เป็นชาย 990 คน เป็นหญิง 927 คน

สำหรับรายได้ของประชากร ได้จากการประกอบอาชีพดังนี้ ทำสวนยางพารา ค้าขาย การประมง รับราชการ ทำใบยาสูบจากยอดใบจาก รับจ้างทั่วไป และอาชีพรับจ้างขับเรือนำเที่ยวอ่างเขียวชี โดยฐานะทางการเงินแบ่งได้ 3 ระดับ คือ ฐานะทางการเงินดีประมาณร้อยละ 20 ฐานะทางการเงินปานกลาง ร้อยละ 40 และฐานะทางการเงินยากจนประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนประชากร

3. สภาพเศรษฐกิจ

ภาคเกษตรกรรม ภาคเกษตรกรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านแสงเดือน มีการปลูกเพื่อปรุงโภคและจำหน่ายเพียงเล็กน้อย

ภาคอุตสาหกรรม ในหมู่บ้านแสงเดือน ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม มีเพียงอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทำขนมเพื่อจำหน่าย การทำใบจากเป็นอาชีพเสริม

การบริการ ประชาชนในหมู่บ้านแสงเดือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบริการเรื่องท่องเที่ยว เนื่องจากหมู่บ้านแสงเดือนมีท่าเทียบเรือมาตรฐาน มีท่าเทียบเรือที่มีเชื่อมสีเหลืองแห่งหนึ่งของจังหวัดเขียวชี และอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานอ่าวเขียวชี

การท่องเที่ยว หมู่บ้านแสงเดือนไม่มีสถานที่ท่องเที่ยว แต่มีท่าเทียบเรือและเรือบริการนำเที่ยวอ่าวเขียวชี

บริบทด้านสังคม และวัฒนธรรมและทุนทางสังคม วัฒนธรรม

แสงเดือนหมูที่ 3 หรือที่เรียกันในชุมชนว่า “ ตลาดล่าง ” หรือ “ แสงเดือนล่าง ” มีพื้นที่ที่ถูกจัดสร้างจากการแบ่งเขตการปกครองที่อยู่ภายใต้เขตเทศบาลตำบลนาขาม จำนวน เพียง 1 ตารางกิโลเมตร ชุมชนในเขตนี้ไม่มีที่ดินสำหรับเป็นแหล่งผลิตทางด้านการเกษตร ผู้นำของชุมชน กำหนดใน เล่าว่า

“ บ้านเราไม่มีที่ราบพอ บางแหล่งน้ำก็ท่วม จะผลิตอะไรทางด้านการเกษตรก็ยกให้ได้ปลูกผักสักนิดก็พอแล้ว ”

ดังนั้นจากลักษณะของชุมชนที่คุ้คล้ายชุมชนเมือง แต่ร่วม วิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตไม่เหมือนชุมชนเมืองทั่ว ๆ ไป ความคึกคักในการค้าขายก็ไม่มีเลยในหมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างกับหมูที่ 1 ซึ่งภายในหมู่บ้านมีความคึกคักในการค้าขายมากกว่า ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย จนนำไปแลกใจ ทั้ง ๆ ที่มีจำนวนครัวเรือนถึง 200 ครัวเรือน มีบ้านเรือน ถึง 117 หลังคาเรือน ชุมชนแสงเดือนหมูที่ 3 ดำรงชีวิตอยู่ได้และสะสมทุนชุมชนได้อย่างไร นับว่าเป็นเรื่องที่น่าศึกษา และน่าติดตามมากเรื่องหนึ่ง อาศัยหลักของแสงเดือนล่าง คือ การทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นสวนยางพาราที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตเทศบาล ยังมีอาศัยค้าขาย ทำการประมง รับราชการ และทำใบยาสูบจากยอดใบจาก ลุงหนุย เล่าให้ฟังว่า

“ คนตลาดล่าง (แสงเดือนล่าง) อยู่กันมา ก็ได้กินได้อาศัยโดยการทำใบจาก บ้าง ทำประมงบ้าง เมื่อ 10 – 20 ปีที่แล้ว จะปลูกบ้านอยู่ห่าง ๆ กัน พึ่งพาภันแบบคนรู้จัก และญาติพี่น้อง มีงานก่อสร้างกันเป็นครั้ง ๆ แต่ในปัจจุบัน บ้านเรือนก็เริ่มปลูกติด ๆ กัน แต่การซื้อยเหลือเจือจุนกันก็ลดลงไปมาก เด็ก ๆ เรียนที่นี่ พอโตขึ้นก็ไปเรียนในเมือง นาน ๆ ถึงจะกลับมาสักครั้ง บางทีก็จำกันแทบไม่ค่อยได้ ”

ซึ่งจากคำบอกเล่าดังกล่าว ได้สอดคล้องต้องกับผู้นำชุมชนที่เคยดำรงตำแหน่งกำนันในพื้นที่มา ซึ่งก็เป็นลูกหลานของคนหมูที่ 3 ว่า

“ หมูที่ 3 จะเป็นหมูที่ไม่ค่อยจะให้ความสนใจอะไรทั้งสิ้น ยกเว้นแต่สนใจกัน ของตัวเอง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามีงานรื่นรมย์ คนในหมูที่ 3 จะเข้มแข็งมากไม่ว่าจะเป็นงานแต่ง งานจัด或者ไว้ต่าง ๆ วัดมาตรฐานที่ต้องมาก็ได้ มั่นคงได้ ก็เพราะคนในหมูที่ 3 ช่วยกันถึง 60 % ”

หรือเมื่อได้สอบถามกับกำนันคนปัจจุบัน กำนันโน้กได้เล่าให้ฟังดังนี้

“ จริง ๆ สัญก่อนก็ไม่มีอะไรมาก ที่มีอยู่ก็คือ แห่งเรือ ชักพระ งาน划ดตลาด งานกินผัก เรื่องเหล่านี้คนหมูที่ 3 จะเป็นคนตัวตั้งตัวดีและก็ช่วยกันทำด้วย ”

จึงเห็นได้ว่าในยุคของสมัยก่อนนั้นปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนแสงเดือนล่าง จะอยู่ในระดับที่ดีเฉพาะในหมูที่ในพากของตนเอง แต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนหมูที่ 3 กับคนนอก

หรือหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ชาวบ้านจะไม่ค่อยให้ความสำคัญ และจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วม เท่าไหร่นัก ต่างคนก็ต่างอยู่ ต่างคนก็ต่างทำมาหากิน และในส่วนของประเพณีและวัฒนธรรมนั้น คนในหมู่ที่ 3 แสงเดือนล่างก็จะให้ความร่วมมือกันในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมค่อนข้างมาก ในเรื่องของการซักพะ การกินเจ การสวัสดิลาด ดังจากบทสัมภาษณ์ของน้าเช่ำที่ว่า

“คนแถวนี้เขาเกือบเป็นผู้เฝ้าแผ่นดินดี เวลามีงานอะไรก็เต็มที่ครับ เช่นงานกินเจ (กินผัก)”

บริบทด้านเศรษฐกิจและทุนทางเศรษฐกิจ

ในสมัยก่อนนั้นาชีพที่ชาวแสงเดือนทำอยู่เพื่อเลี้ยงชีวิต เลี้ยงครอบครัวคือ การทำสวนยางพารา การรับราชการ การทำใบจาก การค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำการประมง คนในหมู่ที่ 3 เขาใช้ทุนจากไหน หรือสะสมทุนอย่างไรในการดำเนินชีวิตอยู่ หากนายอนุมองดูวิถีการชีวิต และนำมาเปรียบเทียบกับหลักการของเศรษฐกิจท่องเที่ยว จะพบเห็นข้อเหมือนกันอยู่หลายประการ พระราชนำรัสรัตน์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชนานิวาสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ความว่า “ ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้กลับเป็น เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดียวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้ ” และในวารสารเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับพิเศษ “ พระมหาชัตติริย์ผู้นำการพัฒนาประเทศไทย ” ได้นำพระราชดำรัสที่พระองค์พระราชนานิวาสมา

“ การพัฒนาประเทศไทยจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอเพียง พอกิน พอกใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น โดยลำพังต่อไป ”

ความพอเพียง พอกิน พอกใช้ ตามแนวพระราชดำริ ดังกล่าวที่ปรากฏอยู่แล้วในพื้นที่ หมู่ที่ 3 ตำบลนาขาม ตั้งแต่สมัยก่อน ถึง สมัยปัจจุบัน กำนันโน่ กำนันคนปัจจุบันเล่าไว้ว่า

“ คนแต่แรกทำมาหากิน กันในอย่างปัจจุบัน การทำใบยาสูบจากใบจาก เป็นอาชีพเสริมที่ทำกินกันเกือบทุกครัวเรือน ลองดูซึ่คนแต่แรก (คนสมัยก่อน) มีลูก 10 กว่าคน ส่งให้เรียนจบปริญญาภัณฑ์ ที่มีชื่อเสียงยังเห็นอยู่ อย่างคุณ สะอาด กำลัง ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการของธนาคารกรุงเทพ พ่อทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนแม่ทำใบจากอยู่กับ

บ้าน หรือจะเป็นครอบครัวของคุณ อุทัย สุขศิริสัมพันธ์ ที่ไปดัง (มีชื่อเสียง) อยู่ที่ญี่เกตลูกหลานชาวบ้านของคนในหมู่ที่ 3 ครอบครัวทำใบจากก์สามารถส่งลูกไปเรียนได้ “

จากความคิดเห็นของกำนันเก่าในพื้นที่ พี่หริ หรือ กำนันหริ เล่าว่า

“ ในหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่างนั้น บางตระกูลมีลูกถึง 8 คน อย่างตระกูล ตัน นุกิจ ลูก ๆ จบໂທและเอกเกือบทั้งหมด แต่จะกลับมาอยู่บ้านคนเดียว อีกหลายครอบครัวที่ ทำใบจากแต่ก็สามารถส่งลูกเรียนได้ในระดับที่ดีทั้งนั้น เช่น ตระกูลตันนุกิจ ตระกูลกำลัง ตระกูลสุขศิริสัมพันธ์ เป็นต้น “

จึงทำให้เห็นได้ว่า แม้ว่าสภาพบ้านเรือนในเขตของหมู่บ้านแสงเดือนล่างจะดูเหมือนว่า เก่า ๆ เรียบ ๆ ง่าย ๆ เป็นบ้านตึกที่สวยงามค่อนข้างน้อย การดำรงชีวิตแบบเหมือนจะเป็นเมืองปิด ตรงกันข้ามกับสภาพจริงที่ปรากว ทั้งในด้านการอยู่ การกิน การอาศัย การเล่าเรียนของบุตรธิดา สภาพลักษณ์ภายนอกเหมือนยากจน แต่ภายในสามารถส่งลูกในครอบครัวจบปริญญาเอก ปริญญาโท อยู่หลายตระกูลและหลายครอบครัวเรือน

จากบทสัมภาษณ์ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าคนในหมู่ที่ 3 ไม่ใช่คนฟังเพื่อ ไม่ทะเยอทะยาน ไม่อยากมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก แต่หากเป็นเรื่องที่จะช่วยกันซึ่งเหลือเกี้ยวกันดีเฉพาะในหมู่ในบ้านของตน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับได้ว่าเป็นความพอยู่ ที่พอกิน ใช่หรือไม่ ? เพียงแต่คนส่วนใหญ่ในหมู่ที่ 3 ตำบลแสงเดือนนั้น ไม่แสวงหาหรือดื่นรุนอย่างมีอย่างได้จนติดเป็นลักษณะไม่มีไม่ได้ แล้วจะหมายความว่า เขาไม่พัฒนา เขาไม่ก้าวหน้า นั่นไม่ได้ ดังนั้น มาตรฐานความพอดี ความพัฒนา ขึ้นอยู่กับว่า ใครเป็นคนกำหนดเท่านั้นเอง

กำนันหริ ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชนชั้น หมู่ที่ 3 ว่า “ เป็นชนชั้นที่ไม่น่าเป็นห่วงไม่มีอะไรที่ต้องหวัง ไม่มีปัญหาอะไร คนส่วนใหญ่เข้าค่อนข้างจะสงบ ” ไม่ดื่นรุนไม่เดือดร้อน เป็นอย่างนี้มานานแล้ว “ ผู้วัดด้วยตัวซักถามกำนันหริ托ไปว่า แล้วเฉพาะการทำการผลิตใบจากอย่างเดียวจะพอเลี้ยงชีพ ในปัจจุบันหรือ ”

กำนันหริ ตอบว่า : คุณอย่าลืม ลูกหลานที่เข้าส่งไปเรียนจนจบระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เมื่อเขารายงานมาได้ทำงานเข้าก์ส่งเงินกลับมาจุนเจือครอบครัวอยู่ตลอด เป็นอย่างนี้หลายครอบครัวเลยที่เดียว บางครอบครัวทำใบยาสูบจากยอดใบจากอยู่ที่บ้าน แต่มีค่านางนัดด้วยอยู่ในสวน ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลตำบลนาขามก็มี ก็อยู่กันอย่างนี้แหละครับ ”

จึงทำให้พอกจะมองเห็นภาพได้ชัดว่า จริง ๆ แล้วภาพลักษณ์ภายนอกที่แสดงออกมากของชาวบ้านแสงเดือน หมู่ที่ 3 นั้นไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เป็นตัวตนของคนแสงเดือน

จริง ๆ และวิถีการดำรงชีวิตและทุนทางด้านเศรษฐกิจของประชาชน หมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือน จัดอยู่ในระดับที่ พอกอยู่ พอกิน หรือก็คือ เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

ถึงแม้ว่าหากได้พิจารณาถึงสภาพภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศในแบบบิเวณของ แสงเดือนล่าง หมู่ที่ 3 จะเห็นได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีที่ราบน้อย โดยเฉพาะในหมู่ที่ 1 และในหมู่ที่ 3 ต่างก็อยู่ในเขตการปักครองของเทศบาลตำบลนาขาม ซึ่งมีอาณาเขตพื้นที่แค่ 1 ตารางกิโลเมตร และที่สำคัญที่สุด 60 % เป็นพื้นที่ของหมู่ที่ 1 และอีก 40 % เท่านั้นที่ เป็นพื้นที่ของหมู่ที่ 3 แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่ใช่คุปสรวนในการที่จะทำให้ชุมชนแสงเดือนล่าง ต้องดิ้นรนขวนขวย เพื่อที่จะทำอาชีพอื่น ๆ เพื่อเลี้ยงชีวิตและครอบครัว อีกทั้งในเขตพื้นที่ 40 % ของแสงเดือน หมู่ที่ 3 นั้น ก็เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา หรือ ไม้ผลขนาดใหญ่ ๆ ได้อีกเช่นกัน

ดังนั้น หากศึกษาถึงสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านแสงเดือนล่างพอกอยู่ พอกินได้ เช่น อาชีพการทำใบยาสูบจากยอดใบจาก เข้าทำกันอย่างไร รายได้กันแค่ไหนถึงทำให้พอเพียงและอยู่ได้ ในชีวิตปัจจุบัน

บริบทด้านสิ่งแวดล้อมและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทสรุปของทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนแสงเดือน หมู่ที่ 3 หรือตลาดล่างนี้ได้มาจาก การพูดคุยของน้องหลอง นักศึกษาหนุ่มผู้สนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม ต่อสูงแχ่ม หนุ่มใหญ่มาก ๆ อายุ 63 ปี ผู้ผ่านร้อนผ่านหนาวมาหากลายแล้วของชุมชนแสงเดือน ล่าง ดังนี้

“สมัยก่อนคนແກวนี้หาปู หาปลา ในทะเล ออกเรือไปประมาณ 5 – 10 นาทีก็ได้แล้ว ส่วนปูดักษ์อยู่ป่าก่อร่องไม่ต้องออกเรือไปก็ได้แล้ว”

จากบทพูดคุยกันที่ผ่านมาแสดงว่าในปี พ.ศ. 2527 ประชากรในเขตพื้นที่ ตำบลนาขาม ยังมีทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทสัตว์น้ำ譬如 ปลา ปลาหมึก หอย ปู อยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากยังสามารถจับและหาได้ง่ายในแบบพื้นที่หน้าอ่าวพังงาซึ่งสามารถเดินทางโดยทางเรือประมาณ 5-10 นาทีเท่านั้นขณะเดียวกันหากฟังจากน้ำแก้ว น้ำผู้หูนิ่งหมู่ที่ 3 อายุ 51 ปี ในเรื่องแหล่งทรัพยากรธรรมชาติจะได้ความใกล้เคียงกัน

“สมัยก่อนถ้าจะหาหูนูกต้องไปที่ตลาดแสงเดือน แต่ถ้าเป็นปลา ปู หอย ก็อาศัยหาเอาที่ทะเลสาปไปตัดไม้มาทำถ่าน เขาใช้ไม้โกรกมาทำถ่าน คนແກวนี้ทำกันหลายครัวเรือน”

จึงเห็นได้ว่าในสมัยก่อนนั้น ทรัพยากรทางธรรมชาติมีอยู่อย่างมากมายในพื้นน้ำหน้าอ่าวเขียวขี้ ดังนั้นการอยู่กินจึงไม่ใช่เรื่องอดอยากแต่อย่างใด ขณะเดียวกันในวิถี

การดำรงชีวิตของชาวบ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลนาขาม ก็สามารถท้อนให้เห็นดังสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ เช่นเดียวกัน “ใน 1 เดือน เขาจะออกไปตัดไม้โคงกาง 15 วัน เว้นไว้ 4 วัน จะดูว่าเดือนนี้มี หรือเดือนแจ้ง”

จากบทสัมภาษณ์พูดคุยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง บริมาณไม้โคงกางที่มีอยู่ในพื้นที่แบบ วิมหะเลนีอยู่เป็นจำนวนมากและจากการสอบถามก็มีข้อมูลว่า มีผู้ออกไปตัดไม้อยู่หลายราย ในพื้นที่ ตำบลนาขาม เพียงแต่ว่าไม่ที่ตัดมานั้นเป็นการตัดที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่เป็นเรื่องที่ต้องหาคำตอปต่อไป

ขณะเดียวกันทุนทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่นำมาผลิตนอกจากไม้ โคงกางแล้วที่พบเห็นได้อีกอย่างในบทสัมภาษณ์ ระหว่างน้องหลวงกับลุงแซ่บคือ ต้นจาก ที่ คนในหมู่บ้านได้ออกไปตัดมาจากในพื้นที่แบบวิมหะเลของอ่าวเขียวชี เพื่อนำยอดใบจากมา ทำเป็นใบยาสูบกันทั้งหมู่บ้าน จากคำบอกเล่าของน้าแซ่บ ดังนี้

“ปัจจุบันก็ยังมีคนทำใบยาสูบเป็นจำนวนมาก แต่จำนวนของใบจากเริ่มลดน้อยลง ในแต่ละครั้งที่ออกไปตัดใบจาก จะเปลี่ยวเรือและนำมีดพร้าไป โดยในแต่ละครั้งจะไปคนเดียว จะได้ประมาณ 40 – 50 ยอด”

จึงเห็นได้ว่าทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในสมัยก่อนนั้นมีอยู่อย่างมากมาย และมี หลายประเภท ทรัพยากรธรรมชาติประเภท กุ้ง หอย ปู ปลา ก็มีอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่เป็นต้นทุนในการผลิต เช่น ไม้โคงกาง และต้นจาก ก็มีความ อุดมสมบูรณ์ จึงแสดงให้เห็นว่าสภาพสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ตำบลนาขามนั้นจัดอยู่ใน ประเภทค่อนข้างดี

สรุปปิดท้าย

จุดแข็งของชุมชนหมู่บ้านแสงเดือนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องทะเล อันได้แก่ สัตว์ ทะเลและความสมบูรณ์ของฝืนป่า ต้นไม้ พืชพันธุ์จากป่า ดิน น้ำ รวมทั้งทรัพยากร้านา ชนิดที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ไม่ยากนัก มีผลต่อความสุขสงบของชุมชน โดยมีเงื่อนไขสำคัญ ที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ คือ บริบททางลังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตซึ่งเป็นแบบพ้อยพอกิน มี ความพึงพอใจในสิ่งที่พึงมีพึงได้ มีความเชื่อเพื่อแบ่งปัน มีความรัก ความสามัคคี และความ เห็นอกเห็นใจต่อกันอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนไทยในชนบทไทยส่วนใหญ่ ส่วน บริบททางเศรษฐกิจในยุคนี้ ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ ชิดเคียงกับภูเขา มีถนนคดเคี้ยวเลียบไปตามไหล่เขา ขนาดด้วยสวนยางพารา และป่าทึบ

ในเขตต้อนรี้น มีฝนตกซุก มีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพัทที่เป็นอาหารของคนในหมู่บ้าน

ในส่วนของการบูรณาการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้าน เป็นการอบรมกล่อมเกลาโดยบุญย่าตาวยาย พ่อแม่ พี่ป้าน้าาา ที่เป็นผู้ใหญ่ในครอบครัว ที่มีการอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและคนในชุมชน ทั้งยังมีกำหนดนัดที่เป็นผู้นำที่ดีเป็นที่ยอมรับอย่างสูงของคนในชุมชนนี้และชุมชนใกล้เคียงหมู่บ้าน ส่วนกระบวนการควบคุมทางสังคมยังเป็นการควบคุมโดยใช้วิถีป่าเช่นเดียวกัน นอกจานนี้ภาวะผู้นำที่ดีของกำนันยังคงมีผลต่อการขัดความขัดแย้งที่มีอยู่ค่อนข้างน้อย สำหรับวิถีชีวิตชุมชนในด้านกระบวนการสร้างความร่วมมือ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกรักชาติของคนในหมู่บ้าน ก็ไม่แตกต่างจากชนบทไทยส่วนใหญ่ในภูมิภาค คือ เป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร และการแบ่งปัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ความเสียสละอย่างสูงของกำนันที่มีต่อลูกบ้าน

อย่างไรก็ได้ จากการศึกษาแล้วลึก พบว่า จุดอ่อนของชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ที่เป็น “ช่องว่าง” ที่ช่วยเปิดทางให้รัฐ พ่อค้า ทุนนิยม แย่งชิงพื้นที่ กัดเซาะความเข้มแข็งของชุมชนให้อ่อนแอลง จนไม่สามารถต้านทานแรงประทุมจากภายนอกได้นั้น ยังไม่ปรากฏชัดนักในยุคสังคมปัจจุบัน

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ช่วงระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทย คันเป็นผลเนื่องมาจากแนวโน้มบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นอุดสาหกรรม เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังแต่แผนพัฒนาระยะที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นตะวันตกในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะสองถึงสามทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเช่นนี้ นับว่าเป็นช่วงระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ของประเทศไทยที่มีผลลัพธ์เนื่องจากถึงจังหวัดเขียวชีและหมู่บ้านแสงเดือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้อย่างหลักเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับหมู่บ้านในพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งอื่น ๆ ทั่วประเทศ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

แน่นอนว่า แต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้าน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองใหญ่หรือเมืองเล็ก ต่างได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยนี้อย่างถ้วนหน้า จะแตกต่างกันก็ที่ช่วงระยะเวลาและสถานที่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น การนำเสนอกระบวนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจึงประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ คือ **ประการแรก** กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านแสงเดือนในยุคสังคมประเพณี **ประการที่สอง** กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านแสงเดือนในยุคแรก ๆ **ประการที่สาม** กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากการอุตสาหกรรม และ ระบบการศึกษาในโรงเรียน **ประการที่สี่** จุดเปลี่ยน(turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน (1) จุดเปลี่ยนด้านเวลา (2) จุดเปลี่ยนด้านสถานที่ประการที่ห้า พลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่ (1) พลังจากภายนอก(2) พลังจากภายใน **ประการที่หก** ชุมชนมีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอกอย่างไรและ **ประการสุดท้าย** เนื่องจากที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดันดังกล่าว ดังต่อไปนี้

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านแสงเดือนในยุคสังคมประเพณี

จากการศึกษาปรากฏว่า มีผลต่อการดำเนินอยู่ของหมู่บ้านแสงเดือน ในยุคสังคมประเพณีซึ่งพบว่า หมู่บ้านมีระบบการผลิตเพื่อยังชีพ โดยเฉพาะการผลิตที่ให้ผลด้านการบริโภคที่มีเป้าหมายเพื่อการบริโภคของคนในครอบครัวและคนในชุมชน มีระบบความสัมพันธ์

ต่อ กันอย่างเท่าเทียมของคนในหมู่บ้าน มีการนำผลผลิตของตนเองมาแจกจ่ายและแลกเปลี่ยน กันในหมู่บ้านเพื่อการดำรงชีพ โดยทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตของหมู่บ้าน คือ ทุนที่ดินทำกิน แหล่งน้ำป่าไม้ พืช สัตว์ และทะเล ที่ล้วนแต่เป็นทรัพยากรธรรมชาติซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้ ทุนทางสังคมซึ่งจากปรากฏการณ์ที่พบก็คือ ระบบความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตโดยใช้ภูมิปัญญาของคนในหมู่บ้าน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทำใบยาสูบจากยอดใบจาก ระบบความรู้ในการทำสวนยางพารา ระบบความรู้ในการทำการประมงในทะเล เป็นต้น

นอกจากนี้ในยุคสังคมประเพณี ยังมีทุนทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งก็คือ บรรทัดฐานการให้คุณค่า ค่านิยมของคนในชุมชน ซึ่งยังให้คุณค่ากับความดี นิยมยกย่องคนดี ให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติแก่คนดีที่เป็นผู้นำชุมชน ให้ความเคารพนับถืออาชญากรรม หนูน้อยและชายในชุมชนอย่างจริงจัง รวมทั้งพยายามอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นเยาวชน คนดีของสังคม

กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านแห่งเดือน ในยุคแรก ๆ

ในช่วงปี พ.ศ. 2504 – 2530 นั้น ช่วง 5 - 10 ปีแรก คือประมาณ พ.ศ. 1504 - 2513 ซึ่งประเทศไทยเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดูบับที่หนึ่ง ถึงฉบับที่สอง ทุนชุมชนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งเดือนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง คือ จากเดิมชีวันในชุมชนได้มีการทำอาชีพจากการใช้ใบจากและยอดใบจากมาผลิตเป็นยาสูบ พร้อมทั้งทำอาชีพทางการประมง และสวนยางบ้างเล็กน้อย ก็ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นการประกอบอาชีพรับราชการทำงานให้รัฐวิสาหกิจ

สำหรับอาชีพของชาวบ้านในยุคริมเข้าสู่ความทันสมัย คนในหมู่บ้านแห่งเดือนใหม่ เพียงแต่จะเข้าสู่อาชีพข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็เริ่มเข้าสู่อาชีพทำเรือท่องเที่ยว ส่วนพัฒนาการที่ตามมาจากการแสวงหาด้วยตนเองนั้น ก็คือ เริ่มนีการเล่นการพนันเกิดขึ้นในหมู่บ้าน

กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากการอุปกรณ์ชุมชน และระบบการศึกษาในโรงเรียน กระบวนการเรียนรู้ ในช่วงปี 2530– ปัจจุบัน

กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการอบรม สั่งสอนกล่อมเกลา กันในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การเรียนรู้กระบวนการการทำงานที่เกิดขึ้นในวิถี

ชีวิตตามปกติของคนในหมู่บ้าน โดยมีพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ทำให้ดูและเป็นตัวอย่างที่ดี มีผลต่อการทำหน้าเป็นของลูกหลาน ในขณะที่วิถีชีวิตของคนในชุมชน ยังเป็นสังคมประเพณีไม่มีการลักษณะ มีความเมตตา มีการแบ่งปันจากคนมีมากไปสู่คนมีน้อยในสังคม

จุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน

กล่าวได้ว่าจากข้อมูลแนวลึกที่พบ จุดเปลี่ยนที่สำคัญของหมู่บ้านแสดงเดือนคือ

1. จุดเปลี่ยนด้านเวลา ซึ่งเริ่มเห็นได้ชัดในช่วงปี 2525 - 2527 เป็นปีที่รัฐให้สิ่งอำนวยความสะดวก เช่นสู่หมู่บ้าน คือ ไฟฟ้า มีผลต่อการซื้อเครื่องไฟฟ้า เครื่องอำนวยความสะดวก เช่นตู้เย็น พัดลม โทรทัศน์ เข้าสู่ครัวเรือนในหมู่บ้าน

2. จุดเปลี่ยนด้านสถานที่ ซึ่งเกิดขึ้นเร็วมากตั้งแต่ปลายช่วงสังคมประเพณี จากการที่ชาวบ้านเข้าไปหักร้างทางพงเพื่อปลูกข้าวไว้ และปลูกผักสวนครัวบนภูเขา มีการจับจองพื้นที่ในป่าสงวนเป็นของตนและคนในครอบครัว กระทั่งในช่วงต้น ๆ ของนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยในระยะแรก ๆ ช่วงปี 2505 – 2510 เป็นต้นมา ซึ่งพบว่า ชาวบ้านมีการถางป่าทำการเกษตรกรรมเพื่อจำหน่ายเพิ่มขึ้นทั้งในบริเวณหมู่บ้านและบนภูเขา รอบหมู่บ้าน

พลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

พลังผลักดันที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านท่องเที่ยวค่อนข้างมากคือ (1) พลังจากภายนอก และ (2) พลังจากภายใน ดังนี้

1. พลังจากภายนอก คือการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นถนนสูง อันเกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ด้วยการตัดถนนลาดยาง มะตอยเข้าสู่หมู่บ้าน การนำกระถางไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน ตั้งแต่ปี 2525 ซึ่งนับว่าเป็นพลังผลักดันสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติของหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้

2. พลังจากภายใน คือความต้องการของมนุษย์โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการในสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นสุขาของชาวบ้านความต้องการในสิ่งที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างพากันตีความว่าการมีเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นความเจริญ เป็นคนทันสมัยเป็นความมีหน้ามีตา เที่ยวน้ำทะเลเพื่อนบ้านและญาตินิตร ก้าวตีความเช่นนี้ มีผลต่อการขยายที่ดินและตัดสินใจซื้อสินค้าเครื่องไฟฟ้าต่าง ๆ ของชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัด

ชุมชนมีการตอบรับพลังผลักดันจากภายนอก

การตอบรับต่อผลัพลักษณ์ด้านภาษาภยนกของชาวบ้าน เกิดขึ้นได้ค่อนข้างเร็ว เนื่องจากความทันสมัยของวัสดุที่เข้าสู่หมู่บ้าน ชาวบ้านต่างตอบสนองผลัพลักษณ์นี้ค่อนข้างมากและอย่างรวดเร็วในทุกครอบครัว มีผลต่อการเริ่มขายที่ดินที่จับจองไว้ทำกินของครอบครัวโดยเริ่มขายเป็นบางส่วนก่อนในราคาน้ำดี ก่อนที่จะนำเงินสดมาจับจ่ายใช้สอยในการซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน ของใช้และสิ่งประดับอื่น ๆ เช่น ชุดรับแขกที่เป็นชุดพลาสติกขนาดใหญ่ รวมทั้งชุดพาหนะสำหรับการเดินทางสัญจรไปมา คือรถจักรยานยนต์รถกระบะ เป็นต้น

เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนมีพลังผลักดัน

เงื่อนไขที่มีผลต่อชุมชน และเป็นพลังผลักดันให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงวิถีทางการผลิตจากการผลิตเพื่อพอกินพอย่างมาเป็นการผลิตเพื่อขายก็คือ

1. เงื่อนไขด้านสถานที่ โดยเริ่มจากนายทุนที่เริ่มเข้าไปบุกธุรกิจที่สาธารณะบนภูเขา มีการวัดที่ดินเพื่อออกรโฉนดที่ดิน มีการตัดถนน ก่อสร้างอาคาร และสิ่งก่อสร้างประเภทต่างๆ เกิดขึ้นมีการบุกธุรกิจที่ดิน เข้าครอบครองที่ดินที่เคยเป็นลำคลอง ลั่น้ำ และพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านในขณะที่ชาวบ้านที่มีที่ดินติดทะเล็กเริ่มมีการขายที่ดิน มีการลดการเรียรังกัน และมีการจ้างงานในการทำสวนทำนาเกิดขึ้นทั่วไปในหมู่บ้าน

2. เงื่อนไขด้านเวลา ช่วงเวลาตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นไป คือช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีไปสู่สังคมทันสมัยตามนโยบายภาครัฐที่ค่อนข้างชัดขึ้นเป็นลำดับ

3. เงื่อนไขที่ตัวคน โดยเริ่มจากชาวบ้านซึ่งมีการศึกษาค่อนข้างน้อย จึงเป็นจุดอ่อน หรือเป็นจุดแห่งความอ่อนแอกของชุมชนในช่วงนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่า ซ่องว่างที่เข้ามาถ่างให้เกิดความแตกต่างของชาวบ้านให้มากขึ้นคือ คนจากภาครัฐที่ตีความความเจริญคือความทันสมัยและพ่อค้า ที่มีผลประโยชน์และผลกำไรจากการจำหน่ายสินค้า ต่างเข้าเยี่ยงชิงพื้นที่ในหมู่บ้านเข้าเปลี่ยนแปลงความเข้มแข็งที่เคยมีมาก่อนของชุมชนให้อ่อนแอลงจนชาวบ้านไม่สามารถที่จะด้านแรงจากภายนอกได้

สรุปท้ายบท

ชุมชน และหมู่บ้านแสงเดือนในเขตชนบท ต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ในช่วงปี 2505 - 2514 กระบวนการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านแสงเดือนยังเป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่ในยุคสังคมประเพณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยไม่มากนัก ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านยังเป็นแบบ

หาอยู่หากิน มีการนำผลผลิตจากป่าออกไปจำหน่ายนอกหมู่บ้านบ้าง แต่ไม่มากนัก มีการอ บริมกล่อมเกลาบุตรหลานโดยการสาธิต ทำให้ดู และการสั่งสอนของผู้ใหญ่ในครอบครัวที่ สอนจากชีวิตจริง จากสาธิตให้ดูในการทำหน้าที่ในชีวิตประจำวันไปด้วย และทำหน้าที่คู ในบ้านไปด้วย ส่วนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของหมู่บ้านแสงเดือนในยุคแรก ๆ ก็ คือ ในช่วงปี 2515 - 2533 ซึ่งเริ่มมีการผลิตพืชผลทางการเกษตรโดยมีวัตถุประสงค์โดยตรง เพื่อส่งออกจำหน่ายยังห้องตลาด

กระบวนการเข้ามาของวิถีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่มาจากการยกย่องชุมชน มี มาขึ้นอย่างผิดๆ ผิดๆ ในปี 2525 - 2527 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการนำกระแลไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน รวมทั้งระบบการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่สำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ทั้งในด้านจุดเปลี่ยนของเวลา จุดเปลี่ยนด้าน สถานที่ และจุดเปลี่ยนด้านคน สำหรับพลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ พลังจากการยกย่องและพลังจากการยกย่องหมู่บ้านเอง โดยชุมชนหมู่บ้าน แสงเดือน มีการตอบรับพลังผลักดันจากการยกย่องค่อนข้างเร็ว นอกจากนี้ก็มีเงื่อนไขที่ทำให้ ชุมชนมีพลังผลักดันดังกล่าว นั่นก็คือ เงื่อนไขด้านสถานที่ คน และเวลา เช่นเดียวกับชุมชน ในพื้นที่ชนบทของแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งบริบทด้านสถานที่ ค่อนข้างจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ

บทที่ 4

การปรับตัวของหมู่บ้านแสงเดือน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านแสงเดือน ตั้งแต่ยุคสังคมประเพณีมาจนถึงยุคแห่งการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของรัฐ หมู่บ้านแสงเดือนได้มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับตัวของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไรนั้น ในบทนี้จะได้เรียงลำดับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านแสงเดือนดังต่อไปนี้ ประการแรก สถานการณ์ในหมู่บ้านแสงเดือนในยุคสังคมประเพณี ประการที่สอง สถานการณ์ในหมู่บ้านแสงเดือนในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ประการที่สาม การวิเคราะห์เงื่อนไขและผลลัพธ์ที่ทำให้ชุมชนเริ่มแสวงหาทางออกต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประการที่สี่ การให้นิยามต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของชุมชน ภาพในอดีตคืออนที่จะมีกระบวนการซึ่งวิเคราะห์กระบวนการ กระบวนการสร้างขึ้นมาซึ่งภาพในอดีตคือ ประการที่ห้าการแสวงหาทางออกหรือทางเลือกของชุมชน ประการที่หก เงื่อนไขสำคัญ สิ่งที่เป็นข้อจำกัดและอุดมการณ์ของชุมชน ประการที่เจ็ด ยุทธศาสตร์ กระบวนการ และเงื่อนไขสำคัญที่จะนำชุมชนไปสู่สิ่งที่ต้องการ ประการที่แปด วิเคราะห์กระบวนการสะสูของชุมชน โดยเฉพาะความหมายของคำว่าทุน ว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดังต่อไปนี้

สถานการณ์ในหมู่บ้านแสงเดือนในยุคสังคมประเพณี

หมู่บ้านแสงเดือนเป็นชุมชนเก่าแก่ มีนิยามปรัมปราเล่าต่อ ๆ กันมาว่าหมู่บ้านแสงเดือนเกิดขึ้นสมัยสังคมการเก้าทัพ พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองถลางชาวบ้านได้ล่าถอยกระจัดกระจาดจากเมืองถลาง มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณที่ตั้งตำบลกระโนมนในปัจจุบัน จนได้ชื่อว่า “บ้านชาวหลาง” และได้ขยายอาณาเขตพื้นที่ออกไปเรื่อย ๆ และได้สร้างวัดในหมู่บ้านขึ้นมา ชื่อว่า “วัดมหาตุคุณาราม” ในปัจจุบัน ส่วนชื่อตำบลนั้นเล่ากันว่า มีเจ้าเมืองครองเมืองตะกั่วทุ่งซึ่งมีเชื้อสายมุสลิม มีลูกสาวชื่อ “สม” จึงได้ตั้งชื่อตำบลนี้ว่า “กีระโนมน” ซึ่งมีความหมายว่า “พื้นที่มีอาวุโสเป็นใหญ่ และต่อมาก็ได้เรียกชื่อตำบลโดยเปลี่ยนเป็น “กระโนมน” จนถึงปัจจุบันนี้

สถานการณ์ในหมู่บ้านแสงเดือนในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

ยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของภาครัฐ มีผลต่อการปรับเปลี่ยนของชุมชนหมู่บ้านแสงเดือนเป็นสำคัญ วิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และระบบคุณค่าแบบบริโภคนิยมที่เข้าสู่หมู่บ้าน มีผลต่อความเสื่อมถอยของค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงามและวิถีชีวิตแบบสังคมประเพณีของชุมชน จากสังคมดั้งเดิมที่ทุกคนในชุมชนมีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติ หรือเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมชะตากรรมเดียวกัน ด้วยการผันผ่อนของกาลเวลา มีผลต่อสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านจากชุมชนเล็ก ๆ ชายเข้า ชายหาด ชุมชนเรียบ ๆ อัม墙ดามริมหาด ทราย เริ่มนีนหนทางที่ได้รับการพัฒนาเป็นถนนสายหลักเข้ามาตัวฐาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้า โทรศัพท์ประจำบ้าน เข้ามาในหมู่บ้านซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพิ่มขึ้น ผู้คนได้รับความสะดวกสบายทางกายเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ

ในขณะเดียวกัน ไม่เพียงแต่การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่พุ่งตรงเข้าสู่หมู่บ้านอย่างรวดเร็วเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงด้านสถานที่ การคุณภาพชั้นสูง ในยุคของความทันสมัย ยังมีผลต่อการนำ “คน” คือ กลุ่มนักธุรกิจจากในจังหวัด ภาคต่างถิ่น และจากต่างชาติเข้าสู่พื้นที่ที่มีภูมิประเทศอันแสนงามของภูเขา หุบเขา ทุ่งนา หาดทราย และน้ำทะเลแห่งนี้อีกด้วย จากชุมชนเดิมที่ผู้คนมุ่งรักษาผืนดินในหมู่บ้านและที่ดินทำกินตามภูเขาเพื่อเป็นที่ปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์เพื่อทำกิน ละเลยที่ดินแสวงหาตามริมหาด พลิกผันมาเป็นการเพิ่มขึ้นของราคากลางที่ดินติดชายหาดที่มีการให้ราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่ดินติดชายหาดกับภูเขาเป็นผืนดินที่มีค่าประดุจทองคำ มีการซื้อขาย ปั่นราคาให้สูงขึ้นเป็นลำดับเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยว จากที่ดินราดใหญ่กว่าหมื่นไร่ เป็นหมื่นไร่ เป็นแสนไร่ ล้านไร่ และหลาย ๆ ล้านบาทอย่างรวดเร็ว ในเวลาช่วง ปีพ.ศ. 2525 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

แน่นอนว่าการเปลี่ยนเมืองของเจ้าของที่ดินจากชาวบ้านซึ่งเดิมมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก มาเป็นนักธุรกิจด้านอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มีผลต่อการปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินเดิมในยุคสังคมประเพณี มาเป็นเศรษฐีผู้ขายที่ดินในระยะกลาง และกลยุทธ์การลงทุนที่ดินในหมู่บ้าน จำนวนไม่น้อยที่มีบุตรหลานหลายคน มีการแบ่งเงินจากการขายที่ดินระหว่างกัน สำหรับคนที่มีบุตรหลานหลายคน โดยไม่ต้องเหนื่อยยากลำบากกันนี้ ไปใช้จับจ่ายใช้สอย เพื่อซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่มิใช่เพื่อการลงทุนที่ยั่งยืน อาทิ ซื้อรถจักรยานยนต์ รถกระบะ โทรศัพท์ ตู้เย็น วิทยุ

เครื่องเสียงอันกันสมัย ฯลฯ เม็ดเงินที่ได้จากการขายที่ดิน จึงถูกใช้จ่ายไปจนหมดอย่างรวดเร็ว ในเวลาไม่นานนัก

สถานการณ์สำคัญอีกหลายประการที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งเดือน ในช่วงพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมการโรงเรມและการท่องเที่ยวก็คือ การหลุดพ้นจากอาชีพเกษตรกร รวมซึ่งคนที่เป็นบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้านในยุคแรก ๆ ต้องมีการใช้แรงงานทำการเกษตรฯ ด้วยความเห็นชอบมากและสนับสนุน กว่าจะได้มาซึ่งผลผลิตและทรัพย์สินเพียงเล็กน้อย เมื่อมีการซื้อขายที่ดิน มีการเปลี่ยนมือจากเจ้าของที่ดิน มาเป็นเศรษฐีชั้นชาวที่มีโอกาสหอบหามาเม็ดเงินจำนวนมากที่ได้จากการซื้อขายที่ดินของบรรพบุรุษโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงให้เหนื่อย เหนื่อยของคนในรุ่นลูกหลานประกอบการนี้ เมื่อผลต่อการที่คนจำนวนนี้ซึ่งเป็นลูกหลานของผู้ชายที่ดินในหมู่บ้าน มีการใช้เงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือย ในขณะเดียวกันก็มีคนนอกหลังไฟเลี้ยวมาในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง มีทั้งนักลงทุน นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คนยากจนจากทั่วประเทศที่เข้ามาประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้าง ในพื้นที่ ชาวประมงและเกษตรกรหลายคน ปรับเปลี่ยนาชีพมาเป็นเจ้าของกิจการ/ลูกจ้าง ในกิจการที่เกี่ยวเนื่องกับธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อาทิเป็นเจ้าของบ้านเช่า รถเช่า เรือเช่า เป็นช่างเสริมราย เป็นเจ้าของร้านอาหารและเครื่องดื่ม เจ้าของร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริการร้านซักรีด ร้านจำหน่ายสิ่งของเครื่องใช้ขนาดเล็ก ร้านจำหน่ายของชำ รับซ่อมรถจักรยานยนต์ ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง และอาชีพอื่น ๆ

ในขณะเดียวกัน ลังคมวัฒนธรรมในหมู่บ้านทันสมัยก็มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากในทุกมิติ จากสังคมเล็ก ๆ มีจำนวนประชากรอย่างเป็นทางการค่อนข้างน้อยเพียงหนึ่งพันคนเศษกับเพิ่งสูงขึ้นเป็นพันเป็นหมื่นคน (ไม่นับรวมนักท่องเที่ยวและแรงงานแฝง และไม่รวมแรงงานข้ามชาติที่ labore แผ่แพร่มาอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมากค่อนข้างมาก) ประกอบการณ์ในลังคมเปิดที่มีบริบทคือ มีความเคลื่อนไหวเข้าออกอย่างคึกคักของคนนอกพื้นที่ ทุกวันทุกคืนในหมู่บ้านมีแต่ความไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มีการเปิดขึ้นใหม่ของสถานบริการประเภทบาร์เบียร์ ผับ ศูนย์การค้าขนาดเล็ก โรงแรม ศูนย์อาหาร และสถานบันเทิงมากมาย ซึ่งมีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มีการซื้อขายสินค้าและบริการ แลกเปลี่ยนกันตลอดเวลา มีการเลื่อนไฟล์แลกเปลี่ยนของเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยวเข้าสู่คนในท้องถิ่นได้ไม่ยาก มีผลต่อการจับจ่ายใช้สอยเงินที่ได้มา อย่างฟุ่มเฟือย มีการนำเงินที่ได้จากการซื้อขายที่ดิน และการประกอบอาชีพ มาใช้อย่างรวดเร็วเกิดกิจกรรมและปัญหาอื่นตามมา อาทิ มีการเล่นการพนัน หวยหุ้น พนันฟุตบอล มีอย่างมุขและยาเสพติดแพร่ระบาดในหมู่บ้าน เกิดการลักเล็กขโมยน้อย ปัญหาใจผู้ร้าย และปัญหาอื่น ๆ

ปรากฏการณ์ที่ตามมาอีกคือ วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก
ชายในทุกด้าน หลายคนมีรายได้ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ในขณะเดียวกัน หลายคนกับ^{สูญเสีย}ที่ดินและมีฐานะยากจนลง ส่วนการที่มีถนนหนทางที่สะดวกสบายมากขึ้น เป็นที่มา
ของอาคาร รวมทั้งสิ่งก่อสร้างมากมายที่เกิดขึ้นอย่างไร้ระเบียบ ขาดการวางแผนเมืองและ
การวางแผนที่ดี ในขณะที่บ้านนนมีรถร่วงไม่ขาดระยะตลอดวันตลอดคืน มีคุบติดเหตุ
จากรถเกิดขึ้นแบบทุกวัน มีครัวพิษเพิ่มขึ้น มีเสียงรบกวนจากภาระการจราจรและเสียง
อึกทึกคึกคักจากแหล่งบันเทิงต่าง ๆ ในยามค่ำคืน มีขยะเกลื่อนกลาดอยู่ทั่วไป น้ำในคลอง
หนองปึง เริ่มเน่าเสีย วิถีชีวิตที่คนแก่คนเฒ่าถูกทอดทิ้งอยู่กับบ้านอยู่กับเด็ก ๆ คนหนุ่มคน
สาวมัวงอกจากบ้านไปทำมาหากิน ความผูกพันในครอบครัวลดลงอย่างเด็ก ๆ ขาดผู้ดูแล
และเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด ผู้คนในหมู่บ้านมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่คนกลับ
รู้จักคุ้นเคยกันน้อยลง หลายคนมุ่งแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวยทางวัตถุและเงิน ความสงบสุข
ทางจิตใจและความมีสัจจาราดังเช่นบรรพบุรุษลดน้อยลง

การวิเคราะห์เงื่อนไขและพลังผลักดันที่ทำให้ชุมชนเริ่มแสวงหาทางออกต่อ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

เมื่อวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ที่บังเกิดขึ้นในสังคมหมู่บ้านแสดงเดือนในยุคของการ
พัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของภาครัฐ ตั้งแต่ปี 2525–ปัจจุบัน ก็พบว่าปรากฏ
การณ์หลายประการที่ไม่เพียงแต่จะมีผลต่อความเจริญทางวัตถุ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกต่าง ๆ เท่านั้นในขณะเดียวกัน เช่นเดียวกับเรื่องของด้าน ความเจริญเช่นนี้ ก็มีผล
ต่อความเสื่อมโทรมลงของหมู่บ้านในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มิติด้านสังคมวัฒนธรรม
เกิดปัญหาโซเชียลมีเดีย ฉกซึ้งวิริยา อาชญากรรม ปัญหายาเสพติด โสเกนี มิติด้าน
เศรษฐกิจ ความยากจน การว่างงาน การทำงานที่ไม่เหมาะสมของคนที่เป็นแรงงานระดับ
ล่าง มิติด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาขยะ น้ำเสียอากาศเสียและเป็นพิษ ปัญหาการวางแผน
เมือง มีสิ่งก่อสร้างมากมายที่ไร้ช่องทางบริหารจัดการที่ดีมิติด้านการศึกษา มีคนอพยพยายย
ถินเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง มีผลต่อปัญหาการจับกลุ่มน้ำสูม
ของเยาวชน และปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการให้การศึกษากับบุตรหลาน รวมทั้ง
ปัญหาการศึกษาต่อระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาค่อนข้างน้อย เป็นต้น

จากปัญหาในทุกมิติข้างต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นเงื่อนไขและพลังผลักดันอัน
สำคัญบางประการที่ล้วนแล้วแต่มีผลให้ชุมชนเกิดการแสวงหาทางออกต่อ ปรากฏการณ์ที่
เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ กระนั้น จากการปรึกษาหาข้อมูลระดับลึก ตลอดจน
การสังเกตแบบไม่มีส่วนรวมจากปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ ก็พบว่า ยังมีเงื่อนไขและพลังผลัก

ดันอีกหลายประการ ที่มีผลต่อการร่วมกันทางเลือกเพื่อปกป้องหมู่บ้านแสงเดือนให้มีทางออก เพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน นั้นก็คือ เงื่อนไขและพลังผลักดัน ดังต่อไปนี้

1. เวลา

เวลาของการเปลี่ยนแปลง ติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องในทุกมิติ ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดูบบ์ที่หนึ่งเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่าหมู่บ้านไม่เพียงแต่จะมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์เท่านั้น ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นภาคอุดสาหกรรมอย่างตะวันตก ก็มีผลต่อปัญหาอย่างมากที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเช่นเดียวกัน และเป็นเรื่องของช่วงเวลาที่มีแต่การก้าวเดินไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง มีผลต่อปัญหาที่ติดตามมาในทุกมิติของการพัฒนา ทั้งปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม การศึกษา ฯลฯ ซึ่งถ้าหากไม่มีการร่วมกันคิด ร่วมกันทางทางออกเพื่อยุติเวลาของการสร้างปัญหาดังกล่าว เพื่อบังคับให้เกิดการแก้ไขปัญหาและร่วมกันเดินไปสู่ทิศทางที่ชัดและเหมาะสมยิ่งขึ้นแล้ว การแก้ปัญหาต่าง ๆ ก็จะยิ่งสะดวกขึ้นและยิ่งทวีความยากเย็นยิ่งขึ้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเป็นลำดับ

2. สถานที่

สถานที่ในที่นี้ก็คือ สถานที่ของหมู่บ้านที่远离สภาพจากชุมชนในสังคมประเพณีที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ ไปสู่สภาพของหมู่บ้านทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก ที่ประกอบด้วยภูมิประเทศหลากหลายที่ต้องการที่อยู่อย่างจริงจัง เมื่อสังคมทันสมัย มีผลต่อการทำมาหากิน และมีผลต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ เรายังคงพบว่าการร่วมมือกันการแสวงหาทางออกเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีในหมู่บ้านแสงเดือน ก็เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการแสวงหาทางออกของคนในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

3. คน

จากการศึกษาจะดับลึก อาจกล่าวได้ว่า คน คือเหตุปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการเกิดปัญหาในทุกมิติในหมู่บ้าน จากคนที่มีการให้คุณค่าสูงกับความพออยู่พอกินโดยไม่มีหนี้สินอยู่ในสังคมประเพณี มาเป็นคนซึ่งมีความเป็นวัตถุนิยมและเป็นคนที่มีหนี้สินจำนวนไม่น้อยรวมทั้งปัญหาความยากจนของคนที่ติดตามมาเป็นลูกโซ่ ดังนั้น ในการป้องกันและการแก้ไขปัญหา จึงจำเป็นต้องหาสาเหตุที่ถูกต้องของปัญหาให้แน่ชัดก่อน ส่วนเงื่อนไขของการแก้ไขปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกของหมู่บ้านมีนั้น ก็มี "คน" เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการแสวงหาทางออกของคนในหมู่บ้านในทุกมิติด้วยเช่นกัน

การแสวงหาทางออกหรือทางเลือกของชุมชน

ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของหมู่บ้านแสงเดือน อันเป็นปัญหาที่สืบอย่างมา จากนโยบายการพัฒนาไปสู่สังคมทันสมัยของภาครัฐ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ได้ถูกกระทำให้เชิงรุกและเคลื่อนไหวข้าลง ทั้งนี้ โดยตัวของชุมชนเอง นั่นก็คือกลุ่มของป้าเจกบุคคลในชุมชนที่มาร่วมตัวกันอยู่นั้น เขาได้ช่วยกันสร้างเครือข่าย สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และได้ร่วมสร้างบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเงื่อนไข และมีกติกาที่ยอมรับ กันได้ชัด รวมทั้งได้ร่วมกันสร้างระบบการจัดสรรอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวม ให้กระจายไปสู่คนทั่วไปในชุมชนให้มากขึ้น ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ หาดทราย ทะเล ลำธาร พืช สัตว์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้สามารถสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้ สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของสมาชิกได้ รวมทั้งทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายหลาย ๆ ประการตลอดจนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนตอบสนองความต้องการของสมาชิก ชุมชนได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ กระบวนการ และเงื่อนไขสำคัญที่จะนำชุมชนไปสู่สิ่งที่ต้องการ

จากกล่าวได้ว่า จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องนานติดต่อกันถึง 6 เดือน จากการสัมภาษณ์ระดับลึกจนได้ข้อมูลที่อิมตัว และจากการจัดกลุ่มสนทนากัน ซึ่งได้จัดขึ้นรวมทั้งสิ้นสองครั้ง พบว่า หมู่บ้านแสงเดือนมีเงื่อนไขสำคัญ ที่นำพาชุมชนไปสู่สิ่งที่ทุกคนในชุมชนต้องการได้ในระดับหนึ่ง นั่นก็คือ ความยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยวอันสวยงาม ทั้งนี้จากการวิจัยได้พบยุทธศาสตร์และกระบวนการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำ
2. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของトイราภานี
3. ยุทธศาสตร์เชิงระบบ
4. ยุทธศาสตร์ชนะ
5. ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย
6. ยุทธศาสตร์การสะสมทุน

วิเคราะห์กระบวนการสะสมทุนของชุมชน โดยเฉพาะความหมายของคำว่า ทุน และการเปลี่ยนแปลงไปของทุนชุมชน

เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการสะสมทุนของชุมชนการเข้าร่วมประชุม และจากการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้ใน

การวิเคราะห์ถึงกระบวนการสังคมทุนของชุมชน พบความหมายของคำว่า “ทุน” ในหมู่บ้าน แสดงเดือนว่ามีความหมายและเกี่ยวข้องกับเรื่อง กระบวนการสังคมทุนชุมชน ดังต่อไปนี้

1. การร่วมคิดหาปัญหา

การร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมหาสาเหตุของปัญหาและร่วมหารแนวทางแก้ปัญหาของหมู่บ้านแสดงเดือน นั้นคือที่มาของแนวคิดและการดำเนินงานเรื่องทุนชุมชน

2. การร่วมหาทางเลือก วิเคราะห์ทางเลือก และเลือกทางเลือกการร่วมกันหาทางเลือกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้านแสดงเดือน

3. การที่กลุ่มอาชีพที่ปรึกษา ภาครัฐ ที่ร่วมอยู่ในโครงการ เข้ามาร่วมวางแผน/โครงการอย่างเป็นระบบ

4. การที่ทุกกลุ่มร่วมปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีการประชุมศึกษาหารือร่วมกันคิด หาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันเป็นระยะ ๆ

5. การที่ทุกกลุ่มร่วมกำกับ ติดตาม ประเมิน รวมทั้งนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านแสดงเดือน

สรุปความท้ายบท

นโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในทุกมิติ ทั้งในด้านความเจริญของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า อาคารสิ่งก่อสร้าง ข่าวสารข้อมูล เทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม การศึกษา ทางที่เป็นปัญหาระดับโลกและในระดับพื้นที่ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านแสดงเดือน ตั้งแต่ยุคสังคมประเพณีมาจนถึงยุคแห่งการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของรัฐ หมู่บ้านแห่งนี้ได้มีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานานาประการที่ถาโถมเข้าสู่พื้นที่อันสวยงามดงดงแห่งนี้ กระบวนการปรับตัวของหมู่บ้านแสดงเดือนได้เกิดขึ้นภายใต้การร่วมคิด ร่วมทำ โดยเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวกับคน เวลา และสถานที่ เงื่อนไขเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นและมีผลต่อการดำรงอยู่ของหมู่บ้านแสดงเดือนทั้งสิ้น ดังนั้น การนำยุทธศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้เป็นมาตรการ เป็นทางเลือกหรือเครื่องมือ เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ จึงเป็นหนทางสำคัญในการดำเนินงาน ตามกระบวนการแก้ปัญหาของหมู่บ้านแห่งนี้

บทที่ 5

กองทุนหมู่บ้านในกระบวนการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

ภายใต้ในนโยบายการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของภาครัฐ ที่ต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน หลายทศวรรษ จนถึงสมัยของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำรัฐบาลยุค ปัจจุบันนโยบายสำคัญของภาครัฐในยุคนี้ มุ่งเน้นในการให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา วิกฤติในระดับชาติหลายประการ โดยประเด็นปัญหาสำคัญมากประการหนึ่งตามโครงการชี้ ภาครัฐมุ่งเน้นที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นจากประเด็นปัญหาหลายประการดังกล่าวมาแล้ว คือ ปัญหาความยากจน ซึ่งรัฐบาลได้นำทางเลือกหลายประการมาใช้เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ในปัจจุบัน ออาทิ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการ ธนาคารประชาชน เป็นต้น ส่วนปัญหาอื่น ๆ ที่รัฐบาลมุ่งพัฒนาคือ ปัญหายาเสพติด ปัญหา ความยากจน ปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่น และปัญหาการให้บริการของภาครัฐ ซึ่งประเด็นที่ เป็นทางเลือกสำคัญในการแก้ปัญหาของรัฐบาลตามประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงทั้งสี่ประเด็น แล้วนั้น มีความสอดคล้องกับคำมารวิจัยในการศึกษาวิจัยประเมินโครงการวิจัยประเมินผล การบริหารแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาซึ่งกระทรวงมหาดไทยดำเนินการวิจัยร่วมกับสถาบัน บันคุณศึกษาใน 10 จังหวัดทั่วประเทศ (สถาบันดำรงราชานุภาพ.2545) ในปี 2544-2546 รวม 10 จังหวัด คือจังหวัดลำปาง พิษณุโลก ขัยนาทอ่างทอง สุโขทัย ศรีสะเกษ นราธิวาส ปัตตานี ภูเก็ต และพังงา

ดังนั้น การนำเสนอในที่นี้ จึงจะขออธิบายถึง ประการแรก ที่มาของกองทุนหมู่บ้าน ประการที่สอง สภาพปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้านแสดงเดือนในกระบวนการพัฒนา ประการที่สาม ข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านแสดงเดือน ประการที่สี่ วิธีการแก้ไขปัญหา ประการที่ห้า ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย และประการที่หก ผลของการพัฒนา ดัง ต่อไปนี้

ที่มาของกองทุนหมู่บ้านแสดงเดือน

หมู่บ้านแสดงเดือนเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่ในยุคสังคมประเพณีเครือญาติ ไปด้วยธรรมชาติ และทศนียภาพอันสวยงามจากหาดทราย ชายทะเล ภูเขา และทุ่งนา มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ต่อ มาชุมชนนี้ได้พัฒนาไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น จากชุมชนเกษตรกรรมกลยายนี้เป็นชุมชนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่มีสภาพเป็นชุมชนสมัยใหม่ที่มีความสัมพันธ์ชัดเจน แต่ปัจจุบันพื้นที่นี้ได้ ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นที่อยู่อาศัย ร้านค้า และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จนเต็มพื้นที่ ส่วนพื้นที่ซึ่งยังคง

เป็นธรรมชาติอยู่ คือเนินเขาอันเขียวชอุ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังถูกแปรสภาพไปเป็นโรงแรมและบ้านพัก โดยบ้านอยู่อาศัยขนาดกลาง เพรียบพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวก

ส่วนบ้านที่เป็นบ้านของคนไทยในพื้นที่เดิม ก็มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่จากบ้านไทยภาคใต้แบบเดิมซึ่งเป็นเรื่องlong ได้ถูนสูง มุงหลังคาจากกันพังกับฟาง มีบันไดพาดขึ้นอยู่ทางด้านหน้าและด้านหลัง มาเป็นบ้านใหม่แบบใหม่ที่คนทั่วไปในตัวเมืองในจังหวัดเขียวชอุ่ง เป็นคนในท้องถิ่นนี้ชอบปลูกอยู่อาศัยกันทั่วไป โดยคนในจังหวัดแห่งนี้ ส่วนใหญ่มักปลูกบ้านอยู่ติดถนน มีลักษณะเป็นบ้านเดียว ชั้นเดียว ปลูกชิดพื้น หรือบางหลังมีบันไดเตี้ย ๆ ขึ้นบ้างประมาณ 1-3 ชั้น รูปร่างของบ้านเหมือนห้องแถว สีเหลี่ยมพื้นผ้า เป็นห้องแถวยาว ด้านหน้าบ้านจะกว้างประมาณ 6 เมตร ความยาวประมาณ 15-20 เมตร หรือความยาวต่อต้นที่มีประดิษฐ์ทางเข้าบ้านอยู่ตรงกลางด้านหน้าบ้าน เมื่อเข้าไปในบ้าน ห้องแรกจะเป็นห้องโถงสำหรับรับแขก มีทางเดินอยู่ตรงกลาง สำหรับเดินตรงไปยังหลังบ้าน ด้านซ้ายและด้านขวาของทางเดินนี้ คือห้องนอน ส่วนห้องโถงด้านหลังบ้านคือห้องครัว มีห้องน้ำอยู่ในครัว มีประตูเปิดออกสู่ด้านหลังบ้าน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ก็พบเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านพักจากบ้านเรือนไทยได้ถูน long มากเป็นบ้านชิดพื้นเหมือนห้องแถวชาวเก่าคือ ระบบการให้คุณค่าของบ้านตามอย่างคนในเมืองนั้นเอง

สำหรับประชากรของหมู่บ้านแสงเดือนในปัจจุบัน จะถูกแบ่งกลุ่มโดยภาครัฐ ซึ่งได้มีการแบ่งเขตการปกครองหมู่บ้านแสงเดือน โดยมีภาระจัดพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่หมู่บ้านแสงเดือนทั้งหมด ไปอยู่ในเขตเทศบาลหมู่บ้านแสงเดือน คงเหลือพื้นที่ไม่มากนักประมาณร้อยละ 20 เท่านั้น ที่ยังคงอยู่ในความปกครองของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ดูแลกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.) แต่ในส่วนของกองทุนหมู่บ้านซึ่งอยู่ในความดูแลของผู้ใหญ่บ้าน ได้ออกเพื่อให้คุณในเขตเทศบาลที่เป็นสมาชิกเดิมในหมู่บ้านแสงเดือนเป็นสมาชิกกองทุนได้ด้วย

สำหรับบริบทของประชากรในหมู่บ้านแสงเดือน ซึ่งรวมทั้งชุมชนในเขตอบต. และชุมชนในเขตเทศบาล จะมีครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 395 ครัวเรือน ประชากร 1,917 คน

ส่วนรายได้ต่อครอบครัว พ布ว่ามีเพียง 150 ครอบครัว เท่านั้น ที่มีรายได้ปีละ 20,000-30,000 บาท ในขณะที่ครอบครัวที่มีรายได้ปีละมากกว่า 50,000 บาท มี 245 ครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ระดับลึก รวมทั้งการสังเกตในปรากฏการณ์จริงก็พบว่า เงื่อนไขที่มีผลต่อรายได้ของชาวบ้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็คือ ชาวบ้านในท้องถิ่นที่เป็นคนดั้งเดิมจริง ๆ นั้น ถึงแม้ว่าจะมีการขายที่ดินส่วนใหญ่ของบรรพบุรุษไปแล้วแต่ชาวบ้านหลายครอบครัวมักจะกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้เพื่ออยู่อาศัยของครอบครัว พวกเขายังไม่ขายที่ดินไปจนหมดทั้งแปลงโดยที่ดินที่ชาวบ้านขายไปนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ตามเชิงเขา

ทุ่งนา สวนมะพร้าว สวนยางพารา และที่ริบบดีดชายทะเล ส่วนที่ดินที่อยู่ชิดถนนในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านจะเก็บเอาไว้สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยกับบุตรหลานเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีการขยายตัวของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการโรงเรือนและการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีคนเคลื่อนย้ายเข้ามาพากอาศัยและทำมาหากินในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงมากขึ้นมีผลต่อการปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยและให้เช่ามากขึ้น

กรณั้นเงื่อนไขเดิมก่อนมีกองทุนหมู่บ้านก็คือ ชุมชนบ้านแสงเดือนเป็นชุมชนเครือญาติมาก่อน มีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันมาตั้งแต่ต้น จากบริบทเดิมซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีแต่ความสงบสุข ต่อมากจากกระแสการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และการพัฒนาในมิติด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในพื้นที่ ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยสิ้นเชิง แต่คนในชุมชนซึ่งมีผู้นำที่ดีอยู่ในชุมชนกลับมิได้ย่อท้อต่อปราชญาภรณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมีการวางแผนแก้ปัญหาและวางแผนอนาคต โดยกลุ่มดังกล่าวร่วมกับภาครัฐ คือเทศบาลและองค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.) รวมทั้งนักวิชาการ ได้รวมตัวกันเป็นโครงการ ดำเนินการวางแผนแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาชุมชนในสามมิติคือ (1) การป้องกันและแก้ไขปัญหา(2) การรักษาสิ่งดีงามและ (3) การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กลับหมู่บ้านแสงเดือน

ที่สำคัญก็คือ ทุนทางเศรษฐกิจ คือ เงิน เพื่อใช้เป็นกองกลางในการดำเนินงานของกลุ่มเป็นเงินรายล้านบาท แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในขณะเดียวกัน หมู่บ้านแสงเดือน และชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นก็ยังคงมี ทุนทางสังคมวัฒนธรรม คือ ประเพณีบุญเดือนสิบ (สารทไทย) เป็นงานบุญร่วมกัน มีศาสนพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีธรรมเนียม “บอกไห้ว” ในงานแต่งงาน มีการ “บอกบุญ” ในงานบวชและงานมงคลต่างๆ และมีงานศพ “งานศพ” เมื่อมีคนตาย วิถีชีวิตริ้ดีงามเหล่านี้ล้วนเป็น ทุนทางสังคม ที่มีผลต่อการขัดเกลา คนในชุมชนให้เกิดความรักใคร่ป้องคงกันมาโดยตลอด ในขณะเดียวกัน หมู่บ้านนี้ก็มี ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ทะเล หาดทราย ทุ่งนา ป่าไม้ และภูเขา เป็นคุณค่ามหาศาลจนประมาณคำไม่ได้ของชุมชนแห่งนี้

ที่สำคัญก็คือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการเกษตรกรรมมาเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวหมู่บ้านแสงเดือนก็มีกระบวนการขอรับความช่วยเหลือให้คนในชุมชนประกอบอาชีพทางด้านการทำอาหาร เครื่องดื่ม และอาหารว่าง รวมทั้งอาชีพเสริมต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปมากได้อย่างน่าชมเชย และที่สำคัญก็คือ ชาวหมู่บ้านแสงเดือนหลายฝ่ายต่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนของตัวเอง และมีความพยายามอย่างต่อ

เนื่องในการร่วมกันวางแผนและดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างอนาคตของชุมชนที่ยั่งยืนและมีความสุขไว้สำหรับลูกหลานและคนรุ่นต่อไป

อย่างไรก็ดี ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมทั้งถนน สิงบุญสารัง อาคาร ร้านค้า บ้านพักห้องแ阁ให้เช่า ซึ่งมีผลต่อความเอื้อัดข้องชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งความเจริญเติบโตไปสู่ภาคอุตสาหกรรมตามแบบตัวตนคงกล่าวว่า ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาและความเป็นอยู่ของชาวบ้านหมู่บ้านแสงเดือน โดยตรง เช่นปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมภูกทำลาย และปัญหาวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปโดยหมู่บ้านแสงเดือนได้ร่วมกันวางแผนเพื่ออนาคตของตัวเอง ด้วยจิตสำนักของคนในชุมชน แต่มิใช่เป็นการรวมตัวกันเพื่อตัวเองในวันนี้ หากแต่เป็นการรวมตัวกันเพื่อพึงพา กันเอง เพื่ออนาคตของลูกหลานในหมู่บ้าน

จากเงื่อนไขคือบริบทของหมู่บ้าน ทั้งบริบททางกายภาพของหมู่บ้านที่เป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่มีชื่อเสียงติดอันดับหนึ่งในสามของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกต้องการที่จะมาท่องเที่ยว เป็นชุมชนที่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าเป็นชุมชนที่สามารถพัฒนาเองได้ภายใต้บริบทของจังหวัดที่กำลังเร่งพัฒนาไปสู่ภาคอุตสาหกรรมการบริการอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง บริบทดังกล่าวจึงมีผลต่อการตัดสินใจเลือกหมู่บ้านแสงเดือนเป็นพื้นที่วิจัย ของทีมนักวิจัยในโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน เพราะปรากฏการณ์ของหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งในตัวเอง เป็นหมู่บ้านที่ไม่เพียงแต่จะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงทางเศรษฐกิจเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นหมู่บ้านที่สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ จึงเป็นเงื่อนไขที่น่าสนใจว่าเมื่อมีกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านแสงเดือนได้รับเงินกองทุนหมู่บ้านมาพร้อม ๆ กับหมู่บ้านอื่นเป็นส่วนใหญ่ในปี 2544 ที่ได้รับเงินจำนวนมหาศาล 1,000,000 บาท ว่าจะส่งผลต่อหมู่บ้านเข้มแข็งแห่งนี้อย่างไร จึงทำให้ทีมผู้วิจัยเลือกที่จะทำการศึกษาวิจัยชุมชนแห่งนี้

สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านแสงเดือนในระยะแรกของการพัฒนา

กล่าวสำหรับสภาพการดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านนั้นคือ การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบร่วมกับกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนได้เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ในระยะของการดำเนินกองทุนนี้ ผู้ใหญ่บ้านให้ความสนใจที่จะจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านไม่มากนัก คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงคิดว่าผู้จัดตั้งและรับผิดชอบกองทุนในหมู่บ้านน่าจะต้องเป็นเทศบาลตำบลนาขาม แต่ด้วยเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเทศบาลตำบลนาขามซึ่งเป็นเทศบาลใหม่ ยังไม่มีการจัดตั้งชุมชนของเทศบาลจึงไม่สามารถจัดตั้งกองทุนได้ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งดูแลประชาชนส่วนน้อยในเขตปกครองตามกฎหมายประมาณ 100 คนจึงเป็นผู้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น โดยการรวมເອົາປະຈາກ

ชนในเขตเทศบาลน้ำขาม ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเป็นสมาชิกกองทุนไว้ด้วย ทั้งนี้เพราฯ ประชาชนในเขตเทศบาลน้ำขามเคยเป็นสมาชิกของหมู่บ้านแสงเดือนมาก่อน ประชาชนกลุ่มนี้พึงมาถูกแยกตัวออกจากหมู่บ้านแสงเดือน เนื่องจากหมู่บ้านนี้ถูกยกฐานะจากสุขาภิบาล ตำบลน้ำขาม ไปเป็นเทศบาลตำบลน้ำขาม แต่ด้วยวิธีชีวิตของคนในหมู่บ้านแสงเดือนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ รวมทั้งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างใกล้ชิดกันของคนในชุมชนตลอดจนความผูกพันกันในฐานะสมาชิกของชุมชนที่ต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน มีผลต่อการเชื่อมโยงให้คนในชุมชนไม่สามารถแยกจากกันได้

ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ณ ตำบลน้ำขาม จะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งนำระเบียบเกี่ยวกับกองทุนไปแจ้งให้คนในหมู่บ้านได้ทราบ มีผลต่อการปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนที่ค่อนข้างที่จะเป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบเกี่ยวการถูกและภารผ่อนชำระเงินกู้ ซึ่งค่อนข้างจะเน้นความสามารถในการผ่อนชำระมากกว่าเน้นที่วัตถุประสงค์ของการขอ กู้ ต่อมาคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนจึงได้จัดสำรวจกลุ่มประชาชนกองทุนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจแนวทางดำเนินงานและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน รวมสามครั้ง มีผลให้ทุกฝ่ายทั้งผู้กู้ สมนาซิกกองทุน และผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจการดำเนินงานตามปรัชญาของกองทุนมากขึ้น

ข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน

ผลจากการศึกษาแนวลึกด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของหมู่บ้านแสงเดือนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็พบข้อดีและปัญหาของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน ดังต่อไปนี้

1. ข้อดีของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนได้แก่

1.1 ชาวบ้านก้มีความพึงพอใจที่มีกองทุน เพราะเงื่อนไขและวิธีการกู้ยืมค่อนข้างทำได้ง่ายไม่ยุ่งยาก

1.2 การกู้และการนำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ในการบริหารความชัดข้อเดือดร้อนของชาวบ้าน สามารถทำได้อย่างรวดเร็วเป็นที่พึงพอใจของผู้กู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.3 ถึงแม้ว่ากองทุนหมู่บ้านแสงเดือนจะมีกรรมการกองทุนจำนวนน้อยแต่ก็พบว่าการดำเนินของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนในขณะนี้ ยังมีความเป็นไปได้ค่อนข้างน่าพึงพอใจในระดับหนึ่ง เพราะความเสียสละของผู้นำชุมชนที่เป็นกรรมการบริหารกองทุน คือผู้ให้บ้านและเลขานุการกองทุนที่พยายามบริหารจัดการกองทุนอย่างเต็มศักยภาพ

2.ปัญหาบางประการเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนดังต่อไปนี้

2.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนยังเป็นกังวลเรื่องการชำระเงินกู้ไม่ตรงตามกำหนดเวลา ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนในช่วงนี้

2.2 ภาระค่าน้ำเงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเป็นการเสริมอาชีพเดิมเป็นส่วนใหญ่เกือบจะไม่มีการสร้างอาชีพใหม่เพราะวะเงินที่ให้กู้ค่อนข้างน้อย

2.3 ปัญหาอีกประการหนึ่งของการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านแสงเดือนก็คือ การหากกรรมการกองทุน ทำได้ค่อนข้างยาก กรรมการกองทุนที่สมาชิกเลือกตั้งมาแล้ว ได้ทำหน้าที่อย่างจริงจังเพียง 2-3 คนเท่านั้น ในขณะที่สมาชิกส่วนใหญ่จะปฏิเสธการเป็นกรรมการกองทุน ทั้งนี้ เพราะเกรงว่าจะต้องรับผิดชอบเงินกู้ถ้าสมาชิกไม่สามารถ清偿ได้

2.4 ปัญหาผู้กู้บางคนไม่คืนเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือนปัญหานี้ก็ทรัพย์เป็นปัญหาติดพอกหางหมู ในขณะที่คนกู้เก่าไม่คืนเงิน มีผลต่อสภาพปัญหาขาดเงินให้กู้ ซึ่งปัญหานี้ พบว่าเป็นปัญหาที่มีความต่อเนื่องไปถึงผู้กู้รายใหม่ซึ่งจะไม่ได้กู้

วิธีการแก้ไขปัญหาของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน

จากการศึกษาถึงข้อดีและปัญหาที่เป็นจุดอ่อนของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน โดยการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีทั้งผู้กู้เก่า ผู้กู้ใหม่ กรรมการกองทุน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พริษฐ์ ครุ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนที่เห็นเหตุการณ์ดำเนินงานส่งคำรำเริงกู้ในทุก ๆ เดือนได้พบวิธีการแก้ปัญหาที่นำไปพิจารณาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

วิธีการแก้ไขปัญหาผู้กู้ไม่ส่งเงินใช้คืนเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนได้ดำเนินงานโดยการหาวิธีการ/คิดระบบให้คืนคืนเงิน เพื่อให้ผู้กู้ทั้งรายเก่าและรายใหม่สามารถกู้เงินต่อได้คือ

- จัดระบบการคืนเงินกู้ โดยใช้มาตรการทางสังคมวัฒนธรรม/วิถีประชาในการควบคุมให้คืนชำระเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด โดยมีมาตรการดังต่อไปนี้

- กรรมการกองทุนเป็นผู้ติดตามทางเงินกู้จากผู้กู้โดยตรง โดยใช้ความเป็นมิตรและปิยะภาฯ
- กรรมการกองทุนเป็นผู้ติดตามทางเงินกู้โดยผ่านทางญาติผู้ใหญ่ที่ผู้กู้เคารพนับถือ/เจรจา

- กรรมการกองทุนติดตามทวงเงินกู้จากสมาชิกในครอบครัวของผู้กู้ เช่น สามีภรรยา บุตรหลาน
- กรรมการกองทุนติดตามทวงเงินกู้จากสมาชิก โดยให้คำแนะนำ/ยื่นเงื่อนไขกับผู้กู้และญาติว่าถ้าผู้กู้ยังไม่ชำระหนี้ตามข้อตกลงให้ถูกต้อง ต่อไปผู้กู้เองจะกู้เงินไม่ได้อีก รวมทั้ง ถ้าญาติของผู้กู้จะซื้อกู้ก็จะกู้ไม่ได้อีกด้วย

ผลของการพัฒนา

กล่าวได้ว่า จากการวิจัยประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านแสดงเดือนในเชิงลึก ทำให้ได้ข้อสรุปที่สำคัญคือ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มีการดำเนินการอยู่ในหมู่บ้านแสดงเดือนแห่งนี้ มีใช่จะมีผลต่อชุมชนในมิติของการต่อยอดของทุนทางเศรษฐกิจ คือ เงินกู้จากเงินกองทุน จำนวนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในชุมชน เท่านั้น ในขณะเดียวกัน กองทุนหมู่บ้าน ยังมีผลต่อการแก้ปัญหา และเสริมสร้างมิติใหม่ในด้านทุนทางเศรษฐกิจ ที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ทุนสังคมวัฒนธรรม คือวิถีประชา การควบคุมให้คนทำการบริหารด้านการประกอบอาชีพ ทุนสังคมวัฒนธรรม ดีกว่าจะมีวิถีประชาจากวิถีและภูมิปัญญาเดียวกัน รวมทั้งความเชื่อทางศาสนาต่อ กัน ในการควบคุม และอบรมกล่อมเกลาคนในสังคมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งทุนทางปัญญา นั้นก็คือภูมิปัญญาในการคิดทางการเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงานกองทุนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างลงมูลและมีประสิทธิภาพ และเป็นกällyanมิติ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินอยู่อย่างยืนยันของชุมชนและความสุขของมวลสมาชิก รวมทั้งการดำเนินอยู่ของทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการต่อยอดของทุนทางเศรษฐกิจให้มีการหมุนเวียนอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องเป็นลูกโซ่

ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในแนวลึก และจากการสังเกตการดำเนินงานกองทุนของหมู่บ้านแห่งนี้ติดต่อกันอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา 8 เดือน ได้พบข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการให้ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 กองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว มีจุดแข็งที่ความรับผิดชอบของกรรมการและสมาชิก ซึ่งมีความเข้าใจและยอมรับข้อเท็จจริงของปัญหา กรณีที่มีสมาชิกบางคนไม่สามารถส่งให้เงินกู้ตามกำหนดเพาะะไม่ใช่คุกคากลท่องเที่ยว ทำให้สมาชิกไม่มีรายได้มาชำระหนี้ แต่ขอให้

สมาชิกให้คำมั่นสัญญากับกรรมการและประธานกองทุนว่า เมื่อถึงฤดูกาลท่องเที่ยว และมีรายได้เป็นปกติ สมาชิกจะส่งใช้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยและค่าปรับ คำมั่นสัญญาที่สมาชิกให้ไว้ต่อประธานกองทุนเช่นนี้ คือว่า ja สัญญาที่เมื่อถึงเวลาสมาชิกก็ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาทันที ทำให้ไม่เกิดความเสียหายกับเงินกองทุน ซึ่งเชื่อว่า ในอนาคตถ้าประธานสังคมในหมู่บ้านท่องเที่ยว พยายามทำให้สมาชิกในหมู่บ้านนี้ได้มีการรวมตัวกันในกลุ่มอาชีพมากขึ้น มีการต่อยอดของทุนทางสังคมที่มีอยู่อย่างดีในหมู่บ้านอยู่แล้ว คือ มีการแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือกันในกลุ่มอาชีพและต่างกลุ่มอาชีพมากขึ้น จะมีผลต่อการแก้ปัญหาการซ้ำรำเงินกู้ ซึ่งจะทำให้กองทุนบรรลุวัตถุประสงค์หลักได้มากยิ่งขึ้น

1.2 สำหรับจุดอ่อนของกองทุน คือระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติค่อนข้างตึงตัว เช่น วงเงินกู้ค่อนข้างต่ำ และระยะเวลาการส่งใช้เงินกู้ซึ่งค่อนข้างสั้น ยังไม่ครอบคลุมจราจรของผลิตและจำหน่ายผลิต มีผลทำให้สมาชิกนำเงินกู้ไปสร้างอาชีพใหม่อย่างคร่าวงจรได้น้อย และนำเงินมาชำระหนี้เงินกู้ได้ค่อนข้างยาก ดังนั้น จึงควรปรับปรุงเรื่องช่วงเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสม ครอบคลุมช่วงเวลาของการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งต้องขึ้นกับฤดูกาลและเงื่อนไขอื่นที่จำเป็นของเกษตรกร

1.3 ในส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งมีการมอบหมายให้พัฒนากรเป็นเจ้าหน้าที่หลักของกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ เจ้าหน้าที่ระดับล่าง ซึ่งมีความเคยชินกับกองทุนอื่นๆ มาก่อน จึงมักจะเน้นการดำเนินอย่างของกองทุนมากกว่าการขอและ การสร้างงาน และค่อนข้างจะให้เวลา กับกองทุนค่อนข้างน้อย ดังนั้น จึงควร มีการพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินงานกองทุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น เช่น

1.3.1 การเสริมความรู้ความเข้าใจในนโยบายและการปฏิบัติ
1.3.2 การนำเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการกองทุนไปฝึกอบรม ศึกษาดูงานในหมู่บ้านที่ดำเนินงานได้ผลดี

1.3.3 การวิจัยและพัฒนาระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี

1.4 ควรศึกษาพัฒนาระบบ แผนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี เป็นเยาวชนที่ค่อนข้างอายุน้อย มาทำมาหากินตามแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทำงานอยู่ในบาร์ เบียร์ มีพฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมอื่นๆ ที่ไม่เหมาะสม เช่น แสดงพฤติกรรมทางเพศโดยเปิดเผยในที่สาธารณะ พูดจาลามก สาป咒 ทึ้งขณะไม่เป็นที่ ชอบอยู่ตามถนน ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

2.1 ควรมีการวิจัยในแนวลึกเพื่อประเมินความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เกี่ยวข้องถึงกระบวนการและเงื่อนไขที่แท้จริง ที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ต่างๆ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยระดับลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริงในหมู่บ้านต่างๆ ที่มีบริบทหลากหลายในทั่วประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการและเงื่อนไขที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้าน

2.3 ควรขยายผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ทั่วประเทศให้มากขึ้น

2.4 ควรนำผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้าน เผยแพร่เป็นเอกสาร ข้อมูลข่าวสาร ผ่านทางสื่อต่างๆ ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น

ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อทุนชุมชน

ในที่สุด จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบร้า ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อทุนชุมชนก็คือ หมู่บ้านท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะเป็นหมู่บ้านที่ได้รับทุนเงินตรา คือ เงินกองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาท เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นทั่วประเทศเท่านั้น ในขณะเดียวกัน หมู่บ้านท่องเที่ยวได้มีพัฒนาการของการสะสมทุน ที่สำคัญคือ ทุนชุมชน อย่างต่อเนื่อง จากยุคสังคมประเพณีมาสู่ยุคของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความทันสมัย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการเกิดปัญหาหลายด้านขึ้นในหมู่บ้าน และมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของทุนชุมชนด้านอาชีพ จากอาชีพทำประมงและเพาะปลูก ไปสู่อาชีพอุตสาหกรรมการบริการด้านการโรงแรม และการท่องเที่ยว ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมนี้ ถึงแม้ว่าจะมีปัญหานานาประการเกิดขึ้นในชุมชน แต่คนในชุมชนกลับไม่ยอมจำนนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น กลับรวมตัวกันคิด แก้ปัญหา และร่วมสร้างทุนชุมชนขึ้นใหม่ คือ ชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประชาสัมพันธ์ที่เป็นทุนชุมชนที่คนในชุมชนสร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งกำลังในการสะสมทุน ทั้งที่เป็นทุนส่งเสริมอาชีพบริการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว และทุนเงินตราที่ชุมชนช่วยกันบริจาค ช่วยกันจัดหา ช่วยกันสะสมไว้เป็นกองกลางของชุมชน เพื่อแก้ปัญหาด้านอาชีพให้กับคนในชุมชน

จากปรากฏการณ์ศึกษาพบ จึงสรุปได้ว่า กองทุนสองกองทุนในหมู่บ้านท่องเที่ยว คือ กองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาทของรัฐบาล และกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวช่วยกันก่อสร้างขึ้นต่างกันเป็นกองทุนที่ไม่เพียงแต่จะมีผลต่อการเข้าไปช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหาด้านอาชีพต่างๆ ให้กับคนในหมู่บ้านท่องเที่ยวเท่านั้น ในขณะเดียวกัน

กองทุนหมู่บ้านชั้งต้น ยังช่วยหนุนเสริมการดำเนินการด้วยของทุนชุมชนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งต่อไป

กล่าวได้ว่า จากข้อมูลการวิจัยประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวในเชิงลึกทำให้ได้ข้อสรุปที่สำคัญคือ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มีการดำเนินการอยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวแห่งนี้ มีใช่จะมีผลต่อชุมชนในมิติของการต่อยอดของทุนทางเศรษฐกิจ คือ เงินกู้จากเงินกองทุนจำนวนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในชุมชน เท่านั้น ในขณะเดียวกัน กองทุนหมู่บ้าน ยังมีผลต่อการแก้ปัญหา และเสริมสร้างมิติใหม่ในด้านทุนทางเศรษฐกิจ ที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ทุนสังคมวัฒนธรรม คือ วิถีประชา การควบคุมให้คนทำงานบริหารหัดฐาน โดยใช้มาตรฐานอย่างหลากหลายทั้งวิถีประชา ชาวต แลกภูมิปัญญา ในการคิดหาทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานกองทุนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างลงมูลและมีม แต่เป็นก้าวyanมิตร ซึ่งมีผลต่อการด วยอยู่อย่างยั่งยืนของชุมชนและความสุขของมวลสมาชิก รวมทั้งการด วยอย่างมากต่อการต่อยอดของทุนทางเศรษฐกิจให้มีการหมุนเวียนอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องเป็นลูกโซ่

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน ของบัณฑิตวิทยาลัยสถาบันราชภัฏภูเก็ตในครั้งนี้ เป็นการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านในเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ส่วนประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน ในจังหวัดท่องเที่ยวแห่งหนึ่งทางภาคใต้ เป็นผู้พักอาศัยอยู่บริเวณที่เป็นเขตพื้นที่ปากคลอง ของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของสนาม (field) ของโครงการกองทุนหมู่บ้านแห่งนี้โดยตรง ในปี 2545 - 2546 ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนั้น ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ที่เป็นสนามของการเรียนข้อมูล คือ อยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวนั่ง哄 ที่ถูกตัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจง เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียง และเป็นหมู่บ้านที่มีสภาพแวดล้อมที่น่าพิศวงในความสวยงามอย่างน่าทึ่ง ทั้งห้องทะเล หาดทราย ทุ่งนา ภูเขา และป่าไม้ รวมทั้งเป็นหมู่บ้านที่มีข้อเด่นด้านบริบททางสังคม คือมีทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่สวยงามตามมาตรฐานสากล การวิจัยครั้งนี้ ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน การสังเกตโดยไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เริ่มจากการนำเทปบันทึกเสียง ที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกเรียบร้อยแล้วมาถอดความ กำหนดในทัศน์ หากความเข้มข้นของมโนทัศน์ กำหนดข้อสรุป(Category) สร้างองค์ความรู้พื้นฐานขึ้นจากประภากลางที่จริงตามใจที่ต้องการหาคำตอบ สรุปประเด็นสำคัญที่ทำการศึกษาคือเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และประเมินกองทุนหมู่บ้านแสงเดือน นั้นๆ คือ ประการแรก ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา ประการที่สอง ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ประการที่สี่ การปรับตัวของชุมชน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประการแรก เพื่อการสร้างความรู้ (Knowledge Creation)

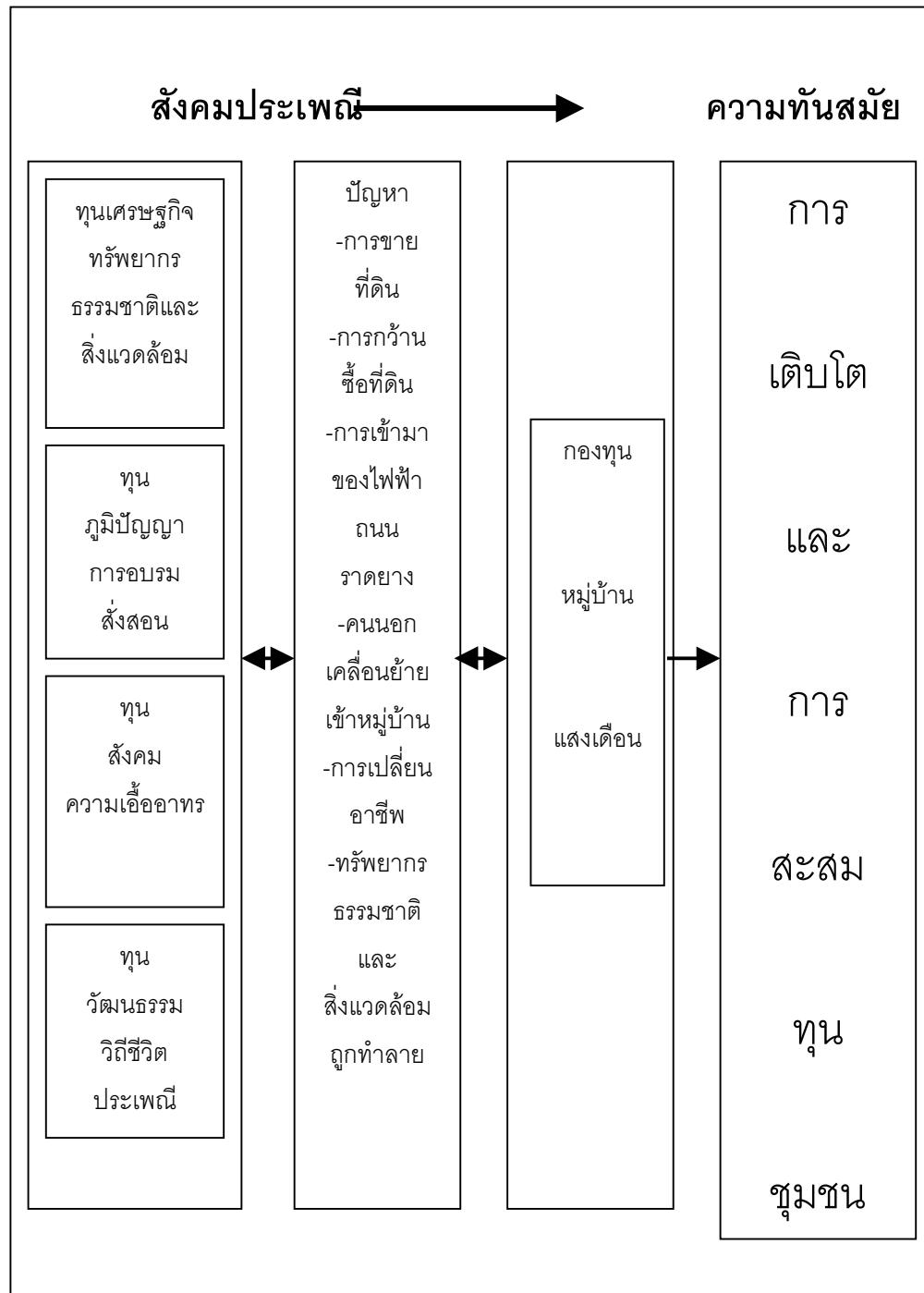
เป็นการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ที่ชุมชนได้สร้างสมมา รวมทั้งเป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับชุมชน โดยนักวิจัยเป็นผู้ศึกษาและทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ จากมุมมองของชุมชน เพื่อให้ได้ความรู้ที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีวิทยาของ การสร้างทฤษฎีจากฐานราก (grounded theory) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่จะช่วยให้ได้ความรู้หรือทฤษฎีที่เหมาะสมจะนำไปใช้ทำความเข้าใจกับชุมชนได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

ประการที่สอง เพื่อการวางแผนนโยบาย (Policy Formation)

เป็นการวิจัยเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายคือรัฐบาล ได้รับประโยชน์จากการวางแผนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนนโยบาย การปรับเปลี่ยนนโยบาย การดำเนินนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย และการประเมินการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายระยะยาวที่วางไว้ อันเป็นการเชื่อมโยงการวิจัยกับนโยบาย เพื่อนำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้กับความรู้ที่ชุมชนได้สร้างและสะสม รวมทั้งเพื่อให้ความรู้ที่สร้างขึ้นมีนัยสำคัญในระดับนโยบายและเพื่อให้นโยบายต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

อนึ่ง การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยว การสังเกตโดยไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เริ่มจากการนำแบบบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกเรียบเรียงแล้ว มาถอดความ กำหนดโน้ตศرن หาความเชื่อมโยงของโน้ตศرن กำหนดข้อสรุป (category) สร้างองค์ความรู้พื้นฐานขึ้นจากปรากฏการณ์จริง ตามโจทย์วิจัยที่ต้องการหาคำตอบ สรุปประเด็นสำคัญที่ทำการศึกษาคือข้อสรุปเชิงทฤษฎี และข้อเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านท่องเที่ยวนั้นก็คือ ประการแรก ข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การปรับตัวของชุมชน กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนา และผลที่มีต่อชุมชน และสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

แผนภาพ 1 กองทุนหมู่บ้านแหงเดือน กับการเติบโตและการสนับสนุนทุนชุมชน

ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

ชุมชนที่ผู้วิจัยได้เลือกเพื่อที่จะทำการศึกษา คือ หมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง ซึ่งมีพื้นที่อยู่ภายในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลนาขาม อันเป็นพื้นที่ที่มีการทำท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องเช่นเดียวกับพื้นที่ท่องเที่ยวของตำบลเก่าในเขตจังหวัดท่องเที่ยว ที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาหนานมากกว่าพื้นที่แสงเดือนล่าง หมู่ที่ 3 การเลือกพื้นที่ที่มีวิจัยได้เลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive) โดยเลือกพื้นที่ที่เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวหรือใกล้เคียงกันมากที่สุดซึ่งชุมชนแสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 เป็นบริบทที่อยู่ใกล้เคียงที่สุดคืออยู่ห่างแหล่งนำท่องทางทะเลไม่เกินครึ่งกิโลเมตรและขณะเดียวกันสภาพของพื้นที่แสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 ยังมีความน่าสนใจในเรื่องของการดำรงชีวิตที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความพอเพียงและความต้องการเป็นความขัดแย้งที่ลงตัวทำให้การดำรงอยู่ของชุมชนแสงเดือนล่างเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะค้นคว้าและศึกษาอันจะนำไปสู่ คำตอบที่ว่า ชุมชนแสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 ดำรงอยู่ได้อย่างไรภายใต้กระแสเศรษฐกิจที่เชี่ยวกรากและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีในนาม “โลกภารกิจ”

ชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ประเทศไทย ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ฉบับที่ 1 – 7 ที่ผ่านมาได้มีการประเมินผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษ ซึ่งผลจากการประเมินชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล โดยจะประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ “ จุดอ่อน ” ของการพัฒนาที่สำคัญ คือ ระบบบริหารทางเศรษฐกิจ การเมือง และราชการยังรวมศูนย์อำนาจและขาดประสิทธิภาพ ระบบกฎหมายล้าสมัย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ผ่านมาไม่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ หล่ายປະກາດ ซึ่งเป็น “ จุดแข็ง ” ของประเทศที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนานั่นก็คือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้วางพื้นฐานให้เกิดการปฏิรูปที่สำคัญ ทั้งทางสังคม การเมือง การบริหารภาครัฐ และการกระจายอำนาจ ขณะที่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและพลังห้องถิ่นชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น สืบต่อ ไม่เสื่อมคลาย แม้แต่การเติบโตของของประชาธิปไตย การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ทั้งจุดแข็งของฐานการผลิต การเกษตรที่หลากหลาย มีศักยภาพเป็นแหล่งผลิตอาหารของโลก พร้อมทั้งมีธุรกิจบริการที่มีความเชี่ยวชาญ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นรวมทั้งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมเป็นปึกแผ่น และมีสถาบันหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งจะช่วยเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการลดความเสี่ยงจากผลกระทบทางโลกภารกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 : 2544) ดังนั้น ควรจะมองย้อนดูถึงชุมชน

ที่จะศึกษาว่า ในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไทย ไปสู่ความทันสมัย ชุมชนนี้ดำรงอยู่อย่างไร มีทุนของชุมชนอย่างไรในพื้นที่

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ชุมชนแสงเดือนล่าง พื้นที่น้อยนิดภายใต้การปกครองของเทศบาลตำบลนาขาม ในปัจจุบัน ในช่วงสมัย 2504 จนถึงปัจจุบัน ได้ผ่านยุคแ朋ของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมา 9 แผ่นแล้ว ผ่านยุคที่รัฐบาลได้กำหนดให้การพัฒนาประเทศก้าวไปสู่ยุคความทันสมัย แนวคิดการพัฒนาดังกล่าวอยู่ในแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลักโดยมีจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา คือ การลดพ้นจากความขาดแคลนทางวัตถุมีการเน้นเรื่องการลงทุน การออม การถ่ายทอดเทคโนโลยี จนกลายเป็นประเทศที่มีการเจริญเติบโตและทันสมัย เปรียบเสมือนเกาะที่ลอยโดดเดี่ยวอยู่กลางทะเลเล็กแห่งความยากจน (Island Of growth and moderation in a sea of deeper general impoverishment) (พฤทธิสสาณ ชุมพล ; 24) ทั้ง ฯที่ วิธีการของทฤษฎีกระแสหลักยังเป็นตัวเร่งกระบวนการให้ประเทศที่กำลังพัฒนา ต้องพึ่งพาทุนนิยมโลกมากยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ (Muller , 1973) ในขณะที่ปัญญาชนผู้มีอาชีพ ในการผลิตความคิดและกระจายความรู้ ต่างก็ยอมจำนนอย่างเต็มใจ หากไม่วับใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมก็หลีกหนีความรับผิดชอบและจำกัดขอบเขตความรู้สึกของตนเองเพราะ เกรงกลัวอำนาจ ส่วนผู้ที่มีทรัพย์สินนั้นเล็กมุ่งแสวงหากำไรอย่างขาดสติ และนักการเมืองส่วนใหญ่ก็ใช้อำนาจทางการเมืองหาผลประโยชน์เพื่อสร้างอิทธิพลของตนเองภายในประเทศ และอาศัยประเทศและกระบวนการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยการใช้อำนิสสินจ้างรองรับความชอบธรรมที่จะ omnipotent (ชัยอนันต์ สมุทรณ์ : 2537 : 77 – 78) ดังนั้นในช่วงที่ผ่านมาหากเหลียวมองย้อนกลับ เพื่อสำรวจชุมชนแห่งนี้จะเกิดอะไรขึ้นมา เกิดอย่างไร มีผลกระทบอะไรต่อชุมชน

ชุมชนแสงเดือนล่างแต่กากก่อนจนถึงปัจจุบันหากดูเฉพาะโครงสร้างทางด้านกายภาพ เช่น บ้านเรือน ถนนหนทาง แม่น้ำลำคลอง และลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ล้วนที่เปลี่ยนไปที่ปรากฏเห็นได้เด่นชัด ก็คือ มีจำนวนบ้านเรือนเพิ่มขึ้น และรูปแบบบ้านจากเดิม ที่สร้างด้วยไม้มุงหลังคาด้วยตับจากที่เป็นวัตถุดิบอันเคยมีมาในพื้นที่ กลยยามเป็นบ้านแบบก่ออิฐถือปูนเป็นส่วนใหญ่ บ้างก็เป็นบ้านชั้นเดียว บ้างก็เป็นบ้านสองชั้นตามฐานะของเจ้าของบ้านนั่นๆ ซึ่งบ้านในยุคหลังจากที่เคยอยู่ใกล้ชิดกับวิถีริมคลอง อันเอื้อต่อการดำรงชีวิต ในการที่จะขับถ่าย , หาอาหาร ซักล้าง ก็เปลี่ยนมาอยู่ชิดติดริมทางสัญจร สองข้างทางถนนสายหลัก สายเดียว ที่ตำบลนาขาม

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2543 ได้มีการก่อสร้างเส้นทางเพิ่มเติม คือถนนเลี่ยงเมือง By pass ที่ตัดตรงมากกว่าไปออกทางแยกที่จะไปจังหวัดเชียงราย จึงเป็นเส้นทางสายหลักที่เพิ่มเติมขึ้นมา

ในปัจจุบันโดยการเปลี่ยนแปลงและย้ายถิ่นฐาน ครั้งสำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2505 น้ำเป็นภัยเล่า ว่า “ ในสมัยก่อนคนมีฐานะจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตหมู่ที่สามมาก ที่ซึ่งบ้านตรงนี้เป็นป่ายาง มีบ้านเรือนไม่กี่หลัง สมัยพมเด็กๆ ก็มีบ้านน้อยมากตั้งอยู่ห่างๆ กัน ตรงที่เป็นโคล เป็นควน (หมู่ที่ 1) จึงมีแต่สวนยาง พอปี 2505 ชาวภัยเกิดขึ้นพร้อมกันเลยกับตะลุมพุก ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช น้ำท่วมคนตายถึง 12 คน คนที่มีฐานะดีๆ หลายครอบครัวก็เริ่มย้ายเข้ามาอยู่ในเขตหมู่ที่ 1 กันมากขึ้น จึงทำให้บ้านเรือนในเขตหมู่ที่ 1 มากขึ้นตามไปด้วย ”

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงสามารถที่จะชี้ให้เห็นได้ว่าสิ่งที่เป็นตัวผลักดัน ให้เป็นโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนหมู่ที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลงคือ ความทันสมัยที่ปรากฏขึ้น ตามแผนพัฒนาประเทศตั้งแต่ยุคหน้าใหม่ ไฟสว่าง ทางสะดวก เป็นประการที่ 1 ประการที่ 2 คือ “ ความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ” อันอาจจะเกิดจากเหตุแห่งภัยธรรมชาติที่เคยปรากฏขึ้นในมหาภัยปี พ.ศ. 2505 นั่นเอง “

นอกจากนั้นแล้วก็ไม่มีอะไรที่เห็นได้เด่นชัดในด้านกายภาพต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอีกเลย บ้านที่สร้างอย่างไรก็อยู่มารอย่างนั้นจนถึงปัจจุบัน บ้านบางหลังทำการก่อสร้าง ชาวน้ำเรียกว่า “ ยกไว ” “ สอง ชั้นก็จริงแต่อยู่ได้เฉพาะชั้นล่าง ” ด้านบนก็หายไปหมดแล้ว เป็นไม้พื้นยังตาก (มีสตางค์) แล้วค่อยต่อค่อยเติม “ น้ำช่วงว่าไว้อย่างนี้แล้วไม่ที่พำนฯไว้นั้น พาดมาตั้งแต่ปี 2510 อยู่อย่างไรก็อยู่อย่างนั้นตลอด มีเพียงพื้นที่ด้านล่างที่บุกระเบื้อง ปูพื้นเพิ่มเติมโดยมีเหตุผลว่าจะได้แลง่ายให้รถป่าได้เห็น ได้เห็น ได้ถูก ให้บ้ายขึ้น หมายความว่า จะได้ดูแลรักษาได้ง่าย ทำงานได้สบายขึ้น ดังนั้นหากมองเพียงรูปลักษณะภายนอกก็จะเห็นภาพเหมือนชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านตลาดล่างเป็นชุมชนที่ไม่ค่อยจะพัฒนา ” ไม่ทันสมัยเหมือนที่อื่นๆ ที่บ้านเรือนสวยงามและมีรูปแบบที่เป็นทรงหรือสมัยนิยม

ดังนั้นก็ต้องมองด้านอื่นว่า อะไรที่เปลี่ยนแปลงไปอีกบ้าง ในมิติด้านอาชีพ และเศรษฐกิจต่อภัยสถานเรื่องอาชีพ น้ำแข็งเล่าว่า “ เขาทำใบจาก “ ชีวการทำใบจากที่น้ำแข็งพุดถึงกี คือ การนำไปของต้นจากมาทำการเย็บเป็นตับๆ เพื่อนำไปมุงหลังคา และอีกอย่างก็คือ การนำไปจากในส่วนที่เป็นยอดอ่อนมาผ่านชั้นตอนในการทำเพื่อผลิตเป็นใบยาสูบจากยอดใบจากนั้นเอง ดังคำให้สัมภาษณ์ของน้ำแข็งว่า

“20 กว่าปีมาแล้วที่ทำใบจากมาตลอดเลย”

เมื่อไประสอบถามลุงราษฎร สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน อายุ 50 ปี เป็นชาวแสงเดือนโดยกำเนิดได้ตอบคำถามเด็กว่า “ หลานน้องรัตน์ ”

“คนที่นี่มีการทำประมงกับใบจากเป็นอาชีพ”

จึงเห็นได้ว่าในมิติด้านของอาชีพนั้น พบร่วมกันในสมัยเดิมนั้น ชาวแสงเดือนที่อยู่หมู่ที่ 3 บ้านตลาดล่างนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอาชีพทำการประมงและอาชีพทำใบจากเป็นอาชีพหลักเนื่องจาก มีแหล่งวัตถุดิบคือ ต้นจาก อยู่เป็นจำนวนมากในบริเวณคลองแสงเดือน และที่หน้าอ่าวเขียวขี้มีป่าจากขึ้นอยู่โดยทั่วไป จนกระทั่งได้มีการถ่ายทำภาพยนตร์ เจมส์ บอนด์ 007 ที่บริเวณอ่าวเขียวขี้ กำนันโนเล่าให้ฟังว่า

“ ช่วงนั้นท่าเรือมะกรูดยังไม่เกิด ต้อมานายอำเภอ วิจิตร สุรุล นายอำเภอเวลา วางเป็นคนเข้ามาทำถนนเข้าไป ซึ่งในช่วงนั้นเป็นสุขาภิบาล ประมาณ ปี 2515 สมัยนั้นมีเรืออยู่ 2 ลำ เป็นเรือเล็ก ๆ ครอบยากไปปกป้อง พอช่วงหลังเกิดขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดจังหวัดภูเก็ต ทำให้คนมี ความต้องการเข้ามาในพื้นที่นี้ “

เนื่องໄกสำคัญที่ทำให้อาชีพของชาวแสงเดือนหมู่ที่ 3 บางคนเปลี่ยนไป ก็คือ การที่มีกลุ่มนบุคคลนำวงรวมใหม่ ก็คือ การถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง เจมส์ บอนด์ 007 ซึ่งวงรวมนี้ เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของอ่าวเขียวขี้ และเกาะต่าง ๆ ในทะเลที่เป็นพื้นที่หน้าอ่าวเขียวขี้ ให้ได้รับการเผยแพร่ไปทั่วโลก ทำให้ผู้คนต่างก็รู้จัก เขตานุ ที่นักแสดงชาย คือ โวเจอร์ มาร์ ขับร้องอย่างชวนเชื่อญต่อสู้กับผู้ร้ายภายในพื้นที่สวยงามของธรรมชาติกลางห้องทะเล

(เขตานุ : ชาวพื้นเมืองเรียกว่า เขตานุ มาตั้งแต่เริ่มแรกเนื่องจาก เขตานุนั้นมีลักษณะเหมือน ตาของปูดำ คนเฒ่า คนแก่ก็เรียกันตามนั้นจนกระทั่ง การท่องเที่ยวเข้ามากับเปลี่ยนคำว่า (CRAB EYE MOUNTAIN) คือ เขตานุ กลายมาเป็น NAIL MOUNTAIN หรือเขตตะปู ซึ่งคนในหมู่บ้านไม่ค่อยจะพอใจและอยากจะใช้คำว่า เขตานุ CRAB EYE MOUNTAIN เช่นเดิม)

จนผู้คนจากทั่วโลกหลังให้ลองหากจะมาท่องเที่ยว ที่สำคัญนั้นนอกจาก จะเปลี่ยนอาชีพของชาวแสงเดือนหมู่ที่ 3 บางกลุ่มแล้วยังมีพลังผลักดันให้เกิดการพัฒนาโดยการ ตัดถนนเข้าสู่ท่าเรือ การก่อสร้างท่าเรือใหม่ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวหน้าอ่าวเขียวขี้ ดังกล่าวแต่ขณะเดียวกันนั้นก็ทำให้คนในหมู่ที่ 3 ได้มีการร้ายถินฐานครั้งใหม่ หลังจากวันที่ 2505 คนในหมู่ที่ 3 หลายหลังคาเรือน หลายครัวเรือนได้ย้ายไปตั้งหลักแหล่งใหม่เพื่อทำมาหากินในอาชีพใหม่ คือ การท่องเที่ยวทางน้ำ จึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้คนหมู่ที่ 3 จริง ๆ (มีบ้านเรือนที่ตั้งรกรากอยู่ถึงปัจจุบันในเขตหมู่ที่ 3) ไม่ได้ทำอาชีพอะไรที่เกี่ยวกับการทำประมง เนื่องจากเดิมผู้ที่เคยอยู่ในหมู่ที่ 3 และประกอบอาชีพนี้ก็ได้ย้ายถินฐานไปอยู่ที่บริเวณท่าเรือมะกรูดซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 1 หมู่แหลว ดังนั้นหากจะสรุปว่าอาชีพของชาวแสงเดือน หมู่ที่ 3 เปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยทำประมงและใบจากมาเป็นการทำอาชีพให้

บริการนักท่องเที่ยวคงจะไม่ถูกนักเพราะ ณ ปัจจุบันชาวแสงเดือนตลาดล่าง หมู่ที่ 3 ก็ยังทำอาชีพใบจากเหมือนเดิมและไม่มีใครทำอาชีพเป็นเจ้าของเรื่องนำเที่ยวหรือขับเรือท่องเที่ยวเลยในหมู่ที่ 3

ข้อสังเกตุและจากการพบทึนดังกล่าวทำให้ต้องมองย้อนว่าแล้วในชุมชนในหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง ดำรงอยู่ได้อย่างไรในท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจ ภาระแสหลักษ์ที่เขียวกราก และสถานะลงถึงทุก ๆ พื้นที่ทั่วประเทศในเมื่อการทำอาชีพก็ไม่เปลี่ยนไปจากเดิมการศึกษา ก็ยังมีระบบการให้ศึกษาเหมือนเดิมระดับประถม 1 ประถม 6 เท่านั้น ธุรกิจทางด้านการท่องเที่ยว ประชารถในหมู่ที่ 3 ก็ไม่ได้ทำ ออะไรทำให้ชาวแสงเดือนล่าง หมู่ที่ 3 อยู่มาได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและทุน จากรายนอกราม ซึ่งจะพบเห็นคำตอบได้จากบทสัมภาษณ์ ที่กำนันหรือนายกกล่าวถึงไว้ในบทที่ 2 หัวข้อทุนทางเศรษฐกิจนั้นก็คือ ลูกหลานที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ จากการไปเรียนและจบจากนอกรั้วนี้ที่เมื่อทำงาน ก็ส่งเงินมาจุนเจือครอบครัวที่อยู่ในเขตหมู่ที่ 3 นั้นเอง ซึ่งก็เป็นคำตอบที่ทำให้ข้อสงสัยดังไป ได้ในระดับหนึ่ง

จากหนังสือเรื่อง หนทางฝ่าวิกฤติชาติ และทางรอดของสังคมไทยที่พระธรรมปฏิญาได้เขียนคำปราภาไว้ ความตอนหนึ่งว่า

“ ในวัฒนธรรมที่ครอบคลุมวิถีชีวิตคอมเมร์เชี่ยนนั้นมีถ้อยคำสำคัญเด่นพิเศษ อยู่ 2 คำคือ FREEDOM (อิสรเสรีภาพ) OPPORTUNITY (โอกาส) ”

ประวัติศาสตร์อเมริกาก็คือ เรื่องราวความเป็นมาของชนชาตินี้

1. หลบหนีภัยการห้าหันบีชา (Persecution) โดยเฉพาะทางศาสนามุ่งหน้าจากญี่ปุ่นมา เพื่อแสวงหาอิสรเสรีภาพ (Freedom)

2. มุ่งฝ่ายชายพรอมแดน (Frontier) เคลื่อนย้ายขยายบัญชาจากฝั่งที่ขึ้นมา มุ่งตะวันตกไปข้างหน้าบนผืนแผ่นดินใหม่ เพื่อแสวงหาโอกาสที่จะสร้างความมั่งคั่งพรั่งพร้อมสมบูรณ์

หันมาดูสังคมไทยข้อความที่แสดงพื้นฐานวัฒนธรรมภาวะจิตใจและวิถีชีวิตของสังคมไทย ก็คือ คำว่า “ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ” ซึ่งแสดงถึงความมั่งคั่งพรั่งพร้อมทางเศรษฐกิจไม่ขาดแคลนบีบัดดัดเย็น ไม่เดือดร้อน ไม่ต้องดิ้นรนไปหาที่ไหนอีกและคนไทยก็เคยภูมิใจมากที่จะยกข้อความนี้ขึ้นมาอ่อนอ้าง

คติหนึ่ง Persecution มาหา Freedom และคติบุกฝ่าย Frontier ไปหา Opportunity ของอเมริกัน โดยเฉพาะคติ Frontier ที่เป็นวิถีชีวิตของเขานั้นในแต่ละวันปัจจุบัน ตลอดเวลาภาระงานซึ่งคนอเมริกันถือว่ามีอิทธิพลหล่อหลอมของประชาชนพลเมืองอย่างแท้จริง เอกมาเทียบกับคติ “ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ” ของสังคมไทยก็เป็นวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ

คติ “ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ” ของไทยบอกว่าที่นี่ดีที่สุดมสมบูรณ์อยู่สุข
สบายแล้วไม่ต้องดื้ันรนไปหาที่ไหนอีก

คติ Frontier ของอเมริกัน บอกว่าที่นี่อยู่ไม่ได้ที่นี่คับแคบ ขัดข้อง ที่นี่ยาก
แคนบีบคันจะต้องบุกฝ่าออกไปข้างหน้าด้วยหวังว่าจะได้พบโอกาสที่จะสร้างความมั่งคั่งพร้อม
สุขสมบูรณ์ต่อไป

จากข้อความดังกล่าว หากมาเปรียบเทียบกับแสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 จะพบเห็น
ได้ดีผ่านการสัมภาษณ์ ของน้องรัตน์กับลุงราษฎร ดังนี้
“ คนแ囡นี้ปลูกพืชเอาไว้กินเอง เพราะปลูกตรงไหนก็ขึ้น ”

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินที่สามารถปลูกพืชผลไว้เพื่ออยู่กินได้
และจากบทสัมภาษณ์ของลุงรัตน์อีกตอนหนึ่งว่า
“ คนแ囡นี้เข้าอกไปหาปูกินเองกันเยอะ ”

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทรัพยากรทางทะเลที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ในพื้นที่จึงเป็นคำตอบอีกคำ
ตอบที่ทำให้คนในพื้นที่แสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มาแต่ครั้งอดีต古老 ถึงแม้ว่าใน
ปัจจุบันการออกไปจับปูจับปลาจะไม่ค่อยมีใครทำแล้วในปัจจุบัน เนื่องจากเหลือแต่เด็กและคน
ชาวในพื้นที่

หากมองชุมชนในมิติของทุนเงินตราที่จะเป็นตัวตอบสนองเพื่อการผลิต เพื่อการบริโภค¹
ภายในครัวเรือนพบว่า ชุมชนแสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 ไม่ค่อยจะอัตคัดขาดสนมakan กันเนื่องจากโดย
พื้นฐานเดิมเป็นแหล่งของผู้มีอันจะกินที่ย้ายหนีภัยสงเคราะห์มาตั้งรากเป็นชุมชน ส่วนในสมัย
ใหม่ถ้ามีแหล่งเงินทุนที่ได้ภูมิลำเนาไว้เป็นทุนผลิตและบริโภคคือ ระบบสินเชื่อของ ธกส.(ธนาคาร
เพื่อการเกษตรและสหกรณ์) และสินเชื่อนอกระบบ คือการภูมิลำเนาบ้านคนอื่น

หรือจากการสอบถามของน้องพัชที่สอบถามพี่หวัดว่า “ พี่กู้เงินธกส.มาทำอะไร ” ซึ่งพี่หวัด
ได้ตอบว่า “ กู้เงินมาซื้อเครื่องมือสร้างเรือ เดิมมันมีอยู่แล้ว แต่ว่าซื้อเพิ่ม เมื่อก่อนทำสวนยางด้วย
เดียว呢 ลีกทำแล้ว ” และน้องพัชยังถามอีกว่า “ เวลาเงินขาดมือ แก่ปัญหาอย่างไร ” พี่หวัดตอบว่า “ ไป
ที่ ธกส. ” น้องพัชถามต่อว่า “ เป็นพะที่ ” ธกส. หรือคง “ พี่หวัดตอบว่า ” กมที่ ธกส. กับที่กองทุนหมู่
บ้าน เคยเสนอให้ ธกส. ให้ออกแบบเงินกู้ที่มีการเก็บแบบรายอาทิตย์หรือรายเดือน เนื่องกับ
ธนาคารออมสิน คืออาทิตย์หนึ่งจะมาเก็บสามครั้ง มีหรือไม่มีก็ไม่เป็นไร หรือจะให้อาทิตย์ละสอง
ครั้งก็ได้ อาทิตย์หนึ่งจะมาเก็บสามครั้ง มีหรือไม่มีก็ไม่เป็นไร แต่ก็จะยืมเพิ่มก็ให้นำเงินก้ามารีบ
เงินก้อนมาก่อน แล้วจึงเสียดอกเบี้ยให้ แต่ถ้าจะยืมเพิ่มก็ให้นำเงินก้ามารีบเบี้ยร้อยละ
20 ก็สามารถกู้เพิ่มได้อีก ทำให้มีหนักจนเกินไป ”

ซึ่งจากการสอบถามและสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่างทำให้ได้ข้อสรุปว่า เดิมนั้นมีแหล่งลงทุน ที่เป็นพากสินเชื่ออยู่ 2-3 อย่างที่ชาวบ้านได้ใช้เป็นแหล่งลงทุนในการผลิตและบริโภค เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และการกู้ยืมเงินจากผู้บุกรุกอย่างเงินกู้นอกระบบ และต่อมาจึงได้มีกองทุนหมู่บ้านกิดขึ้น ดังนั้นระบบสินเชื่อที่ใช้อยู่ในหมู่บ้านจึงเป็นระบบสินเชื่อเดิมๆ มาาวา 30-40 ปีไม่เปลี่ยนแปลง และมาเริ่มแปลงใหม่ก็ช่วงที่มีกองทุนหมู่บ้านเข้ามา ซึ่งเป็นระบบสินเชื่อแบบใหม่ที่อาศัยเงินกองทุนและเงินสักจะในการออม มาเป็นแหล่งทุนในการผลิต การอาชีพต่างๆ และเหตุผลในการกู้ยืมก็เพื่อนำไปสร้างอาชีพหรือเพื่อนำไปใช้จ่ายตามที่จำเป็นเท่านั้น ไม่ได้กู้ยืมเป็นเงินก้อนใหญ่หรือเป็นจำนวนมากๆ เพื่อนำไปบำรุงรักษาความฟุ่มเฟือยอย่างใดๆ จึงน่าจะจัดว่า ภายใต้ระบบสินเชื่อที่ปรากฏอยู่ในหมู่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง ผู้กู้กู้อยู่ในระดับเพื่อรักษาความสมดุลในครัวเรือน เพื่อให้พอกินพอใช้และแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเท่านั้น ไม่มีและไม่พบผู้กู้ที่กู้เพื่อนำมาลงทุนในกิจกรรมรายได้เป็นจำนวนมากมากๆ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ที่ทันสมัย เช่นกู้มาทำร้านโทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นค่านิยมเพื่อการบริโภค แบบนี้ไม่มีปรากฏในเขตของหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่างแม้แต่รายเดียว

ชุมชนแสงเดือนล่าง ไม่ใช่กระบวนการในการต่อสู้ของชุมชนในการที่จะต่อต้านขัดขวางระบบสินเชื่อใดๆ แต่ใช้วิธีการที่เรียกว่า “อยู่อย่างเจียมตัว” รู้ว่าแค่ไหนพอ อยู่ในลักษณะใดที่จะสามารถรับภาระได้ จำกัดความต้องการของชุมชนนี้ จากการพูดคุยกับน้ำช่วงต่อข้อความที่ถามว่า “สำหรับตัวคุณน้า อ่ะไรคือความสุขครับ” น้ำช่วงตอบว่า “อยู่พอกินพอใช้ เพื่อบ้านไม่ได้สูงสิงกับเขา” นั่นก็คือ “อยู่ตามอัตภาพและไม่ไปบุ่งบุน่วยในเรื่องของชาวบ้าน”

หรือที่น้ำยมตอบน้องพัชตอบคำถามที่ว่า “น้าได้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านหรือไม่” น้ำยมตอบว่า “ไม่ได้กู้ เพราะว่าสู้ไม่ไหว เขามาเก็บเป็นรายเดือน” น้องพัชถามต่อว่า “คิดจะกู้บ้างไหม” น้ำยมตอบว่า “คิดว่าจะกู้ แต่ไม่กล้าที่จะกู้ เพราะถ้าเอามา 20,000 บาท เดือนนึงเราต้องเสียตั้ง 1,600 บาทแล้วไหนจะต้องส่งลูกเรียนอีก”

จึงทำให้เห็นได้ว่าหล่ายาคนที่อยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง รู้จักคิดว่า สิ่งใด อะไร ไหน เป็นที่สมควร และพอเพียงแล้วสำหรับตน ทำให้การดำรงอยู่ของคำว่า “พออยู่พอกิน” ยังคงปรากฏอยู่ในชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่างจนปัจจุบัน

การปรับตัว / ตอบโต้ของชุมชน

หากจะวิเคราะห์ต่อแนวคิดและ เงื่อนไขของชุมชนที่มีต่อ ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความทันสมัย คนในชุมชนคิดอย่างไรและ ได้ปรับตัวอย่างไรเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้ก้าวหน้า หากศึกษาจากที่อื่น ๆ ที่มีการพัฒนาและมีการขับเคลื่อนชุมชนได้เห็นและประสบผลที่

นำพาใจ เช่น กรณีของตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ที่มีครูภูมิปัญญาไทยคือ ครูชบ ยอดแก้ว เป็นแก่นนำ ; บ้านนาหัว หมู่ที่ 1 ตำบลนาหัว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีนายเคล้า แก้วเพชร เป็นแก่นนำ ; ตำบลคลองเบรียะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมี กำนันอัมพร ด้วงปาน เป็นแก่นนำ และ บ้านคลองหวาน หมู่ที่ 5 (หมู่ที่ 7 เดิม) ตำบลคลองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อันมีนายลักษณ์ หนูประดิษฐ์ เป็นแก่นนำ ในการต่อสู้ ปรับตัว และตอบโต้ของชุมชนต่อนวกรุ่ม ความทันสมัยตามแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม ตั้งแต่ 2504 เป็นต้น ทุกชุมชนที่กล่าวอ้างถึงล้วนแล้วแต่มีปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นพื้น เป็นฐาน เป็นเหตุ และเป็นผล ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ยกตัวอย่างกรณีพื้นที่ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จากบทความในบทที่ 2 “ครูชบเป็นใคร เรียนรู้ได้อย่างไร” จาก หนังสือ ครูชบ ยอดแก้ว ครูภูมิปัญญาไทย : นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ซึ่งเขียนโดย กัลยานี ปฏิมาพรเทพ ได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาดังนี้

ในอดีตรากฐานตำบลน้ำขาวส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา และทำสวน ผลไม้ คือ ทำการเกษตรประมาณ 97% อีก 3% รับราชการ และค้าขาย ปัญหาขาดคนส่วนใหญ่ ขณะนั้นคือ ความขาดแคลน จึงเกิดความอยากได้ เกิดความต้องการหัวพย์ (หมายถึงเงินทอง) เป็นอันดับแรกถึงกับมีคนพูดว่า ทำอะไรได้ ขอให้ได้เงินได้หอง จนล้มความถูกต้องในการแสวง หาสิ่งนี้ และยังเชื่อตัวว่า เมื่อมีเงินทองแล้ว จะสามารถทำอะไรได้หมด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิด ปัญหาขึ้นอย่างมากmany ที่เรียกว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาก่อนปี พ.ศ. 2522 สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาความขาดแคลนทุนทรัพย์
2. ปัญหาจราจรร้ายชุกชุม มีการลักขโมย ปล้นเจ้าเป็นประจำ
3. ปัญหา ประชาชนมัวสุมอยู่บ้าน
4. ปัญหานมูกบ้านไม่สะอาด สถาปัตยกรรมรัง ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บชุมชน ซึ่งตรงกับคำว่า “จนแล้วเจ็บ” เป็นของคุกันระหว่างความยากจนกับโรคภัยไข้เจ็บ เพราะคนไม่สนใจสุขภาพ
5. ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนมีทัศนคติบางเรื่องไม่ตรงกัน
6. ปัญหาความแตกแยก ไม่มีความสามัคคีภายในชุมชน ต่างคนต่างอยู่ และยังมีปัญหา อื่น ๆ อีกมากมาย.....

จึงเห็นได้ว่า ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้เกิดขึ้นภายใต้ปัจจัยในชุมชนและคนที่เป็นแก่นนำเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ต่างก็มองเห็นปัญหาและพยายามคิดค้นหาหนทางในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ เพื่อ ที่จะทำให้ชุมชนดีขึ้น แต่หากได้มองย้อนกลับมาที่ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง เพื่อมองให้ เห็นปัญหาและดูมุมมองของแก่นนำที่ถูกจัดตั้งโดยรัฐจะพบเห็นข้อต่างของชุมชนนี้อย่างชัดเจนใน บทสัมภาษณ์ดังนี้

“บ้านแสงเดือนไม่เปลี่ยนแปลงไปเลย”

จากบทสัมภาษณ์ จะเห็นว่า ความทันสมัยที่มาจากการถ่ายทำหน้าที่ส่งผลต่อการพัฒนาให้เกิดทำเรื่องนำที่ยวชมอ่าวอาชีวะฯ มีครุภารกิจการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียงห่างจากหมู่ที่ 3 ไปไม่เกิน 1 กิโลเมตร ก็ไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่ที่ 3 ได้เลย เพราะทุกอย่างเป็นไปตามที่กำหนดในรูปว่าไว้คือ “มันก็เหมือนเดิม” ซึ่งแม้แต่ผู้นำที่ถูกแต่งตั้งและเลือกตั้งก็ยังคงมองไม่เห็นว่าจะเป็นเรื่องสักสำคัญอะไรเห็นได้ว่า ได้เกิดข้อจำกัดอยู่หลายประการในพื้นที่หมู่ที่ 3 ที่ทำให้โอกาสในการพัฒนาชุมชนลดน้อยลง

1. ข้อจำกัดในด้านผู้นำ : ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง ขาดผู้นำทางความคิด ขาดผู้นำในการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญ ขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์
2. ข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ : เนื่องจากในชุมชนพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่างมีพื้นที่อยู่เพียงน้อยนิด ทำให้ไม่สามารถที่จะสร้างกำลังการผลิตภาคเกษตรขนาดใหญ่ได้
3. ข้อจำกัดทางด้านกำลังคน และกำลังแรงงาน : เนื่องจากประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง ส่วนใหญ่เป็นเด็กและคนแก่จึงทำให้ขาดแคลน แรงงานสัมคมที่จะเข้าไปเคลื่อน ไปร่วมกระบวนการเพื่อทำการเคลื่อนไหวชุมชนให้ก้าวไปข้างหน้า
4. ข้อจำกัดทางด้านความรู้ ต่อลักษณะใหม่ เทคโนโลยีใหม่ และนวัตกรรมใหม่ อาทิ พใหม่ ๆ จึงทำให้ชุมชนเป็นแบบที่เรียกว่า “มันก็เหมือนเดิม”
5. ข้อจำกัดทางด้านวัตถุดิบ ที่จะมาสนับสนุนการทำอาชีพ การทำใบยาสูบจากยอดใบจาก ซึ่งมีไม่เพียงพอและที่นำมาแก้ไขก็ไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย
6. ข้อจำกัด “ทางด้านการส่งเสริมของรัฐ” ในฐานะผู้ปกครองซึ่งเห็นปัญหาแต่ไม่ได้เข้ามาช่วยเสริม / เติม หรือหาแนวทางในการช่วยสร้างระบบการจัดการที่ดีให้เกิดแก่ชุมชน จึงเห็นได้ว่าแม้กระทั้งของลูกหลานคนในพื้นที่ซึ่งตอนนี้ได้ออกจากถิ่นฐานเดิมมาประกอบอาชีพมาทำธุรกิจต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จก็ไม่ได้คิดที่จะหานกลับคืนไปพัฒนาในพื้นที่ของหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่างอีกด้วย โดยบทสรุปจากการนิ่งเฉย ของผู้ที่เคยเป็นอดีตกำหนดในพื้นที่นั่นเอง เหมือนยอมจำนนต่อการที่จะต้องพัฒนา ต้องตอบโต้ แหล่งทุนใหญ่ ๆ ที่เข้ามาใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อจะเปลี่ยนเป็นเงินตรา และนำออกต่างประเทศ เช่นธุรกิจทัวร์ท่องเที่ยวที่พาแขกท่องเที่ยวมาลงที่ท่าเรือมะกรูด ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านแสงเดือนบน ซึ่งอยู่ห่างออกไปเพียงไม่เกิน 1 กิโลเมตรเท่านั้น จึงเกิดข้อคิดเห็นว่า อะไรคือ สิ่งที่ชุมชนแสงหาทางออก หรือทางเลือกในการที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว

จะเห็นได้ว่า โดยพื้นฐานคนแสงเดือน ไม่ค่อยอยากจะมีเรื่องงุ่งบาก ไม่ค่อยก รุ่นวาย ไม่อยากที่จะทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแกล้งกันขึ้น และขณะเดียวกันปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน ไม่ค่อยจะดีเท่าที่ควร ทำให้ขาดการสื่อสารและการคิดเชิงบวก ในการที่จะร่วมมือกัน เพื่อทำการอาชีพ หรือเพื่อที่จะดำเนินการอะไรที่เป็นส่วนร่วม ทางด้านการงานอาชีพ ดังนั้น สภาพโดยทั่วไปของชุมชนหมู่บ้านแสงเดือนล่างหมู่ที่ 3 จึงไม่มีเหตุใด ๆ ที่เป็นตัวส่งเสริมให้ชุมชนและคนในชุมชนเกิดการปรับตัว / ตอบโต้ อาศัยการเกษตรในการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยชุมชนไม่เคยไม่คิด ได้สร้างความหวังในการที่จะให้ชุมชน มีความเจริญก้าวหน้าอย่างไร เป็นกรณีพิเศษ ชุมชนไม่มีสภาพในอดีตต่อการพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าและยั่งยืน

ในส่วนของเรื่องทุน ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม, ทุนทางวัฒนธรรม, ทุนทางเศรษฐกิจ, ทุนทางด้านสิ่งแวดล้อม ทุกอย่างยังเหมือนเดิม ในระยะ 30 - 40 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน กระบวนการในการสะสานทุนโดยเฉพาะทุนเงินตราภายนอกหมู่บ้าน ก็จะมีแต่เฉพาะเรื่องกองทุนหมู่บ้านที่พึ่งจะเข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ แต่ก็ยังไม่ค่อยจะเข้มแข็งนัก เนื่องจากมีผู้สนใจสมัครเป็นสมาชิกเพียงแค่ประมาณ 90 คน จากจำนวนประชากร 469 คน ทำให้กระบวนการในการสะสานทุนในการเงินตราเกิดขึ้นน้อย ชุมชนให้ความหมายของคำว่า ทุน เเฉพาะที่เป็นเรื่องของตัวเงินที่จะนำมาใช้จ่าย เพื่อการผลิตและบริโภค ชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับทุนชนิดอื่น ๆ ที่มีอยู่ภายนอก พื้นที่มากนัก ยกเว้นแต่ใบจากหรือยอดเบิกจาก ที่ชุมชนให้ความสนใจกว่าเป็นทุนที่อยู่ภายนอกพื้นที่ซึ่งสามารถนำไปตัดมาใช้สอยได้ แต่ชุมชนก็เลือกที่จะละเลยตามกฎหมายและระเบียบบ้านเมืองในการที่จะต้องแบ่งไปในยังตัว ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ หรือ ยอดใบจาก ตัวนี้ จากแหล่งที่มีอยู่ในเขตสวนชาติผู้อื่นและอยู่ในเขตวนอุทยานอ่าวเขียวชี โดยการว่าจ้างผู้ที่ปรับจ้างตัดโดยเสียค่าใช้จ่ายแลกเปลี่ยนกันขึ้น จึงเห็นได้ว่า ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านแสงเดือนล่าง ยังขาดในเรื่อง การสะสานทุน และควรพเข้าใจถึงทุนที่มีอยู่ภายนอกชุมชน

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรปรับเพิ่มวงเงินกู้สำหรับหมู่บ้านบางแห่งให้สูงขึ้นตามบริบทที่แท้จริงของหมู่บ้านนั้น ๆ

1.2 ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเชิงรุกที่มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากประภูมิการณ์จริง เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมให้เกิดประชาสังคมและเกิดการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านในหมู่บ้านทั่วประเทศมากขึ้น

1.3 ภาครัฐควรเร่งให้มีการดำเนินงานด้านการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ แนวปฏิบัติ ตลอดจนเร่งพัฒนาครื่อมือที่จะใช้ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

2.1 ควรปรับปรุงระบบประเมินผลการกองทุนหมู่บ้าน โดยเพิ่มเม็ดเงินให้กู้ให้นิวงเงินสูงขึ้น และกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการชำระหนี้ให้เหมาะสมกับดุลการผลิต/บริบทของแต่ละหมู่บ้าน โดยให้ครอบคลุมไปถึงช่วงท้ายของการผลิตและจานนำไปยผลผลิตทางการเกษตรอุดหนี้ท้องตลาดด้วย

2.2 ควรพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

2.3 ควรเผยแพร่ยุทธศาสตร์การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผลดี และขยายผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น

2.4 ควรนำผลการวิจัยประเมินกองทุนหมู่บ้าน เผยแพร่กระจายเป็นเอกสารวิชาการและจัดระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสื่อความผ่านทางสื่อดิจิทัล เช่น ทางอินเตอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

3.1 ควรประสานกับสถานศึกษาในท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการทำการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา กองทุนหมู่บ้านให้คุณภาพดี ทั่วถึง และครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านทั่วประเทศอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการวิจัยในแนวลึกเพื่อประเมินความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน ทั้นนี้เพื่อให้ได้ ข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องถึงกระบวนการและเงื่อนไขที่แท้จริง ที่มีผลสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ต่าง ๆ

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยระดับลึก เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากปรากฏการณ์จริงใน หมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีบริบทหลากหลายทั่วประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการและเงื่อนไขที่มีผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งที่มีบริบทแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

พัฒนาชุมชน棕色地球ทุ่ง , สำนักงาน. “ การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ” , 2545
(อัดสำเนา).

พัฒนาชุมชน棕色地球ทุ่ง , สำนักงาน. “ คู่มือการพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ” , สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ). กรุงเทพฯ : บริษัทอุตสาหกรรมพิมพ์ , 2545.

สำนักเลขานายกฯ . “ คู่มือการทำบัญชีและรายงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ” , สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(กทบ). กรุงเทพฯ : บริษัทสหมิตรพิรินติ้ง , 2545.

กระทรวงปีภากและคณะ. “ หนทางฝ่าวิกฤติและทางรอดของสังคมไทย ” . พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทภัคธรรศ , 2544.

กัลยานี ปฏิมาพรเทพ . “ ครุชบ ยอดแก้ว ครุภูมิปัญญาไทยนักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ” . พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทต้นข้อ 1999, 2543.

เทศบาลตำบลกระโสม, สำนักงาน. “ แผนพัฒนาเทศบาลตำบลกระโสมประจำปี 2546 ” .
2545 (อัดสำเนา).

เทศบาลตำบลกระโสม, สำนักงาน. “ ระเบียบกองทุนหมู่บ้านกระโสมล่าง ” . เอกสาร
อัดสำเนา.

องค์กรบริหารส่วนตำบลกระโสม. “ แผนพัฒนาตำบลประจำปี 2546 ” . พัจงฯ , 2545
อัดสำเนา.

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

วิจัยเชิงปฏิบัติการ

เศรษฐกิจครัวเรือนกับสถาบันสินเชื่อ

อภิชาต ทองอยู่

ชุดที่ 1: บทเรียนจากภาคเหนือ

การสะสานเงินตราของชุมชนชายขอบในกระแสความเปลี่ยนแปลง

ดร. พรachee ลีทองอิน

สืบสานความรู้ส่วนโภคภัณฑ์ไทยเลื่อง

ศรีษะ พรประชาธรรมา

พลิกฟื้นหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อสืบสานชุมชน

ดร. เกตุณณี มากมี

ถุงสินเชื่อเมือง: สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดร. เกตุณณี มากมี

บ้านเนื้อทราย: ความเข้มแข็งจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ดร. ศศิธร ศรีปรัชเดวิสูกุล

หนึ่งสินของชุมชนชายขอบและกองทุนหมู่บ้านในกระแสความเปลี่ยนแปลง

ดร. พรachee ลีทองอิน

ชุดที่ 2: บทเรียนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทุนชุมชน ยุทธศาสตร์ครอบครัว และกองทุนหมู่บ้าน

ดร. มนัญ ทองอยู่

ชุดที่ 3: บทเรียนจากภาคกลาง

ชุดที่ 3.1: บทเรียนจากภาคกลางตอนบน

ทุนชุมชนภายใต้การจัดการของนายทุนห้องถังในจังหวัดนครสวรรค์

ดร. พิศมัย รัตนโรจน์กุล

ทุนชุมชนภายใต้การจัดการของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์

ดร. พิศมัย รัตนโรจน์กุล

ชุดที่ 3.2: บทเรียนจากภาคกลาง

ทุนชุมชน: ภาพสะท้อนแห่งความเป็นชุมชนบ้านนา กอกได้

ดร. พนารัช ปรีดากรณ์

บ้านกุลแก้ว: จากชawan สู่ผู้ค้าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อยู่

ดร. อุษณีย์ โนนศวรรยา

การต่อยอดทุนชุมชนจากภูมิปัญญาด้านการจัดสถาน

ดร. พนารัช ปรีดากรณ์

น้ำตาลมะพร้าว: รสหวานที่จางหาย

พศ.ดร. ทศวรร มณีศรีฯ

จากนา...สู่สวนส้มแลร์สอร์ทรินภู

พ.อ.ดร. จิรศักดิ์ สุขวัฒนา

อาชีพทำนา: วิถีแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมโลกการวัฒน์

ดร. อภิษัย ศรีโภภิต

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 4 : บทเรียนจากภาคตะวันออก

การดำเนินอย่างชุมชนชาวสวน

ผศ.ดร. สุรุณี ปัสดีไชยสัง

ชาครี ทองสาริ

คณสูงทะเล: วิถีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวประมง

ผศ.ดร. สุรุณี ปัสดีไชยสัง

วัลยา ภูมิภักดีพรผล

กองทุนหมู่บ้านริมฝั่งทะเลกับการปรับฟื้นทุนชุมชน

ดร. ศิริกาญจน์ โภสุภก

กองทุนหมู่บ้านเขางมิน: ภาพสะท้อนจากผู้แปรรูปผลผลิตกลุ่มย่อย

ดร. ศิริกาญจน์ โภสุภก

ชุดที่ 5: บทเรียนจากภาคตะวันตก

ผลวัตถุการเรียนรู้เพื่อการดำเนินอย่างชุมชน

ผศ.ดร. เพ็ญศิริ จีระเดชาภูล

มนนา พิพัฒน์เพ็ญ

ทุนชุมชนในระบบการพัฒนา

ดร. พรเพ็ญ ทับเปลี่ยน

ปฏิบัติการทุนนิยม: การประทະ ประสบของสังคมเกษตรกรรม

นรินทร์ สังข์รักษ์

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้

การจัดการกองทุนภายใต้ศรัทธาแห่งอิสลาม

ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์

ดวงรัตน์ ดีเม

การจัดการกองทุนหมู่บ้านกับการเปลี่ยนแปลงแห่งเงินตรา

ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์

กองทุนเงินล้านกับการสร้างโอกาส

การเติมเต็มความมั่นคงทางสังคมของชุมชน

ดร. อัจฉรา วงศ์วัฒนาวงศ์

บ้านโภกสัก: วิถีชีวิตรากฐานสู่สวนยาง

ผศ.ดร. วันชัย ธรรมสัจการ

บ้านหาดใหญ่เต่า: วิถีชาวเลกับระบบการเปลี่ยนแปลง

ผศ.ดร. วันชัย ธรรมสัจการ

กองทุนหมู่บ้านจังหวัดท่องเที่ยว

ดร. จรพันธ์ ไตรพิพรัส

กองทุนหมู่บ้านจังหวัดเชียงราย

ดร. จรพันธ์ ไตรพิพรัส